

Riksdagens protokoll

1989/90:114

Torsdagen den 3 maj

Kl. 12.00–22.57

Protokoll
1989/90:114

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 26 april.

2 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Per Stenmarck* (m) av sagt sig uppdraget som ledamot i riksdagens revisorer.

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1989/90:AU11, AU12, AU23 och
AU27

4 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 2 maj

Företogs till avgörande **utrikesutskottets betänkande 1989/90:UU16**
(beträffande debatten i detta ärende, se prot. 113).

Mom. 5 (införandet av marknadsekonomiska institutioner)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 55 för reservation 1 av
Alf Wennerfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (inrättande av en europeisk miljöfond)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 58 för reservation 2 av
Pär Granstedt m.fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Ylva Annerstedt (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats
ha röstat nej.

Mom. 19 (s.k. mjuka krediter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Pär Granstedt m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (skuldbyte för satsningar på miljövårdsprojekt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Pär Granstedt m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (viseringsbestämmelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Pär Granstedt m.fl. – bifölls med acklamation.

Litauens självständighetsförklaring

Utskottets uttalande godkändes med 282 röster mot 19 för godkännande av det i reservation 6 av Marianne Samuelsson gjorda tillägget. 1 ledamot avstod från att rösta.

Kjell Dahlström (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 29 (särskilt samarbetsprogram för Baltikum)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Alf Wennerfors m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (åtgärdsprogram för hälso- och sjukvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Karl-Göran Biörsmark och Håkan Holmberg – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (gäststatus för Baltikum i Europarådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Marianne Samuelsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Meddelande om samlad votering och gemensamma debatter

Talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU18, UbU19, UbU20, UbU24, UbU21, UbU22 och UbU23 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt samt att debatten skulle vara gemensam för *dels* UbU18, UbU19, UbU20 och UbU24, *dels* UbU21, UbU22 och UbU23.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkanden

1989/90:UbU18 Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag (prop. 1989/90:100 delvis),

1989/90:UbU19 Anslag till utbildning för tekniska yrken (prop. 1989/90:100 delvis),

1989/90:UbU20 Anslag till utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken (prop. 1989/90:100 delvis) samt

1989/90:UbU24 Anslag till lokala och individuella linjer samt fristående kurser (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! I går debatterades biståndet här i riksdagen, och i dag är det meningen att vi skall ägna oss åt att debattera utbildning. Vad kan egentligen vara mera angeläget att debattera än just utbildningsproblemen? Det är ju trots allt på utbildningens omfattning och effektivitet som hela landets framtid beror.

Vi kommer i dag att inleda den här debatten med att särskilt se på högskolefrågorna. Vi behandlar sju betänkanden, varav ett första, nr 18, är mer principiellt hållet än de andra, som tar upp olika sektorer av den högre utbildningen. Kanske är det angelägnast att ta upp den gamla eviga frågan om kvantitet och kvalitet i utbildningen.

Vi har när det gäller högskoleutbildningen sedan länge sett en olycklig uppdelning i forskning och utbildning. Det är vår förhoppning att dessa båda naturliga led relativt snart skall kunna smälta samman. Det är frågor som vi behandlar i utbildningsutskottet bl.a. inom ramen för den forskningspolitiska propositionen.

Låt mig allra först ta upp frågan om kvantiteten i utbildningen. Regeringen gav ett uppdrag till UHÄ att se över hurdan den framtida dimensioneringen behöver vara. UHÄ utförde uppdraget och har redovisat resultaten i UHÄ-rapport 89:17. I rapporten erinrar UHÄ om att under de två senaste decennierna har den högre utbildningens dimensionering varit praktiskt taget oförändrad totalt sett. De förändringar som har gjorts har skett genom att man har tagit platser från en sektor och flyttat över till en annan. Det har konstant varit ca 40 000–45 000 nybörjare varje år samtidigt som drygt 20 000 studenter har examinerats.

Räcker då den här dimensioneringen för framtiden? Svaret är nej. Under 90-talet kommer vi att få relativt stora pensionsavgångar, och än mer kritisk blir situationen, rent statistiskt sett, efter år 2005. Då kommer det att vara fler högtbildade som pensioneras än som nytexamineras.

Man behöver alltså se om sitt hus i tid. Redan nu måste vi fatta beslut om hur den framtida dimensioneringen av utbildningen skall se ut. Vi vet redan nu att flera bristyrken kommer att uppstå under den närmaste framtiden. Vi kommer t.ex. inte att ha tillräckligt många arkitekter. Vi kommer inte heller att ha tillräckligt många tandläkare, trots att vi nu i dag kommer att fatta beslut om att återuppta tandläkarutbildningen i Malmö. Vi vet också att vi

Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag, m.m.

kommer att ha brist på psykologer och lärare. Efter höstens händelser är det klart att läraryrket inte har blivit så populärt, men det är möjligt att lönelöftet kan göra en del för att popularisera läraryrket relativt snart. Man kan alltid hoppas på det.

Hur som helst – vad gör då regeringen? Tar regeringen det kraftfulla grepp som vi har rätt att efterlysa? Nej, på detta område som på de allra flesta andra är det håglöshet, ointresse och oförmåga som kommer till uttryck.

Regeringen säger: "All right, vi har fått in ett utredningsmaterial. Det är bra. Vi behöver inte några flera utredningar, men vi gör ingenting åt det hela nu. Vi avvaktar."

Detta innebär att vi inte kan få något beslut om en ny dimensionering förrän i mitten av 1990-talet. Frågan är om det verkligen räcker. UHÅ har kommit fram till att man skulle behöva öka antalet nybörjarplatser på linjerna med ungefär 8 000 fram till år 2000. På samma sätt behöver man öka antalet platser på de fristående kurserna med 10 000. Och då skall vi veta att vi i det här landet ändå inte har någon särskilt hög andel av befolkningen som har en högre utbildning. Vi ligger inte dåligt till, men i jämförelse med t.ex. USA och Canada så ligger vi klart efter. Regeringen tar emellertid inte några initiativ. Det enda man gör, och detta är också något förvånande, är att man vill skära ner antalet utbildningsplatser på ekonomlinjen med 270. Det är allt som kommer ut av detta. Vi behöver öka antalet utbildningsplatser i det här landet. Regeringen föreslår en minskning. Var finns logiken? Vi har, i en reservation som är gemensam för de borgerliga partierna, sagt att regeringen snarast bör återkomma med ett förslag till dimensionering.

Jag övergår därefter till att titta på kvaliteten på den högre utbildningen. Är den bra? Är den i världsklass? Är den bättre än den man kan erbjuda i andra länder? Jag önskar att det vore så. Men tyvärr håller inte den högre utbildningen måttet på alla fronter i vårt land. I högskolelagen sägs det att all högre utbildning skall ske på vetenskaplig grund. Är det så? Nej, givetvis inte. Många av de utbildningar som kom till efter 1977 års s.k. högskolereform vilar definitivt inte på vetenskaplig grund. Detta gäller exempelvis de medellånga och de kortare utbildningarna på vårdområdet. Vilar förskolläraryrket på en vetenskaplig grund? Det är mycket tvivelaktigt. Man skulle kunna räkna upp den ena utbildningen efter den andra. Men behöver alla dessa utbildningar verkligen vila på en vetenskaplig grund? Det tål att diskutera om all postgymnasial utbildning verkligen måste vila på en vetenskaplig grund i ordens egentliga bemärkelse.

Utbildningens längd lämnar åtskilligt övrigt att önska. Jag kommer tillbaka till detta senare. Utskottet vill att riksdagen skall göra en beställning hos regeringen om en översyn av i synnerhet de medellånga vårdutbildningarna.

Behörighetskrav och urval har givetvis också sin betydelse för kvaliteten i utbildningen. Där har vi ju i det här landet det speciella kineseriet med ett kvotssystem, som väl inte många har blivit så förfärligt kloka på. Vi har i moderata samlingspartiet klart sagt ifrån att det bara är de verkliga förkunskaperna som skall räknas och att var och en skall ha rätt att komplettera sitt gymnasiebetyg så att man når fram till dessa faktiska kunskaper. Då skulle man också få bort taktikvalet i gymnasiet, där man väljer den lättaste linjen för att få de bästa poängen, men kanske då kommer in på en utbildning som man sedan inte har förutsättningar för att klara av. Vi vill skärpa för-

kunskapskraven så att det skall vara en treårig gymnasieutbildning som skall ge den allmänna behörigheten. Vi säger också att man behöver bättre förkunskaper i språk. Nu har vi engelskan, men även franskan, och tyska borde premieras för åtskilliga utbildningar, t.ex. utbildning till civilingenjör, naturvetare, läkare, ekonom och vad det nu kan vara fråga om.

Vi kan också konstatera att när det gäller vissa andra utbildningar, t.ex. vårdutbildningar, så är det utomordentligt om man har både teoretiska och praktiska förkunskaper. Där borde man kunna få extra meritpoäng om man har gått igenom t.ex. en konsumentteknisk utbildning vid en lanthushållsskola. Kvalitetskrav gör sig självfallet alldeles speciellt gällande när det blir fråga om ett studerandeutbyte med andra länder. Här hoppas vi moderater att Sverige skall komma med i det omfattande ERASMUS-utbytet, åtminstone i dess andra etapp. Men det kräver att vi har klass på vår utbildning.

Från kvaliteten över till frågan om lokaliseringen. Utskottet har här gjort ett förtydligande som jag tror kan bli av stor betydelse för framtiden. Utskottet säger att det riksdagen gör är att den lokaliserar en utbildningslinje till en högskoleenhet, men sedan är det högskoleenheten som skall avgöra på vilken ort utbildningen skall förekomma. Jag tror att detta gör att man ute i landet kan undvika åtskilliga misstag inför framtiden. Tidigare har man inte varit alldeles säker på hur man skulle agera. En sådan fråga som att förlägga en utbildning till Södertörn blir inte någon fråga för riksdagen, utan det blir främst en fråga för de högskoleenheter som blir berörda.

Vi moderater konstaterar också att en utlokalisering av en utbildning inte är något skäl för att man skall inrätta nya högskoleenheter. Sannolikt har vi nu uppnått maximum när det gäller antalet högskoleenheter. Vi har fått en rad nya högskolor. Det är positivt för den egna bygden, och det höjer den tekniska och industriella kompetensen i regionen, men det är inte problemfritt.

Behöriga lärare saknas i mycket stor utsträckning vid de nya och de små högskolorna. Inte ens hälften av lärarna har disputerat. Hur kan utbildningen ske på vetenskaplig grund under sådana omständigheter? Det krävs att de nya högskolorna har en realistisk ambitionsnivå och att de har ett begränsat utbildningsutbud som de kan klara av.

Herr talman! Det finns också anledning att beröra de strukturella problemen. Styr- och anslagssystemet korrigerades häromåret, men det var bara marginella korrigeringar. Ändå har det inträffat stora förändringar i samhället, som gör att man kan fråga sig vilka centrala myndigheter som vi behöver förutom UHÄ och vilka uppgifter de skall ha. Men ingenting har skett på det här området. Vi efterlyser en ordentlig översyn.

Vi vill också ha en översyn när det gäller linjesystemet. Det luckras upp mer och mer, och det är positivt och bra. Linjesystemet har inte särskilt många fördelar när det gäller de förutvarande filosofiska fakulteterna.

Vi efterlyser en översyn av den humanistiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Den matematisk-naturvetenskapliga utbildningen har varit föremål för en motsvarande översyn under senare tid. Det har också resulterat i att vi har fått en ny matematisk-naturvetenskaplig linje.

Vi moderater vill i princip i första hand satsa på de fristående kurserna i stället för på linjesystemet. Detta har vi visat inte minst genom vårt förslag till en kompletterande lärarutbildning, som bör genomföras just genom fristående kurser. Jag skall komma tillbaka till detta senare.

När det gäller den matematisk-naturvetenskapliga utbildningen hade man kommit fram till ett gott förslag, och riksdagen hade i princip ställt sig bakom detta. Men regeringen ville inte anslå de pengar som erfordrades. Vi moderater sade: Då får det vara. Kan man inte anslå de nödvändiga pengarna skall man naturligtvis inte åstadkomma någon halvmesyr. Nu har utskottet emellertid kommit fram till att föreslå riksdagen att – utöver de 16 milj. kr. som regeringen vill anslå – anslå ytterligare 6 milj. kr. under en treårsperiod.

I detta sammanhang kan vi också se hur pengar förs över från LIF-anslaget, dvs. anslaget för lokala och individuella linjer, till i det här fallet den matematisk-naturvetenskapliga linjen. Det är på gång en urholkning av LIF-anslaget som inte är acceptabel. När det gäller den matematisk-naturvetenskapliga linjen kan man också fråga sig om dessa linjestudier kan ersätta de fristående kurserna, som innebar mycket av fortbildning för många människor ute i landet.

Vi moderater har för vår del dragit konsekvensen av detta och föreslår allt i allt en förstärkning av LIF-anslaget med 80 milj. kr. Vi accepterar dock den upprustning som förutsätts ske av den matematisk-naturvetenskapliga linjen, men vi understryker att vår principiella kritik av linjesystemet kvarstår, vilket vi också har konstaterat i ett särskilt yttrande.

När det gäller teknikerutbildningen har vi sagt att försöksverksamheten skall bedrivas endast i gymnasiet. Man behöver inte ha någon motsvarande försöksverksamhet på högskolan. Detta har också UHÄ understrukt. Vi för fram det i reservation 5 till betänkande UbU19.

Jag var förut inne på att regeringen ville minska antalet utbildningsplatser på ekonomilinjen. Om det hade fört med sig att man samtidigt aktualiserat kvalitetsfrågorna hade man kanske kunnat diskutera detta. Så är ingalunda fallet. Men just i dagarna kan vi ta del av en kampanj från Civilekonomernas riksförbund i vilken man på punkt efter punkt tar upp de frågor som vi förut haft uppe till debatt och där vi kritiserat det nuvarande systemet.

Man menar att civilekonomutbildning endast bör förekomma vid sådana högskolor som också har en fakultetsorganisation, detta för att få en tillräcklig kvalitet i utbildningen. Man pekar på, inte utan skäl, att den svenska ekonomutbildningen halkar efter. Bortsett från det som gäller Handelshögskolan i Stockholm finns det inte någon internationell uppskattning av de svenska utbildningsanstalterna. Civilekonomutbildning skulle alltså bara bedrivas vid de högskolor som har en egen fakultetsorganisation, och det ligger mycket i det resonemanget.

Vi moderater har tidigare motsatt oss att fördjupningsstudier skulle skvätas ut över landet. Man kan kanske på allvar ifrågasätta kvaliteten i den utbildning som bedrivs.

Civilekonomernas riksförbund har också ett intressant uppslag. Man föreslår att det kanske skulle kunna ordnas en tvåårig ekonomutbildning, som en motsvarighet till den mellaningenjörsutbildning som vi nu har på gång. Det skulle göra det möjligt att få en mer yrkesinriktad ekonomutbildning, och en skolning för vissa uppgifter som ligger nära i regionen. Det är över huvud taget ett tilltalande program som civilekonomerna på detta sätt för fram. Jag vill gärna önska dem lycka till i den kampanj som de bedriver. Kan

man på det sättet få en förståelse för kvalitetskraven i utbildningen kan mycket vara vunnet för framtiden.

Vi moderater yrkar i reservation 3 till betänkande UbU20 att den systemvetenskapliga linjen skall förlängas till 160 poäng. Utredningen är nu klar, och det finns ingen anledning att tveka längre. Vi vill också ha en översyn av de olika utbildningarna inom AES-sektorn.

När det gäller anslaget till lokala och individuella linjer föreslår vi en ökning med totalt 80 milj. kr., varav 30 milj. kr. avser just lärarutbildningen, vilket jag tidigare har varit inne på. Vi understryker att en större proportion av dessa medel bör gå till Linköping, Örebro, Växjö och Karlstad, med andra ord de gamla universitetsfilialerna. Visserligen är högskolan i Linköping nu upphöjd till rang och värdighet av universitet, men man kan samtidigt konstatera att det släpar efter väldigt mycket just när det gäller den filosofiska fakulteten. Det är också fallet när det gäller de tre andra högskolorna. Det behövs där en förstärkning inför framtiden.

Vi har samtidigt reserverat oss till förmån för en, som vi ser det, nödvändig inventering av behoven av öststatsstudier i framtiden. Det är en folkpartimotion som vi moderater genom reservationen ger vårt helhjärtade stöd.

Detta, herr talman, var några axplock från de fyra första betänkanden från utbildningsutskottet som vi har att ta ställning till. Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer som moderata samlingspartiet står bakom.

Anf. 2 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! När vi i folkpartiet i januari skrev vårt svar till regeringens förslag i 'budgeten', valde vi att prioritera studenternas studiesociala förhållanden. Vi lade förslag om att CSN-kortet skulle behållas – det skulle kosta 89 milj. kr. Vi lade förslag om att oacceptabla margineffekter skulle tas bort när studenterna får litet extrainkomster över sommaren och andra lov. Dessa förslag har inte behandlats i utbildningsutskottet. Men jag vill ändå ge detta som bakgrund till att det ibland har visats en viss snålhet. Alla gör vi olika prioriteringar, och detta var alltså den stora prioriteringen från folkpartiets sida.

I flera av de betänkanden som vi nu skall behandla angående högskolan är utskottet enigt. Man har i flera avseenden kunnat enas om förslag från olika motionärer inom olika partier. De avsnitt där vi är eniga tycker jag är bra, och det finns då ingen anledning att ta upp dem till diskussion. Med detta vill jag koncentrera mig på de områden där vi inte är eniga.

Vi skall i dag göra en rad viktiga ställningstaganden i frågor som rör huruvida Sverige på sikt skall överleva som välfärdsnation. Med detta menar jag att Sveriges konkurrenskraft gentemot industrinationer starkt påverkas av kvaliteten och dimensioneringen av vår högskoleutbildning, och jag vill betona att konkurrenskraft har för mig en mycket vid tolkning som gäller långt mer än val av tekniknivå eller antalet patentansökningar. Det gäller lika mycket vår förmåga att förstå vår omvärld och vår samtid, vår kunskap om det förflutna, vår förmåga att hantera konflikter, hur vi tar hand om våra barn och gamla, styrkan i våra demokratiska institutioner och traditioner osv. Allt detta, menar jag, påverkas av den verksamhet som bedrivs vid universitet och högskolor.

Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag, m.m.

Sverige ligger i topp när det gäller satsningar på grundskola och gymnasieskola. Men en jämförelse internationellt med andra högskolor ger inte samma positiva bild. Med viss reservation för statistiken kan vi konstatera att Sverige ligger efter en lång rad västeuropeiska länder. Vi behöver alltså öka både antalet studerande och antalet examinerade. UHÄ har redovisat vad som krävs för att öka antalet högskoleutbildade.

Herr talman! Därmed vill jag koncentrera mig på de reservationer som folkpartiet avgivit ensamt eller tillsammans med andra partier.

Reservation 1 gäller dimensioneringen. Långsiktighet är en viktig dimension i all utbildningsplanering. Det gäller att högskolorna skall få klart för sig vilka krav på dimensionering som riksdagen ställer i ett längre perspektiv. UHÄ inser att så är fallet och har gett förslag till regeringen. I och för sig instämmer regeringen, men man vill ändå inte ta ställning, trots att man vet – liksom vi – att en förändring av dimensioneringen tar flera år att effektuera i form av färdigbakade studenter.

Reservation 2 gäller linjesystemet i högskolan. Folkpartiet, liksom Birger Hagård, agerar för en uppluckring av linjesystemet som då medger friare val av utbildningsinnehållet. Studenter är mycket känsligare än myndigheter för utveckling av utbildningsbehov. Studenter är också kvalitetsmedvetna. Bra kurser och bra lärare drar studenter. Det har vi sett många exempel på. Detta blir också en sporre för kursansvariga.

I reservation 4 är folkpartiet ensamt om att avstyrka regeringens förslag om ett grundutbildningsråd. Tolka nu inte detta som att vi inte tycker att pedagogiken i högskolans grundutbildning är viktig. Vi vill till fullo uppmuntra goda pedagogiska insatser och stimulera pedagogisk utveckling. Vi tycker dock att regeringen har valt fel metod för att nå dessa syften. Man når inte dessa syften genom att ge pedagogiska insatser ett ökat meritvärde, genom att uppvärdera handledarrollen, eller genom en så enkel sak som att professorn själv visar sig på grundutbildningen, eller att de doktorander som i många fall tar hand om utbildningen på grundnivå har viss minimal pedagogisk insikt. Ansvar för den pedagogiska nivån skall ligga på den enskilda högskolan och inte tas därifrån – som ett centralt råd skulle innebära. Vi menar att de 6 milj. kr. som regeringen vill satsa på detta kan användas bättre till andra insatser som är mer i linje med vår utbildningssyn och vår politiska inriktning.

Reservationerna 5, 14 och 23 rör styr- och anslagssystemet, anslag till UHÄ och försöksverksamhet vid Göteborgs universitet med eget lokalan-svar.

Målet för oss är autonoma högskolor som själva har ansvar för sina totala resurser vad gäller grundutbildning, forskning och investeringar, bl.a. i lokaler. Det menar vi kommer att innebära att den enskilda högskolan fungerar effektivare och rationellare än i dag. Det betyder inte att byggnadsstyrelsen är helt åsidosatt. Dess erfarenheter skall självfallet tas till vara, som i en konsultroll till de enskilda högskolorna. Självfallet kommer högskolorna även i framtiden att samråda med varandra för att undvika dubblingar eller för att undvika att utbildningar läggs ner på flera orter samtidigt. Detta ingår så att säga i autonomi. Ett nytt högskolesystem eller ett nytt anslagssystem skulle självfallet följas av prestationskrav, dvs. vad man förväntar sig av den

enskilda högskolan, men också av ett krav på att utvärdering skall ske – dvs. hur förväntningarna har följts upp. Med detta kan t.ex. UHÅ:s arbete inriktas på frågor som är gemensamma och långsiktiga för hela högskoleorganisationen. Det innebär, menar vi, att kostnaderna för central administration och central antagning kan flyttas från UHÅ till grundutbildning och forskningsanslag. Senast i dag kom riksrevisionsverket med en rapport som jag endast hann skumma igenom där det föreslås att den centrala antagningen via UHÅ skall minskas.

I reservation 9, som gäller antagningssystemet, tar folkpartiet upp betygssystemet i skolan, som vi menar är det som styr antagningen till högskolorna. En översyn skulle kunna beakta en rad faktorer som t.ex. viktningen av betyg eller möjligheter att komplettera betyg. När det gäller vårdutbildningarna vill vi att man skall göra reella försök med förändrade antagningsregler med provotid, ungefär som det en gång fanns en provelevstid. Då blir det inte så svårt för unga människor att testa om en framtid inom vårddyrket motsvarar vad de förväntar sig eller klarar av. Vi menar att översynen skall ha som utgångspunkt att den allmänna behörigheten skall vara treårig gymnasiecinje.

I reservation 12 tar vi upp behovet av tvåspråkig personal, inte minst i vården. Då utgår vi från den förändring av befolkningen som har varit och som kommer att bli, dvs. att det finns fler äldre människor som inte har vår kulturbakgrund och som kanske är sämre i svenska språket. Då är det viktigt att vården också kan tillhandahålla personal som kan tala flera språk. Till detta skall läggas att det finns faktiskt bland våra flyktingar och invandrare de som har vårdutbildning och som fortfarande väntar på att få sina sjuksköterskeutbildningar eller läkarexamina bekräftade med svensk legitimation.

Reservation nr 17 gäller förutsättningarna för ett internationellt studerandeutbyte. Där är utskottet överens om att öka anslaget ekonomiskt sett. Men vi menar att det finns även andra hinder. Vi bör anpassa oss så långt det är möjligt till internationella förhållanden när det gäller utbildningarnas längd, behörighets- och tillträdesregler och utbildningsinnehåll, detta för att vi skall kunna ha utbyte åt båda hållen. Det är inte bara vi som skall skicka ut studenter. Vi skall också med glädje ta emot utländska studenter för att på så vis kunna förändra vårt utbildningsinnehåll.

Utbildningsutskottets betänkande nr 19 behandlar tekniska yrken. Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna nr 3, 4, 5 och 6. Utskottets ledamöter har tillsammans lyckats lösa några av de mest brännande problemen för den matematisk-naturvetenskapliga linjen. Det är vi lyckliga över. Men jag kan inte låta bli att ta upp reservation nr 6, som handlar om finansiering av vissa utbildningar i Malmö.

I regeringens budgetförslag fanns inga pengar avsatta för att ens genomföra de utbildningar som påbörjats. Förklaringen var att Malmö hade fått tillräckligt i och med att tandläkarutbildning förlagts där. Det visade sig att detta troligen var ett misstag. Det finns pengar, så de som är antagna till den s.k. Kockumsutbildningen i Malmö kan få fortsätta och slutföra sin utbildning. Vi menar att det ändå hattas litet innan man beslutar sig. Vi vill att det även i fortsättningen skall finnas de utbildningar inom produktionsteknik

och inom industriell teknik som är startade. Ett skäl till detta är att bl.a. kommunerna investerat 40 milj. kr. i byggnader och utrustning. Då bör man också förvissa sig om att det blir en fortsatt användning. Även om de nya ingenjörutbildningarna kommer att kunna utnyttja detta finns det plats också för en fortsättning av utbildningarna till produktionstekniker och tekniker för industrin.

Beträffande utskottets betänkande nr 20 vill jag yrka bifall till reservationerna nr 4 och 5. Birger Hagård har redan argumenterat för reservation 4. När det gäller reservation nr 5 accepterar folkpartiet den neddragning av ekonomutbildningen som regeringen föreslår. Däremot har vi kommit med förslag till finansiering och vill att utbildningen skall få behålla de pengar – 3,7 milj. kr. – som regeringen vill dra in. Vi menar att dessa pengar kan användas för att stärka kvaliteten, höja lärartätheten, datorisera osv. Då skulle vi svara litet mot den kritik som i dag finns mot ekonomutbildningen.

Herr talman! Som avslutning vill jag kommentera utbildningsutskottets betänkande nr 24 som behandlar anslag till lokala och individuella linjer samt fristående kurser. Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1 och 3. Beträffande reservation nr 3 har vi med glädje medverkat till att 13 milj. kr. tillförs anslaget. Det är mer än vad vi hade föreslagit i vår motion från januari. Det enda vi inte riktigt kan acceptera är den fördelning som utskottets majoritet har gjort. Vi föreslår att dessa 13 milj. kr. fördelas över hela högskolevärlden, dvs. att varje högskola får del av dessa pengar. Fördelningen skall göras av UHÄ. Det skulle innebära dels att det kan bli en förstärkning för matematisk-naturvetenskapliga linjen, dels att de motioner som rör Linköping kommer att bli väl tillgodosedda. De motioner som avses är motion Ub698, yrkande 3, motionerna Ub307, Ub640 och Ub746. Jag vill nämna att det finns ett tryckfel i vår motionstext. Den var slarvigt korrekturläst av mig.

Anf. 3 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Årets budgetproposition när det gäller den högre utbildningen skulle bli en treårsbudget, där regeringen skulle ange de mer långsiktiga målen för den högre utbildningen. Så blev inte fallet. Det är knappt ens en ettårsbudget som vi har fått att ta del av. Det saknas ställningstaganden framför allt när det gäller den mer långsiktiga planeringen och dimensioneringen av högskolans utbildning.

Vi är alla överens om – vilket också har vitsordats av de föregående talarna – att det finns ett stort behov av att andelen ungdomar som går vidare till högre studier ökar och av att se till att arbetskraften tillförs fler människor med högskoleutbildning. Det behövs – som utskottsmajoriteten uttalat – såväl för arbetsmarknadens skull som för individens och den internationella konkurrenskraftens skull. Därom råder det alltså inte några delade meningar.

Vi vet också att det är möjligt att öka rekryteringen, eftersom vi i dag har en mycket sned rekrytering till högskolan, en snedrekrytering i geografiskt avseende – i vissa delar av landet är det betydligt färre som går vidare till högskoleutbildning än i andra delar. Vi har en social och en könsmässig snedrekrytering. Om vi försökte komma till rätta med detta skulle det underlätta för fler att gå vidare till högre studier.

Det är också nödvändigt att på det här sättet bredda rekryteringsunderlaget när det gäller forskarutbildningarna, så att fler av de studerande får möjlighet att fortsätta också till en forskarutbildning. Allt detta är vi överens om. Även utskottsmajoriteten skriver att dessa behov finns. Men eftersom regeringen inte har varit beredd att ta ställning, är inte heller utskottsmajoriteten beredd att göra det. Man anser att det finns andra behov som är mer angelägna än dessa.

Då är min första fråga till Bengt Silfverstrand: Vilka andra behov är det som man har bedömt vara så mycket angelägnare? Det vore intressant att få en liten provkarta på dessa behov, så att också vi kan bedöma om dessa angelägnare behov var viktigare än att satsa på högre utbildning.

Har vi råd, Bengt Silfverstrand, att låta bli att uppdimensionera den högre utbildningen? Har vi råd att låta utvecklingen gå därhän att vi på andra sidan sekelskiftet kommer att ha en lägre andel av arbetskraften som är högskoleutbildad än vad vi i dag har? Är det inte rimligt att anta att den internationella utvecklingen, liksom utvecklingen i Sverige, borde gå mot att det skulle vara betydligt fler som hade en högskoleutbildning?

Nåja, säger utskottsmajoriteten, det här måste vi försöka att åstadkomma i så god tid som möjligt. Då blir min nästa fråga till Bengt Silfverstrand: Vad innebär uttrycket "i så god tid som möjligt"? Vi är överens om behoven, de tidshorisonter som vi har och vi vet att dels tar det tid att planera utbildning, dels tar det fyra fem år att genomgå en högskoleutbildning innan man är redo att komma ut i arbetslivet. Bengt Silfverstrand, vad menas med "i så god tid som möjligt"? När kommer den tidpunkten att inträffa?

I detta sammanhang är det litet förvånande att både vpk och miljöpartiet utan några som helst betänkligheter stämmer in i socialdemokraternas uppfattning. Delar ni verkligen den bedömning som utskottsmajoriteten har gjort?

Vid det här laget är det ganska välbekant att regeringen inte på något sätt har underlättat för ungdomar att gå vidare till högre studier. Trots att studiemedelssystemet ganska nyligen reformerades har vi ett uruselt system som redan går att döma ut på grund av de orimliga återbetalningsregler som är förknippade med detta system.

I samband med budgetpropositionen kom regeringen dessutom med förslaget att slopa de s.k. reserabatterna. Det var ett verkligt dräpslag mot de ungdomar som ville söka sig vidare till högre studier i olika delar av landet. Detta hot har nu dess bättre kunnat undanröjas av en majoritet.

Regeringen aviserade också att ansökningar till högskolan skulle beläggas med ansökningsavgifter – någonting som utskottsmajoriteten har uttalat sig över och menat att det inte är så stor idé att regeringen funderar vidare över det uppslaget.

Som kronan på verket har vi folkpartiets och socialdemokraternas uppgörelse om skattepolitiken, som får omedelbara och förödande konsekvenser just för studenterna. De som studerar får sannerligen ingen del av skattesänkningarna, men däremot får de bära de kostnadsökningar som vi alla drabbas av på grund av skattereformen. Det gentila "erbjudandet" som studenterna får ifrån regeringens sida – och uppenbarligen också ifrån folkpartiets sida – är att de kan få låna litet mera pengar. Lånevillkoren innehåller

ännu mer skärpta återbetalningsregler till mycket högre ränta, vilket innebär att om studenterna accepterar detta "erbjudande" så kommer de ännu snabbare att hamna i den skuldfälla som hela studiefinansieringssystemet egentligen utgör.

För en mycket stor del av dessa ungdomar kommer det att innebära att när de kommer ut i arbetslivet märker de att de inte har några möjligheter att återbetala den studieskuld som de har dragit på sig, eftersom skulden växer mycket snabbare än återbetalningarna kan ske och dessutom snabbare än deras eventuella löneökningar kan ske över åren. Det är ett helt orimligt system. Centern har därför, bl.a. nu i samband med skattereformen, yrkat avslag på den särproposition som föreslår dessa förändringar för studenterna. Om studenterna skall kompenseras för skattereformens effekter, skall de naturligtvis kompenseras med direkta bidrag och inte med ett lån som kommer att följa dem praktiskt taget i all framtid.

När det gäller högskolans linjesystem har vi i en ytterligare reservation redogjort för på vilket sätt vi tycker att systemet bör uppluckras och hur man skulle kunna fått till stånd friare studiegång. Jag skall inte orda mera om detta.

Med anknytning till dimensioneringsfrågan vill jag däremot säga att vi ifrån centerns sida ingalunda, som Birger Hagård antydde, anser att vi nu har kommit till den punkt då det inte skulle vara möjligt att starta flera högskoleenheter. Vi tycker bl.a. att det är rimligt att de mindre högskolorna också får en reell forskningsanknytning. Vi återkommer till denna fråga i samband med att vi behandlar forskningspropositionen. För att öka tillgängligheten är det också viktigt med den geografiska närheten. Vi har ett antal konkreta förslag när det gäller flera mindre högskolor. Vi föreslår att högskolan Eskilstuna/Västerås skall delas upp på två separata enheter – en i Eskilstuna, som har sin hemvist i Sörmlands län, och en i Västerås för Västmanlands län. Då skulle man där också uppfylla kravet på minst en högskoleenhet i varje län.

Vi menar att den högskoleutbildning som behöver komma till stånd i de södra delarna av Stockholms län bäst tillgodoses genom att vi öppnar en ny högskoleenhet på Södertörn, vilket också sedan kommer att ge oss ytterligare möjligheter när det gäller lokaliseringen av den framtida lärarutbildningen i de södra delarna av Stockholm.

När man mot denna bakgrund läser den moderata reservationen om utbildningsutbudet vid de mindre högskolorna och dessutom lyssnar till Birger Hagårds anförande blir det litet grand av ett eko ifrån de debatter vi hade här för fem, sex eller sju år sedan, när moderaterna med emfas drev kravet på att ett antal av de små högskoleenheterna skulle läggas ner. Det resonemang som moderaterna nu för när det gäller de små högskolorna andas samma misstänksamhet.

Jag vill även uppehålla mig vid ett par frågor i betänkande UbU19. Det gäller t.ex. utbildning i miljö- och hälsoskydd i landet. Här finns ett dokumenterat behov. Vi vet att det finns ett mycket stort behov av människor med en sådan utbildning. Kommunerna, länsstyrelserna, det privata näringslivet och industrin efterfrågar personer som har utbildning av detta slag. Den bristsituation som råder i dag innebär att man köper över personer med

denna utbildning från varandra genom att erbjuda högre löner. I vanlig ordning blir det då kommuner och länsstyrelser som kommer i kläm. I många fall kan man inte leva upp till de åtaganden som man har enligt gällande lagstiftning, på grund av att det brister när det gäller personal och personalens utbildning.

Detta är ingen ny fråga. Den har aktualiserats under flera år i utbildningsutskottet. Redan förra året gjorde utskottet en klar och tydlig beställning till regeringen om en utökning av utbildningen. Den frågan har ännu inte lösts. Vi föreslår från centerns sida att man skall inrätta ytterligare 60 platser men att man skall förlägga dem till någon annan del av Sverige än till Umeå, där vi ju har en sådan utbildning. Vi har föreslagit någon del av södra Sverige, för att också här bredda rekryteringsunderlaget.

När det gäller försöksverksamheten med utbildning av tekniker har vi, liksom moderaterna och folkpartiet, åsikten att det är rimligt att den försöksverksamheten bedrivs i gymnasieskolan. Vi har tidigare fattat beslut om den tvååriga mellaningenjörsutbildningen, som vi har förlagt till högskolan. Vi gör bedömningen att den ettåriga teknikerutbildningen i mycket hög grad kommer att ersätta det nuvarande fjärde året på den tekniska linjen i gymnasieskolan, det s.k. T 4. Mot den bakgrunden borde det vara rimligt att även försöksverksamheten finns inom gymnasieskolan. Vi menar att den så småningom skall finnas där permanent. Vi har en liten känsla av att det egentligen är samma uppfattning som utskottsmajoriteten hade, men att man inte var beredd att nu ta steget fullt ut. Nu kommer vi att ha en splittrad försöksverksamhet dels vid gymnasieskolan, dels vid högskolan. Det kommer inte att vara till någon fördel för den framtida utbildningen.

När det gäller betänkande UbU20 gör jag samma konstaterande som Birger Hagård, nämligen att det är märkligt att man nu är beredd att skära ned på ekonomutbildningen. Min nästa fråga vill jag ställa till Bengt Silfverstrand. Först konstaterar utskottet att det finns en stor efterfrågan på arbetsmarknaden, att det finns väldigt många som vill gå den här utbildningen och att såvitt man kan bedöma kommer efterfrågan att fortsätta. Sedan säger man helt plötsligt att mot denna bakgrund är man beredd att tillstyrka regeringens förslag om en nedskärning av antalet utbildningsplatser. När det tidigare gällde den långsiktiga planeringen och dimensioneringen av den högre utbildningen var man inte beredd att göra några bedömningar eller några ställningstaganden över huvud taget eftersom man inte visste någonting. När det kommer ett konkret nedskärningsbeslut är man plötsligt beredd att omedelbart klippa till och säga att man får minska antalet utbildningsplatser för ekonomer.

Min fråga till Bengt Silfverstrand gäller vilken grund ni i utskottsmajoriteten har för detta ställningstagande. Vilken bedömning gör ni av det framtida behovet av arbetskraft inom detta område, eftersom ni nu är beredda att göra denna nedskärning? Är det i stället möjligen så enkelt att det var fråga om litet grand av en bytesaffär? Om man skär ner antalet utbildningsplatser för ekonomer med 270 – om jag nu minns rätt – skulle man kunna inrätta 270 nya platser på förskollärarytbildningen. Kan det vara så enkelt, Bengt Silfverstrand? Hur skall man nu bära sig åt när regeringen har aviserat att man ytterligare skall öka antalet platser på förskollärlinjen, ungefär på

Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag, m.m.

samma sätt som när centern i sin motion har föreslagit ytterligare 300 platser? Skall man skära ytterligare i ekonomutbildningen eller skall man ta bort platser från någon annan utbildning för att kompensera denna utbyggnad? Det vore bra om Bengt Silfverstrand kunde ge ett besked på dessa punkter.

Låt mig sedan avslutningsvis, herr talman, säga några ord om betänkande UbU24. Jag tycker att man i en sådan här debatt också skall erkänna att det finns ett antal andra punkter – precis som på andra områden – där vi har blivit tillgodosedda och känner oss väl tillfreds med resultatet. Det gäller bl.a. anslaget till lokala och individuella linjer samt fristående kurser. Precis som Margitta Edgren kan jag säga att vi tycker att det är bra att man nu lägger på dessa 13 milj. kr. Men till skillnad från Margitta Edgren vill jag säga att vi tycker att det är mycket bra att dessa pengar nu fördelas till de 13 minsta högskolorna i landet. Vi bedömer att det är de små högskolorna som har de största behoven. Vi bedömer att resurserna kommer att göra god nytta där, framför allt när det gäller fort- och vidareutbildning av människor som redan är yrkesverksamma. Det gäller särskilt de fall där det är viktigt att möjligheten att komplettera sin högre utbildning finns nära den plats där man har sin verksamhet. Vi tycker att det är bra att fördelningen av dessa resurser har fått en decentraliserad profil och en centerprofil.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga centerreservationer i de fyra nu aktuella betänkandena.

Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Den 1 juli i år kommer vi att ha 36 högskoleenheter. Det var väl ungefär så många gymnasier vi hade i landet för 100 år sedan. Nu när vi står med facit i hand kan vi konstatera, såsom jag gjort många gånger, att det är mycket som är positivt med de små och nya högskolorna. De har lyft regionen, de har gjort utbildningen tillgänglig för kategorier för vilka den förut har varit stängd.

Men naturligtvis finns det också problem. Jag vill fråga Larz Johansson om han inte ser några som helst problem med att inte ens hälften av högskolelärarna vid de små och nya högskolorna har disputerat. Ändå vill Larz Johansson att vi skall fortsätta att bygga ut. Finns det inte anledning att i stället förena sig med den överväldigande majoriteten i utskottet och i riksdagen och säga att nu har vi nått kulmen, nu får det hela sätta sig, nu får vi se till att det blir kvalitet på den här utbildningen? Och framför allt: Om vi för framtiden utlokaliserar utbildning – och det måste vi göra – så följer inte därav med naturnödvändighet att vi också måste bygga upp nya högskoleenheter. Man kan även ta lärdom av det förgångna, Larz Johansson.

Anf. 5 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Larz Johansson påstår att folkpartiets skattepolitik kommer att drabba studenterna mycket hårt. Vi är ju alla intresserade – t.o.m. Larz Johansson – av att få sänkta marginalskatter. Socialdemokraterna och folkpartiet har kommit överens härom och har tillsammans också dragit konsekvenserna av denna önskan, dvs. vi har tillsammans sett till att förslaget också har fått en finansiering. Andra partier, däribland Larz Johanssons, vill

mycket gärna ha sänkta marginalsatser men kan icke acceptera sådana finansieringar som det finns möjlighet att få majoritet för.

Också för studenterna är det viktigt att vi framöver har ett marginalsattesystem som gör det lönande för dem att arbeta – dvs. att det kommer att löna sig för dem att under några år investera i sin utbildning. Det tror jag att de flesta studenter inser. När det gäller de oönskade effekter som vårt förslag till skattereform möjligtvis kan få för studenterna är man – som jag förut har sagt till Larz Johansson – överens om att de skall ses över och rättas till.

I fråga om LIF-anslaget på 13 milj. kr. tycker jag att det finns en sakskillnad mellan våra ställningstaganden, och det tycker jag är okej. Jag anser att vi skall respektera den skillnaden och inte försöka få det till att det ena eller det andra ställningstagandet är bättre. Vi har tagit ställning för att dessa 13 milj. kr. via UHÄ skall fördelas till de högskolor där de bäst behövs. Varken utbildningsutskottet eller riksdagen eller ens regeringen kan ha klart för sig att det bara är de små som bäst behöver medlen. Jag tycker att jag kan försvara vårt ställningstagande när det gäller de 13 miljonerna i LIF-anslag.

Anf. 6 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Birger Hagård säger att nu när vi har facit i hand kan man konstatera att det är väldigt mycket som är bra med de små högskolorna. Då kan man också med facit i hand konstatera att det var en faslig tur att inte moderaterna fick sin vilja fram – för i så fall hade ett antal av de här enheterna varit nedlagda, och somliga av dem hade över huvud taget inte kommit till. Därför tycker jag nog att det argumentet inte var särskilt tungt vägande.

Jag inser, Birger Hagård, att det finns problem både vid små högskolor och vid en och annan av de större. När det gäller lärare som inte har tillräcklig utbildning, vid de mindre högskolorna, har vi från centerns sida i samband med forskningspropositionen föreslagit väsentligt ökade resurser just till de mindre högskoleenheterna, att användas för att dessa lärare skall kunna komplettera sin utbildning så att de också disputerar.

Beträffande folkpartiet och de sänkta marginalsatserna och på vilket sätt förslaget drabbar studenterna, kan jag hålla med Margitta Edgren om att det kan vara bra för dem så småningom, när de kommer ut i arbetslivet, att också få del av sänkta marginalsatser. Men hur blir det om de sänkta marginalsatserna sedan länge är uppätta av en enormt växande studieskuld, en skuld som växer mycket snabbare än vad deras arbetsinkomster gör? Enligt de beräkningar som nu har varit möjliga att göra över de effekter som skattepropositionens förslag kommer att få, krävs det att en student med medellång utbildning har en ingångslön – när man beräknar årslönen – som är ungefär 2,5 gånger så stor som studieskulden för att han över huvud taget skall ha en chans att bli skuldfri.

Jag försäkrar Margitta Edgren – och jag tror att jag kan få det bekräftat eftersom vi tillsammans har varit på studiemedelsdebatter och mött studenterna – att dessa studenter inte är särskilt imponerade av argumentet att de någon gång i framtiden kommer att ha lägre marginalsatser än vad de skulle ha haft om inte det här förslaget hade kommit, när de får klart för sig hur oerhört hart den här ökade skuldbelastningen slår på deras framtida möjlig-

heter. Det är alldeles uppenbart att det är så, och det är alltså skälet till att vi för vår del har yrkat avslag på den proposition som rör de här frågorna.

Att detta har ett klart samband med våra möjligheter att få fler ungdomar att söka sig till högre studier är också vitsordat. Och det skulle vara intressant att få veta vad Margitta Edgren menar med att om det här förslaget får sådana effekter, då får vi väl rätta till dem. Vad är det som man är beredd att rätta till? Är det uppräkningsstalen eller räntan?

Anf. 7 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag vill erinra Larz Johansson om att innan de små högskolorna över huvud taget byggdes upp, hade vi fler studerande, som var verksamma i universitetscirklar i den från de stora universiteten utlokaliserade verksamheten, än vad vi i dag torde ha vid de små högskolorna. Och kanske vore det, Larz Johansson, rätt bra om man, innan man bygger upp nya högskoleenheter, tar reda på om man verkligen har tillgång till lärare eller inte. Det är rätt bra att klara ut förutsättningarna i förväg och inte tvingas lappa i efterhand.

Anf. 8 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan mycket kort konstatera att Birger Hagårds alternativ till de små högskoleenheterna är studiecirklar.

Talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 9 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till de reservationer i de nu behandlade betänkandena där vpk finns med.

Jag känner igen mycket av det som sägs i denna debatt, och vi kommer naturligtvis att få höra många av de här orden och argumenten om igen; det är ju ofta politikens och den politiska debattens villkor.

I går kväll skulle jag försöka förbereda ett anförande till den här debatten. När jag tog fram betänkandena märkte jag – precis som jag sade nyss – att det var mycket jag kände igen. Jag hade umgåtts med dessa ordvändningar tidigare, och att läsa betänkandetext är väl helt enkelt tråkigt många gånger. Jag orkade inte förbereda något anförande i går kväll. I stället gick jag upp tidigt i morse och gjorde det. I går kväll läste jag en bok i stället. För att klara av riksdagsarbetet måste man ibland löga sig med konst och litteratur. Det är en förutsättning. Göran Palm har uttryckt detta insiktsfullt i bl.a. ett sent nummer av Kommun Aktuellt.

Jag håller på att läsa om igen böcker av Ivar Lo-Johansson. Jag håller nu på att läsa en av hans memoarböcker, nämligen Frihet. I går kväll läste jag bl.a. följande på s. 112–113:

”Kurschade människor eller människor med ett fattigt språk eller helt enkelt ordlösa människor skulle alltid komma att finnas och de borde kanske också få sin verklighet synliggjord. Kanske? Ty mot allting kunde invändas. De som hade ett rikt språk skulle också i framtiden komma att bli de rika. Det var inte bara en social utan också en estetisk utgångspunkt för en littera-

tur. Det var arbetarmassornas optimism som det trots allt var fråga om. Det var diktningens moraliska plikt att hjälpa livet att leva vidare. Hos arbetarmassan fanns det slagets optimism som inte tycktes ha någon motsvarighet hos de gamla borgerliga klasserna vilka i årtusenden haft kulturen i sin tjänst. Utan aningen, och ibland vissheten, om sin förkvävda optimism skulle arbetarklassen inte ha fortlevt till den dag som var. Jag trodde att om den frigjordes genom diktningen så skulle det betyda att människorna befriades.

Författarna i den nya generationen hade inte varit autodidakter när de slagit sig ned vid skrivbordet för att författa. De kom merendels från högskolorna och universiteten. Det gällde också det fåtal ungdomar ur arbetarklassen som fått gå i högre skolor. De blev inte som vuxna präglade av miljön de kommit från utan av den de kommit till. De hade kårdebatterna och studentlivet friskare i minnet än det språk som talats i deras barndomshem. De ansåg sig bevandrade i en värld där man tänkte akademiskt, där problem och idéer på akademiskt vis togs upp och analyserades och de fann föräldrarnas och arbetarmiljöns tänkesätt naivt.

Deras fäder hade inte ens läst Karl Marx. De hade haft arbetarklassens underlägsenhetskänsla men vänt den till överlägsenhet mot ursprunget och de hade inte arbetarklassens halvmedvetna optimism utan var relativister och ofta färdiga små pessimister.”

Jag skulle egentligen kunna sluta mitt anförande med Ivar Lo-Johanssons ord, men jag vill ändå fortsätta. Jag vill emellertid läsa detta också som en hyllning när vi i dag tar ett sista förväl av Ivar Lo-Johansson.

Jag tycker att han med sina ord visar att högskolepolitiken, trots att det från en del håll ibland görs försök att göra den apolitisk, naturligtvis inte är det. Utan det handlar i hög grad om vems värderingar som räknas som ”riktiga värderingar”. Vems erfarenheter räknas? Det är bl.a. om detta det handlar.

Vi har alltså, även om det ibland görs försök till annat, helt klara och olika utgångspunkter när det gäller högskolepolitiken. De springer ur olika kulturvärderingar om vad som är fin och vad som är dålig litteratur, och om vilket språk som skall användas. Det var inte många decennier sedan som barnen i Norrland skulle förmås att inte tala bondska. Det handlar om den religion som är förhärskande eller som genom sin kraft eller sitt omfång fått ge grunden till moraliska värderingar och t.o.m., i en del fall, till moralens teori, etiken, om musik, konst, osv.

Högskolepolitiken är naturligtvis även en ekonomisk drivkraft. Det finns exempel på arbetsmetodstillämpning som syftar till att öka vinsterna. Taylorismen har förfinats inom högskolans väggar för att sedan tillämpas i ökad utsvettning och utsugning av dem som arbetar i den direkta produktionen. Det är därför, Margitta Edgren, som man inte skall på krämarvis blanda ihop begreppen konkurrens och solidaritet.

Högskolepolitiken kan användas för marknadsföring i syfte att skapa nya marknader, som i realiteten inte behöver finnas. Den kan användas för kooperativ utveckling, för metoder för mätning av välstånd, för ekonomisk teorbildning, för politiska syften och för tekniska utvecklingsprojekt. Inget av

dessa olika områden, som kan omfattas av olika ekonomiska vetenskapsteorier och annat, är neutrala.

Den sociala utvecklingen när det gäller arbetsmiljön, barnomsorgen, pedagogisk forskning, strukturer inom den offentliga sektorn, medicinska rön, bostadsmiljön, kunskap om kollektivtrafik är också områden som har politiska förtecken och där högskolan spelar en mycket stor roll.

Centern har pekat på den regionala utvecklingen. Det handlar om tillgängligheten till högre studier, och det handlar om för vem de är avsedda, vilket Ivar Lo-Johansson sätter frågetecken för i sin bok. Det handlar om att man fattar beslut politiskt, eftersom man omfattar tanken om att bildning i sig har ett värde.

Bildning kan användas, vilket det finns starka ambitioner för i dag, som ett redskap för ökad internationell förståelse, för internationell solidaritet och för ökad kännedom om vår egen kultur – gemensamma utgångspunkter i denna, t.ex. varifrån man kommer och vart man är på väg. Det kan man fråga sig ibland. Men någon fingervisning kan man ju få. Om man har kännedom om detta är det lättare att möta människor som kommer in genom en annan dörr. Om min bror eller syster av nöd knackar på min dörr, så öppnar jag eller stänger. Det finns inget val däremellan. Kunskap om mig själv gör att jag öppnar dörren. I detta sammanhang kan högskolan och högre utbildning spela en inte oväsentlig roll.

Det handlar om jämnare fördelning av samhällets resurser, både nationellt och internationellt, med en global resurshushållning och en god miljö.

Allt detta och mycket till har vi politiker användning för, och redskapet är bl.a. högskolepolitiken. Det finns alltså en oerhörd politisk sprängkraft i högskolepolitiken. Det handlar inte om 20 platser inom den ena eller den andra utbildningsverksamheten. Jag vill i och för sig inte förringa allvaret eller vikten i detta, men i det stora hela kanske detta är petitesser.

Utbildningspolitiken är alltså ett fördelningspolitiskt instrument som kan användas på två olika sätt.

Endera kan man se till att få en rättvisare fördelning av de resurser som står till buds inom det område där man arbetar, t.ex. högskolan just nu, som vi talar om.

Naturligtvis kan det också användas åt andra hållet. Man kan se till att man konserverar ett förhållande som i dag gäller. Vi har en sned social rekrytering. Vissa grupper utestängs. Man kan se till att detta fortgår. Då behåller man inom sin klass, bland de uppdragsgivare man har som politiker, också makten inom högskolan.

Jag tror det är därför man så sällan hör moderater oro sig över den sociala snedrekryteringen. De inser att om man låter allt förbli vid det gamla och tillåter sig att ha en överrepresentation av överklassen inom den akademiska världen, så garanterar detta till viss del hemhörigheten av initiativet i samhällsdebatten framöver och hur den skall föras.

Detta ger sig självt, eftersom vi går in i en mer och mer komplicerad värld. Det är lättare för dem som har ordet i sin makt och som har de gängse värderingarna att lägga fram argumenten på att få journalister att falla i trans.

Man skulle naturligtvis också behöva vidta vissa åtgärder inom själva högskolan. Jag har ibland funderat på detta, herr talman. Vi utreder högskolan.

Just nu arbetar en högskolepedagogisk utredning som ser över vissa väsentliga verksamhetsdelar inom högskolan.

Riksrevisionsverket lämnar sina rapporter. Jag fick se i förra veckan en rapport om ett relativt dåligt resursutnyttjande inom högskolan. Vi har kommittéer och vi har partier som arbetar med högskolepolitiken. Men hur skulle det vara om människorna inom högskolan själva finge tala om vad de är dåliga på? Det får vi nästan aldrig höra.

Trots att vi i efterhand kan se resultatet av brister i verksamheten, har jag aldrig under mina år i utbildningsutskottet och under de många besök vi har gjort ute på olika högskolor och universitet hört någon säga: Detta är vi jättedåliga på, detta borde vi få slippa göra.

Men det är kanske att begära för mycket.

Det är viktigt att vi framöver får politiska beslut om längre tidsperioder för dimensionering. Jag delar Larz Johanssons tankar i detta fall, men jag kan inte inse, Larz Johansson, hur en ökad dimensionering nu vore recellt möjlig fr.o.m. 1990/91. Jag förstår heller inte hur det skulle lösa problemet med den sociala snedrekryteringen helt och hållet.

Den sociala snedrekryteringen är ett stort problem. Dels handlar det om att vi måste kunna rekrytera fler människor till högre utbildning framöver, som en del talare har varit inne på. Dels är det också en fördelningspolitisk fråga – inte bara för framtiden, utan också i dag – eftersom stora delar av dem som till största delen är med och finansierar gemensam verksamhet, t.ex. högskoleutbildning, kan finna att deras barn i dag inte har del av just denna verksamhet. Det finns en viss orättvisa i detta som jag tycker att man som politiker borde reagera på.

Därtill har vi den könsmässiga snedrekryteringen. Jag tror att man delvis kan lösa också det problemet om man kommer till rätta med den sociala snedrekryteringen.

Det finns mycket att säga om högskolan – jag har redan dragit ut ganska långt över den tid jag hade anmält mig för – och jag vill helt kort ta upp ytterligare tre saker.

Vi har i utskottet föreslagit en förstärkning även i studievägledningen. Tyvärr fick vi inte majoritet för detta, utan måste reservera oss.

Jag tror att det hade varit klokt om utskottet följt vpk:s förslag om ett antal miljoner kronor ytterligare för en förstärkt studievägledning. Då hade man kunnat få resurser inom högskolan så att man hade kunnat nå utanför högskolan, ut i gymnasieskolan, kanske t.o.m. ut på grundskolans högstadium, och där berätta om vad högskolestudier innebär. Det hade kunnat vara verkamt också när det gäller den sociala rekryteringen. Hade vi haft ökad kännedom om riksrevisionsverkets rapport, kanske det hade varit lättare för utskottsmajoriteten att acceptera vpk:s förslag.

Så några ord om internationalisering. Jag faller inte på knä så fort man säger internationalisering eller utropar några allmänna hyllningsord till denna. Det är inte oproblemiskt med internationalisering. Självklart skall vi ha ett stort utbyte med andra länder när det gäller vetenskap och högre utbildning, handel och kultur. Men från vissa håll resonerar man som om EG, denna lilla del av Europa, ensam skulle stå för det internationella. Jag påstår inte att regeringen helt och hållet går på den linjen, men det finns

andra, t.ex. moderata samlingspartiet, som jag tycker har en väldigt begränsad syn på vad internationalisering handlar om.

Även när det gäller det europeiska perspektivet, med den utveckling vi har i dag, är det viktigt att man vidgar perspektivet så att det handlar om hela Europa.

Vi har stora skillnader inom Europas gränser. Vi har högutvecklade och mindre utvecklade länder i Europa. Det är viktigt att vi som högutvecklad nation, när vi söker samarbete inom olika projekt såsom vetenskap och högre utbildning, faktiskt också inser denna motsättning, som ibland benämns nord-syd-problematiken, också inom Europa. Jag tror detta är politiskt oerhört viktigt.

Till sist, herr talman: Högskolans linjesystem har kritiserats, med rätta, många gånger. Man har sagt att det är stelbent, och vi från vpk kan till viss del hålla med om detta. Men vi vill inte gå fram med lien när det gäller de olika linjerna inom högskolan. Vi har sagt oss att vi som första instrument väljer att öka utbudet av lokala linjer, framför allt utbudet av enstaka kurser. Vi tror att man bör vara ganska försiktig när man förändrar inom linjesystemet i högskolan. Jag vill redan nu slå fast att för vår del handlar det ingalunda om att riva upp varenda struktur inom linjesystemet. Vi tror att det är absolut nödvändigt framöver att ha fasta utbildningslinjer, kanske framför allt inom olika vårdutbildningar.

Detta var något av vad vpk vill inom högskolepolitiken. Jag kan inte fortsätta längre nu, herr talman.

Anf. 10 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Det har talats om utbildningskvalitet, forskningsanknytning etc. Jag skulle vilja säga att utbildningens kvalitet egentligen är självklar. Vi skall erbjuda en utbildning med en bra kvalitet, med goda mål. Det är en självklarhet. Om man ser det ur perspektivet social snedrekrytering kan man säga att de som verkligen behöver en god kvalitet på utbildningen är de som vi vill gynna. Hur skall vi nå denna utbildningskvalitet? En garanti åstadkommer vi genom att göra som vi gör i det svenska systemet, nämligen att vi har forskning ute på högskolorna. Att forskningen har anknytning till utbildningen innebär alltså en garanti.

En annan är förkunskaperna. I det sammanhanget är antagningssystemet viktigt. Frågan är då: Vad är det för antagningssystem som vi har? Jag skulle vilja karakterisera det som en sörja. Det är ett antagningssystem som jag tror egentligen från början kom till för att minska den sociala snedrekryteringen, men det har det inte lyckats med. Jag tror att det är tid att vi försöker komma ur detta system, att vi försöker hitta andra vägar. Jag vill alltså tillstyrka försök med att t.ex. lämplighet för yrkesuppgiften vägs in vid antagning. Egentligen är det självklart. Ingen skulle komma på tanken att anta någon till musikutbildning som inte har något gehör över huvud taget. Det är en självklarhet. Men inom andra högskoleutbildningar är det ingen självklarhet. Vi vill alltså ha mer av den typen av försöksverksamhet inom högskoleutbildningarna.

Linjesystemet inom högskolan blev, när det skapades, ett oerhört statiskt system som inte alls förmår att motsvara de förändringar som vi får över ti-

den. Det system som vi hade dessförinnan var väldigt lösligt i sin struktur och kunde anpassas lätt. Men ett system som ligger någonstans däremellan vore bättre. Hur kan vi lösa frågan med dagens system? Jag tror vi kan lösa den genom en uppluckring och översyn av linjesystemet. Vi måste öka utbudet av fristående kurser. Vi måste ha fler lokala individuella linjer. Anslagen måste höjas, och utskottet har också föreslagit att de skall höjas, som redan har påpekats. Jag tror att de måste höjas ytterligare, plus att linjesystemet måste ses över. Det måste skapas möjlighet till större förändringar över tiden.

Det finns förslag i en motion som innebär att man skulle försöka att införa en vetenskaplig grundkurs. Det tror jag skulle vara ett steg framåt. Det skulle skapa förutsättningar för studenten att på ett tidigt stadium få klart för sig vad det handlar om. Vi skulle motverka den fragmentisering och den specialisering som vi har alltför mycket av. Studenten skulle, genom att få en inblick i vetenskapsteori och vetenskapshistoria, kunna få sammanhangen bättre klara för sig. Det är viktigt. Vi tillstyrker en sådan försöksverksamhet.

Vidare till anslagen till högskolan: Vi tror att en friare användning av anslagen inom högskolan är nödvändig. Det aviseras också delvis i betänkandet, men vi tror inte att det leder så långt som det borde göra. Speciellt gäller detta lokalanslagen. I dag betraktas lokalerna mer eller mindre som en fri nytthet inom högskolan. Det leder till att en del sitter i för små lokaler, en del i för stora, eftersom detta inte belastar budgeten för institutionerna. Vi vill därför stödja folkpartiets reservation 23 i UbU18, som innebär att man tillstyrker en försöksverksamhet med ett eget lokalansvar. Byggnadsstyrelsen, som har ansvaret för denna verksamhet, tycker vi inte har skött saken som den borde. Det skulle ge mer utbyte för skattebetalarnas pengar om man fick sköta verksamheten lokalt.

När Larz Johansson talade förut lät det som att bara vi ökar dimensioneringen har vi löst den sociala snedrekryteringen. Men folk skall ju faktiskt också ha jobb efter en genomgången utbildning. Jag håller med om att den sociala snedrekryteringen är ett problem som vi måste arbeta med, men vi kan inte lösa frågan genom att öka dimensioneringen. I ett avseende menar vi dock att man bör öka dimensioneringen, och det är när det gäller miljö- och hälsoskyddslinjen. Där finns, som flera redan påpekat, ett dokumenterat behov som borde tillgodoses.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till miljöpartiets reservationer och till folkpartiets reservation 23 i UbU18.

Anf. 11 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 12 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Birger Hagård inledde debatten i en vid det här laget ganska känd stil, med stora åthävor. Han kom så småningom in på mer konkreta ting, men jag kan ändå inte underlåta att notera att han betecknade regeringens utbildningspolitik som att den karakteriseras av håglöshet, ointresse och oförmåga.

Detta står i stark kontrast till de optimistiska tongångar som vi nu möter ute på universiteten. Bl.a. har Lunds universitet i sin senaste årsrapport konstaterat att den debatt som vi har haft om utbildningspolitiken under de senaste fyra fem åren har haft en vitaliserande effekt och att det nu råder en större optimism och framtidstro. Uttalandet kontrasterar också skarpt mot vad Margitta Edgren anförde en stund senare. Hon konstaterade helt riktigt att ett ganska enigt utskott står bakom förslagen. Vi har kunnat lösa viktiga problem tillsammans.

Av detta kan man bara dra två slutsatser. Den ena är att Birger Hagård och moderaterna själva är så håglösa att de inte orkar ingripa mot den håglöshet som uppenbarligen inte bara gäller regeringen utan också utskottet. Alternativt omfattar kritiken även de andra partierna – folkpartiet och centern.

Det är i det stora hela närmast marginella justeringar och förslag till förändringar som har framförts från den borgerliga oppositionens sida, från oppositionen över huvud taget. Då kan det inte vara riktigt med båda dessa saker: Håglöshet och det faktum att vi har kunnat lösa problem tillsammans. Någon måste ha fel.

Larz Johansson tar upp ämnen som jag inte tänker gå in på. Skattereformen och det studiesociala stödet har inte med dagens debatt att göra. Jag lämnar därför frågan därhän. Möjligen skulle jag kunna ge det rådet att han tar upp dessa frågor i den studiecirkel som han rekommenderar åt Birger Hagård.

I själva verket befinner sig den svenska högskolan sedan drygt tio år tillbaka i en kraftig omdaningsperiod. Grunden lades i 1977 års högskolereform. Den reformen innebar sammanfattningsvis att den övergripande och ändamålsriktade styrningen från riksdagens sida kombinerades med ökat lokalt ansvar för verksamhetens genomförande. Reformen har sedan kompletterats med flera väsentliga förändringar på högskoleområdet. Vi har fått en lärartjänstreform, infört treåriga program för forskningen, medgett ökad lokal bestämmanderätt i organisatoriska frågor, avskaffat regionalstyrelser, förändrat högskolestyrelsernas sammansättning och infört nya regler för antagning till högskolan. En ny tvåårig ingenjörsutbildning har tillkommit. Fr.o.m. budgetåret 1990/91 sker en övergång till treåriga planeringsperioder också för den grundläggande högskoleutbildningen. Det är faktiskt en hel del som vi har åstadkommit under de här åren, Birger Hagård.

Den svenska högskolan hävdar sig väl i ett internationellt perspektiv. Och för att markera kvalitetsaspekten kan det vara värt att understryka att den svenska universitetsutbildningen inom flera sektorer förlängts under 80-talet. Detta gäller t.ex. den naturvetenskapliga grundutbildningen, civilingenjörsutbildningen och journalistutbildningen.

Att just utbildningens kvalitet – på den punkten är vi helt överens – ständigt måste bli föremål för utvärdering markeras också av den utredning om vissa undervisningsfrågor som tillsattes i fjol och som har till uppgift att göra en bred genomgång av förhållandena inom grundutbildningen i den svenska högskolan från kvalitets- och undervisningssynpunkt samt av hur lärarstödet till de studerande bör utvecklas.

Men det är med högskoleutbildningen som med Lunds domkyrka: den blir

aldrig riktigt färdig. Den måste av naturliga skäl bli föremål för ständiga omprövningar, utvärderingar och förändringar. Den snabba utvecklingen skapar i sig också problem.

Ett av huvudproblemen inför 1990-talet är dimensioneringen av högskoleutbildningen, också på den punkten är vi överens. UHÄ har regeringens uppdrag att ta fram underlag för beslut om dimensionering med utgångspunkt från samhällets behov av utbildade och från individernas önskemål och efterfrågan. Förvisso föreligger vissa motsättningar mellan just samhällets behov och individernas preferenser. Allmänt sett ökar behovet av högutbildade människor. Det är en självklarhet. Akut brist på arbetskraft föreligger inom vissa områden. Vi kan också slå fast att de ungdomskullar som når högskoleålder kommer att minska under en följd av år.

En av de viktigaste målsättningarna i 1977 års högskolereform var att demokratisera högskolan och att utjämna skillnaderna i möjligheterna till högskoleutbildning. Vi nödgas konstatera – jag håller med Björn Samuelson på den punkten – att det fortfarande kvarstår sociala skillnader i rekryteringen till utbildningen samtidigt som en hel del återstår att göra för att förändra det könsbestämda mönstret vid studievalet.

Till de betänkanden vi nu behandlar, som alltså rör för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor, är ett stort antal reservationer fogade, och jag tänker därför av förklarliga skäl begränsa mitt inledningsanförande.

Övergången till treåriga planeringsperioder ställer givetvis ökade krav på långsiktiga beslut bl.a. vad gäller dimensioneringen.

UHÄ har mot denna bakgrund redovisat behovet av högskoleutbildade och rekryteringen till högskolan fram till år 2000. Enligt rapporten väntas antalet nybörjarplatser på linjer öka från drygt 39 000 till 47 000 och antalet årsstudieplatser på fristående kurser – inkl. lokala och individuella linjer – från drygt 40 000 till ca 50 000 platser.

De tre borgerliga partierna har tagit UHÄ:s analys till intäkt för krav på att regeringen snarast skall ta ställning till förslag om ökad dimensionering av högskoleutbildningen redan på 1990-talet.

I sak föreligger inga olika meningar om dimensioneringsbehovet. När och i vilken utsträckning en utökning kan ske får emellertid bli föremål för närmare prövning och vägas mot andra angelägna samhällsbehov.

Larz Johansson frågar: Vilka är dessa behov? Mitt svar är: Gå igenom betänkandet, motionerna och inte minst de anslagsäskanden som vi kunnat tillgodose, alltså propositionens bilaga 10! Där kan man finna alla de angelägna reformer och den utvidgning och utveckling av anslagen som skett på väldigt många områden, inte minst efter kompromisser i utbildningsutskottet. Då har vi också tagit hänsyn till vad andra partier, bl.a. centerpartiet, haft att komma med. Det är de angelägna samhällsbehoven.

Frågan om dimensioneringen av högskoleutbildningen kan *inte* frikopplas från kapacitetsutnyttjandet i utbildningen. Ingen som kritiserade den dimensionering vi nu fått berörde den aspekten. Detta samband behöver närmare analyseras, och bl.a. måste UHÄ utröna orsakerna till de relativt många avhopp som sker från de allmänna utbildningslinjerna. Det finns alltså ett par

frågetecken att rätta ut, som man säger, men vi är överens om att ett ställningstagande till ökad dimensionering måste göras inom de närmaste åren.

Krav på ytterligare uppluckring av linjesystemet framförs åter av de borgerliga partierna. Intressant i sammanhanget är att kritiken åter avser utbildningen inom områden där linjeorganisationen är *minst* utbyggd och valfriheten inom utbildningen *störst*. Förutsättningarna för de studerande som önskar läsa fristående kurser att fördjupa sina ämnesstudier och relativt fritt kombinera sina ämnen inom humaniora och samhällsvetenskap är redan relativt goda, och det sker en ständig utveckling på det här området mot ett större antal fristående linjer. Dessutom har ju de enskilda högskoleenheterna numera befogenheter att göra de erforderliga anpassningar av utbildningen som efterlyses i motionerna.

En hel del är alltså tillgodosett också på den här punkten. Regeringen föreslår att ett särskilt råd för grundutbildningsfrågor inrättas inom UHÄ för att stimulera en utveckling av den grundläggande utbildningen. I olika sammanhang har kvalitetsaspekterna i denna utbildning betonats. Mot den bakgrunden ter sig folkpartiets reservation som något anmärkningsvärd.

Moderater och folkpartister begär sedan förslag till nytt styr- och anslags-system med motiveringen att universitet och högskolor behöver vidgade ramar för beslut och planering. Eftersom emellertid redan föregående års riksmöte beslutade om införande av s.k. ramanslag som medger en friare disposition av anslagsmedlen, så finns det ingen anledning att nu tillmötesgå dessa krav. I stor utsträckning är vad som göras skall allaredan gjort, och en ständig utveckling pågår.

Några ord om betydelsen av ökad internationalisering. Utbildningens internationalisering har ytterligare accentuerats av den politiska utvecklingen i Europa. Inte minst de snabba scenförändringarna i Östeuropa har öppnat nya perspektiv.

Krav ställs nu inte oväntat på ytterligare resurser för ökat studerandebbyte såväl inom som utanför EG.

Först kan noteras att möjligheten för studerande att få medel för studier utomlands redan i betydande grad vidgats. Utskottet ställer sig också enhälligt bakom förslag att ytterligare medel, alltså utöver vad som föreslagits i propositionen, skall stå till UHÄ:s förfogande för att möjliggöra ett fortsatt studerandebbyte med länder såväl inom som utanför EG.

Däremot finner vi det inte vara särskilt meningsfullt att göra några allmänna uttalanden om anpassning av svensk högskoleutbildning till internationella förhållanden. Det är som vanligt de svepande, till intet förpliktande kraven på anpassning till internationella förhållanden som reses. Här kan vi bara än en gång slå fast att vår högskoleutbildning hävdar sig mycket väl vid en internationell jämförelse. Erfarenheterna och de kontakter vi har visar också att denna uppfattning delas av utländska utbildningsmyndigheter.

Vad sedan gäller anslagen till tekniska yrken tänker jag inskränka mina kommentarer till miljö- och hälsoskyddsutbildningen resp. teknikerutbildningen.

Centern och vpk kräver en fördubbling av utbildningsplatserna på miljö- och hälsoskyddslinjen. En eventuell utökning får enligt utskottsmajoritetens uppfattning anstå, vilket är normalt i sådana här sammanhang då invente-

ringar pågår, till dess att UHÄ avslutat sin översyn på detta område – ett uppdrag som skall vara slutredovisat senare i år.

De tre borgerliga partierna anser att försöksverksamheten med teknikerutbildning endast skall bedrivas inom gymnasieskolan. Enligt vår uppfattning är det emellertid för tidigt att fatta ett sådant beslut. Det behövs ett bredare erfarenhetsunderlag, varför vi finner det angeläget att sådan utbildning åtminstone tills vidare skall ske inom såväl högskola som gymnasieskola.

Vad sedan gäller finansieringen av vissa utbildningar i Malmö finns det skäl att understryka att regeringen kommer att anvisa särskilda medel för att de studerande som redan har antagits till dessa utbildningar kan fullfölja sina studier. Det är ett viktigt resultat som har uppnåtts på den punkten.

Däremot delar utskottsmajoriteten – folkpartiet står för den enda reservationen – regeringens uppfattning att fortsatt intagning inte skall ske till utbildningar som finansieras med särskilda medel. Det är alltså regionalpolitiska beslut som har fattats, och det kan inte vara rimligt att skapa ett prejudikat med medel från utbildningsanslagen på detta område. Det skulle kunna få besvärande konsekvenser.

Jag övergår nu till anslaget till utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

Behandlingen av förslaget om kompletterande juridisk utbildning skjuts upp till nästa riksmöte. Vi finner det särskilt angeläget att värna om den här utbildningens kvalitet och vill bl.a. understryka Uppsala universitets ansvar i det sammanhanget. Det behövs helt enkelt ytterligare rådruim innan man kan ta ställning till dessa viktiga frågor.

I övrigt begränsar jag mina kommentarer under detta avsnitt till frågan om planeringsramar för ekonomlinjen.

Jag tycker mig upptäcka en verklig motsägelse i Birger Hagårds resonemang, där han inleder med att konstatera att det finns många bristyrken, t.ex. läkare och psykologer. Sedan blandar han på något underligt sätt in ekonomerna, men där är det precis tvärtom.

Förslaget att planeringsramarna inom AES-sektorn skall minskas med 270 platser kommer att beröra ekonomlinjen helt och hållet, och minskningen fördelas på sex universitet. Moderater och centerpartister vill vänta med ett sådant ställningstagande, men uppenbarligen accepterar vpk denna åtgärd med undantag för tillskott av vissa platser till Gävle/Sandviken.

Alla prognoser visar att utbildningen av ekonomer kommer att växa kraftigt långt in på 2000-talet. Neddragningen med 270 platser är av begränsad omfattning och ändrar inte möjligheterna och förutsättningarna att klara målen eller de ambitioner och behov som arbetsmarknaden har.

Avslutningsvis vill jag göra en kort kommentar till det betänkande som omfattar anslag till lokala linjer och fristående kurser. Det gäller förslaget från moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet att genomföra en inventering av behoven av grundutbildning inom området öststatsstudier. Kraven framförs naturligtvis mot bakgrund av den dramatiska händelseutvecklingen i Östeuropa.

Vi anser från utskottsmajoritetens sida att de krav på och behov av ökad utbildning på detta område som successivt kommer att uppstå kan klaras

Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag, m.m.

inom nuvarande ramar, och vi finner inte att tillräckligt starka skäl föreligger att på det här stadiet lägga ytterligare utredningsuppgifter på UHÄ.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 13 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Det förekommer naturligtvis enighet i många frågor i utskottet, Bengt Silfverstrand – det vore underligt annars – men det är inte minst för allmänhetens skull som vi har att i debatterna understryka just de skiljakigheter som finns när det gäller synsätten. Bengt Silfverstrand föreföll något irriterad över att jag hade anklagat regeringen för håglöshet, för oförmåga att ta de nya stora greppen, inte minst när det gällde dimensioneringen och det faktum att anslagen till den grundläggande högskoleutbildningen netto har minskat med 6 % under de senaste åren, sedan 1983. Som har påpekats tidigare i debatten är Sverige inte lysande i internationell jämförelse och har därför inte råd att ligga på tionde, tolfte eller femtonde plats utan måste hela tiden vara i topp för att kunna hävda sig.

Men titta då på vad vi har gjort, säger Bengt Silfverstrand. Ett treårigt forskningsprogram har genomförts, regionstyrelserna har avskaffats och treåriga planeringsperioder för den grundläggande utbildningen har införts. Ja visst, och vem har tagit initiativ till de åtgärderna? Jo, de är alla borgerliga initiativ. Vi fick kämpa mot er för att över huvud taget få bort regionstyrelserna, som utgjorde bromsar i systemet. Över huvud taget kan konstateras att det är våra reservationer som hela tiden har blivit morgondagens propositioner.

Bengt Silfverstrand tog internationaliseringen som ett exempel. Det var väl att bita huvudet av skammen. Förra året anslog Sveriges riksdag, utan att regeringen hade begärt det, 5 milj. kr. för att få till stånd en ökad stipendieverksamhet och ökat studerandeutbyte. De pengarna ville regeringen nu ta och lägga på de avgifter som skulle betalas till COMETT. Det var ett nytt initiativ som togs nu av utskottet och som gör att det blir ytterligare möjligheter att fortsätta med detta utbytesprogram.

Bengt Silfverstrand menade tydligen att arbetslöshet i så stor utsträckning hotar ekonomerna att det måste göras en nedskärning med 270 utbildningsplatser. Det har jag inte märkt någonting av. Vad vi moderater har sagt är att dimensioneringen av ekonomlinjen naturligtvis skall ses i det stora sammanhanget. Det är det som regeringen inte har gjort, vilket vi har anmärkt på. Vi skall fortsätta från oppositionspartiernas sida, Bengt Silfverstrand, att driva regeringen och socialdemokraterna framför oss – jag tror att det är en garanti för framtiden.

Anf. 14 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand inledde med att säga att han inte var beredd att nu diskutera skattereformen eller dess effekter på studiefinansieringen. Det förstår jag mycket väl. Det är få socialdemokrater och folkpartister som är beredda att diskutera den frågan över huvud taget. Det kanske är riktigt, som Rapport kunde meddela i går kväll, att skattereformen har

medfört oförutsedda effekter för studenternas lån. Är det skälet till att Bengt Silfverstrand inte är beredd att diskutera den frågan?

När Bengt Silfverstrand påstår att studiefinansieringen inte har med dagens debatt att göra säger jag god dag yxskaft.

Om vi nu talar om hur vi skall kunna öka den framtida dimensioneringen av högskolan, hur vi skall få fler ungdomar att söka sig till högre utbildning och hur vi skall få fler ungdomar att ägna sig åt forskarutbildning, kan man inte påstå att studiefinansieringen inte har med den saken att göra. Det är ungefär lika barockt som att sättet att komma till rätta med social snedrekrytering skulle vara att öka dimensioneringen, som det har framställts här i debatten. Det är precis tvärtom. För att kunna öka dimensioneringen måste vi komma till rätta med social snedrekrytering, med geografisk snedrekrytering och med könsmässig snedrekrytering.

Att det då vidtas ett antal åtgärder som försvårar och fördyrar för studenterna att skaffa sig utbildning har sannerligen med dagens debatt att göra. Om Bengt Silfverstrand inte har insett det frågar jag mig om det är meningsfullt att över huvud taget föra denna diskussion. Dagens viktigaste fråga är hur vi skall få fler ungdomar att söka sig till högre utbildning.

Sedan svarade Bengt Silfverstrand på en av mina frågor, nämligen denna: Vilka andra angelägna samhällsbehov har gått före? Läs betänkandet! svarade Bengt Silfverstrand. Det är andra högskoleutbildningar. Jag måste då läsa innantill för Bengt Silfverstrand ur skrivningen av den majoritet i utskottet som han tillhör: "Utskottet delar uppfattningen att dimensioneringen --- är av stor betydelse ---. --- Utskottet har å andra sidan förståelse för uppfattningen att högskoleutbildningens behov av resurser måste vägas mot andra angelägna samhällsbehov." Jag frågar alltså: Vilka är dessa samhällsbehov? Jo, det är högskoleutbildningen, säger Bengt Silfverstrand! Vad är det för svar?

Nu har Bengt Silfverstrand möjlighet att i nästa replikomgång tala om vilka *andra* samhällsbehov som har gått före. Dessutom: Hur kunde utskottet göra bedömningen att just ekonomutbildningen skulle skäras ned?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 15 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Bengt Silfverstrand räknade upp en rad åtgärder som har vidtagits på högskolans område. Längre planeringsperioder, ökad ekonomisk självförvaltning, regionstyrelsernas avskaffande och förändrad sammansättning av högskolestyrelserna är några exempel på sådana beslut som har fattats under senare tid. Det finns ingenting att invända mot i detta – det är en verklighetsbeskrivning i ordets egentliga bemärkelse.

Sedan kom Bengt Silfverstrand in på två viktiga problemställningar när det gäller högskoleverksamheten, nämligen för det första vikten av ständig förändring och ständig utvärdering och prövning av verksamheten, och för det andra problemen med den sociala snedrekryteringen. Från vpk:s sida har vi lagt fram två konkreta förslag, som naturligtvis inte löser alla problem. De återfinns i form av reservationer i de betänkanden som vi nu behandlar. Jag

Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag, m.m.

tänker på förslaget om en förbättrad studievägledning och förslaget om en vetenskaplig grundkurs.

I högskolepolitiken hävdas det ibland att beslutsavstånden är så långa, och ofta ges det exempel på avstånden mellan riksdag, regering och högskoleverksamheten ute på läroanstalterna. Jag tycker inte att det alla gånger är en rättvis beskrivning. Med de utredningar och den beredning som finns på olika områden när det gäller högskoleverksamheten tycker jag att beslutsvägen många gånger blir mycket längre mellan verksamheten och riksdagen. Därför vill jag ställa en konkret fråga till Bengt Silfverstrand.

Nu pågår vissa utredningar som är centrala för högskoleverksamhetens del. Den viktigaste är kanske den högskolepedagogiska utredningen. När den har gjort sitt arbete färdigt, tycker Bengt Silfverstrand att det vore intressant att då pröva tanken på tillsättandet av en parlamentarisk högskoledelegation, så att vi direkt hit till parlamentet, riksdagen, kunde ta in erfarenheter och se hur våra beslut ser ut omsatta i verkligheten?

Många gånger när vi ställer förslag här i riksdagen, får vi till svar: Detta regleras i högskoleförordningen, eller: Det är meningen att det skall vara just så. Men vi är ju ändå tvungna att ställa förslagen, eftersom det inte förhåller sig så i verkligheten, eftersom det inte i verkligheten har blivit så som vi hade tänkt att det skulle bli. Ibland har avsikten ute i verksamheten över huvud taget inte varit att det skulle bli så som vi hade tänkt att det skulle bli.

Jag vill därför ställa en rak fråga till Bengt Silfverstrand – jag förstår att det är svårt att svara på alla repliker: Är Bengt Silfverstrand beredd att pröva tanken att tillsätta en parlamentarisk högskoledelegation för att följa upp alla de beslut som har fattats under de närmast föregående åren och som kommer att fattas?

Anf. 16 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är bra att socialdemokraterna anpassar sig efter verkligheten i sin högskolepolitik och inte till varje pris håller fast vid centralismen, planeringsivern och de centrala organen. Jag tycker att det är bra att man har tagit intryck av andras erfarenheter och påverkats av andras förslag, t.ex. när det gäller planeringsperioder och regionstyrelsernas avskaffande – jag saknar bara motsvarande ställningstagande när det gäller tandläkarhögskolan i Malmö. Det är inget att skämmas för; det är så vi arbetar. Man måste ju arbeta på ett konstruktivt sätt, och vi måste från alla håll anpassa oss till vad som händer för att göra det så bra som möjligt. Det måste väl ändå vara vår målsättning.

Vi menar att grundutbildningsrådet är en återgång till centralistiskt tänkande. Vi menar att ansvaret för det pedagogiska utvecklingsarbetet av nödtvång, för att det skall bli bra, måste ligga på högskolestyrelser, linjenämnder och institutioner. Förslaget om ett grundutbildningsråd kolliderar direkt med de ambitioner som vi tillsammans har haft i utskottet.

Vi tycker också att det rådet luktar litet för mycket efterrapning av styrningen av forskningsverksamheten. Grundutbildningens pedagogik måste få utvecklas på sina egna kvaliteter, utifrån sina egna behov och utifrån de studenter och lärare som finns i den.

Sedan till Malmö och Kockums. Fattas bara annat än att de studenter som

i regionalpolitisk iver antogs till utbildningar på s.k. Kockumspengar inte skulle få studera färdigt! De är ju där. De har en termin kvar. Fattas bara annat! Jag utgick ifrån att det var en ren lapsus i regeringsförslaget, och nu verkar det på Bengt Silfverstrand som om socialdemokraterna i utskottet verkligen hade fått kämpa för att de skall få studera färdigt.

Vi har alla talat om kvalitet. Men vi kanske någon gång skulle ta upp en diskussion om vad kvalitet är. Jag menar att låg kvalitet är bl.a. brist på långsiktighet, pedagogiska brister, för låg lärartäthet, dåliga lokaler, för låg examinationsfrekvens och en bristande internationalisering. Låg kvalitet är till sist också för mycket byråkrati. Därigenom förstör man resurser som skulle kunna användas bättre på annat sätt.

Anf. 17 BENGTT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Det var många frågor. Jag skall fatta mig mycket kort som svar på var och en av dem.

Jag noterade att Birger Hagårds senaste inlägg egentligen enbart var polemiskt. Jag var inte på något sätt upprörd över påståendena om håglöshet – jag konstaterade bara att de med förödande kraft också drabbade de borgerliga kollegerna.

I övrigt tycker jag att det är positivt att Birger Hagård sade att oppositionspartierna – han tecknade ett långtidsperspektiv – skall fortsätta att driva socialdemokratin framför sig. Vi är naturligtvis oerhört tacksamma om vi kommer att ha en vital opposition som vi kan diskutera med också i fortsättningen. Jag noterade att också Birger Hagård räknar med fortsatt socialdemokratiskt regeringsinnehav.

Larz Johansson! Jag tycker faktiskt inte att skattereformen hör hit! I sitt senaste inlägg försökte Larz Johansson vända det till att den kan få vissa konsekvenser för den studiesociala sidan, något som är mer av en realitet. Svaret på den fråga han ställde är ja. Det skall självfallet göras utvärderingar. Det är redan beslutat och står klart och tydligt att det skall göras sådana utvärderingar. Men vänta med bestämda och kategoriska slutsatser tills skattereformen har trätt i kraft! På de punkter där Larz Johansson uttrycker oro är vi från socialdemokratisk sida definitivt villiga att undersöka vilka konsekvenser skattereformen kan få.

När det gällde dimensioneringen vidgade Larz Johansson perspektivet. Det var något av en lek med ord att säga att jag hade hävdat att det gällde andra samhällsbehov. Svaret är då: Självfallet måste ökade resurser till utbildning, också till högskoleutbildning, ytterst ställas mot angelägna samhällsbehov på andra områden, exempelvis inom det sociala området. Det är väl en självklarhet att resurserna konkurrerar med varandra.

Björn Samuelson ställde en rak fråga, om vi kan tänka oss från socialdemokratisk sida att göra en utvärdering av den snabba utveckling, de många reformer, som har kommit till stånd på högskoleområdet och om vi kan göra det i form av tillsättandet av en parlamentarisk högskoledelegation. Jag vill inte ta ställning till formen för utvärderingen, och det tror jag att Björn Samuelson kan hålla mig räkning för, men att en utvärdering förr eller senare måste ske är vi helt överens om.

Margitta Edgren, slutligen, tog upp frågan om utbildningen i Malmö. Jag

vill bara säga att man måste göra en klar markering av vilka ansvarsområden som utbildningsutskottet svarar för. Det är utbildning, inte regionalpolitiska insatser. Insatserna för Malmö hade med regionalpolitik att göra, och om det behövs mer av sådana, får vi återkomma till den frågan.

Anf. 18 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Jag gläder mig åt att Bengt Silfverstrand har fått hågen tillbaka. Det finns inget ledsammare än håglösa socialdemokrater, och det har vi sett alltför mycket av under senare tid.

Jag vill också trösta Bengt Silfverstrand med att jag räknar med att Sverige kommer att ha en socialdemokratisk regering till 1991, för fler självförväldade regeringskriser har vi knappast råd med i det här landet, eller hur?

Anf. 19 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Nu har vi fått bekräftat också från Bengt Silfverstrand på samma sätt som av Margitta Edgren tidigare, att både socialdemokraterna och folkpartiet är beredda att ändra skattereformen, om den får de konsekvenser för studenterna som jag förutser. Jag försäkrar Bengt Silfverstrand att det kommer den att få, om man inte gör de nödvändiga förändringarna. Det är mycket lätt att konstatera. Vi har redan sett resultatet av delreformen för 1990.

Men nu har vi fått bekräftat att det kommer att göras ändringar, och jag tycker att det är bra. Vi kommer att påminna om det här, ständigt och jämt, ända till dess att vi har fått förändringar till stånd.

Sedan säger Bengt Silfverstrand att det jag har sagt om andra angelägna samhällsbehov skulle vara en lek med ord. Det är det inte, för jag tar på allvar vad utskottet skriver. Om utskottet säger att vi inte kan göra en viss bestämd sak, därför att det finns andra angelägna samhällsbehov som måste gå före, är det klart att jag vill veta vad det är för behov som ni har tillgodosett som gjort att högskoleutbildningen fått stå tillbaka.

De exempel som Bengt Silfverstrand då kommer med är andra behov inom det sociala området. Då kan man fråga sig: Vad är det? Inte är det utbyggd barnomsorg, inte är det förlängd föräldraförsäkring, inte är det sjätte semesterveckan. Vad är det nu för angelägna saker som ni har åstadkommit som gjort att man inte kunde fatta beslut om den långsiktiga dimensioneringen av högskoleutbildningen?

Anf. 20 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna menar väl ändå inte, Bengt Silfverstrand, att regionalpolitiken och utbildningspolitiken över huvud taget inte har någonting med varandra att göra? När man använder utbildningspolitik för regionalpolitiska syften, måste man väl ändå inse att det är nödvändigt att också långsiktigt ta ett utbildningspolitiskt ansvar. Det här måste ju vara kommunicerande kärn.

Jag tar fasta på det Bengt Silfverstrand avslutade med, att frågan om fortsatt Kockumsutbildning inte är slutbehandlad i och med dagen, utan att det är möjligt att det kan komma ett regeringsinitiativ i nästa års budgetproposition, om jag fattade det rätt.

Sedan vill jag fråga: Vilka är Bengt Silfverstrands kriterier för kvalitet på högskoleutbildning? Jag frågar därför att jag är uppriktigt intresserad.

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

Anf. 21 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! En kort precisering till Larz Johansson: Om man är studerande och man inte har några inkomster eller man har mycket små inkomster, kan man rimligen inte vinna särskilt mycket på en skattesänkning. Vad jag avser är att studerande tillgodoses genom insatser på det studiesociala området, precis som man kompletterar skattereformen för andra grupper genom särskilda typer av åtgärder.

Till Margitta Edgren vill jag säga när det gäller Malmö och det som där inträffat att det avsattes särskilda medel i det s.k. Kockumspaketet för att klara en besvärande situation. Det var ingenting som utbildningsutskottet kunde påverka eller var direkt inblandat i.

Nu har man tagit in ett antal studerande på de utbildningarna, och om vi inte hade agerat, hade de inte kunnat fullfölja sin utbildning. På det sättet handlar det naturligtvis om kommunicerande kärn, och det ansvaret tar vi. Men det är inte vår sak – och på den punkten har folkpartiet blivit ensamt vid utskottsbehandlingen – att avsätta medel för fortsatt utbildning.

De problem som uppstår med exempelvis lokaler och utrustning skall vi ta på synnerligen stort allvar. Vid den ingenjörsutbildning som nu är i gång kommer det att finnas ett stort behov av både lokaler och utrustning, och de problemen kommer vi säkert att kunna lösa.

Förste vice talmannen anmälde att Larz Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 22 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! En mycket stor del av landets data- och elektronikindustri återfinns i Stockholmsregionen. Det är en mycket differentierad industri som har vuxit fram, och förutsättningarna är stora för att vi skall få ett internationellt konkurrenskraftigt centrum i vår region. Flera utredningar och undersökningar har konstaterat att Stockholmsregionen är underförsörd i fråga om kvalificerad personal och också med utbildningsplatser när det gäller bl.a. datavetenskap, och det är detta jag vill beröra här i dag.

Under 80-talet har datavetenskaplig linje inrättats vid flera universitet. Det har skett i Linköping, i Uppsala och i Umeå. Motioner i detta ärende har väckts i riksdagen vid ett flertal tillfällen, och regeringen har föreslagit förläggning av utbildningsplatser till de orter jag nämnt. Fastän Stockholms universitet också vid flera tillfällen och med stöd av UHÅ har äskat att få sådana platser har man ännu inte fått det. Detta är en stor brist i den utbildning som sker på dataområdet. Den nya matematisk-naturvetenskapliga linjens inriktning mot datavetenskap, som kan bli verklighet, är inte tillräcklig och kommer inte att förse Stockholms universitet med de möjligheter som krävs.

Jag vill därför, fru talman, fatta mig mycket kort och säga att jag yrkar bifall till motion 728, som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 19. Motionärerna, som kommer från fyra partier – moderater, folkpartister, cen-

Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor och anslag, m.m.

terpartister och kommunister – hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om datavetenskaplig utbildning inom den matematisk-naturvetenskapliga linjen vid Stockholms universitet.

Anf. 23 LEIF MARKLUND (s):

Fru talman! I en motion, som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 19, har jag tillsammans med Monica Öhman påtalat en svårighet som föreligger på Norrlandskusten och framför allt inom process- och cellulosaindustrin, som har väldigt svårt att rekrytera civilingenjörer med processteknisk utbildning och kompetens.

När jag läser utskottsbetänkandet får jag uppfattningen att utskottet har missuppfattat motionen och dess syfte. Vi föreslår ingen utökning av antalet platser på civilingenjörsutbildningen på högskolan i Luleå. Vad vi föreslår är att elever på geovetenskapliga linjen och maskintekniska linjen flyttas över till att de två sista åren läsa processteknik. På så sätt skulle man skraddarsy en utbildning just för det behov som föreligger inom processindustrin och även inom stålindustrin. Enligt de uppgifter som vi har fått från industrierna kan man förvänta sig ett behov av 15 elever per år.

Det är naturligtvis väsentligt för mig att få säga detta och samtidigt understryka att utskottet faktiskt, utan att det görs något tillkännagivande, borde ha med något ord framhållit att man måste räkna med sådana här behov i framtiden.

Anf. 24 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag skall fatta mig kort, men vill säga några ord för fullständighetens skull.

Bengt Silfverstrand slutade med att säga, att om det är så att skattereformen får effekter för studenterna, vilket, som han själv erkänner, uppenbarligen blir fallet, får man lov att vidta åtgärder på det studiesociala området. Får jag för Bengt Silfverstrands upplysning tala om att hans egen regering har lagt fram en proposition, nr 147, om kompensation för vissa skatteeffekter för studenter. Det erbjuds höjda lån till höjda räntor med ökade uppräkningskostnader inte bara för de nya lånen utan också för gamla studielån. Dessa förslag har redan lagts fram, Bengt Silfverstrand. Detta är de åtgärder på det studiesociala området som man är beredd att vidta med anledning av skattereformen.

Anf. 25 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Detta visar bara vad jag själv var inne på. Man får vidta andra åtgärder för att klara vissa effekter, som man av mycket enkla och logiska skäl inte kan göra någonting åt vid genomförandet av en skattereform. Reformarbetet är inte slut. Vid behov kommer det självfallet att läggas fram ytterligare förslag i samma riktning.

Anf. 26 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Om ytterligare förslag med den här inriktningen är det som man har att förvänta sig, tror jag faktiskt att studenterna betackar sig. Studenterna är inte betjänta av den här typen av förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m.m.

7 § Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m.m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU21 Anslag till utbildning för vårdirken m.m. (prop. 1989/90:100 delvis), 1989/90:UbU22 Anslag till utbildning för undervisningsyrken (prop. 1989/90:100 delvis) samt 1989/90:UbU23 Anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 27 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Så har vi alltså hunnit fram till att behandla vårutbildningen och dessutom utbildningen för undervisningsyrken och kultur- och informationssektorn.

Om jag får börja med vårdbetänkandet nr 21, kan man utan vidare konstatera att det kanske viktigaste och mest centrala är den återupptagna tandläkarutbildningen i Malmö. Jag tror att detta kommer att vara till glädje inte bara för Sydsverige utan också för landet i dess helhet. Inte minst den omständigheten att man nu under några år har fått en chans att arbeta med den nya utbildningen – och effektivisera denna – kommer säkert att få betydelse för tandläkarutbildningen i dess helhet. Men det finns ändå beträffande tandläkarutbildningen några moment som bör beröras. Från moderata samlingspartiets sida har vi föreslagit att det bör inledas en försöksverksamhet med en integrerad utbildning. Det skall alltså inte bara gälla utbildning av tandläkare utan också utbildning till tandsköterska, tandhygienist och tandtekniker. Eventuellt skall man också ute i landet utveckla någon form av regiontandvårdsinstitut för mer kvalificerad tandvård. Detta skulle alltså på tandvårdens område vara en motsvarighet till regionsjukhusen.

Vi noterar med glädje att vi nu får tillfälle till en översyn av de medellånga vårutbildningarna, framför allt en översyn av utbildningarnas längd. Det har inte minst när det gäller rehabiliteringslinjen rätt länge varit angeläget att åstadkomma en förlängning. Vi har världens äldsta sjukgymnastutbildning men samtidigt en av de kortare utbildningarna i världen. Det är också att notera att påbyggnadsutbildningarna kommer att beröras av översynen.

Sedan har vi en mycket märklig historia, nämligen psykoterapin. Jag vet inte om Berit Löfstedt på det området kan ge mig det svar som jag har efterlyst. Det var nämligen så, om vi skall gå tillbaka i historien, att riksdagen 1979 beslöt att psykoterapiutbildning skulle finnas i samtliga sex högskoleregioner. Man startade med introduktion av den här utbildningen på Karolinska institutet och i Umeå. Senare kom också Lund in i bilden. På sikt skulle den här utbildningen som sagt finnas i samtliga regioner. Men fortfarande, år 1990, är detta icke fallet. Psykoterapin finns fortfarande bara på

tre orter. Dessutom föreslår man nu att antalet utbildningsplatser vid Karolinska institutet skall skäras ned. För oss vore det naturligt att man under den kommande treårsperioden inte bara behöll antalet utbildningsplatser vid Karolinska institutet och eventuellt förstärkte med nödvändiga resurser utan att man också byggde ut psykoterapiutbildningen till att omfatta även Göteborg. Om man inte vill göra detta måste det finnas skäl till att riksdagen frångår sitt tidigare fattade beslut. Då måste man klara ut vilka nya förutsättningar som är för handen.

Jag tycker att det när det gäller den här typen av utbildning är anmärkningsvärt att man från regeringens sida inte på något sätt har gett en närmare förklaring.

I en reservation har vi också berört logopedlinjen. Här vill vi ha en förlängning av utbildningen från 120 poäng till 160 poäng. Detta bör genomföras utan att antalet antagningstillfällen minskas.

Till sist har vi i detta betänkande naturligtvis huvudmannaskapet. Här vill alla utom socialdemokraterna och centerpartiet i princip ansluta sig till uppfattningen att all högskoleutbildning bör vara statlig.

I betänkandet UbU22 tas undervisningsyrkena upp. Här har vi den paradoxala situationen att lärarutbildningen i landet är underdimensionerad samtidigt som många platser på lärarlinjen står obesatta. Det är kanske inte minst den olyckliga omläggningen av grundskolläraryrket som redan nu börjar visa sina effekter. Man kan förutspå att den kanske till dels kommer att i framtiden drabba landet rätt hårt. När det gäller klasserna 1–7, med kravet 140 poäng, finner vi att i september 1989 en tredjedel av platserna var obesatta. Beträffande klasserna 4–9 ser vi att utbildningsplatserna i stort var besatta. Det är dock lätt att bli antagen, kanske alltför lätt. Det finns sådana utan tillräckliga förkunskaper som har kommit in.

Mot denna bakgrund, med ett stort antal obesatta platser och med de andra platserna i bästa fall nödortfyllta, anser vi inte att det är rimligt att bemyndiga regeringen att vidga planeringsramarna. Därför har vi också reserverat oss. Inte heller anser vi att det är angeläget att utöka antalet platser för förskollärare. Även här finns det många obesatta platser. Däremot vill vi ha en komplettering av lärarutbildningen. Vi har föreslagit att man beträffande klasserna 4–9 skall kunna komplettera med en utbildning som framför allt består av fristående kurser. Kravet är 140 poäng. Minst 40 poäng krävs i de olika ämnena, dock 60 poäng i svenska och liknande ämnen. Även folkpartiet står bakom förslaget, vilket har förts fram i reservation 3.

Jag skulle också vilja fråga Berit Löfstedt när det gäller ett annat område – betygen i lärarutbildningen. Jag har aldrig kunnat finna något som helst rimligt skäl att gå ifrån den graderade betygsskalan, detta så mycket mindre som – som jag har haft tillfälle att tidigare från denna talarstol konstatera – vi här har blivande ämneslärare som undervisas tillsammans med andra studenter i samma moment, men som skall betygsättas på två olika sätt. Vissa skall ha graderade betyg, medan andra inte skall ha det. Vad är det för rim och reson i ett sådant system? Man borde nu ta sig samman, komma bort från detta och se till att vi får den nödvändiga reformen. Detta har vi tagit fram i reservation nr 18, också där tillsammans med folkpartiet.

Vi efterlyser i en annan reservation karriärtjänster i skolan för att på det sättet uppmuntra duktiga lärare att vara kvar i jobbet.

Dessutom har vi uppmärksammat frågan om lärare för elever med tal- och språksvårigheter. Ungefär 200 000 barn i landet beräknas ha sådana problem, och det är viktigt att vi får en fortsatt god utbildning för lärare på detta område. Utskottet betonar behovet av specialisering, åtminstone, som man säger, under den tredje terminen i speciallärarutbildningen. Men räcker detta? Det är det som är frågan. Vi efterlyser ett kompletterande förslag från regeringen.

Till sist skall jag säga något om utbildningsutskottets betänkande nr 23, som berör kultur- och informationssektorn. Till detta betänkande har moderaterna fogat en enda reservation, nr 3, som tar sikte på ökade insatser för att stärka utbildningen inom byggnadsvården. Vi behöver i det här landet yrkesmän som har kunskaper om äldre tiders byggnadsteknik. Det är naturligtvis inte bara den bebyggelseantikvariska linjen i Göteborg, konservatorslinjen eller påbyggnadsutbildningen i restaureringskonst vid Konsthögskolan i Stockholm som kan lösa dessa problem.

Kanske, det skall jag gärna medge, borde detta yrkande vara litet mera preciserat. Vad vi åsyftar är naturligtvis att det är ont om exempelvis stuckatörer, något som vi märkte i samband med restaureringen av Riksdagshuset. På det ena området efter det andra saknas hantverkare som har god förtrogenhet med gamla tiders sätt att arbeta.

Hela detta område bör egentligen ses över. Vi får återkomma till detta, och kanske då vara litet mer preciserade. Av gammal slentrian har ärendet hamnat i utbildningsutskottet och behandlas precis på samma sätt som tidigare.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till de moderata reservationerna till de nämnda betänkningarna.

Anf. 28 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Vi skall nu behandla tre betänkingarna från utbildningsutskottet, UbU21, 22 och 23, som gäller vårdsyrken, undervisningsyrken och kultur- och informationsyrken. Jag vill yrka bifall till alla de reservationer i de tre betänkingarna som folkpartiet står bakom. Det finns också i dessa tre betänkingarna en rad ställningstaganden och initiativ som ett enigt utskott står bakom, och dessa behöver vi ju inte tala så mycket om. Det är bra att vi på ett konstruktivt sätt kan samarbeta.

Inför framtiden, med ett mindre antal ungdomar och samtidigt ett ökande antal riktigt gamla människor, som också har ett ökat behov av vård och omsorg, måste vi göra vårdsyrkena mer attraktiva.

Det förs i dag en debatt om krisen i vården, och betoningen i debatten ligger på svårigheten att få utbildad personal och att få den att stanna. Det saknas t.ex. enligt uppgift 5 000 sjuksköterskor, och detta trots sjuksköterskors höga yrkesintensitet. Den debatt som förs i dag kommer emellertid att framstå som en mild västanfläkt i jämförelse med den debatt vi kommer att få i framtiden, om vi inte bl.a. anpassar utbildningarna mer till den situation som råder.

Med detta har jag inte sagt att det endast är förändringar i fråga om utbild-

ningarna som kommer att lösa världens kris och problem. Det är även andra insatser som måste till. Vårdens organisation måste förändras liksom synen på ledarskapet och synen på ansvarsfördelningen mellan olika professionella yrkesgrupper. Rutinerna i fråga om den etiska grundsynen måste diskuteras mera intensivt, och omvårdnadsforskningen måste uppvärderas.

Det finns en rad motioner som handlar om dessa medellånga vårdutbildningar. De kommer från folkpartiet och från andra partier. De gäller utbildningarnas längd, deras innehåll, avvägningar mellan grund- och vidareutbildning, påbyggnadsutbildning, harmonisering till internationell standard och hur samverkan mellan statlig och kommunal huvudman skall underlättas till fördel för de enskilda studenterna. De flesta motionerna är väl motiverade och syftar till att göra utbildningarna bättre. Det är bra att utskottet också har enats om ett tillkännagivande om en samlad översyn av de här utbildningarna.

Reservation 3 vid UbU21 gäller sjukgymnastutbildningen. Den ingår i översynen. Trots det vill vi folkpartister att beslut fattas redan nu om att öka utbildningen med 100 platser. Ökningen skulle fördelas på både grundutbildning och påbyggnadsutbildning. Vi menar att behoven av sjukgymnastiskt kunnande är väl dokumenterade. Sjukgymnasternas insatser för äldre människor och människor med demens är avgörande för att sjukdomssymtom skall kunna lindras. På samma sätt är sjukgymnastinsatser för habilitering väl dokumenterade. Vi menar också i reservation 3 att det kan ankomma på UHÄ med dess överblick att göra fördelningen utifrån de behov som finns.

Reservation 7 gäller logopedutbildningen. Vi tycker, liksom UHÄ, att den skall förlängas och att man borde kunna ta ställning till detta redan nu. Detta, säger vi folkpartister, skall göras utan att antalet utbildningsplatser minskar.

Vi vill i reservation 9 också öppna möjligheter att göra mer individuella studiegångar inom vårdutbildningarna. Det finns många människor som har varit ute i arbetslivet några år och sedan bestämmer sig för att ändra yrkesinriktning. Vi menar att deras erfarenheter och tidigare utbildningar måste kunna tas till vara. Det ankommer på vårdutbildningarna att anpassa studiegången på sådant sätt. Huvudsaken är att dessa människors arbetskraft kommer vården till godo.

I reservation 10 tar vi upp en gammal "skivbekant". Det är det statliga huvudmannaskapet. Det finns övertygande argument för att ett sådant skulle underlätta samarbetet, inte minst för omvårdnadsforskningen. Även vi inser att det blir dyrt, men vi inser också att det inte blir billigare med tiden. Vi tror att detta på sikt är det enda möjliga. Det kommer också att på sikt betala sig genom effektivare resursanvändning och enhetligare utbildningskvalitet.

Låt mig avsluta detta avsnitt med några ord om S:t Lukasstiftelsen. Regeringen föreslår att psykoterapiutbildningen skall minska med åtta platser vid Karolinska institutet. Det är brist på psykoterapeuter i landet. Vid S:t Lukasstiftelsen ges en utmärkt, väl dokumenterad utbildning för psykoterapeuter. Under knot har folkpartiet accepterat neddragningen, under den förutsättningen att S:t Lukasstiftelsen skall ges ett varaktigt statlig stöd till sin utbildning, som ett alternativ till de åtta platserna. I januari 1990 anvisade re-

geringen ur egen ficka pengar till S:t Lukas. Detta ser vi folkpartister som en början till ett mer långsiktigt samarbete. Vi utgår från att tilldelningen av detta stöd kommer att upprepas.

För övrigt är jag mycket glad över att tandläkarutbildningen åter kommer att öppnas i Malmö. Det lönar sig både för politiker och för yrkesgrupper att argumentera och att inte tappa sugen om besluten tillfälligtvis går en emot.

I betänkande UbU22, som handlar om undervisningsyrken, finns det en rad reservationer som folkpartiet är med på. Jag vill lyfta fram reservation nr 14, som vi har avgivit tillsammans med miljöpartiet och vpk. I den begär vi tillsammans att det skall göras en översyn av förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna, vilken skall resultera i en ny barn- och ungdomspedagogisk utbildning. Den översynen anser vi vara så viktig att den borde ha startats omedelbart.

I reservation 20 slår vi ett slag för vår gamla tanke att skolorna skall kunna inrätta tjänster där syo-funktionen kombineras med undervisning i olika ämnen. Jag vet mycket väl att det i dag finns utbildning för sådana tjänster, men vad som saknas är just tjänster för sådana lärare. Ett genomförande av vårt förslag skulle ge även små skolor möjlighet att få en syofunktion för eleverna, inte bara ett par timmar i veckan utan kanske varje dag.

I reservation 21 lyfter vi fram läromedelskunskapen och framhåller hur viktigt det är att lärarna under sin utbildning får lära sig att ta ställning till olika läromedel och att analysera de behov som anges i läroplanen i förhållande till de läromedel som står till buds. Vi vet mycket väl att ämnet finns i lärarutbildningen, men vi har också av lärarkandidater fått veta att man på lärarhögskolorna tar väldigt lätt på detta ämne.

Till utbildningsutskottets betänkande nr 23, som gäller anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken, har folkpartiet inga reservationer, utan vi litar på resultatet av den utredning om konstnärers villkor som pågår och av den mer heltäckande översyn av högskolans konstnärliga utbildningar som aviserats. Vi hoppas att dessa utredningar kommer att gå våra vägar, och vi avvaktar resultatet av utredningarna. Dessutom har UHÅ fått 4 milj. kr. att fördela på projekt inom textil konst och design, och vi utgår från att UHÅ följer de prioriteringar som gjordes i anslagsframställningen till regeringen. Med anledning härav har vi inte funnit anledning att reservera oss.

Anf. 29 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! När det gäller det första av de tre betänkanden som vi behandlar nu, utbildningsutskottets betänkande nr 21 om anslag till utbildning för vårdyrken, är det glädjande att kunna konstatera att vi i centern har fått gehör för våra synpunkter i flera av de frågor som vi har drivit under längre och kortare tid.

Det gäller t.ex. återinrättandet av tandläkarlinjen i Malmö. Nedläggningen beslutades av socialdemokrater och moderater, och det är intressant att notera att Birger Hagård nu tycker att beslutet att återinrätta tandläkarlinjen i Malmö är det viktigaste som vi skall fatta i detta sammanhang. Vi i centern motsatte oss nedläggningen, och vi har alltsedan beslutet fattades krävt att denna utbildning skall återupptas. Nu sker det alltså. Det är också glädjande att minskningen av antalet utbildningsplatser vid Karolinska insti-

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m.m.

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m.m.

tutet i Stockholm nu begränsas till 20 platser och inte, som regeringen föreslagit, kommer att uppgå till 40 platser.

En annan framgång för oss gäller dimensioneringen av apotekar- och receptarielinjerna. Utskottet föreslår nu en utökning med 20 platser på vardera linjen med en successiv utökning under treårsperioden, så att en total utökning med 40 platser på vardera linjen kommer till stånd – allt i enlighet med våra yrkanden.

Vi har också under en längre tid krävt utökning av de medellånga vårdutbildningarna med särskild vikt lagd vid rehabiliteringslinjerna. Skälen för vårt krav är flera. Ett skäl är att vi i Sverige skall kunna fylla kvalitetskraven och ge de studerande möjlighet att i sin utbildning hinna tillgodogöra sig alla nya rön och forskningens landvinningar. Ett annat skäl är att vi vill underlätta forskarutbildningen och anpassa utbildningarna internationellt, både till Norden och till Europa i övrigt.

Utskottet har nu kommit överens om att föreslå att det skall göras en översyn över samtliga medellånga vårdutbildningar – förutom av rehabiliteringslinjerna även av hälso- och sjukvårdslinjerna och av laboratorieassistentlinjen. I översynen skall även påbyggnadsutbildningen vägas in. Vi anser att det är mycket bra att denna översyn kommer till stånd och att den bör utföras skyndsamt.

I fråga om logopedutbildningen har UHÄ aviserat att man skall återkomma i nästa anslagsframställning med förslag om en förlängning av utbildningen, varför vi avstått från att reservera oss i det avseendet.

En annan fråga som behandlas i betänkandet är huvudmannaskapet för de kommunala högskolorna. Vi instämmer i vad utskottet anför beträffande kostnaderna för en överföring till statligt huvudmannaskap. Det finns dock även andra skäl än ekonomiska för att hålla fast vid nuvarande ordning, bl. a. tillgången på praktikplatser, där det nu sker ett nära samarbete med landstingen. Detta tror jag är en viktig faktor.

I fråga om forskning och forskningsanknytning anser vi att de nuvarande formerna för samarbete med universitet och högskolor bör kunna utvecklas så att de kommer att fungera bättre än hittills. Vi har dessutom i vår forskningsmotion föreslagit resurser till forskning inom vårdutbildningarna, motsvarande i genomsnitt två tjänster per landsting. Det är för övrigt inte bara staten som skall ha ett ord med i laget i frågan om huvudmannaskap. Nuvarande huvudmän, landstingen, bör också få säga sin mening. Vi har avstått från att reservera oss i detta avseende.

I betänkandet om anslag till utbildning för undervisningsyrken, nr 22, har vi också nått framgång med några av våra krav. Det viktigaste är att förskolläraryrket i Borås nu återinrättas med 60 platser. Borås hade tidigare förskolläraryrket. Vi i centern motsatte oss nedläggningen, eftersom vi insåg att behovet av barnomsorgspersonal skulle komma att öka i framtiden. När riksdagen beslutade om full behovstäckning inom barnomsorgen, frastod nedläggningen av denna utbildning i Borås som ännu mer inkonsekvent. Vi har hela tiden krävt att utbildningen skall återinrättas. Vi är därför glada att regeringen nu till slut har insett att en utökning av förskolläraryrket är nödvändig. Därmed blir det nu möjligt att fatta beslut om att återinrätta förskolläraryrket i Borås. Vi har i denna fråga en reser-

tion med förslag till ytterligare utökning av antalet platser i förskolläraryrket, nämligen en ökning med 300 platser. Detta är ett minimum för att vi skall kunna klara barnomsorgen i framtiden.

Vi har även fått igenom ett annat krav i och med att regeringen nu beslutat om en utökning av utbildningen på bildlärlinjen med 24 platser. Detta är synnerligen viktigt, eftersom vi annars i framtiden skulle ha riskerat en stor brist på bildlärare. Till den nya praktisk – estetiska kombinationen – bild och ett annat ämne – har det visat sig vara svårt att få lärare, och avhoppet har också varit ganska stora. Åtminstone i avvaktan på att detta problem skall lösas är det nödvändigt med denna ökning av platsantalet i ettämneshögre utbildningen. Vi tycker att detta beslut är mycket positivt.

Fru talman! Skolans viktigaste resurs är lärarna. Tillgången på välutbildade och engagerade lärare är ett livsvillkor för att skolan skall fungera på ett bra sätt, dvs. ge kunskaper och färdigheter till eleverna samt fostra dem till harmoniska och samhällsnyttiga medborgare. Redan i dag råder det brist på lärare på många områden. Denna brist kommer att öka under 90-talet. Detta har många orsaker: pensionsavgångar, avhopp från läraryrket, ökande födelsetal, svårigheter att rekrytera elever till lärarutbildningen m.m. Kraftfulla åtgärder för att öka tillgången på behöriga lärare är helt enkelt nödvändiga.

Vi har i en särskild motion om lärarekryteringsfrågor föreslagit en rad åtgärder för att tillgodose behoven. Vi anser att majoritetens inställning när det gäller dimensioneringen är alltför defensiv. Det räcker inte med att bara konstatera att antalet platser skall kunna utökas den dag det finns ett tillräckligt antal sökande. Vi anser att man klart måste redovisa att behovet av lärare är stort och att lärarna är nödvändiga för att skolan skall fungera. Vi föreslår därför att antalet utbildningsplatser på grundskollärlinjerna utökas kraftigt. När det gäller tidigarelärare för årskurserna 1–7 föreslår vi en ökning till 2 500 platser, och när det gäller senarelärare för årskurserna 4–9 föreslår vi en ökning till 1 700 platser. Detta gäller för budgetåret 1990/91. Det skall dessutom finnas beredskap att höja antagningskapaciteten med ytterligare 700 platser åren därefter.

När det gäller ämneslärlinjen för utbildning av lärare i teoretiska ämnen inom gymnasieskolan anser vi i centerpartiet att den skall omfatta 500 nybörjarplatser budgetåret 1990/91 och att en planering mot en successiv utökning bör ske. Detta är en dimensionering som motsvarar de behov av personal som finns inom skolan.

Det gäller att kombinera denna ökning av dimensioneringen med en rad offensiva åtgärder för att rekrytera sökande till platserna. De nuvarande svårigheterna har flera orsaker. Det är en ny utbildning, det är skärpta tillträdeskrav, det finns god tillgång på andra arbeten osv. Detta har diskuterats i kammaren vid ett flertal tillfällen.

En åtgärd för att öka antalet sökande är att se till att fler utbildningsorter kan komma i fråga. Det är enklare att få människor att söka sig till en utbildning om den inte ligger alltför långt ifrån hemorten. Det gäller särskilt flickor.

Andra åtgärder som vi har föreslagit är utökad information till eleverna på högstadiet och i gymnasieskolan. Vi anser att tillträdeskraven bör ses

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m.m.

över. De skall inte sänkas men väl breddas. Vi vill ha bättre möjligheter till kompletteringsutbildning så att fler studerande uppnår tillträdeskraven. Detta måste naturligtvis ske innan man börjar utbildningen. En modell som kan prövas är att införa något liknande ett tekniskt basår, vilket förekommer på en del ställen.

Vi i centerpartiet vill ha bättre möjligheter att rekrytera äldre sökande till lärarutbildningen. Det krävs då att man går ut med information till t.ex. komvux, AMS och folkhögskolor. Vi vill få lärare att återvända till yrket och att kompletteringsutbildning erbjuds de obehöriga lärare som i dag finns i skolan. Sedan måste vi naturligtvis få en debatt som är positiv för både skolan och lärarna.

Skolan och barnen är det viktigaste vi har, och lärarna är skolans viktigaste resurs. Jag vill ställa en fråga till Berit Löfstedt: Hur tänker ni se till att tillgodose lärarbehovet i framtiden? Skall vi ha fler obehöriga lärare? Skall vi ha större klasser? Om så inte är fallet, hur kan ni då passivt avvakta och hoppas på att intresset för lärarutbildningarna skall öka för att därefter eventuellt öka antalet platser?

Jag vill avslutningsvis ta upp en reservation som gäller grundskollärarlinjens tidigare del. Vi vill där ha en förlängning med 20 poäng så att lärarna får kompetens att undervisa i engelska. Vi anser att det är en självklarhet att språkundervisningen blir mer och mer viktig under detta internationaliserings-tidevarv. Den skall börja tidigt, allt i enlighet med läroplanen, vilken föreskriver att engelska skall läsas på lägstadiet. Det borde vara en självklarhet att lärarna skall ha kompetens att undervisa i engelska. Så är inte fallet. Därför föreslår vi en förlängning av lärarutbildningens tidigare del.

När det gäller betänkande UbU23, som behandlar kultur- och informationssektorn, har vi i centerpartiet inga avvikande meningar, varför jag inte går in närmare på detta betänkande just nu.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer som centern står bakom.

Anf. 30 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Jag vill först passa på att yrka bifall till vpk:s alla reservationer till de betänkanden som vi nu behandlar.

I politiska debatter kan man använda sig av, om jag skall uttrycka mig snällt, olika tekniker. Man kan t.ex. välja att attackera och ställa retoriska frågor till sina motdebattörer i slutet av sitt anförande. Man ger dem då mycket liten chans att tänka över vad attacken handlade om.

Jag skall inte göra på det sättet nu. Jag väljer att redan i början av mitt anförande ta upp det som Birger Hagård sade. Han får då litet betänketid, och det tror jag han behöver för att kunna svara på de frågor som jag kommer att ställa till honom.

Birger Hagård sade ungefär följande: Vi moderater har föreslagit att man skall inrätta karriärtjänster för att få duktiga lärare att stanna kvar i yrket. Jämför detta med vad han sade under den tidigare debatten här i dag om de andra högstskolebetänkandena. Då sade han ungefär så här: Ingen vill bli lärare numera efter det senaste beslutet. Jag förmodar att han avsåg kommunaliseringsdebatten och det beslut som fattades i december om ett ändrat

huvudmannaskap för lärarna. Min fråga är: Vad menar Birger Hagård med dessa två påståenden? Menar han att det bara är skräp med de lärare som länge tjänstgjort inom sitt område i skolan?

Om nu Birger Hagård verkligen oroar sig över beslutet om kommunalisering, varför väckte då Birger Hagård inte motioner i riksdagen i januari om ett upphävande av kommunaliseringsbeslutet? Det är en fråga som jag skulle kunna rikta till fler företrädare för den borgerliga oppositionen och även till miljöpartiet, men jag väljer att be om ett svar från Birger Hagård.

Fru talman! I de betänkanden som vi nu behandlar föreslås att förskollärarytbildningen i Borås återinrättas och att tandläkarutbildningen i Malmö återupptas. Det var ett antal år sedan regeringen lade fram ett s.k. besparingspaket och drev igenom en reduktion tillsammans med moderata samlingspartiet. Det handlade helt enkelt om en nedläggning av tandläkarutbildningen i Malmö och förskollärarytbildningen i Borås och Uppsala.

Det var ett mycket onödigt beslut som riksdagen fattade. Det är bra att man i riksdagen inte är sämre än att man nu kan ändra sig.

När det gäller förskolelärarytbildningen i Borås och Uppsala har dock verksamheten och utbildningen aldrig lagts ned fastän riksdagen beslutade om detta. Man har i stället bedrivit utbildningen i form av utlokaliserad utbildning från lärarhögskolan i Stockholm och lärarhögskolan i Mölndal, eller om det är universitetet i Göteborg – jag är inte riktigt säker på detta. Verksamheten har hur som helst fortgått. Detta är någonting man bör fundera över. Om riksdagen fattar beslut och det sedan inte får effekt, vad är det då egentligen för mening med ett sådant beslut? Man kan också fundera över om detta verkligen innebar någon besparing.

Det finns en viktig reservation i ett av de betänkanden som vi nu behandlar. Den handlar om vårdutbildningarnas huvudmannaskap. Vi i vpk vill tillsammans med moderater, folkpartister och miljöpartister att man skall utreda vårdutbildningarnas huvudmannaskap. Majoriteten i utskottet, bestående av socialdemokrater och centerpartister, anser att det inte är någon idé, eftersom det finns en utredning som redan har gjort detta. Den utredningen är snart tio år gammal. Den kom fram till att det skulle kosta ett antal hundra miljoner kronor att skapa ett enhetligt huvudmannaskap för dessa högskoleutbildningar.

Jag är inte riktigt säker på att detta behöver innebära en sådan ökad utgift för staten. Det har runnit mycket vatten under broarna, särskilt högskolebroarna, under 80-talet. Det kunde vi höra Bengt Silfverstrand säga i den tidigare debatten om högskolan. Det har redan uppträtt en rad olika nya sätt att finansiera samhällelig verksamhet. Sådana konstruktioner och nya strukturer skulle kunna prövas när det gäller ett enhetligt huvudmannaskap för vårdutbildningen.

Jag utsluter inte att man t.o.m. skulle kunna få vissa effektivitetsvinster med ett enhetligt huvudmannaskap. Det skulle definitivt gynna dem som vill ägna sig åt högre vårdutbildning, vilka skulle få en tydlig forskningsanknytning. Det skulle dessutom öppna ytterligare möjligheter att gå vidare inom "vårdvetenskapen". Man kan ju nu se en utveckling av ett ökat utbud av fristående kurser på högskolor och universitet. Samtidigt vidgas vårdvetenskapen inte bara till att omfatta de somatiska symtomen hos människor utan

också till att se människor i ett sammanhang, i ett slags helhetssyn. Det talar för att man måste knyta ihop den statliga högskolan och de landstingskommunala vårdutbildningarna på ett helt annat sätt.

Centern är märklig i sin argumentering på den punkten. Marianne Andersson i Vårgårda säger att detta är så bra, eftersom det garanterar praktikplatser. Om man skulle dra ut konsekvensen av detta, skulle man kommunalisera även läkarutbildningen. Men det vill inte centern. Det är märkligt att centern som sitt huvudargument hänvisar till en tio år gammal utredning och anger att detta skulle gå på 500–700 milj. kr. Centern är inte känd i riksdagen för att spjärna emot om kostnader lyfts över från landsting och kommuner till staten. Om jag inte minns alldeles fel var det senast i går centern riktade kritik mot skatteuppgörelsen mellan socialdemokrater och folkpartister för att det inte finns med någon konstruktion för utjämningsbidrag mellan stat och kommun. Argumenteringen haltar. Det som ni i centern sade i Aktuellt och Rapport i går kväll stämmer inte med vad ni säger i dag kl. 15.00 i kammaren. Det är mindre än ett dygn efteråt! Men, det är klart att det är bra med förnyelse, öppenhet och förändring.

Fru talman! Det finns en ytterligare reservation från vpk:s sida. När det gäller psykoterapi instämmer jag i stort sett med vad Birger Hagård sade i sin argumentation. Det behövs en fortsatt utbyggnad av psykoterapiutbildningen. Vi har en litet annorlunda formulering i vpk:s reservation 2 i betänkande 21. Men i det fall att vår reservation faller är vi beredda att stödja moderaternas reservation till betänkandet.

Fru talman! Jag utnyttjade mycket tid i mitt tidigare anförande, så jag väljer att stanna här.

Anf. 31 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Björn Samuelson är på sitt filosofiska humör i dag. Det är något som man väl kan uppskatta. På det timida sätt som är så utpräglat för honom ställde han också en fråga till mig angående ett problem som han tydligen har tänkt över i sin kammare. Det var två komponenter i det problemet. Den ena var karriärtjänster, som vi moderater vill införa i skolan. Vad är karriärtjänster? Ja, det är redan färdigutbildade, duktiga lärare som är fullt verksamma. Vi menar att de skall stimuleras på det ena eller det andra sättet. Vi har också antytt att fortsatt och ökad utbildning skall antecknas som ett plus och kunna medföra ökade löneförmåner.

Den andra sidan av problemet är de som nu skall bli lärare. Det var om det som jag sade, precis som Björn Samuelson också antydde, att det är svårt att rekrytera lärare. Det är möjligt att orden föll så, att ingen vill bli lärare. Men det finns ett antal utbildningsplatser besatta, så några vill ju ändå bli lärare. Men det råder i varje fall en brist. Det finns uppenbarligen många som inte vill bli lärare i dagsläget.

Vad beror det på? Det skulle kunna bero dels på att utbildningen inte är tillfredsställande, dels på det allmänna stämningssläget efter konflikten i slutet av förra året. Jag förmodar att bägge de faktorerna har spelat in i det här sammanhanget. Jag vet inte om det i och för sig skulle behöva föranleda någon motion från mig om upphävande av kommunaliseringen. Det finns ett nyligen fattat beslut om detta i riksdagen. Vi brukar trots allt respektera de

beslut som fattats. Det är möjligt att det kan bli aktuellt att senare häva beslutet. Jag tror inte att en sådan motion hade inneburit att stämningssläget hade förändrats i en hast. Jag utgår från att det kommer att förändras senare.

Som Björn Samuelson säger, hänger de båda leden alldeles utmärkt ihop även ur filosofisk synpunkt.

Anf. 32 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c) replik:

Fru talman! Björn Samuelson påstår att centern för ett underligt resone-mang. När det gäller huvudmannaskapet är det största diskussionsämnet forskningsanknytningen. Där anser vi i centern att den kan klaras med nuvarande organisation. I stället dras en annan gräns gentemot praktikplatser i vårdutbildningarna. Att dra paralleller med läkarutbildningen tycker jag inte stämmer. Det är en helt annan volym på läkarutbildningen jämfört med övriga vårdutbildningar och dessutom en helt annan tradition.

Beträffande det ekonomiska resonemanget satsar vi i centern pengar där de gör största nyttan. Det är utgångspunkten för vårt ekonomiska resone-mang.

Anf. 33 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag skall inte föra debatten vidare med Birger Hagård. Men jag vill påminna honom om tidsperspektivet när det gäller om man skall väcka motioner eller inte. Hagård uttryckte nu inte någon regel. Jag kan ge exempel på när Hagård har varit snabb, ibland alltför snabb, att väcka motioner efter det att riksdagen har fattat ett beslut.

När det gäller filosofin kan väl andra få avgöra hur pass filosofiska vi är.

Marianne Andersson i Vårgårda talade om huvudmannaskapet. I de betänkanden som vi tidigare har diskuterat har centern reservationer om teknikerutbildningen. Det är oerhört viktigt att den förs över till gymnasieskolan. Sedan skall det vara något slags hybrider när det gäller vårdutbildningarna. Man kan alltså tillskjuta några tjänster hit eller dit osv.

Plockar och pytsar man på det sättet, blir hybriden vårdutbildningen inom högskolan ännu värre. Jag hoppas att Marianne Andersson har klart för sig att när det gäller om högskoleutbildning skall finansieras över den landstingskommunala skatten eller över den statliga, finns det fortfarande en viss rättviseprofil i att använda den statliga börsen. Däri ligger då att det skall vara en likvärdig och enhetlig vård för alla över hela landet så långt det går inom vissa medicinska basbehov. Jag tror att det är något annat som ligger till grund för att centern inte vill gå med på ens en utredning om ett ändrat huvudmannaskap av vårdutbildningarna. Inte ens när centern applåderar en översyn av vårdutbildningarna vill man se över den organisatoriska delen. Det är något som är gömt i debatten eller också är det något som man inte har insett, Marianne Andersson.

Anf. 34 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c) replik:

Fru talman! Att det skulle finnas någonting gömt här vet i varje fall inte jag någonting om.

Björn Samuelson anser alltså att nuvarande vårdutbildning skulle bli

sämre om man satsade mer resurser på den. Det måste jag säga att jag inte begriper.

Anf. 35 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Den behöver inte bli sämre, men det blir en rörigare organisation och svårare att se vem som har ansvar för vad. Man renodlar inte ansvarsområdena när det gäller en så viktig verksamhet som vården och vårdutbildningar. Vi har nog problem i utbildningsutskottet med att reda ut vem som ansvarar för vad, när, hur, hur länge osv. Detta är inte alldeles oproblematiskt.

Varför då virra till begreppen ännu mer, Marianne Andersson i Vårgårda? En utredning kan i alla fall inte försämra vården. Det kan vi väl åtminstone vara överens om.

Anf. 36 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Det känns litet överkligt att stå här efter att för några dagar sedan ha mött Tjernobyls offer. Men det passar utmärkt nu när vi skall tala om vårdutbildning. Jag är glad över att vi har en vårdutbildning i offentlig regi och över att vi har oberoende forskare i Sverige.

Vi i miljöpartiet vill tacka för att vårt önskemål om en total översyn av de medellånga vårdutbildningarna fått gehör i utskottet och för att utskottet står enigt bakom detta. Vi ser det som litet vansinnigt att bara gå in och peta på några små fel och försöka lappa och laga. Det är bättre att göra en riktig översyn.

Först och främst vill jag slå ett slag för den sammanhållna utbildningen i friskvård på högskolenivå. Just nu omfattar denna utbildning 80 poäng och den finns bara i Gävle/Sandviken. Vi önskar utöka denna utbildning till att omfatta 120 poäng. Vi vill att det skall bli en allmän linje och att det skall tillföras fler platser. Nu bedrivs undervisning enbart på nybörjarstadiet. Man har inte kommit i gång ordentligt och kanske inte alla gånger fått kompetenta lärare. Men om den här linjen blir allmän, skulle den få en förhöjd status.

Vår syn är att människans hälsotillstånd inte kan ses isolerat från hennes relation till medmänniskor och miljö. Varje försök att påverka människans hälsa kommer att misslyckas, om man inte samtidigt inriktar sig på en förändring i livsmiljön – någonting som jag än en gång vill understryka efter att ha sett hur livsmiljön kan förstöras för 30, 60 år, kanske ännu längre framöver. I livsmiljön ingår den fysiska, sociala, psykologiska och biologiska omgivningen. Hit hör också inriktningen av boendepolitik, arbetsmarknadspolitik och trafikpolitik liksom även frågor som gäller livsstil, levnadsvanor, samhällsansvar och människors gemenskap och samhörighet.

Vi ser det därför som oerhört angeläget att friskvårdslinjen vid högskolan i Gävle/Sandviken blir en allmän linje och att antalet nybörjarplatser till att börja med ökas med 60.

Kunskaper och helhetssyn, friskvård och förebyggande hälsovård är nyckelord för ökat välbefinnande.

I utskottet har vi också ställt oss bakom förslaget att öka platserna på apotekarutbildningen och på receptarieutbildningen. Ur miljöpartiets synvinkel

är det negativt att dessa utbildningar koncentreras till Uppsala–Stockholmsområdet, eftersom utbildningen finns bara i Uppsala. Jag hade gärna sett att den spridits ut litet mer över landet. I förlängningen hade man också hoppats att vi inte behöver droga ner oss så mycket med tabletter och lugnande medel. Det bästa vore om vi kunde få ett friskt samhälle. Vi hoppas att dessa utbildningar inte skall behöva utökas varje år.

I fråga om tandläkarutbildningen har vi samma uppfattning. Vi hade helst sett att antalet platser hade skurits ned med 40. Det är ändå positivt med de platser som hamnat i Malmö. Stockholm har efterfrågat ytterligare 20 platser, och eftersom det sägs att Mälardalen inte har tillräckligt med utbildad arbetskraft på detta område, har vi – om än något motvilligt – funnit oss i det.

När det gäller det statliga huvudmannskapet är de flesta partier överens om att se över och överföra all högskoleutbildning till statligt huvudmannskap.

Vi anser att den utbildningen i psykoterapi som bedrivs vid S:t Lukasstiftelsen är en mycket bra utbildning. Vi är glada över att S:t Lukasstiftelsen i år har tilldelats 600 000 kr., men vi önskar att detta anslag skall utgå varje år och inte bara vara ett engångsbelopp.

Då går jag över till undervisningsyrkena. Det är många som här har sagt att läraryrket är det viktigaste yrket i samhället, och detta kan jag bara understryka. Alla lärare och föräldrar har ett oerhört ansvar för att ge basen till våra barn för livet och framtiden. En grundskolläro-utbildning bör därför vara både djup och bred. Det pedagogiska innehållet betyder oerhört mycket, liksom att utbildningen förändras i samma takt som samhället förändras. Här har vi globala överlevnadsproblem som måste tas på allvar. Är det någonting som det finns ett skriande behov av, är det just att få lära sig om miljö i skolan. Detta måste återspeglas i lärarutbildningen. Det är dessutom viktigt med elevaktiva arbetsätt. Vid utvärderingen i länskolnämnderna kom man fram till att lärarna fortfarande håller på med katederundervisning. Det är den vanligaste undervisningsformen. Så nog behövs det en genomgripande förändring i skolan, och då måste man börja med lärarna och ge dem adekvat utbildning.

Vi anser också att den nya utbildningen har luckor. Lärarutbildning 1–7 spänner ju över tre stadier. Ändå är det den kortaste utbildningen. Det är litet mystiskt att utbildningen för att undervisa på tre olika stadier är den kortaste. Det är ett enormt ansvar. De grunder som läggs i första och andra klass är oerhört viktiga, liksom även ämnesfördjupningen i klass 7. Vi vill således förlänga denna utbildning.

Björn Samuelson var också inne på att vi vill se över barn- och ungdomspedagogisk utbildning. Det har tidigare utlovats att förskolläro-utbildningen skulle ändra inriktning. Vi står bakom denna reservation.

Så går jag över till kultur- och informationsyrken. Jag är väldigt glad över att antalet platser på Konstfacks ettämneshögre utbildning utökats med 24, eftersom det finns en hög efterfrågan och ett skriande behov. Samtidigt måste statusen på tvåämnesutbildningen höjas. Under ett övergångsskede ser jag det som nödvändigt att man utökar dessa platser.

När det gäller högre musikutbildning vill vi i miljöpartiet stödja kammar-

musikalisk inriktning till Härnösand. Vi vill satsa så mycket på den staden därför att man där har startat med kulturskola från lågstadiet och uppåt. Det finns över huvud taget många musikutbildningar i kommunen: folkhögskola och kulturakademi. Att få en högskoleutbildning till Härnösand skulle vara som kronan på verket. Det finns en högskoleutbildning som har med en musikhandledarutbildning att göra på folkhögskolan. Detta skulle även ge Sundsvall-Härnösand en mer humanistisk och kulturell inriktning, så att det inte blir en övervikt för tekniska utbildningar.

Vi har också velat slå ett slag för att religionsvetenskaplig utbildning och baskurser skall kunna förläggas permanent till Härnösand, eftersom Härnösands stift har väldigt svårt att rekrytera präster. Den här utbildningen gäller även för lärare i religionsvetenskap. Därför har vi avgivit en reservation också när det gäller denna fråga.

Med det anförda vill jag yrka bifall till alla de reservationer som miljöpartiet står bakom.

Anf. 37 BERIT LÖFSTEDT (s):

Fru talman! Om det kan glädja någon, vill jag redan nu säga att jag nog inte kommer att hålla på att tala i tjugo minuter.

Utbildningsområdet, enkannerligen högskoleutbildning, är oss alla utomordentligt kärt. Den slutsatsen drar jag av det faktum att vi som sysslar med detta område av politiken får så oerhört många brev, påstötningar och propåer – för att inte tala om motionsyrkanden från olika håll och kanter och partier och enskilda riksdagsledamöter. Detta är naturligtvis utomordentligt glädjande.

Utbildningsdepartementets bilaga till budgetpropositionen är också vederbörligen omfattande, om än inte fullt så omfattande som en del skulle önska.

En del av det vi sysslar med rymmer principiellt skilda inställningar till hur man skall ordna utbildningen. Annat är mera en bedömningsfråga och en avvägning mellan olika anspråk inom givna ekonomiska ramar. Till spelet hör förstås också att en del ständigt har mera pengar att fördela och därför kan framstå som frikostigare. Det är i någon mån oppositionens speciella privilegium.

De betänkanden som nu kvarstår gällande grundläggande högskoleutbildning innehåller också dels dessa principiella eller – om man så vill – politiska, skillnader, dels skillnader i sakbedömningen i vad gäller prioriteringar. Dessa senare är inte alltid så lätt hänförliga till ideologiska skillnader.

En sak kan man emellertid konstatera; det finns en oändlig massa organisationer, institutioner och enskilda som är beredda att förse oss med synpunkter på det vi har att behandla. Somt blir vi övertygade om, och somt får antingen anstå av brist på pengar eller verkar rent av mindre välbetänt.

Jag skall nu göra några kommentarer rörande utbildningsutskottets betänkanden, UbU21, UbU22 och UbU23. Jag börjar med vårdutbildningsbetänkandet UbU21.

Tandläkarutbildningens dimensionering och också lokalisering, som tidigare har nämnts, har varit föremål för många diskussioner under nästan hela 80-talet. Ofta har det varit svårt att riktigt känna att planeringsunderlaget

varit tillfredsställande. Detta, vill jag säga, har inte berott på att de som har haft till uppgift att förse oss med underlag varit försumliga. I stället har det varit sådant som svårigheter vid bedömningen av det verkliga behovet som har spelat in, men framför allt sökandebilden har kanske gjort situationen svårbemästrad.

I årets budgetproposition föreslår regeringen att tandläkarutbildningen skall återupptas i Malmö med hemvist vid universitetet i Lund. 40 platser skall den omfatta där. Dessa 40 platser skulle bekostas med en lika stor neddragning vid Karolinska institutet i Stockholm. Från utskottets sida har vi emellertid varit osäkra på om en så stor neddragning som 40 platser var välbetänkt i Stockholm. Nyutexaminerade tandläkare tenderar att stanna i den region där de fått sin grundutbildning, och i Stockholmsregionen finns åtminstone för närvarande ett stort antal vakanta tjänster.

Utskottet har därför stannat för att föreslå riksdagen att neddragningen vid KI skall begränsas till 20 platser och alltså omfatta 100 nybörjarplatser fr.o.m. budgetåret 1990/91.

Malmö får sin återupprättade tandläkarutbildning.

Ett annat problem som vi ägnat en del tid och begrundan i utskottet är den dåliga examinationen från tandläkarhögskolorna och det faktum att antalet behöriga sökande till linjen under en stor del av 80-talet legat på så låg nivå. Dessutom har en mycket stor andel av de tandläkarstuderande inte svenska som modersmål och kommer uppenbarligen in med svaga kunskaper i svenska. I utskottet har vi utgått ifrån att UHÄ och högskolorna verkligen gör något åt de studerandes svagkunskaper så att de klarar sina studier och blir tandläkare.

Dimensioneringen av utbildningen för apotekare och receptarier är ett annat område som tilldragit sig utskottets uppmärksamhet på grund av en rad motioner från de flesta partier, inkl. mitt eget. Vi har kommit fram till att dimensioneringen måste öka under de närmaste åren. När vi har gjort det har vi främst stött oss på Apoteksbolagets bedömningar av behovet av farmaceutisk personal framöver.

Vi föreslår nu att de två linjerna, som båda finns i Uppsala, räknas upp med 20 nybörjarplatser vardera under 1990/91, och vi skickar också med pengar till utrustning för dessa dyra utbildningar. Dessutom säger vi att ytterligare 20 platser på vardera linjen skall komma till under den aktuella treårsperioden.

Utbildningsministern anmäler i budgetpropositionen att han avser att ta initiativ till en översyn av hälso- och sjukvårdslinjens grundutbildning. Han siktar in sig på bl.a. antalet inriktningar, eventuella alternativa studiegångar beroende på förkunskaper, utbildningens längd och dess benämning. Till saken hör att det sedan ett antal år pågår en försöksverksamhet med en längre grundutbildning för dem som inte har vårdutbildning i botten. Detta med översynen tycker utskottet är alldeles utmärkt. Vi tycker att det är så pass bra att vi vill haka på den ytterligare. Det har framgått av mina föregångare här i talarstolen.

Ständigt nya krav på utökat kunskapsstoff för såväl laboratorieassistentutbildningen som rehabiliteringslinjen med sina två varianter gör det allt svårare att lägga upp utbildningen så att allt hinns med. En växande flora av

påbyggnadsutbildningar kan också tolkas som ett tecken på att det finns ett välgrundat behov av att se över utbildningarnas längd och struktur.

I utskottet har vi därför enats om att utvidga den översyn som utbildningsministern talar om till att gälla inte bara hälso- och sjukvårdslinjens grundutbildning utan också rehabiliteringslinjen och laboratorieassistentutbildningen och dessutom de påbyggnadsutbildningar och vidareutbildningar som finns i anslutning till dessa tre linjer.

Logopedutbildningen har vi däremot inte tagit upp i detta sammanhang, eftersom UHÅ redan nästa år förväntas komma med förslag som kan leda till förlängning av denna utbildning. Det gäller då närmast en tillgångs- och behovsanalys. En förlängning som sådan har UHÅ redan utrett, så för själva utbildningens uppläggning finns det ett beslutsunderlag. Utskottsmajoriteten vill därför inte göra några förändringar av vare sig dimensionering eller längd just nu. Moderaterna och folkpartiet är emellertid i reservation nr 7 beredda att ta förlängningssteget från 120 till 160 poäng redan i år. Jag yrkar alltså avslag på den reservationen.

Inom ramen för detta betänkande vill jag till slut kommentera den gamla kära stridsfrågan om huvudmannaskapet för den kommunala högskolan. Efter högskolereformen blev flera utbildningar kvar under kommunalt huvudmannaskap. Alltsedan dess har också propåer förekommit om dessa utbildningar borde flyttas över till statligt huvudmannaskap.

I denna fråga ligger inte någon stor principiell åsiktsskillnad fördold utom möjligen så till vida att några av oss tror litet mer på landstingens och kommunernas förmåga att anordna utbildning av god kvalitet. Men om man bortser från det så är det mest en statsbudgetfråga.

Utän att några exakta beräkningar gjorts just nu kan man lätt komma fram till att en förändring av huvudmannaskapet skulle kräva ett budgetutrymme i statsbudgeten på ungefär 500–600 milj. kr. Nu skulle förstås landstingens och kommunernas kostnader minska i jämförbar utsträckning, men den där sortens utväxling av pengar är en svårbemästrad historia och skulle säkert få göras i anslutning till en större förändring i skatterelationerna mellan stat och kommun.

Åtminstone jag kan se en rad andra områden som är angelägnare att stoppa pengar i om man tycker sig ha en halv miljard över att spendera. Jag vill därför yrka avslag på reservation nr 10 i detta betänkande och för övrigt på alla andra reservationer. Dessutom vill jag yrka bifall till vad utskottet anfört på alla punkter.

Härefter vill jag säga några ord om betänkande UbU22 om lärarutbildning. Alla barn i skolpliktig ålder måste gå till skolan. Därför har vi naturligtvis ett oeftergivligt krav på oss att se till att det finns behöriga lärare i skolan.

Läroutbildningen i dag är underdimensionerad i förhållande till det faktiska behovet av nya lärare. Det kan man konstatera. Samtidigt kan man konstatera att ett betydande antal utbildningsplatser stått tomma de senaste åren. Vad detta kan bero på kan man naturligtvis spekulera i, men jag skall avstå ifrån det just nu.

För att råda bot på den förestående lärarbristen har centern föreslagit en rejäl ökning av dimensioneringen. Detta har majoriteten ansett vara mindre välbetänkt just mot bakgrund av rekryteringssituationen. I stället har vi

tyckt att man först och främst skulle sätta till informationsinsatser och annat för att få studenter till de utbildningsplatser som faktiskt finns. Om det visar sig att sökandebilden förändras får i stället regeringen möjligheter att under budgetperioden öka dimensioneringen. Regeringen får då också en möjlighet att bedöma var dessa ökningarna skall ske utifrån antalet sökande. Detta tycker vi är ett effektivare sätt att få ut fler lärare än att bara utöka antalet platser, som sedan kanske står tomma. Nu skall i ärlighetens namn sägas att centern också vill anslå pengar till särskilda informationsinsatser för att förmå fler att söka lärarutbildning.

Regeringen har emellertid redan tidigare anvisat pengar till informationsinsatser på det vis centern efterfrågar. Glädjande nog tycks detta och kanske också andra saker ha givit effekt. Det finns i år 19 % fler förstahandssökande till grundskollärlinjen jämfört med förra året. Man får utgå ifrån, tycker jag, att rekryteringsbefrämjande åtgärder blir ett reguljärt inslag i den ordinarie verksamheten vid lärarhögskolorna. Om benägenheten att söka lärarutbildning ökar kommer också dimensioneringen att öka.

Planeringsramarna för ämneslärlinjen avseende lärare i allmänna ämnen i gymnasieskolan tas upp i en centermotion, som också följs upp med en reservation, nr 8. Bakgrunden är att UHÄ har beräknat att det behövs en kraftig ökning av denna utbildning från 212 intagningsplatser till ca 800 fram till 1992/93. Centern har föreslagit 500 platser för nästa budgetår. Det finns också en del andra propåer om ämneslärlinjen för gymnasieskolan. Utskottet har för sin del uppmärksammat linjens praktisk-pedagogiska del och tillträdet till denna för studenter med olika ämneskombinationer i boten, liksom studenternas sviktande benägenhet att fullfölja utbildningen med också den praktisk-pedagogiska delen. Vi föreslår också ett bemyndigande till regeringen att ändra planeringsramarna för det utbildningsavsnittet för att öka möjligheterna för dem som sysslat med annat under en period att bli lärare.

Allmänt kan man nog säga att ett större grepp om ämneslärlinjen struktur och dimensionering bör tas i samband med att gymnasieskolan reformeras. En proposition om gymnasieskolans reformering väntas under kommande år. Därför yrkar jag avslag på reservation nr 8.

En särskild fråga som jag vill beröra och som vi enats om i utskottet – och som även Eva Goës här har nämnt – gäller antagningen till bildlärlinjen. UHÄ har i sin anslagsframställning föreslagit att Konstfackskolan i Stockholm och universitetet i Umeå fr.o.m. 1990/91 skall få anta studerande varje år till denna linje. Enligt tidigare beslut skulle antagningen periodiseras från hösten 1990, så att 24 studerande skulle antas två år av tre vid Konstfack och ett år av tre i Umeå. Vi har fått en rad propåer om detta i utskottet, och vi har besökt Konstfack och därvid kunnat konstatera att denna periodisering kanske inte blir så bra. Utskottet föreslår därför att planeringsramen för bildlärlinjen skall vara 48 nybörjarplatser budgetåret 1990/91.

När det gäller planeringsramarna för förskollärlinjen finns det olika bud. Vpk vill öka med 1000 nybörjarplatser, centern med 300, utskottsmajoriteten förordar vad som står i budgetpropositionen. Moderaterna vill inte vara med om den utökning som regeringen föreslår.

Det råder inget tvivel om att det finns ett stort behov av förskollärare på

grund av den utbyggnad av barnomsorgen som pågår och även på grund av att relativt många lämnar barnomsorgen. Överallt utom i Stockholm är rekryteringen god till förskollärarytbildningen.

Alltsedan förskollärarytbildningen lades ned i Borås har framstötter om ett återupptagande kommit. Utskottet efterkommer nu dessa önskemål och föreslår att förskollärarytbildning där skall etableras med 60 platser. Platserna föreslås, åtminstone temporärt, tas från Stockholm. Samtidigt säger vi att om sökandefrekvensen skulle öka i Stockholm, får man överväga ett nyttillskott av platser där.

Jag nöjer mig för tillfället med dessa kommentarer avseende lärarutbildningen och yrkar avslag på samtliga reservationer som är fogade till betänkande 22 och bifall till utskottets betänkande på samtliga punkter.

Till sist några ord om betänkande 23, som gäller anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken.

Detta betänkande innehåller inte särskilt många reservationer. I huvudsak beror nog detta på att regeringen under förra året – som också nämnts tidigare – tillsatte en särskild utredningsman med uppgift att se över konstnärernas arbets- och inkomstmöjligheter. Utredaren skall också bedöma om de konstnärliga utbildningarna på skilda nivåer i fråga om inriktning och omfattning är rätt avvägda i förhållande till arbetsmöjligheterna inom skilda konstnärsyrken. Man skall också göra en analys av vad som hänt med den konstnärliga utbildningen sedan högskolereformen genomfördes.

En sådan här genomlysning är välbetänkt från flera utgångspunkter. Konstnärliga utbildningar är ju resurskrävande och kostsamma för staten. För de studerande innebär de också stora ekonomiska åtaganden och starkt personligt engagemang. Om kostsamma och krävande utbildningar inte kröns med vettiga utkomstmöjligheter, blir de betungande.

Ett antal motionärer har tagit upp frågan om kammarmusikalisk utbildning. Miljöpartiet har, som Eva Goës sade, föreslagit att en kammarmusikalisk utbildning skall förläggas till Härnösand, och man tar upp detta förslag i reservation nr 1. Utskottet yrkar avslag på förslaget med hänvisning till den aviserade översynen av den konstnärliga utbildningen i högskolan. Samtidigt erinrar utskottet om att det faktiskt pågår en utbyggnad av påbyggnadsutbildningen i musik, om än inte i Härnösand.

Hösten 1987 utlokaliserade universitetet i Uppsala en baskurs i religionskunskap till Härnösand. Detta vill miljöpartiet i reservation nr 2 att man skall göra om. Utskottet tar inte ställning i sak till denna fråga utan framhåller att det ankommer på varje utbildningsansvarig högskoleenhet att under vissa förutsättningar bestämma var en allmän utbildningslinje skall förläggas. Jag vill därför yrka avslag på reservation nr 2.

Jag vill också yrka avslag på resterande reservationer till betänkande 23 och bifall till utskottets hemställan.

Till slut några kommentarer till mina meddebattörer.

Birger Hagård tar upp frågan om psykoterapiutbildningen. Man kan konstatera att sökandebilden har varit svag. Vi står fast vid det principbeslut om utbyggnad som vi har fattat tidigare. Det kan naturligtvis se konstigt ut, framför allt med utgångspunkt i en tillfällig neddragning. Jag kan bara säga att det är en prioriteringsfråga, en "pengafråga".

Birger Hagård återkommer de flesta år i de här debatterna till frågan om betygen i lärarutbildningen. Till det kan jag bara säga att bra lärarkandidater skall godkännas och att dåliga lärarkandidater inte skall godkännas.

Margitta Edgren tar upp frågan om individuella studiegångar i vårutbildningen, och det tycker jag är bra. Det är bara det att jag tycker att man kan och skall ordna det lokalt.

Om S:t Lukasstiftelsen vill jag säga att jag personligen tror på den – det har jag tidigare sagt från den här talarstolen – och delar förnöjsamheten över att regeringen har, så att säga ur egen ficka, fört dit litet pengar.

När det gäller översynen av förskollärarutbildningen för att man skall få en förlängd barnpedagogisk utbildning, vore det naturligtvis utomordentligt bra om man kunde komma fram till en sådan. Detta är i huvudsak en ekonomisk prioriteringsfråga. Det är också fråga om att få ut examinerade. En förlängning innebär ju ofta att man får ett glapp i examinationen.

Marianne Andersson i Vårgårda framhöll att vi behöver ha en positiv skoldebatt. Det instämmer jag i. Jag tror att det i stor utsträckning bidrar till en bättre rekrytering till lärarutbildningarna. I detta sammanhang vill jag gärna ge en eloge till centern. Ni brukar inte hacka på skolan.

Björn Samuelson talade om huvudmannaskapsfrågan, där det i sak inte finns mycket mer att diskutera. Jag kan möjligen undra vad Björn Samuelson menade med att man skulle finna andra finansieringar. Kan det möjligen vara sponsring – eller vad kan det vara?

Björn Samuelson säger också att beslut om nedläggning i samband med lokaliseringsfrågor inte lönar sig. Det finns ett problem i detta sammanhang, nämligen att vi har givit högskolestyrelserna ganska vida kompetensramar när det gäller att bestämma var en utbildning skall förläggas. Då kan de hitta på att göra som de här har gjort.

Till Eva Goës vill jag säga att i fråga om friskvårdslinjen saknar vi bedömningsunderlag från UHÄ både när det gäller hur lång den borde vara och när det gäller vilket behov vi har. Man kan alltid diskutera frågan om överföring från lokal till allmän linje, men då behöver man ha ett bättre bedömningsunderlag.

Anf. 38 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! Först vill jag tacka Berit Löfstedt för berömmet. Naturligtvis är det en självklarhet att en positiv debatt om skolan och om lärarna är ett av de främsta instrumenten när det gäller att se till att man fyller lärarutbildningarna. Därvidlag är vi överens, men vi vill ju gå längre.

Berit Löfstedt säger att staten har skyldighet att tillgodose lärarbehovet, och det är ju gott och väl. Men jag fick faktiskt inte något svar på min fråga hur det skall ske – om vi inte lyckas med rekrytering, om man inte utökar antalet platser. Man vet inte hur det kommer att se ut. Vi vill ju vara mycket mer offensiva och klart och tydligt visa att behovet finns och att det är nödvändigt att vi har lärare i skolan. Därför kräver vi en ökad dimensionering plus alla andra åtgärder som jag tidigare räknat upp för att man skall kunna klara rekryteringen. Hur tänker ni lösa detta problem? Inte vill ni väl ha större klasser eller fler obehöriga lärare? Jag tycker att majoritetens syn på dimensioneringen av lärarutbildningen är oerhört defensiv.

Jag vill göra ytterligare en kommentar som gäller ämneslärarutbildningen. Berit Löfstedt sade att man skall återkomma i samband med gymnasiereformen. Det kan låta gott och väl att man tar detta i ett sammanhang. Men om det verkligen blir på det sätt som föreslås, nämligen att fler utbildningar, både teoretiska och praktiska, skall förlängas, kommer det att bli en stor lärarbrist inom gymnasieskolan när det gäller de teoretiska ämnena. Detta är inte särskilt svårt att räkna ut i dag. Därför tycker jag även i detta sammanhang att det är oerhört defensivt att inte ta detta grepp och utöka antalet platser även till ämneslärarutbildningen redan nu för att det skall vara möjligt att genomföra den reform som vi senare i år kanske fattar beslut om.

Anf. 39 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Jag fann att inte heller Berit Löfstedt kunde lösa mysteriet med psykoterapin. Men jag vill understryka att om man inte kan leva upp till det beslut som riksdagen fattade för elva år sedan om att bygga ut psykoterapin till samtliga sex universitet, så bör man ändra detta beslut och förutsättningarna. Det är nämligen inte bra att riksdagen fattar beslut som sedan inte kan efterlevas. Det finns möjligen även ett alternativ i detta sammanhang, nämligen att låta S:t Lukasstiftelsen ta hand om ännu mer av denna utbildning. Nu kan jag inte själv, det skall jag ärligt medge, tillräckligt mycket om S:t Lukasstiftelsens verksamhet. Därför vill jag inte dra någon lans för den utvägen just nu. Men det är kanske något som man får överväga.

När det slutligen gäller betygen inom lärarutbildningen kan jag konstatera att man rent principiellt naturligtvis bör ha en graderad betygsskala där liksom på andra områden inom högskoleutbildningen. Jag vill också erinra om att när man slopade överbetyget sade man att man skulle se hur det gick. Nu har det gått en tid sedan dess, och jag kan som universitetslärare konstatera att det i varje fall inte har blivit bättre sedan man slopade den tregradiga betygsskalan. Och det ter sig mycket säreget att behöva ge kanske halva gruppen betyg efter en viss mall och den andra halvan betyg efter en annan mall. Detta är inte bra för stämningarna. I detta avseende borde det kunna ske en förändring relativt snabbt.

Anf. 40 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! När det gäller ett enhetligt huvudmannaskap för vårdutbildningarna sade jag att jag inte uteslöt att man med ett sådant kunde ge vissa effektivitetsvinster. Den statliga och den kommunala högskolan skulle t.ex. kunna utnyttja varandras kompetens genom ett närmare samarbete. Jag uteslöt inte heller att en utredning skulle kunna komma fram till andra finansieringsformer. Däremot vet jag inte vilka det skulle vara, men det finns säkert möjligheter även i detta sammanhang. Jag tror emellertid att utsikterna därvidlag är ganska små.

Beträffande det som Berit Löfstedt hävde ur sig om sponsring vill jag säga att vpk inte är det parti som är känt för att så att säga lägga sig på rygg för uppdragsutbildning och allsköns pseudosponsring av högskolan. Däremot lär väl Berit Löfstedt ha större erfarenheter än jag när det gäller köpt utbildning och bilindustrins s.k. donationer till professorer och annat.

Besparingarna inom högskolesektorn och utbildningsverksamheten för

förskolelärare i Borås och Uppsala är naturligtvis ett problem. Jag tror inte att det blir någon egentlig besparing när man beslutar om nedläggning av denna typ av nödvändiga utbildningar, särskilt inte beträffande förskollärarytbildningen, när riksdagen en tid efteråt beslutar om att barnomsorgen skall byggas ut. Då blir utfallet som det blir, oavsett vad riksdagen fattar beslut om. När man får denna typ av icke effektuerade beslut är risken stor att man förlorar kompetens i stället, vilket kan bli dyrt.

Anf. 41 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! När det gäller den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen är vi tydligen överens dels om att det behövs förskollärarytbildning och fler som söker dit, dels om att det är en trång sektor när det gäller att ge bra barnomsorg. UHÄ har emellertid hittat en modell som skall kunna ge en helhetssyn på barn och barns behov. Man skall alltså kunna slå ihop fritidspedagog- och förskollärarytlinjen och ersätta den med den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen på 100 poäng. Jag tror fullt och fast att detta är rekryteringsbefrämjande. Det kommer att göra det mer lockande för människor att söka till denna utbildning. Därför tycker jag att det är dåligt att man inte vill lägga pengar på detta. Men det kan bero på att vi prioriterar olika. Vi i folkpartiet har alltså prioriterat denna utbildning på grund av att vi utgår från att den har rekryteringsbefrämjande effekter.

Jag är glad över det som Berit Löfstedt sade om S:t Lukasstiftelsen. Det bäddar för att vi nästa gång vi diskuterar psykoterapi kanske har inställningen att S:t Lukasstiftelsen kan få statligt stöd regelbundet och därmed också kan avlasta oss en del av de problem som finns med att så få söker psykoterapiutbildningen på de andra orterna.

Jag håller helt med om det som sades om individuella studiegångar. Det borde kunna ordnas. Men det gör det inte, eftersom det tydligen finns ett regelverk som jag inte har förmått tränga igenom vid samtal med kommunala högskolor. Det gör det mycket svårt och krångligt för dem som vill söka sig till ett värdeyrke utanför det etablerade systemet, och det är nästan omöjligt att göra det. Låt oss, Berit Löfstedt, bekämpa detta krångel tillsammans!

Anf. 42 BERIT LÖFSTEDT (s):

Fru talman! Det är inte speciellt meningsfullt att öka dimensioneringen av grundskollärarytbildningen om utbildningsplatserna står tomma. Däremot skall man naturligtvis vidta rekryteringsbefrämjande åtgärder. Jag tycker att det skall vara ett utomordentligt normalt inslag inom såväl UHÄ:s som högskoleenheternas verksamhet. Jag anser inte att man skall pytsa ut mer pengar varje gång man ser ett problem.

Detta är ett vällovligt syfte. Jag tycker att de som driver en sådan utbildning skall arbeta med det som rimligen är deras uppgift.

Jag vill till Birger Hagård säga följande om psykoterapiutbildningen. Det har inte funnits tillräckligt många sökande som har varit kvalificerade. Det är ganska bra att ha det om man skall bedriva en utbildning.

Beträffande betyg vill jag säga att utbildningen som sådan väl inte blir sämre därför att det inte finns graderade betyg? Det måste väl ankomma på om utbildaren är en duktig lärare?

Björn Samuelson talade om andra finansieringsformer. Jag får tillstå att jag fick konstiga associationer. Jag trodde inte heller att Björn Samuelson var ute efter sponsring, men jag funderade på vad han var ute efter, och det är väl inte riktigt klart. När man talar om nedläggning av utbildningar – vi talade tidigare bl.a. om tandläkarutbildningen och förskollärarytbildningen – måste man också se detta i ett historiskt perspektiv. Vid ett tillfälle hade vi behov av att få fart på landet och att se till att vi använde utbildningsresurserna till de utbildningar som syftade till att få i gång vår industri.

Margitta Edgren nämnde barnpedagogisk utbildning. Det finns en aspekt till som man behöver ta med i sammanhanget, och det är samverkan mellan skola och barnomsorg. Då kanske man behöver komplicera situationen litet grand. Krångliga regelverk tar jag dock gärna en kamp emot.

Anf. 43 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Jo, Berit Löfstedt, det är faktiskt så att betygssättning kan vara i hög grad stimulerande. Om man vet att man inte får något extra för den lilla speciella ansträngningen, ligger det väldigt nära till hands att denna ansträngning uteblir. Särskilt konstigt blir det om man har en grupp på 20 studenter och 10 av dem har chansen att få betyget väl godkänd och de andra 10 som går under lärarutbildning aldrig någonsin kan få mer än godkänd. Det är ingenting som påverkar stämningarna positivt i en sådan grupp. Det är inte så mycket utbildaren i sig kan göra för att förbättra stämningläget.

Anf. 44 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! Fortfarande har jag inte fått något svar på min fråga hur vi skall klara lärartillgången under 90-talet och framåt. Det skulle jag gärna vilja ha svar på.

När det gäller nedläggningarna i Borås och Malmö säger Berit Löfstedt att vi skall se på dem i det historiska perspektivet och att använder pengarna för att få i gång industrin. Då kan jag inte få någon annan association än att mödrar också skall arbeta inom industrin och på annat sätt. Naturligtvis krävs i så fall barnomsorg. Det är inte särskilt svårt att räkna ut. Det är en av de stora planeringsmissar som socialdemokraterna har gjort. Planeringen är ryckig, särskilt när det gäller barnomsorg och utbildning.

Anf. 45 BERIT LÖFSTEDT (s):

Fru talman! Marianne Andersson talar ytterligare en gång om dimensioneringen av grundskollärarytbildningen. Vi ger ju regeringen möjligheter att när sökandebilden så utkräver öka dimensioneringen. Man måste nämligen ha sökande. Självfallet skall man ge information till ungdomar och till dem som är i yrkesverksam ålder för att dessa skall söka lärarutbildning. Vi skall nu fatta ett beslut som gör att man kan öka lärarutbildningen och lägga den på orter där det finns tillräckligt med sökande. Det tycker åtminstone jag är ett ganska effektivt sätt att skaffa fram lärare.

Anf. 46 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! Bara en liten kommentar. Det gäller inte bara dimensioneringen, utan det gäller hela bilden, att man visar att det är viktigt att vi får fram lärare.

Egentligen fick jag inget svar på frågan hur man skall kunna täcka behovet. Vi föreslår att man skall utöka antalet utbildningsorter. Jag vet att det finns diskussioner för och emot en sådan ordning. Men om vi beslutar oss för en sådan ordning vet vi att det kommer fler sökande därför att människor inte vill åka så långt för att få sin utbildning. Kan man få utbildningen på närmare håll, ökar det rekryteringsunderlaget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

8 § Beslut

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU18, UbU19, UbU20, UbU24, UbU21, UbU22 och UbU23.

Utbildningsutskottets betänkande UbU18

Mom. 1 (dimensionering av högskoleutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 122 för reservation 1 av Larz Johansson m.fl.

Mom. 3 (högskolans linjesystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (vetenskaplig grundkurs)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Björn Samuelson och Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (ett råd för grundutbildningsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (förslag till ett nytt styr- och anslagssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 86 för reservation 5 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 12 (inrättande av nya högskoleenheter)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 36 för reservation 6 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda.

Mom. 13 (utbildningsutbudet vid de mindre högskolorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (vissa antagningsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 8 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., dels reservation 9 av Carl-Johan Wilson och Margitta

Edgren, *dels* reservation 10 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda, *dels* reservation 11 av Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (tvåspråkig personal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (aktiva idrottsutövares möjlighet till studier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (anslaget Universitets- och högskoleämbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren, *dels* reservation 15 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (ytterligare medel för studerandeutbyte m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (förutsättningarna för ett internationellt studerandeutbyte)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (ytterligare medel för internationaliseringsåtgärder i övrigt)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 17 för reservation 18 av Björn Samuelson.

Mom. 29 (minskade medel för vissa administrativa ändamål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (försöksverksamhet vid universitetet i Göteborg)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 50 för reservation 23 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU19

Mom. 1 (planeringsram för miljö- och hälsoskyddslinjen m.m.)

Först biträdde reservation 1 av Larz Johansson m.fl. med 65 röster mot 19 för reservation 2 av Ylva Johansson. 209 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 222 röster mot 57 för reservation 1 av Larz Johansson m.fl. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (planeringsramar för industriell ekonomilinje m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (planeringsförutsättningarna för ingenjörsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (försöksverksamhet med teknikerutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (finansiering av vissa utbildningar i Malmö)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 41 för reservation 6 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren.

Mom. 20 (finansiering av den matematisk-naturvetenskapliga linjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ub728 av Elisabeth Fleetwood m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU20

Mom. 2 (planeringsramar för ekonomlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Larz Johansson m.fl., *dels* reservation 2 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (förlängning av systemvetenskapliga linjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (översyn av sektorn för administrativa, ekonomiska och sociala yrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (anslagsbeloppet m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU24

Mom. 2 (inventering av behoven av grundutbildning inom området öststatsstudier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (anslaget Lokala och individuella linjer samt fristående kurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 3 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 4 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU21

Mom. 3 (planeringsramar för utbildning i psykoterapi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Birgitta Rydle m.fl., *dels* reservation 2 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (planeringsramar för rehabiliteringslinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (friskvårdspedagogisk linje)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Claes Roxbergh – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (förlängning av logopedlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Birgitta Rydle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (tandvårdsutbildningarnas organisation och innehåll)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Birgitta Rydle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (individuellt anpassade studiegångar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (vårdutbildningarnas huvudmannaskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Birgitta Rydle m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU22

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

Mom. 1 (planeringsramar för grundskollärlinjen)

Först biträddes reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. med 58 röster mot 35 för reservation 2 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – genom omröstning med uppresning.

Mom. 2 (förslag till utbildning som kompletterar nuvarande grundskollärläro-utbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 4 av Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (förlängning av grundskollärlinjens utbildning för lärare i årskurserna 1–7)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Larz Johansson m.fl., *dels* reservation 6 av Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (informationsinsatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (planeringsramar för ämneslärlinjen om 160–220 poäng)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 36 för reservation 8 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda.

Mom. 12 (resurser för musklärläro-utbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ylva Johansson och Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (utbildning av lärare för elever med tal- och språksvårigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (planeringsramar för förskollärlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 12 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda, *dels* reservation 13 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (översyn av förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars Leijonborg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anslaget Utbildning för undervisningsyrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (betyg i lärarutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (karriärtjänster som lärare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (utbildning i studie- och yrkesorientering för lärare m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (läromedelskunskap i lärarutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU23

Mom. 2 (högre musikutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 22 för reservation 1 av Claes Roxbergh.

Mom. 9 (religionsvetenskaplig utbildning vid högskolan i Sundsvall-Härnösand)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 28 för reservation 2 av Claes Roxbergh. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (utbildning i byggnadsvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Birgitta Rydle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ylva Johanson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

*Anslag till
grundskolor, m.m.*

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

10 § Anslag till grundskolor, m.m.

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1989/90:UbU12 Anslag till fortbildning m.m. (prop. 1989/90:100 delvis),

1989/90:UbU13 Anslag till grundskolor, m.m. (prop. 1989/90:100 delvis) och

1989/90:UbU14 Anslag till utlandsskolor m.m. (prop. 1989/90:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU12, UbU13 och UbU14 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 47 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! I dag har barn, lärare och föräldrar till elever i Waldorfskolor från hela landet rest till Stockholm för att demonstrera här utanför riksdagshuset och för att träffa oss riksdagsmän inför debatten. De har demonstrerat för sin självklara rätt att välja skola, för ett rättvist statsbidragssystem, där statsbidraget följer eleven till den skola eleven väljer – fristående eller allmän –, för sin rätt att få rättmätig del av de skattepengar som går till skolan, för att slippa betala för sina barns skolgång två gånger – först via skatten, sedan genom skolavgifter. De har demonstrerat för att den skola som de anser bäst skall kunna överleva. Jag har här framför mig ett stort, gult brev som har överlämnats till mig. Där står det om Waldorfskolornas kamp för frihet, jämlikhet och broderskap. Man skriver: Vi föräldrar och lärare i svenska Waldorfskolor kräver nu ekonomisk jämlikhet med grundskolan för att den lagstadgade rätten att välja skolform skall bli verklighet.

Detta är underskrivet av en mängd elever, lärare och föräldrar.

Herr talman! Det är fullständigt orimligt att fristående skolor såsom Waldorfskolorna skall behöva kämpa för sin överlevnad. Det är orättfärdigt att föräldrar inte skall kunna välja skola. Det är en skandal att det skall vara så i en demokrati som vår.

Hade vår moderata politik fått gälla, hade Waldorfskolornas elever och föräldrar inte behövt demonstrera. Hade vår politik fått gälla, hade vi haft ett system där bidraget utbetalats till den skola som elev och föräldrar valt. Rätten att välja hade slagits fast. Vi hade haft ett statsbidrag för fristående skolor som hade varit likvärdigt med bidraget till allmänna skolor. Hade vår politik fått gälla, hade inte Waldorfskolorna behövt kämpa för sin överlevnad. Hade vår politik fått gälla, hade vi i Sverige haft mer av mångfald på

skolområdet och mer av den förnyelse och utveckling som detta skulle innebära. Det hade varit ett friare och bättre Sverige, där fler elever hade fått mer kunskap.

Bo Rothstein, forskare vid statsvetenskapliga institutionen i Lund, skrev i en artikel i Sydsvenskan:

”Motivet för att medborgarna inte ska ges rätt att välja skola är att skolan ska stå under politisk kontroll, där riksdag och regering, skolöverstyrelse och länskolnämnder och kommunala skolstyrelser garanterar en bra och likvärdig utbildning vid alla skolor. Men så gott som alla som forskar om den politiska styrningen av skolan, både i Sverige och internationellt, är överens om att denna styrning inte fungerar. Politikernas och skolbyråkraternas möjligheter att påverka skolan är, på gott och ont, utomordentligt begränsade. Ett system där föräldrarna fritt kunde välja skolor skulle vara utomordentligt utvecklande för skolan och lärarna. Goda skolor skulle dra till sig ett ökande antal elever och mindre bra skolor skulle vara tvungna att förändra sin verksamhet.”

Ja, just så. Hela utbildningssystemet skulle få en nytändning om rätten att välja slogs fast och blev en reell möjlighet för alla elever och föräldrar! Varför, Helge Hagberg, vågar ni socialister inte använda den möjligheten? Vad har nu ni socialdemokrater för besked till de föräldrar som har demonstrerat i dag? I dag avslår ni enligt betänkandet kravet på ett nytt rättvist statsbidrag. I dag avslår ni kravet från oss moderater, folkpartiet, centern och miljöpartiet på ett överlevnadsbidrag till de fristående skolorna. Ett nytt statsbidrag utreds säger ni bara, som så många gånger tidigare. Vad har ni för besked till Waldorfskolan i Norrköping som tvingas stänga?

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkanden 12, 13 och 14 behandlar anslag till fortbildning, till grundskolor och till utlandsskolor. Vi moderater har i dessa betänkanden markerat vår syn att skolans huvuduppgift, att ge kunskaper och färdigheter, skall lyftas fram. Vi har gjort överföringar från olika anslag för att stärka det som borde vara skolans huvuduppgift – undervisningen. Vi har därmed kunnat öka den del av den s.k. förstärkningsresursen som avser undervisning med över 800 milj. kr. Detta stärker undervisningen, och det ger också kommuner och lärare större möjligheter att använda resurserna på det sätt som man finner angeläget. Hur man använder dessa resurser borde riksdagen inte lägga sig i. Låt lärarna bestämma över arbetets organisation, gruppstorlekar och metoder. De vet bäst vad som ger resultat.

Vi moderater har också genom att sammanföra de olika anslag som används till fortbildning och genom att tillskjuta mera pengar kunnat föreslå 525 milj. kr. till fortbildning av lärare, 100 milj. kr. mera än regeringen. Fortbildningen är oerhört viktig för att man som lärare skall kunna hålla sina kunskaper aktuella och för att få ny kraft för att orka fortsätta i läraryrket.

Fortbildningen måste vara inriktad på att ge ökade kunskaper i de ämnen som lärarna undervisar i. Ämneskunskaper ger den säkerhet och trygghet i lärarrollen som är så nödvändig. Det behövs personlig förmåga och fallenhet för att bli en bra lärare men samtidigt kunskaper. Utan rejäla kunskaper som grund har man svårt att bli en riktigt bra lärare och svårt att bedriva en le-

vande och engagerande undervisning. De lärare som vi själva minns från vår skoltid var de som var intressanta att lyssna till, de som kunde lämna läroboken och berätta, de som hade kunskaper att förmedla.

Birger Hagård har tidigare i dag talat om det moderata förslaget till en ny, på ämnesstudier inriktad, lärarutbildning. Denna utbildning har vi föreslagit dels för att öka läraryrkets status och attraktionskraft, dels för att vi anser att lärarna behöver gedigna kunskaper i sina ämnen för en livslång lärargärning. Huvudorsaken är att vi vill lyfta fram skolans huvuduppgift – att ge kunskaper och färdigheter.

Den inriktning på fortbildningen som vi nu föreslår är också ämnad att stärka lärarna och deras undervisning. Efter förra årets demonstrationer och skolkonflikt är det viktigt med kraftfulla satsningar för att stärka lärarna och ge dem arbetsglädjen tillbaka. Alltför många vittnar nu om missmod, och det är inte bra för skolan.

Vi föreslår också att alla lärare erbjuds att delta i ämnesinriktad fortbildning om sammanlagt minst 20 poäng under en tioårsperiod. Genomgången fortbildning bör få genomslag vid lönesättningen. Mer kunskap och särskilt ansvar skall ge mer lön.

Herr talman! Vi moderater har otaliga gånger fört fram vårt program för en bättre skola:

- En ny läroplan med klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum.
- Ett nytt betygssystem som redovisar elevernas kunskaper och färdigheter.
- Ökade valmöjligheter både mellan olika skolor och när det gäller studieinriktning.
- Skolstart vid sex års ålder.
- Avreglering och ett statsbidragssystem som följer elevens val av skola.
- En fristående utvärdering av skolans resultat.
- En ny, på ämnesstudier inriktad lärarutbildning, och en fortbildning som är inriktad på ämnesfördjupning.

Flera av dessa punkter har jag redan varit inne på, och jag skall ta upp en sista, nämligen möjligheten att välja inom skolan, särskilt på högstadiet.

Det är bra att socialdemokraterna nu tycks ha ändrat inställning när det gäller tillvalet på högstadiet och förordar en vidgad försöksverksamhet med s.k. dubbelt tillval. Det är dock helt otillräckligt för att tillgodose elevernas skiftande anlag och intressen.

På högstadiet har eleverna nått olika långt i mognad och kunskaper. Det kommer fram särskilt tydligt just på högstadiet. Många elever upplever att skolan är ganska meningslös, eftersom de inte får undervisning efter sina egna förutsättningar, efter egna anlag och eget intresse.

Vi moderater har föreslagit ett högstadium med mer utrymme för tillval. Tillvalsmöjligheterna skall enligt vår åsikt anges enligt läroplanen för att man skall kunna garantera kvaliteten på tillvalet. Varje elev skall kunna välja flera alternativ. Det skall kunna gälla dels ämnen som är obligatoriska, dels sådana som inte är det, t.ex. ett eller två främmande språk utöver engelskan. Antalet tillvalstimmar bör gradvis öka ju längre upp i högstadiet ele-

ven når. Sammanlagt kan det bli cirka en fjärdedel av tiden, och timmarna bör tas dels från fria aktiviteter, dels från temastudierna. Efter årskurs nio – före gymnasieskolan – bör det finnas en möjlighet att komplettera, om så är nödvändigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som har moderata namn i ifrågavarande betänkande.

Anf. 48 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Detta är riksdagens huvuddebatt för våren om grundskolefrågor, så det finns väl anledning att en del beröra de principiella skiljelinjerna mellan partierna. Det saknas inte ämnen för detta i de betänkanterna som ligger till grund för debatten.

Folkpartiets skola skall både utbilda och fostra. Det är viktigt att det råder balans mellan de båda grundläggande målen för skolan. Vi uppfattar att det i aktuell socialdemokratisk skolpolitik finns en tendens att nedvärdera kunskapsmålet. Faktorer som skolan inte råder över har gjort att den fostrande uppgiften de senaste åren och årtiondena har fått en större betydelse än tidigare, men det får inte innebära att ambitionerna på undervisningens område mattas. Kunskapen måste stå i centrum, eftersom det är kunskapen som är skolans existensberättigande och unika kompetens.

Jag hörde häromdagen ett radioinslag som handlade om ungdomar från Hasselakollektivet. De hade besökt skolor i Stockholm för att tala om drogfrågor, och de var uppenbarligen mycket chockade över vad de hade sett i några Stockholmskolor. De vittnade om förstörelse, fler elever i korridorerna än i klassrummen, pennalism och drogmissbruk. De som vittnade har själva haft drogproblem och vistas därför på Hasselakollektivet. De har säkert sett ett och annat tidigare i livet, men icke desto mindre var de chockade. De tyckte att vuxenvärlden hade kapitulerat.

Där sådana här situationer har uppstått runt om i landet har lösningen ibland blivit att man har tonat ned kunskapskraven. Man har fört ett resonemang om att man visserligen kanske inte lär eleverna så mycket men att de ändå har hållit sig i skolan. Och man menar att man därmed ändå har uppnått en del. Jag tror att detta är en ganska farlig väg. När man börjar tumma på kunskapsmålet, tummar man som sagt på skolans själva existensberättigande.

Fryshusrörelsen, som arbetar bland ungdomar i Stockholm för att minska våld och drogmissbruk, vill starta en annorlunda skola här i Stockholm. Det kommer att bli en skola för dem som numera kallas värstingar, dvs. ungdomar med grava sociala problem. Men planerna går inte alls ut på att tona ned kunskapskraven – tvärtom. Genom att individualisera undervisningen hoppas initiativtagarna kunna skapa ett intresse och en förståelse för kunskapens betydelse, och därmed tror de sig kunna nå långt också med kunskapsförmedlingen. Jag hoppas verkligen att folket på Fryshuset får starta sin skola. Det rör sig om ungdomar som det offentliga systemet har misslyckats totalt med.

Vi är i desperat behov av nya idéer. Men man vet ju aldrig hur det kommer att gå för sådana här idéer, eftersom friskolorna sitter trångt i vårt land. Mig

veterligen finns det inte något land i västvärlden som har en sådan njugg inställning till, som det heter i författningarna, skolor med enskild huvudman.

Det exempel jag nämnde visar hur spännande det ofta är att få fram nya idéer. För många av våra friskolor gäller ju att de kompletterar det offentliga systemet på ett mycket konstruktivt sätt.

Enligt folkpartiets mening är det bara bra om skolsystemet i vårt land kommer att präglas av en större mångfald. Huvuddelen av den mångfalden tror jag kommer att skapas inom det allmänna systemet, men alternativa skolor är också välkomna. Här intar socialdemokrater och kommunister motsatt attityd. De tycks vara skräckslagna för alternativa skolor och bekymrade över tanken på större valmöjligheter.

Låt mig i detta sammanhang erinra om den debatt som nu har pågått i flera år om allmän och särskild kurs i högstadiet. Jag vill inte alls påstå att det är det ideala individualiseringssystemet, men det är, som jag några gånger har påpekat från den här talarstolen, för närvarande en av de få valmöjligheter som föreligger i grundskolan. Jag tycker därför att det är bekymmersamt att man ideligen hör förslag om att avskaffa det systemet.

Ett annat exempel som också Ann-Cathrine Haglund tog upp finns i ett av de betänkanden vi behandlar nu, nämligen möjligheten till tillval i högstadiet. Det är bra att socialdemokraterna och kommunisterna nu accepterar en vidgad försöksverksamhet med dubbelt tillval, men det är fullständigt obegripligt varför vissa valalternativ fortfarande skall blockeras. Vägen skall blockeras för de elever på högstadiet som vill läsa två främmande språk utöver engelska. Den möjligheten har funnits för ungdomar i den åldern tidigare, t.ex. när jag själv gick i skolan.

Vi vet att det finns språkbegåvade ungdomar som skulle tycka att den här möjligheten var mycket stimulerande. Vi vet dessutom att behovet av språkkunskaper kommer att vara mycket stort i den värld vi nu går till mötes. Återigen intar socialdemokraterna attityden som går ut på att de vet bäst och att de inte vågar överlämna till andra att själva fatta beslut.

Jag tycker att den attityden också framkom mycket tydligt i den frågedebatt jag häromveckan hade med skolminister Göran Persson om rätten att välja skola. Göran Perssons föregångare, Bengt Göransson, har ju i detta sammanhang gläntat litet på dörren. I den s.k. styrpropositionen sommaren 1988 talades tydligt och klart om ökade möjligheter att välja skola. Den nya versionen innebär att det inte alls är fråga om några ökade möjligheter, utan tvärtom betonas nu att det i många fall är olämpligt att föräldrar och elever får välja vilken skola eleverna skall gå i.

Fixeringen vid de stora, homogena monopolsystemen finns, som jag redan har antytt, också i den politik som bedrivs gentemot friskolorna. Trots att vi alla vet att många av friskolorna gör ett bra arbete och trots att vi alla vet att flera av dem nu har akuta ekonomiska svårigheter, har det varit omöjligt att samla en majoritet i utbildningsutskottet för ett anständigt statsbidrag till dessa skolor.

Vi vill så snart som möjligt ha ett nytt system byggt på elevpengsprincipen. Frågan har långhalats i många år i utbildningsdepartementet. Det senaste beskedet är att proposition väntas i oktober.

Det finns emellertid ett par friskolor som knappast kan vänta till hösten. De behöver ett överlevnadsbidrag som gör att de klarar sig fram till det att ett nytt och rättvisare system kan träda i kraft.

Demonstranterna som vi har sett utanför riksdagshuset i dag har delvis kommit långväga ifrån. De har kommit därför att de in i det sista hoppas på en sinnesändring hos något av de partier som ingår i majoriteten. Kanske är det vpk som har de största praktiska möjligheterna att få fram ett beslut om en ändrad inställning. Jag vill verkligen vädja till Ylva Johansson och andra vpk-ledamöter att medverka till ett ändrat ställningstagande. Vid behov kan ju frågan återremitteras till utskottet.

Jag skulle vilja säga några ord om min bedömning av det aktuella läget i den svenska skolan. I likhet med Ann-Cathrine Haglund är min bedömning, som jag bygger på ett antal besök de senaste månaderna, att läget är ganska bekymmersamt. Kommunaliseringsbeslutet kastar sin skugga över verksamheten och har skapat precis det missmod som vi varnade för i debatten i december.

Det finns två faktorer som i mycket hög grad påverkar lärarnas arbetssituation. Det ena är klassernas storlek och det andra är fortbildningsmöjligheterna. Jag anser att det är mycket angeläget att minska klassernas storlek och öka fortbildningsmöjligheterna.

På folkpartiets valaffischer vid 1988 års val stod det: Mindre klasser och mer kunskap. Jag tycker att dessa båda frågor har hamnat i ett mycket egendomligt läge. För att gå med på kommunaliseringsbeslutet hade vpk vissa krav på regeringspartiet. Två av dessa krav var ett program för en kraftigt utökad fortbildning och att klasserna i mellan- och högstadiet maximalt skulle ha ca 25 elever.

Eftersom riksdagen i december ställde sig bakom dessa båda beställningar avstod vi i folkpartiet från att i vårt budgetalternativ tillföra medel för dessa båda ändamål, vilket vi hade gjort tidigare år. Vi utgick från att den överenskommelse som hade träffats mellan socialdemokraterna och vpk skulle gälla.

Men på båda dessa punkter har nu vpk, det ena av dessa båda paktpartier, avgett reservationer med beställningar på program för att nå dessa mål. På något sätt litat man uppenbarligen inte på den överenskommelse som träffades i december.

Vad är det som ligger bakom dessa båda krav i reservation 11 till betänkande UbU12 och i reservation 16 till betänkande UbU13? Har man i vpk blivit lurad i dessa båda frågor?

Vi i folkpartiet anser, som jag tidigare har sagt, att fortbildningsmöjligheterna är mycket viktiga. Vi betonar, i likhet med moderaterna, att fortbildningen i första hand skall gälla fördjupade ämneskunskaper. Vi betonar över huvud taget ämnenas roll i skolan. Vi tror att det är viktigt för kunskapen.

Jag noterar att utskottet apropå den gamla frågan om institutionsföreståndare och huvudlärare erinrar om ett gammalt uttalande i budgetpropositionen från 1986/87 års riksmöte där statsrådet underströk vikten av att det finns väl fungerande ämnesinstitutioner i skolan. Sanningen är ju att ämnesinstitutionerna i dag förfaller på många skolor. Det är bara ännu ett exempel på den nedvärdering av kunskapsmålet som vi spårar i aktuell socialdemokratisk utbildningspolitik.

Jag skall inte fördjupa mig i lärarutbildningen. Men man kan konstatera att det under 1980-talet har fattats två stora beslut som folkpartiet har motsatt sig. Historiskt sett har folkpartiet medverkat till de allra flesta avgörande utbildningsbeslut som fattats här i landet. Men när det gäller de två mycket stora beslut som fattats under 1980-talet har socialdemokraterna gjort upp med andra partier. Det gäller beslutet om lärarutbildning och kommunaliseringensbeslutet.

Jag har redan tidigare berört kommunaliseringensbeslutet, men jag måste ändå i förbigående konstatera att det beslut som fattades om lärarutbildningen var olyckligt. Det är svårt att få sökande till lärarutbildningarna, och det finns en betydande oro i kommunerna för vad som kommer att gälla när de nya lärarna kommer ut i skolan, eftersom det nuvarande systemet för skollokaler, schemaläggningsprinciper, tjänstetyper och liknande inte är anpassat till den nya utbildningen.

Jag vill till sist säga ett par ord om två helt andra saker som också behandlas i dessa betänkanden. Det ena gäller utlandsskolorna. Utlandssvenskarna gör mycket viktiga insatser för vårt land och för de länder där de bor. Det största problemet för utlandssvenskarna är ofta barnens skolgång. Vi i folkpartiet anser att det är viktigt att kvaliteten i utlandsskolorna ökar. Vi har därför föreslagit ett större bidrag till svenska skolor i utlandet.

Den andra frågan som vi tar upp i en reservation rör de utbildningsmöjligheter som finns för ungdomar med grava handikapp. Vi står helhjärtat bakom den grundläggande princip som finns på detta område, nämligen att handikappade elevers undervisning skall integreras så mycket som möjligt med undervisningen i den ordinarie grundskolan och gymnasieskolan. Men sanningen är ju den att det i många fall därutöver behövs institutioner vilka dessa elever under kortare eller längre perioder kan besöka för att få nya hjälpmedel utprovade eller för att på annat sätt få stöd.

Det finns några sådana institutioner. Jag har vid flera tillfällen tagit upp Bräcke Östergård i Göteborg. I en annan motion från i år tar folkpartiet upp Folke Bernadotte-hemmet i Uppsala. Det finns ytterligare ett par sådana institutioner som gör fantastiska insatser. De har det gemensamt att deras finansiering är ganska osäker.

Bräcke Östergård har just nu fått ett bidrag från allmänna arvsfonden, vilket har klarat dess situation. Folke Bernadotte-hemmet lever med en fortsatt osäkerhet.

Vi i folkpartiet anser att det finns ett behov av en riksdagsbeställning till regeringen om ett något fastare finansieringssystem för de fyra regioninstitutioner som utför ett mycket viktigt arbete inom handikappomsorgen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer till utbildningsutskottets betänkanden 12, 13 och 14 som folkpartiet har medverkat till.

Anf. 49 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Det betänkande som behandlar utbildningsbudgeten för detta år är skäligen tunt och tämligen innehållslöst. Det i sin tur beror naturligtvis på att också budgetpropositionen var tämligen innehållslös i detta av-

seende. Egentligen är det ganska få frågor som det har blivit någon större debatt kring i utbildningsutskottet, och det finns heller inte särskilt många reservationer. Jag skall i varje fall kommentera några av dessa frågeställningar.

Den första fråga som jag vill ta upp är särskilda utvecklingsinsatser i skolan. Regeringen föreslår nu ett annorlunda system för hur dessa resurser skall användas, något som vi i centerpartiet inte har haft några invändningar mot i övrigt. Men vi anser att det finns ett par områden som särskilt borde uppmärksammas.

Det ena området är av naturliga skäl miljöområdet, som blir mer och mer aktuellt, och det andra området är skolans internationalisering, vilket också har en ökad aktualitet. På denna punkt har vi inte fått något gehör, och vi har därför tvingats att reservera oss.

När det gäller frågan om de dubbla tillvalen kan man ha litet olika motiv för att den försöksverksamheten skall utökas och förhoppningsvis framöver permanentas. För vår del ser vi framför oss en möjlighet att tillföra grundskolans högstadium ytterligare ett obligatoriskt främmande språk. Det hänger också samman med de frågor som berördes i debatten tidigare här i dag där Marianne Andersson i Vårgårda pläderade för att också tidigarelärarna skall ha kompetens att undervisa i engelska. Det är nämligen viktigt att man kan starta med det första främmande språket tidigt i grundskolan för att sedan också kunna föra in ett andra språk på högstadiet. Det är vårt motiv för denna reservation.

Statsbidragssystemet för grundskolan är ett kärt debattämne som vi har dragits med ett antal år. Vi kan nu se framför oss, förhoppningsvis till hösten, en proposition i den frågan. Vi har därför i år nöjt oss med att upprepa några av de huvudprinciper som vi tycker skall gälla för detta. Där finns bl.a. den fråga som Lars Leijonborg berörde, dvs. frågan om högst 25 elever i varje klass. Vi har efter fjolårets s.k. kommunaliseringsbeslut betraktat det som en självklarhet att det skulle bli verklighet. Men av det har vi ännu inte sett några resultat.

Det finns också ett gemensamt uttalande i utbildningsutskottet att det s.k. basresursmedeltalet på mellanstadiet skall avskaffas. Det är en administrativ anordning som bidrar till att öka klasstorleken, dvs. medverka till att det blir fler elever i varje klass än vad som eljest skulle vara nödvändigt. Det finns ingen motsvarande anordning när det gäller låg- och högstadiet. Det är mot den bakgrunden skäligen att riksdagen nu fattar beslut om s.k. sammansatta klasser som går över stadiegränsen från mellan- till högstadiet. Man bildar t.ex. en klass, B-form, från årskurs 3-4, som betraktas när det gäller delningstal och basresurstilldelning som om den vore en mellanstadielklass. Delningstalet blir 30, även om mer än hälften av eleverna är lågstadieelever. Vi tycker att det vore ett rimligt beslut om riksdagen, mot bakgrund av uttalandet om högst 25 elever i varje klass, åtminstone skulle sträcka sig så långt. Men det har inte varit möjligt. Som en förlängning av det beslutet ser vi ett statsbidragssystem med samma delningstal i alla stadier. Då slipper man de besvärliga stadieövergångarna.

Om man genomför ett nytt statsbidragssystem, vilket vi alla pläderar för med litet olika utgångspunkter, bör det vara alldeles naturligt att de fristående skolorna inrangeras i samma statsbidragssystem. Det finns inget som helst skäl till att de skulle behandlas på något annat sätt i fortsättningen. Det har vi också hävdad under ett antal år.

När man nu hör de diskussioner som har förts och de brandtal som framför allt Ann-Cathrine Haglund har hållit till de fristående skolornas lov och bidragssystem för dem, tycker jag att det kan finnas skäl att ge en liten historisk bakgrund så att vi har klart för oss vad som gäller och vilka beslut som har fattats.

Fram till början av 1980-talet fick de fristående skolorna inte några statsbidrag över huvud taget. Från 1976 och åren framåt var det en borgerlig regering där under merparten av åren moderaterna hade skolministerposten, och de hade bakom sig en majoritet i riksdagen. Men inte någon gång under de åren lyckades de få fram förslag till ett statsbidragssystem för fristående skolor. Fr.o.m. våren 1981 t.o.m. hösten 1982 var det en tvåpartiregering bestående av folkpartiet och centern. Centern hade där skolministerposten. Under den perioden lades det fram en proposition för riksdagen om statsbidrag till fristående skolor. Det statsbidraget var redan då otillräckligt, och i förhållande till statsbidragen till det övriga skolväsendet är det mycket mycket knappt tilltaget. Man skall ha klart för sig att det var den möjlighet som över huvud taget fanns att få ett statsbidragssystem för vilket det i riksdagen kunde bildas en majoritet som kunde vara bestående och inte skulle omedelbart rivas upp.

Under den tid som propositionen bereddes, och innan den kom till beslut i riksdagen, kom det ett mellanliggande val, och en socialdemokratisk regering tillträdde 1982. Förslaget var så förankrat att det ändå genomfördes. Riksdagen fattade således ett majoritetsbeslut om att de fristående skolorna också fortsättningsvis skulle få statsbidrag. Även moderata samlingspartiet biträdde det förslaget och den bidragsnivå som beslutades. I en särskild reservation sade man sedan att man nu accepterade förslaget men att man begärde ett nytt förslag till statsbidragsregler. Jag tycker att det kan vara bra att ha detta med sig när man hör alla de stora och vackra orden och all den dådkraft som strömmar ut inte minst från Ann-Cathrine Haglund.

Nu närmar sig sanningens ögonblick. Bl.a. ser vi framför oss att vi kanske får ett nytt statsbidragssystem där det blir möjligt att göra vissa korrigeringar. Men fram till dess är vi alla medvetna om att ett stort antal av dessa fristående skolor har akuta ekonomiska bekymmer. För att klara sig fram till den tidpunkt då ett nytt statsbidragssystem kan träda i kraft behöver skolorna någon form av överlevnadsstöd. Det är det vi skall ta ställning till här om en liten stund.

Om jag har läst materialet rätt har moderata samlingspartiet över huvud taget inte ens någon motion i frågan, utan det har hakat på folkpartimotionen i en gemensam reservation. När man läser den reservationen blir man litet betänksam eftersom där inte föreslås några pengar, till skillnad från centerreservationen och det förslag vi har lagt fram i riksdagen. Centern föreslår att vi här och nu skall besluta om att anvisa 10 milj. kr. till ett s.k. överlev-

nadsstöd till de fristående skolorna. Då nöjer sig folkpartiet och moderaterna med att begära att regeringen skall återkomma och lägga fram någon form av förslag. "Snälla regeringen, kan ni inte hjälpa oss och ge de fristående skolorna någon form av stöd?" Jag tycker att det är betydligt rejälare att man säger att "nu är vi beredda att besluta om detta. Vi är beredda att anvisa de pengar som det kostar att ge de fristående skolorna denna chans." Men det gör man inte. Man nöjer sig med att fråga regeringen om den inte skulle kunna tänka sig att senare under året komma tillbaka med någon form av tilläggsproposition och anvisa pengar för ändamålet. Jag tycker faktiskt inte att det är så fruktansvärt handlingskraftigt – om jag skall vara ärlig.

Jag går då tillbaka till dagens beslut. Jag vill ställa en fråga till Helge Hagberg, som företräder utskottsmajoriteten i denna debatt. Vi vet att det kommer att dröja innan det kommer förslag till ett nytt statsbidragssystem. I bästa fall kommer det en proposition under hösten. Gissningsvis kan det, om propositionen leder till beslut, i bästa fall innebära att vi har ett nytt statsbidragssystem per den 1 juli 1991. På vilket sätt, Helge Hagberg, har man tänkt sig att de fristående skolorna, som har akuta ekonomiska problem, skall kunna överleva fram till det datumet? Vilka åtgärder är ni från majoritetens sida beredda att vidta? Tänker ni lugnt sitta här och titta på medan ett antal av de fristående skolorna tvingas att stänga och några av dem kanske bringas i konkurs? Det är frågor som jag gärna vill ha svar på från Helge Hagberg under den fortsatta debatten.

Låt mig sedan beröra ett par av de övriga betänkandena. Ett betänkande handlar om fortbildning. Där finns det ett centerförslag, vpk är också med, om medel till fortbildning för yrkeslärare. Det rör sig om ett ganska blygsamt belopp; 12 milj. kr. Yrkeslärarna kan tyckas inte vara en särskilt stor grupp i lärarkollektivet. I det här sammanhanget är de en oerhört väsentlig grupp.

De är de yrkeslärare som skall se till att genomföra den försöksverksamhet som nu pågår med den s.k. ÖGY-reformen. För att den verksamheten skall kunna fortsätta att utvecklas och leda fram till ett beslut om en permanent treårig yrkesutbildning, vilket vi alla har förhoppningar om, är det oerhört viktigt att yrkeslärarna får den fortbildning som de har önskemål om och som även skolöverstyrelsen har haft med i sin anslagsframställan men som regeringen har prutat bort.

Slutligen skall jag beröra undervisningen för svenska elever i utlandet. Det finns där två frågor som är tämligen akuta. Den ena har vi diskuterat tidigare här i kammaren vid ett flertal tillfällen. Det gäller högstadiundervisning vid den svenska skolan i Fuengirola i Spanien. Vi har från centerpartiet återigen föreslagit att pengar anvisas för att skolan skall få ett högstadium. Det finns nämligen tillräckligt många elever för det. Dessutom sker samverkan med de finska och norska regeringarna – även elever från Finland och Norge undervisas vid skolan. Vi tycker att det är lämpligt att skolan får ett fullständigt högstadium och att eleverna inte skall vara hänvisade till korrespondensundervisning även i fortsättningen.

Den andra frågan som vi har tagit upp gäller en utlandsskola på gymnasial nivå i Nairobi i Kenya. Där finns också ett mycket stort antal elever som i dag är hänvisade till korrespondensundervisning. När man läser i budgetpro-

positionen och mellan raderna i utskottsbetänkandet, får man närmast intrycket att regeringen är mer angelägen om Liber-Hermods som korrespondensundervisningsgivare än om de svenska eleverna i dessa utlandsskolor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de reservationer där centerpartiet finns med och som återfinns i dessa betänkanden.

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

*Anslag till
grundskolor, m.m.*

Anf. 50 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag hade ovanligt litet att invända mot Larz Johanssons anförande. Det var utmärkt på många sätt. Han gjorde dock en stor sak av en liten och teknisk fråga, nämligen skillnaden mellan å ena sidan centerns reservation och å andra sidan vår och moderaternas reservation i frågan om överlevnadsbidrag.

Folkpartiet och moderaterna har valt en teknik som är mycket vanlig i riksdagen, nämligen att man ber regeringskansliet göra en mer exakt bedömning, när man tycker att man inte har tillräckligt beslutsunderlag. Beställningen är utomordentligt tydlig. Larz Johansson använde förklenande uttryck och sade att vi "frågar" regeringen. Så är det inte. Vi gör en mycket tydlig beställning. Det konkreta resultatet blir sannolikt ett belopp som ligger i närheten av det som centern har yxat till. Vi har valt denna teknik för att få ett mer exakt beslutsunderlag. Jag tycker inte att denna tekniska fråga skall skymma det faktum att vi här har en borgerlig enighet i en principiellt viktig utbildningsfråga.

Anf. 51 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Som vanligt ägnar Larz Johansson sin kritik åt övriga borgerliga partier, särskilt moderata samlingspartiet. Det blir litet patetiskt i längden.

Vad beträffar historien hann vi inte presentera något förslag till nytt statsbidragssystem under tiden med moderat skolminister, men vi startade en process när det gäller de fristående skolorna. Om vi hade fått fortsatta möjligheter på den posten, skulle förmodligen statsbidraget så småningom ha blivit annorlunda än det blev. Det var bra att det kom till i alla fall.

Jag tror inte att någon som har läst vår motion om rätten att välja skola kan sväva i ovisshet om att vi vill ha ett statsbidragssystem som ger de fristående skolorna bidrag likvärdiga med andra skolors. Ingen kan sväva i tvivelsmål om att vi vill stötta ett krav på överlevnadsbidrag. Att vi inte hade något yrkande var dumt. Vi hade inte det. Men innebörden i vår motion är just att vi vill ge rättvisa möjligheter för fristående skolor och självfallet stötta ett överlevnadsbidrag.

När det gäller skillnaden mellan reservationerna vill jag instämma i det Lars Leijonborg sade – det är en teknisk skillnad, och slutsumman blir ungefär densamma.

Anf. 52 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är möjligt att man kan kalla det för en teknisk skillnad. Jag tror dock att den i detta fall har en särskilt stor betydelse.

Först vill jag säga till Lars Leijonborg att vi inte "yxar till" när vi lägger

fram våra motionsförslag, utan vi försöker skaffa oss en ordentlig uppfattning om hur den verklighet ser ut som vi vill vara med och påverka. Om man från folkpartiets sida anser att man inte har tillräckligt beslutsunderlag, får det stå för folkpartiet. Moderaterna hade uppenbarligen inget underlag alls, eftersom de inte har väckt någon motion.

Så till skillnaden. Man kan ju ha förhoppningen att här i riksdagen försöka samla en majoritet, man kan hoppas att vpk – helst hela partiet eller också enskilda ledamöter i partiet – och enskilda socialdemokrater, som säkert också har stor förståelse för många av de fristående skolornas bekymmer, skall biträda ett förslag. Då är det naturligtvis mycket enklare för dem att ta ställning till att här och nu anvisa en bestämd summa pengar till detta ändamål, i stället för att de skall behöva gå till sin egen regering och begära ett nytt förslag om mera pengar. Denna fråga är mer än en teknisk fråga. Det är också en fråga om att försöka få fram ett majoritetsbeslut. Därför är det viktigt att frågan är klart och koncist formulerad.

Anf. 53 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Denna fråga är egentligen inte värd att öda mer tid på. Jag tror precis tvärt emot vad Larz Johansson tror – det borde vara lättare att få en majoritet för en beställning till regeringen än för ett förslag om ett fastställt belopp.

Anf. 54 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Om det kan vi naturligtvis tvista. Men det finns ännu en faktor som inte är oväsentlig i sammanhanget, och det är tidsfaktorn. Vi vet att det redan i dag finns en skola som har tvingats avbryta sin verksamhet. Detta är alltså något akut.

Om riksdagen fattar beslut här och nu, finns pengarna tillgängliga ganska omgående. Om man däremot skall invänta att regeringen först skall skaffa sig beslutsunderlag och sedan återkomma med en tilläggsproposition, som riksdagen skall fatta beslut om, kan tidsutdräkten bli ganska betydande. Det är förmodligen uteslutet att vi så fall kan fatta beslut under innevarande riksmöte. Då kan det alltså inte bli aktuellt med tilläggsbidrag förrän till hösten. Jag är rädd för att det i många fall är för sent.

Anf. 55 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag frågar mig vad det är för kunskapskrav som framtidens samhälle och framtidens arbetsliv ställer. Vad är det för behov som skolan skall fylla inför det yrkesliv, den vardag och det samhälle som komma skall? Det är inga enkla frågor att svara på, men nödvändiga att i alla fall försöka svara på, ifall man menar allvar med sina skolpolitiska krav.

Om man läser en del av de platsannonser som just nu översvämmar de stora morgontidningarna, i alla fall i Stockholm, kan man kanske få viss vägledning. Jag ser ofta annonser av typen: Vi söker dig, du kreativa person, som har lust att hugga tag i nya arbetsuppgifter, som kan ta egna initiativ, som självständigt kan lösa problem osv.

Kreativitet är tydligen viktigt. Många arbeten är fortfarande monotona och utarmande, men inom allt fler områden höjs nu kraven på kreativ förmåga. Också jag tror att kreativitet är ett framtidens behov.

Personkemi är ett annat ord som man allt oftare stöter på. Det är ett modeord, som kan översättas med samarbetsförmåga. Förmågan att samarbeta blir allt viktigare. Kunskapskraven inom arbetslivet ökar. All nödvändig kunskap kan sällan samlas inom en och samma person. Det krävs att man kan samarbeta med andra människor, som kanske besitter andra kunskaper och erfarenheter än man själv gör. Samarbetsförmåga tror jag är något som framtidens problem och framtidens arbetsliv kräver.

Man brukar säga att vi lever i ett informationssamhälle. I stor utsträckning tror jag att det är sant. Både som samhällsmedborgare och som anställda blir vi överösta med information och fakta, det bara strömmar till oss.

Förr gick en klassklyfta mellan dem som hade tillgång till information, kunskap och fakta och dem som inte hade det. I dag går klyftan snarare mellan dem som kan hantera, värdera och sortera denna information och dem som inte fått lära sig det. Framtiden kommer att ställa krav när det gäller förmågan att granska kritiskt.

De som är unga i dag kan knappast räkna med att ha samma arbetsuppgifter hela sitt yrkesverksamma liv. Arbetslivet utvecklas snabbt, och så gott som alla människor måste i dag räkna med att fortbilda sig, omskola sig eller vidareutbilda sig. Det är alltså viktigt att ha en bas som gör att man klarar ett flexibelt arbetsliv och att man har förmågan att lära sig mer och ta till sig nya kunskaper. Framtiden kräver en utbildning som bäddar för att man skall kunna lära sig mer.

Jag tror att framtidens samhälle och framtidens arbetsliv har behov av just detta; kreativitet, samarbetsförmåga, förmåga att granska kritiskt och beredskap att lära sig mer. Detta borde vara nyckelorden i den skola där alla barn och ungdomar går, men det är det inte.

Många elevers erfarenheter av skolan, särskilt av högstadiet, är nedslående. Skollären uppfattas av många som en tid då det först och främst gällde att komma i tid, sitta still och hålla tyst.

Trots många lärares och elevers utmärkta arbete och engagemang är det som om skolans inneboende struktur ideligen sätter käppar i hjulen för dem som allvarligt försöker förverkliga läroplanens mål. Vi måste då fråga oss om det är så att skolan är organiserad efter ett samhälle som kanske inte längre finns. Är det kraven från en svunnen tids arbetsliv som gör att elever i dag upplever kraven att komma i tid, sitta still och hålla tyst som det centrala i skolan?

En av grundskolans uppgifter är att ge en demokratisk fostran. Läroplanen säger att lärare och elever tillsammans skall planera, genomföra och utvärdera undervisningen. Elevernas inflytande och ansvar måste stärkas dels av demokratiska skäl, dels därför att det är ett krav för att undervisningen skall ge bra resultat. I den kreativa process som inlärning och kunskapsutveckling är spelar eleven själv huvudrollen och måste själv vara delaktig. Det går inte att tvinga på någon kunskap. Den kunskap som eleven själv har efterfrågat är den kunskap som har det största värdet.

Det finns alltså många skäl till att elevernas inflytande måste öka i skolan, framför allt när det gäller att planera, genomföra och utvärdera undervisningen. Trots detta visar undersökningar att demokratiarbetet i skolan går mycket trögt. Det tycks vara utomordentligt svårt att ge eleverna ett reellt inflytande över skolarbetet.

Åtskilliga studier visar att eleverna önskar mer inflytande över sin situation, såväl när det gäller trivsel, ordning och undervisningens innehåll som i fråga om arbetsätt. De sämsta möjligheterna till inflytande har eleverna vad gäller undervisningen. Det är samtidigt här som eleverna har redovisat störst önskan om ett vidgat inflytande.

De projekt om elevdemokrati som genomförts i Sverige har gällt låg- och mellanstadierna. Enligt skolöverstyrelsen förefaller det vara så att ju högre upp i utbildningen man kommer, desto starkare blir styrningen av undervisningen och desto mindre inflytande får eleverna. Detta överensstämmer dåligt med läroplanens uttalande om att ökad ålder och mognad hos eleverna ger förutsättningar för ett ökat medinflytande över den egna arbetssituationen.

Läroböckerna har fortfarande en central plats i undervisningen. Studier visar att de står för det mesta av innehållet och definierar vad som är viktigt att kunna. Flera studier visar att eleverna sitter den mesta tiden tillsammans i klassrummet och lyssnar på läraren eller löser likadana uppgifter. Grupparbete, liksom verkligt individuella uppgifter, är undantag. Ännu mer ovanliga är fältstudier eller projektarbeten. Eleverna får sin kunskap huvudsakligen genom läroboken och läraren. Det är läraren som talar, medan eleverna sitter tysta eller svarar på frågor.

Skolöverstyrelsen har dragit slutsatsen att det undervisningssätt som dominerar inom skolan i dag är ett hinder för att utveckla ett ökat elevinflytande.

Det finns säkert några som tycker att jag överdriver och svartmålar den svenska grundskolan. Jag hoppas att det skall stå klart för alla att trots att vi i vpk är kritiska till mycket inom skolan, känner vi samtidigt stolthet över den svenska grundskolan. Vi har förmodligen en av världens bästa skolor, och det är viktigt att vi i vår iver att argumentera för förändringar, förbättringar och kanske ökade anslag inte odugligförklarar den svenska skolan.

Lars Leijonborg hyllade nyligen uppdelningen i allmän och särskild kurs i matematik och engelska i grundskolans högstadium. Anledningen till lovsången sägs vara att det är en av de få valmöjligheter som i dag finns i grundskolan. Att flera undersökningar – senast från högskolan för lärarutbildning i Stockholm – visar att det är just de elever som har de största svårigheterna i skolan som missgynnas av alternativkurssystemet med allmän och särskild kurs tycks inte bekymra folkpartiet.

Mängder av spännande utvecklingsarbete pågår varje dag i klassrum runt om i landet. Ett fantastiskt arbete utförs dagligen av elever och lärare utan att det möter någon större uppmärksamhet. Den grå vardagens pedagogik, om uttrycket tillåts, må vara aldrig så färgstark – kanske får den ändå inte någonsin hälften av den uppmärksamhet som omger privatskolorna eller friskolorna.

I dag har upprörda föräldrar, elever och lärare från Waldorfskolorna stått utanför riksdagshuset och demonstrerat för ökade statsbidrag. De visar ett glödande engagemang för den egna skolan och för en pedagogisk idé. Ett sådant engagemang är och bör vara den drivkraft som gör att elever, föräldrar och lärare kan samarbeta kring det gemensamma och oerhört viktiga projekt som skolan är. Men skolor kan ju inte leva av engagemang allena, det krävs ju också pengar.

Jag vet att många som är engagerade i Waldorfskolorna kommer att bli besvikna på oss i vpk i dag, då vi inte går samman med de borgerliga om höjda statsbidrag till friskolorna utan kommer att rösta för utskottsmajoritetens avstyrkande. Jag har träffat åtskilliga Waldorfsentusiaster som har den syn på kunskap, bildning och barns växande som överensstämmer med vpk:s. Mot den bakgrunden anser många att vi i vpk borde vara de största tillskyndarna av ökade statsbidrag till dessa skolor utan betyg och med teori och praktik i nära samarbete. Men frågan om statsbidragssystemet måste lösas i ett sammanhang och med ömsesidiga insatser för att vi skall få ett system som gynnar mångfald och lokalt engagemang, samtidigt som det är rättvist och solidariskt för elever med skilda behov och förutsättningar. I höst hoppas vi kunna vara med och besluta om ett nytt statsbidragssystem till skolan, och i det sammanhanget kommer vi i vpk att också pröva frågan om bättre ekonomiska förutsättningar för t.ex. Waldorfskolorna. Men vi är inte beredda att nu föregripa denna diskussion och denna prövning.

Lars Leijonborg uttryckte också oro för att vi i vpk skulle ha blivit lurade när det gäller det framtida statsbidragssystemet. Jag tror inte att Lars Leijonborg behöver vara så orolig över huruvida vpk blir lurat eller inte. Nu, liksom i december, är det vpk och socialdemokraterna som står bakom utskottsmajoriteten i statsbidragsfrågan. Vad som skiljer oss åt är anslagsbeloppet.

Om jag vore Lars Leijonborg skulle jag snarare vara orolig för att det är folkpartiets väljare som blir lurade. Folkpartiets bröstitoner från kommunaliseringssdebatten har enligt tidningsuppgifter förändrats till ett kommunalt manifest, där man föreslår en sammanslagning av skolor och fritidshem för att frigöra resurser till äldreården. Dubbla personalgrupper och dubbla lokaler för samma barn anses ohållbart, enligt dessa tidningsuppgifter.

Herr talman! För att åstadkomma en utveckling av skolan i den riktning som jag här har skisserat krävs naturligtvis många skilda insatser. En del av dem finns med i de betänkanden som vi nu debatterar. Jag tänker inte gå in i detalj när det gäller våra förslag som finns redovisade i de reservationer som vpk har undertecknat. Men jag vill nämna två nyckelord.

Det första är lärarna. Lärarna är, tillsammans med eleverna, den viktigaste resursen i skolan. I elevernas kunskapssökande är det lärarna som är den viktigaste kunskaps- och inspirationskällan. I en bra fungerande skola måste det finnas väl utbildade lärare som fungerar bra tillsammans, trivs med sitt arbete och kontinuerligt utvecklas och fortbildas. Vi föreslår satsningar på fortbildning för lärare i samband med ÖGY-försöken inom gymnasieskolan, fortbildning i miljöundervisning och ökade resurser för kompletteringsfortbildning.

Vi föreslår också att varje elev skall få tillgång till mer av den viktiga resurs som lärarens tid och engagemang utgör. Vi vill anslå 250 milj. kr. till minskade undervisningsgrupper och låta eleverna i B-skolans årskurs 3/4 i bi-dragssammanhang behandlas som en klass i lågstadiet.

Det andra nyckelordet är utveckling. Några av de områden som behöver utvecklas är: kultur i skolan, miljöundervisningen, elevaktiva arbetssätt och ökad ämnessamverkan. Vi föreslår därför kraftigt ökade resurser för utvecklingsarbete. Regeringen och utskottsmajoriteten, däremot, föreslår en minskning av dessa resurser med ca 10 milj. kr.

Vi i vpk är allvarligt oroade över de stora bristerna när det gäller elevinflytandet och det som brukar kallas elevaktiva arbetssätt. Det är ju oerhört märkligt om det är så att eleverna får mindre och mindre att säga till om när det gäller undervisningen ju högre upp i utbildningen de kommer.

Jag skulle vilja fråga socialdemokraternas Helge Hagberg: Hur vill ni förändra den traditionella katederundervisningen, som fortfarande dominerar? Vad vill ni göra för att öka elevernas möjligheter att själva påverka den inlärningsprocess där de själva spelar huvudrollen? Jag lever inte i illusionen att det skulle vara någon lätt uppgift. Men om ni minskar resurserna för utvecklingsarbete är det väl naturligt att redovisa vilka andra vägar socialdemokraterna har tänkt att gå. Jag förutsätter att vi i den här frågan är överens om färdriktningen, Helge Hagberg.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de reservationer som vpk har ställt sig bakom och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 56 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Ylva Johansson talar ofta konkret, och det är ofta intressant att lyssna på henne. Så även i dag. Men när hon kom in på frågan om friskolorna tyckte jag att det blev helt obegripligt. Då var det verkligen fråga om politikerspråk. Det var en dimma som det var mycket svårt att se genom.

Så småningom kom Ylva Johansson fram till frågan om hur vpk skall ställa sig i höst om det kommer förslag till ett nytt statsbidragssystem. Jag kunde se så mycket genom dimman att jag i alla fall förstod att vi inte kan hoppas på något överlevnadsbidrag till dess. Det blev inte heller något besked på den punkten. Vpk skall pröva frågan om man kan medverka till ett rättvist system. Det tycker jag är mycket nedslående.

Faktum kvarstår att vpk inte tillhör utskottsmajoriteten när det gäller fortbildningen och klassstorlekarna. På båda dessa viktiga punkter – som många lärare upplever som ljuspunkter i mörkret när vi fattade kommunaliseringensbeslutet den 8 december – har vpk reserverat sig.

Folkpartiet vidhåller sin skepsis gentemot kommunaliseringensbeslutet. Vi ansåg att det var olyckligt i sak och olyckligt till form. Frågan om man skall samlokalisera fritidshem och skolor i samma byggnadskomplex är något helt annat. Det är riktigt att vi i många kommuner och vid en kommunal konferens i Göteborg för en tid sedan har talat om att det av ekonomiska skäl borde vara vanligare att fritidshemsverksamheten bedrivs i skolans lokaler.

Ylva Johansson kan hänvisa till hur många forskningsrapporter som helst,

men jag tror inte att det stora problemet i dagens högstadium är att det finns för mycket valfrihet och för mycket individualisering. Jag är övertygad om att problemet är det motsatta.

Jag tycker att vi kontinuerligt skall arbeta oss fram till mera valfrihet och mera individualisering. Jag tror i och för sig inte att systemet med allmän och särskild kurs är det slutliga och ideala systemet. Min enkla ståndpunkt har dock varit att innan vi har kommit på något bättre måste det vara fel att avskaffa det system vi har.

Ylva Johansson beskriver den skola hon vill ha. Några av friskolorna har på många sätt förverkligat den skolan. Ändå skall Ylva Johansson till hösten bara *pröva* om hon vill ha ett rättvist system. Är det allt ni kan säga i dag?

Anf. 57 YLVA JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis olyckligt när skolor, som i t.ex. Norrköping, tvingas stänga på grund av brist på pengar. Det är också litet märkligt när partier säger att vi nu måste anslå särskilda medel genast och att vi inte kan vänta på prövning av ett nytt statsbidragssystem, samtidigt som man har deltagit i en kraftig nedskärning av kommunernas resurser.

Anf. 58 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det allmänna skolsystemet har drabbats av en del nedskärningar, bl.a. på grund av minskade statsbidrag till kommunerna. Det är riktigt. De problemen kommer dock inte i närheten av de problem som friskolorna har drabbats av. Det går inte att jämföra de ekonomiska villkor som gäller för friskolorna och för de allmänna skolorna på samma gång. Att använda nedskärningarna i det allmänna systemet som något slags försvar för det armod som råder på många håll inom friskolorna är ett dåligt försvar.

Anf. 59 YLVA JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Anledningen, Lars Leijonborg, till att man nu säger att man inte kan vänta ett halvår eller ett år med frågan om statsbidrag till dessa Waldorfskolor hänger bl.a. samman med de skilda förutsättningar som kommunerna nu har att gå in med överlevnadspengar. Kommunerna har fått en så mycket svårare ekonomisk situation. Folkpartiet har varit ett parti som har deltagit i den politik som har lett fram till detta.

Anf. 60 EVA GOËS (mp):

Herr talman! "Den gröna skolan" finns hos varje människa. Hur den skall se ut i detalj överläts till elever, lärare, föräldrar och andra berörda. En förutsättning för att den skall förverkligas är att de i skolan aktiva under frihet kan pröva egna idéer och forma den undervisning som de tror på.

Det som förenar är inte en gemensam metod utan ett gemensamt sätt att tänka. Tanken leder till mer elevaktiva metoder. Kunskaperna finns inte bara att hämta i böcker, utan klassrummet lämnas ofta för inhämtning av kunskaper ute i samhället och naturen. Den formella organisationen bryts och medvetenheten om att man kan och vill styra en skolas innehåll och ut-

veckling vaknar till liv. Skolan blir ett kulturellt centrum, pulsen i samhället.

Det kan vara en skola som har en alternativ pedagogik. Det kan vara den kooperativa skolan, som alla föräldrar och barn ställer upp på. Den sköter om skolan. Den har en lokal styrelse som driver den praktiskt. Alla är delaktiga i skolan, alla är engagerade och är med och bestämmer hur skolan skall skötas och hur pengarna skall spenderas, på vad och vilka.

Det kan vara skolan som har en hel uppsättning av djur: kor, grisar, hästar och får. Det är en kärngård där man ser, luktar och känner djurens närhet i stället för att titta på en bild. Man får ta ansvar. Hemkunskap uppvärderas, och "lära för livet" blir verklighet.

Herr talman! Alla dessa "skolor" finns i Waldorfskolan. Jag har ingen förståelse för de ledamöter i riksdagen som inte stöder denna typ av skola.

Skolans roll i de gröna samhället är egentligen självklar om man utgår från skollag och gällande läroplan. Skollagen säger att det yttersta syftet med skolan är att eleverna utvecklas till "harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar".

Barnens kulturella bakgrund och närmiljö är den naturliga utgångspunkten för att detta skall kunna förverkligas. Att leva nära naturen, och nära gamla och barn ger kunskaper för livet – i livet – som man inte kan läsa sig till. Dessa kunskaper ökar barnens självtillit och är en ovärderlig tillgång. Att få vara med och bestämma från det ytterst lilla till det oerhört stora utvecklar barnen och deras tänkande.

I dagens samhälle är risken överhängande att skolan halkar in i en sammanhangslös mekanisk inlärning. Då kommer eleverna inte att känna igen sig. Man definierar sig som den som inte kan något och inte duger till något och inte är något. Det vi vill med skolan är att motverka den risken. "Våra" elever tänker själva, är aktiva och känner arbetets glädje.

Barnen lär sig att se hur det som sker i dag är en utveckling av det som varit och att detta har betydelse för utvecklingen i framtiden – en framtid som vi själva kan vara med om att påverka. Barnen får en förhöjd beredskap att möta både glädje och sorg i livet.

Aktiviteterna i skolan får en mening genom att de har en social dimension. Lönen för mödan blir ett aktivt samarbete mellan föräldrarna, det omgivande samhället och skolan, vilket ger resultat! Ett sådant samhälle blir starkt och motverkar sårbarheten som finns i dagens anonyma, storskaliga samhälle. Strävan efter mänsklig tillväxt skadar ingen – tvärtom! Den är positiv. Den hotar inte livsmiljön som fixeringen vid materiell tillväxt gör.

För att kunna förverkliga "den gröna skolan" måste politiska verktyg till. Därför ställer miljöpartiet upp reservationer som talar om att skolorna skall få eget budgetansvar, vilket innebär att anslagen följer med eleven till den enskilda skolan. Man ger extra stöd till småskolor i glesbygd.

Det innebär att skolan måste bestämma mer över innehållet och driften. Därför måste regler som stoppar denna möjlighet tas bort. Lärarna måste i sin utbildning få den praktik och metodik som behövs för att ge eleverna möjlighet att arbeta aktivt och undersökande med natur och människor som levande uppslagsböcker.

Effektiviseringen mätt i antal poäng eller lästa böcker måste brytas. Be-

dömningen av skolarbetet sker tillsammans med elever och föräldrar, varvid kvalitet mäts. Gradering i betyg försvinner.

Profilskolor, alternativ pedagogik, försöksverksamhet och projekt uppmuntras och stöds. Praktik och teori varvas.

Allt detta förenas i Waldorfskolan. Vi i miljöpartiet har därför avgivit reservationer som innebär att man löser den akuta ekonomiska krisen, som gäller Waldorfskolans överlevnad, och också löser problemen med skolans framtida ekonomi genom ett nytt statsbidragssystem. Vi anser även att ett provisoriskt statsbidrag bör införas i övergången till det nya systemet, baserat på en genomsnittssumma till skolans elever.

Herr talman! Jag vill nu gå in på miljöundervisningen i skolan, glad och ledsen på samma gång. Jag har just stigit över tröskeln till mitt arbetsrum i riksdagen efter en intensiv resa till Kiev och till folket som drabbats i Tjernoby.

Mitt starkaste intryck är mödrarnas kamp för sina barn – de barn som evakuerades den 29 april 1986. Deras oförskräckta kamp mot byråkrati och nedlåtenhet från dem som tycks förstå har sin motsvarighet i alla mödrars kamp runt om i världen för barnens överlevnad, för barnens bästa.

Mitt andra starka intryck är ungdomarnas situation och deras diskussion med mig om existentiella överlevnadsfrågor. Problemen för dem är akuta. De känner sig fångade i en rävsax – som i en låda, sade de – i ett system, i ett nedsmittat område som de inte får lämna, i uppgivenhet. De vet inte om de har någon framtid.

Jag känner mig som en passagerare på rymdskeppet Jorden – och på väg att göra farkosten manöveroduglig. Mänsklighetens situation på tröskeln till det tredje årtusendet saknar varje motstycke i historien.

Jag efterlyser satsningen på de globala frågorna om miljö, fred och mänskliga rättigheter som SÖ:s handlingsprogram för skolans internationalisering föreslagit. De frågorna är överordnade allt annat. Vänliga ord och en klapp på axeln räcker inte.

Som lärare vid den tidpunkten, 1986, när de här frågorna togs upp och länskolnämnden bl.a. pekade på att man nu skulle kunna satsa på överlevnadsfrågor, fick jag bara vackra ord och inga pengar. Det gjorde mig ännu mer frustrerad. Detta var direkt efter Tjernoby. För mig gäller tideräkningen före och efter Tjernoby, eftersom min hemstad hade blivit mycket drabbad av radioaktivitet. Senast i dag fick vi höra att det är mycket höga värden även i svenska djur.

För övrigt anser jag att kärnkraften bör avvecklas omedelbart.

Sedan dessa ödesdigra dagar har jag hunnit vara språkrör för miljöpartiet och komma in i riksdagen – och jag sitter nu i utbildningsutskottet. Och vad händer här?

Hur har då miljöstatsningar visats i konkret handling? Miljöpartiet och socialdemokraterna har enats om 66 milj. kr. till särskilda utvecklingsinsatser. Jag har betonat att jag vill att länskolnämnderna nu skall ha större möjlighet att använda dessa pengar till konkret miljöarbete, men också till kultur i skolan, elevaktivt arbete m.m.

En förutsättning för bra undervisning är vidareutbildning och fortbildning

av lärare som kan miljö. Därför vill vi satsa 10 milj. kr. och omfördela 20 milj. kr. till detta ändamål, sålunda 30 milj. kr. sammanlagt. Vi har också krävt att miljökunskap skall in fr.o.m. förskola t.o.m. högskola, precis som ungdomarna på miljöriksdagen krävde. Vi vill i förlängningen införa professur i ekologisk konsekvensanalys, osv.

Men vad händer i praktiken? Några saker går igenom, som jag nämnde, men allt går för långsamt. Det är inte för sent – men bråttom.

De skolklasser som jag träffat, speciellt här i riksdagen, säger att när de frågar om man kan införa miljökunskap på schemat, får de från SÖ svaret att "vi kan inte fatta beslut". När de frågar utbildningsdepartementet, får de beskedet att departementet inte kan bestämma. När de kommer till utbildningsutskottet, finns det inte majoritet för miljösatningar i den grad som verkligheten påkallar.

Jag kommer att fortsätta att kämpa för en förgröning av jorden – och av utbildningsutskottet – eftersom jag anser att vi som lever nu har ett ansvar för allt levande, för våra barn och för kommande generationer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till alla reservationer där miljöpartinamn finns med. Jag yrkar också bifall till folkpartiets reservation 6 mom. 7 i utbildningsutskottets betänkande 14, om kunskapscentra för rörelsehindrade barn och ungdomar.

Miljöpartiet har också en reservation där vi ser det som angeläget att analysera lärarnas utbildning i de dövas teckenspråk i specialskolan. En sådan analys skulle ge underlag för en bättre planering av lärarnas fortbildning i teckenspråk.

I en reservation om sameskolor anser vi att medel skall gå till en konsult inom det sydsamiska området för att man bättre skall kunna integrera och planera språket i den vanliga skolan.

Slutligen vill jag yrka bifall till vår reservation om utlandsskolor.
(forts. 13 §)

11 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 17.45 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

12 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av förste vice talman.

13 § Anslag till grundskolor, m.m.

(forts. utbildningsutskottets betänkanden UbU12, UbU13 och UbU14)

Prot. 1989/90:114

3 maj 1990

*Anslag till
grundskolor, m.m.*

Anf. 61 HELGE HAGBERG (s):

Fru talman! "Ungdom är framtidens barometer. Det gäller att tolka dess utslag. Blir det storm eller stiltje, regn eller torka i människornas värld?"

Så sade en gång Nathan Söderblom. Det är tänkvärda ord, som pekar på att vi vuxna kan få veta mycket om framtiden genom att titta närmare på barnens vardag och deras drömmar om framtiden.

Gun Malmgrens bok *Min framtid* kan närmast beskrivas som en nedbantad forskningsrapport. Där berättar elever i årskurs 8 om hur de tror att deras framtid skall bli. Det är en ganska skrämmande läsning, som visar att det finns mycket kvar att göra innan målen i läroplanen blir verklighet.

Gerd tillhör socialgrupp tre. Hon bor i ett höghusområde, och om sin tillvaro ett år efter grundskolan tror hon följande:

"Så pluggar jag vidare, jag hade tänkt bli barnsköterska. Men jag tror nog inte att jag klarar det, för jag är nog för korkad för det. Så jag hamnar nog på någon affär."

Man kan jämföra henne med läkardottern Sandra.

"Efter nian så tänker jag fortsätta skolan. Jag hoppas att jag går i NA och klarar mig bra. Efter första ring ska jag söka stipendium och åka till USA eller Frankrike. Om jag inte får stipendium kanske jag går andra ring också och sen åker till Paris och läser franska på ett universitet och jobbar som au pair ett år."

Två flickor, lika gamla, men från olika världar. Bägge har, vid så unga år, mycket klart för sig hur framtiden kommer att bli.

Jag vill också ta två pojkar som exempel. Arbetarpojken från ett lägre medelstatusområde i en storstadsregion har helt andra och kortfattade framtidsvisioner:

"Ett år efter grundskolan:

På väg från fabriken.

När jag är 20 år är jag i toppform.

När jag är 35 år har jag skurit ihop."

Hans värld – där han talar om sig själv som om han vore en bil – är vida skild från den som målas upp av Johan från socialgrupp ett:

"Ett år efter grundskolan. Jag går första året på 3-årig naturvetenskaplig linje. Jag bor hemma. Pluggar mycket, tillbringar somrarna på landet för att göra i ordning vår kommande sommarstuga.

När jag är 20 år. Jag går på universitet, datainriktad linje, jag försöker bli programmerare.

När jag är 35 år. Jag har jobb som programmerare. Jag har familj, två barn, ganska bra ställt, kanske villa, spelar golf på helgerna, liten sommarstuga på en tomt som vi delar med mina kusiner, åker till fjällen ganska ofta."

Det här var fyra exempel, och det finns starka skäl för att välja just dessa. De visar hur grundskolans närmare 880 000 elever sorteras efter ett visst mönster. Föräldrarnas utbildningsbakgrund och klasstillhörighet har stor betydelse för vilken väg barnen väljer. De väljer vad som förväntas av dem, och

deras förväntningar och drömmar om framtiden styr även i hög grad deras ambitioner i skolarbetet.

För att ge alla ungdomar en likvärdig utbildning kan man aldrig bortse från dessa skilda förutsättningar. Skolan måste därför ständigt utveckla sin förmåga att inspirera alla barn och ungdomar så att de kan och vill ta till sig de kunskaper, färdigheter, normer och värderingar som skolan skall ge dem. Men skolan skall även ge dem möjlighet att bearbeta och vidareutveckla dessa.

Även det som framhålls i läroplanen är viktigt, nämligen:

”Skolstyrelsen bör verka för att eleverna grupperas så att en så allsidig social sammansättning som möjligt uppnås i klasser och arbetsenheter. Oavsett val av kurser, ämnen och fria aktiviteter i grundskolan skall alla elever ha samma möjligheter att fortsätta studier inom gymnasieskolan.”

Lgr 80 har varit i bruk under hela 1980-talet. Det var statsrådet Mogård som var ansvarig för starten, och därefter har skolministern hetat Göransson och nu heter han Göran Persson. Vi är alltså många såväl partier som regeringar och riksdagsmajoriteter som har spelat en viktig roll när det gäller den kanske viktigaste faktorn i skolan, nämligen läroplanen.

Men trots att vi har lång erfarenhet av att bedriva undervisning för våra elever finns det alltid anledning att göra ytterligare förbättringar.

En fråga som vållat huvudbry har varit det dubbla huvudmannaskapet för grundskolan, gymnasieskolan och komvux. Den frågan avgjorde riksdagen för knappt ett halvår sedan. Inga partier var mot detta samlade huvudmannaskap i sig. Men ute i verksamheten fanns en stor oro och olust. Detta faktum kunde flera riksdagspartier inte avstå från att utnyttja. Således motsatte sig samtliga borgerliga partier och miljöpartiet kommunaliseringsbeslutet. Socialdemokraterna och vpk fick ta ansvaret för att ett riktigt beslut fattades.

Vi talar om förnyelse av den offentliga sektorn, och med detta menar vi att verksamheten skall bedrivas rationellt och effektivt och ha höga kvalitetsmål. Att komma bort från dubbelt huvudmannaskap var en viktig uppgift för att bäst främja effektivitets- och kvalitetsmål. Men när man kom i situationen att fatta beslutet om kommunaliseringen för att få en huvudman som har hela ansvaret för skolan, då frestade det mera att exploatera en osäker och tveksam opinion än att ta ansvar.

Jag läser i nyhetstelegrammen från det stora landet i väster om tillståndet i det amerikanska skolväsendet. Där fungerar det offentliga skolväsendet inte bra. Den amerikanske presidenten har t.o.m. lovat den japanske premiärministern att man skall förbättra det amerikanska skolväsendet. Tillståndet i USA:s undervisningssystem kännetecknas av att amerikanska elever, studenter och vuxna alltid hamnar sist vid mätningar av kunskapsnivån i industriländerna. Den vuxna befolkningen är till 13 % analfabeter, och 30 % av befolkningen slutar skolan före examen. Ändå går 55 % vidare efter grundutbildningen, stod det i DN från i söndags. Men, konstateras det, kravet är bara att man betalar terminsavgiften.

Så kan det gå när effektivitets- och kvalitetsmål eftersätts. Naturligtvis var skattesänkningen där ett övergripande mål, och då fick skolan inte sina resurser. Nu har dock myndigheterna uppmärksammat att utbildningen måste vara utgångspunkten om ett land skall vara konkurrenskraftigt. Det kan vara

sedelärande för oss att aldrig ge avkall på målen. I det här fallet skall skolan ta sitt ansvar för en effektiv och på kvalitet uppbyggd undervisning.

Grundskolan skall sträva mot jämlikhet. I skollagen uttrycks detta som att samhällets målsättning är att ge alla barn en god grundläggande utbildning – oberoende av ekonomisk, social och kulturell bakgrund.

Det här innebär inte att skolan skall vara fyrkantig, ej heller forma "fyrkantiga barn". Tvärtom skall skolan vara lyhörd för personligheten och erfarenheterna hos varje elev. Jag kan livligt föreställa mig de moderata invändningarna mot detta resonemang.

I partimotionen Ub801 på s. 4 väljer man ju faktiskt att ställa jämlikhet mot valfrihet. Det betyder att moderaterna vill ha valfrihet i stället för jämlikhet. Då skulle jag vilja hänvisa till de fyra ungdomar som jag berättade om i inledningen. Det är kanske så att moderata samlingspartiet och dess företrädare inte vill ändra på den verklighet som speglades av dem?

Fru talman! Vi har i denna kammare ofta långa diskussioner om klasstorleken. Låt mig då bara tillföra några uppgifter. Mellan läsåren 1981/82 och 1988/89 minskade antalet grundskoleelever med 113 000. Lärarkåren har dock inte minskat i proportion till vad som gäller för eleverna. Detta har inneburit att lärartätheten har ökat från 8,3 till 9,1 lärartjänster per 100 elever.

Jag är medveten om att bland dessa lärare också finns lärare med uppgifter som inte direkt leder till en minskad klasstorlek. Jag vill ändå påstå att varje lärare i sig innebär en resurs i skolan.

Ibland får vi höra hur bra det är att nivågruppera eleverna. Därför vill jag i detta sammanhang nämna den stora forskningsundersökning kring matematikundervisningen som genomförts i Utah i USA. Detta visar att nivågruppering är direkt olämplig för de svagaste eleverna. De svagpresterande elever som gått med blandade grupper med hög målsättning hade gjort betydligt större framsteg än de i homogena grupper.

Klassrumsobservatörer noterade att i klasser med enbart svagpresterande elever ställde man färre frågor och visade litet intresse för matematik. Undervisningen bestod mest av katederundervisning. Diskussioner var inte särskilt vanliga.

En avgörande förutsättning för att nå framgång i skolarbetet är att lärare, elever och övrig personal väl och gemensamt organiserar sitt arbete. Arbetsorganisationen skall inte vi bestämma här. Däremot kan vi stimulera till nytänkande genom de anslag som vi ger till särskilda utvecklingsinsatser.

I nu aktuellt betänkande om grundskolan föreslås att 66 miljoner anvisas för särskilda utvecklingsinsatser i grundskolan. Det ersätter tidigare anslag för utvecklingsarbete i mellan- och högstadiet, kultur i skolan och utveckling av arbetet med samlad skoldag.

Länsskolnämnderna skall disponera ett anslag för sitt eget län, medan skolöverstyrelsen fördelar anslaget.

Det finns mycket vi vill skall komma in i skolans undervisning: miljön, internationaliseringsprojekt för utveckling av vissa ämnen, etc. Nog kan ett anslag försvaras, om vi har ambitioner härvidlag. Nu tycker inte moderaterna det, och det får vi väl leva med. Folkpartisterna har lägre anslagsbe-
lopp. De tycker om den samlade skoldagen. Centern har högre anslag på

denna punkt, där man vill att miljö och internationalisering skall framhåvas mera. För vpk är den här punkten väldigt viktig, och man föreslår ett ännu högre belopp.

Av statsfinansiella skäl kan vi inte höja anslaget för närvarande. Jag konstaterar att vi ändå har en ganska bra resurs för just detta utvecklingsarbete.

Det finns en iver för försök med dubbla tillval på högstadiet. Försöksverksamheten föreslås dock fortsätta fram tills skolöverstyrelsens utvärdering har redovisats. Det kan dock vara angeläget att omfattningen av försöken ökar. Men vi är inte beredda att gå till generella dubbla tillval förrän vi sett utfallet av skolöverstyrelsens redovisning.

De fristående skolornas situation är ur ekonomisk synpunkt bekymmersam. För närvarande pågår för övrigt diskussioner med kommunerna och de fristående skolorna. Det faktum att statsbidragssystemet kommer upp i höst är motiv till att avvakta med behandlingen av denna fråga.

Propositionen tar också upp en analys av orsaker till bristen på behöriga lärare i grundskolan. Av denna redovisning framgår att bristen är i ökande. Problemen med brist på behöriga lärare är olika från område till område. Stockholm har den allvarligaste situationen.

Det är naturligtvis viktigt att grundskollärarytbildningen får sin rekrytering. Effekten här får vi dock inte direkt när det gäller den grundläggande utbildningen. Kompletteringsutbildningar av olika slag samt reaktiveringskurser för lärare som inte är aktiva måste komma till. Statsrådet föreslår att ytterligare 35 miljoner avsätts för att öka ambitionerna och få fler till grundutbildningen.

Mot denna bakgrund tycker jag att det är beklagligt att moderater och folkpartister låst sig för ett krav på enbart ämneskunskaper när det gäller lärarnas fortbildning. Det finns så mycket i skolan som tyder på att lärarna behöver stöd, stimulans och utbildning på ett mer övergripande plan. Goda ämneskunskaper är viktiga, men elevernas inlärningsprocess är avhängig av den pedagogik läraren använder sig av vid förmedlandet av kunskaper och skolans hela arbetsmiljö. Att ensidigt betona ämneskunskaper är lika fel som om bonden enbart skulle intressera sig för utsädets kvalitet och helt bortse från behovet av att väl förbereda marken. Resultatet visas först av den skörd man får. Utsädet är i detta sammanhang bara en av faktorerna.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandena 12, 13 och 14 samt avslag på alla förekommande reservationer.

Anf. 62 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Grundskolan har firat jubileum. Men grundskolan har inte klarat av det som Helge Hagberg, och vi alla, tycker är så viktigt, nämligen att utjämna skillnaderna. Tyvärr har jag alltför ofta som lärare fått höra elever som har sagt precis som Gerd: Jag är nog för korkad. Det är denna känsla som grundskolan har gett alltför många elever. Att vara i samma klass under nio år och att under nio år känna sig sämst och för korkad är inte en bra grund för en ung människa att starta livet på.

Likvärdig utbildning måste vara en utbildning som ser olika ut för olika elever. Valmöjligheter är jämlikhet. Att kunna välja efter sina egna anlag

och förutsättningar ger elever samma möjligheter, inte det att undervisningen ser likadan ut. Eftersom elever är olika, behöver man ha undervisning på olika nivåer och olika mycket tid i ämnena för att få samma möjligheter och samma start. Det förmår inte grundskolan. Det förmår bara ett skol-system som ger mångfald. Därför är det viktigt att kunna välja mellan olika skolor och inom skolan, t.ex. med ökade möjligheter att välja på lågstadiet.

Helge Hagberg återkommer till kommunaliseringen. Vår kritik grundade sig på många olika saker. I sak var det fel att fatta det beslutet utan att viktiga frågor hade klarlagts, frågor om skolans mål, om statsbidragssystem, om avreglering och om lärarnas situation. De är ännu inte klarlagda. När får vi besked, Helge Hagberg, om statsbidragssystemet och allt annat som borde ha varit klart?

Sedan skulle jag också vilja fråga vad det amerikanska skolsystemet egentligen har med denna debatt i Sveriges riksdag att göra.

Till sist vill jag upprepa de frågor som jag ställde tidigare och som Helge Hagberg inte svarade på. Vilket besked har ni socialdemokrater till de föräldrar som har demonstrerat i dag? Vilket besked har ni till föräldrar och lärare i Waldorfskolan i Norrköping, som måste stänga därför att det inte finns pengar? Vilket besked har ni när det gäller statsbidragssystemet och när det gäller överlevnadsbidraget till de fristående skolorna?

Om skolan skall vara likvärdig och ge jämlikhet skall alla föräldrar och elever ha möjlighet att välja, och det får de bara med ett statsbidragssystem som följer eleven till den skola som föräldrar och elev väljer. Då blir det rättvist för alla och inte som det är i dag, dvs. att det är den som har pengar och resurser som kan välja.

Anf. 63 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det är alltid intressant med diskussioner om de sociala olikheterna, den sociala skiktningen i skolan, för det är ett mycket stort problem. När Helge Hagberg tar upp det kommer han så småningom fram till de regler som finns för hur grupperna skall sammansättas så att de får en allsidig social sammansättning. Det är ett typiskt exempel på hur ett svårt problem ganska länge har hanterats med mekaniska lösningar. Helge Hagbergs citat visar hur mycket svårare dessa problem är och hur de lösningar som hittills har använts har varit otillräckliga.

Nu måste vi försöka vara mera kreativa. Helge Hagbergs fyra citat visar vilken betydelse självförtroendet har. Det gäller att ge elever med olika förutsättningar och med olika självförtroende ett större självförtroende, och där misslyckas skolan ofta. Jag tror, ungefär som Ann-Cathrine Haglund, att ett skäl till det är att lösningarna har varit alldeles för fyrkantiga och att eleverna i för hög grad har behandlats som om de vore lika. Jag minns en rubrik i en tidning för en tid sedan, som jag kanske har citerat tidigare: I den svenska grundskolan springer alla 100 meter på samma tid. Alla som har varit med om en lektion i idrott vet att det inte är så, men i många andra ämnen agerar vi som om det vore så.

Också i detta perspektiv är det ganska anmärkningsvärt att Helge Hagberg går förbi den viktiga frågan om friskolor med några få meningar. För vissa barn har friskolorna faktiskt blivit räddningen. För vissa barn från t.ex.

problemmiljöer har det visat sig att en alternativ skola har fungerat mycket bra. Bl.a. av det skälet är det beklagligt att socialdemokraterna har en så njuget attityd och har så litet hopp att ge friskolorna.

När det gäller fortbildningens inriktning överdriver Helge Hagberg något. Det står i vår och moderaternas reservation att fortbildningen i huvudsak bör inriktas på ämnesfördjupning. Det finns naturligtvis också andra ämnen som kan tas upp i fortbildningen.

Anf. 64 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Jag reagerade mot många saker som framkom i Helge Hagbergs anförande. Vad menar Helge Hagberg med att jämföra med USA? Betyder jämförelsen att införandet av Waldorfskolan och det tänkande som finns där skulle ersätta effektiviteten i undervisningen, kvaliteten och jämlikheten?

Historieskrivningen om kommunalisering var felaktig. Vad vi har krävt är att det skulle komma tillbaka ett helt nytt, genomarbetat förslag med en beskrivning av hur statsbidragen skulle vara utformade och en beskrivning av målformuleringen för skolan. Jag hoppas att Helge Hagberg kommer ihåg det.

Enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna har alla rätt till skolundervisning. Jag kan vända på det: Vilken rätt har socialdemokrater och vpk-are att neka barn i Sverige statsbidrag?

Det lät på Helge Hagberg precis som om katederundervisning förkommer också i Waldorfskolan, eftersom den kom upp i den här debatten. Det är ju i den ordinarie skolan som den förekommer. I Waldorfskolan passar de barn som har problem; det är därför de går där. Det är sista chansen, det är räddningen, som Lars Leijonborg sade, och det är hoppet för dem.

Jag kan inte förstå varför man försöker snåla nu när behovet är för akut för att vänta till hösten. Det känns som efter Tjernobyli, när vi skulle dricka den mjölk från vårt område som innehöll mycket strontium. När jag skrev till Mejeriernas riksförbund att vi ville ha mjölk från annat, ej besmittat område, sade man att reglerna var sådana att man inte kunde skicka mjölk över länsgränserna.

Talet om att vänta till hösten är ungefär likadant. Det gäller i dag, inte i höst. Fram till i dag har Waldorfskolan klarat sig på en bråkdel av vad grundskolan kostar, och den bör få tackning för sina kostnader. Waldorfskolan är resurssnål, och kostnaderna för den kommer inte upp i kostnaderna för den vanliga skolan. Man behöver alltså inte vara orolig för det.

Man skulle kunna ge en rekommendation till kommunerna att inte behandla Waldorfskolor olika, så att skolan t.ex. i Norrköping får 5 % från kommunens budget medan den i Kalmar får 100 % tackning. Den här frågan ligger på riksdagens bord, och vi bör ingripa nu, i stället för att göra en dundertabbe till – det räcker med dem som vi har gjort under det gångna året.

Anf. 65 YLVA JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Helge Hagberg har tydligt åskådliggjort de stora klasskillnaderna i Sverige och den svenska skolan, och han har talat om skolan som sorterare och om allt som återstår att göra innan läroplanens mål kan uppfyl-

las. Jag tror att Helge Hagberg och jag känner samma vrede över orättvisorna och att vi båda ser som vår uppgift att minska klasskillnaderna.

Men jag vill också fråga Helge Hagberg hur vi skall göra. När jag hör Helge Hagberg tvivlar jag inte på att vi har en gemensam syn när det gäller målen, men hur skall de nås? På vilket sätt och med vilka medel vill socialdemokraterna uppnå en bättre och rättvisare skola, som just kan stimulera varje elev till kunskapsörst och utveckling?

Socialdemokraterna minskar anslaget till utvecklingsinsatser i skolan med ca 10 miljoner. Vi i vpk har gjort en annan bedömning, men det är okej. Jag undrar bara: Vad har ni tänkt er i stället?

Som jag sade tidigare, lever jag inte i illusionen att svåra problem och orättvisor kan lösas med några enkla grepp. Jag tror inte heller att vi enbart med utbildningspolitik kan minska klasskillnader, utan många andra faktorer är viktiga. Jag hoppas att vi trots bristen på enkla lösningar skall kunna föra en diskussion, inte bara om problemen och orättvisorna utan också om olika åtgärder för att läroplanens mål skall kunna uppfyllas.

Anf. 66 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag kan börja med att instämma med Eva Goës i att det är nu som frågan måste avgöras. Det räcker inte med att begära något förslag hos regeringen, som sedan kan återkomma till hösten.

Jag vill upprepa min fråga till Helge Hagberg. Han har fått den i annan form av andra också, och jag skall göra det enkelt för honom genom att låta honom svara i ett sammanhang.

...Det är helt uppenbart så att ett förslag till ett nytt statsbidragssystem kan komma tidigast till hösten, och vi kan fatta beslut om det så att det kan träda i kraft tidigast den 1 juli 1991. Då finns det ett antal skolor som är så illa ute rent ekonomiskt att de under mellantiden måste ha någon form av stöd för att överleva. Min tidigare fråga till Helge Hagberg var: Vad föreslår ni för att de skall ha möjligheter att överleva tills ett eventuellt nytt statsbidragssystem kan träda i kraft? Vi har för vår del föreslagit ett direkt överlevnadsstöd på 10 milj. kr., som riksdagen skulle fatta beslut om i det här sammanhanget och som skulle vara tillgängligt i och med att budgetåret börjar den 1 juli.

Anf. 67 HELGE HAGBERG (s):

Fru talman! Jag konstaterar att det var en del som tog illa vid sig när jag tog exempel från USA. Det är ingen dålig redovisning som kommer från Utahprojektet där man tittat närmare på just matematikundervisningen. Den visar klart att det blir sämre resultat om man skiktar eleverna. Därför är det en fördel om man kan hålla samman klasserna hela grundskolan ut, Ann-Cathrine Haglund. Det är det bästa för eleverna. Det är också den bästa organisationen för att bibringa dem undervisningen.

Sedan sade Ann-Cathrine Haglund att kommunaliseringen kom för tidigt – allt annat skulle vara framme först. Vi måste först ha principen om kommunaliseringen – vid nästa riksmöte, i höst, kommer det slutliga förslaget om statsbidrag och annat innehåll i just denna kommunalisering.

Sedan till beskedet om fristående skolor: flera har frågat om överlevnadsbidrag. Svaret som jag gav i mitt huvudanförande var att vi nu avvaktar re-

sultatet av de förhandlingar som förs i de kommuner som de fristående skolorna befinner sig i. Det finns åtminstone tre finansieringsmöjligheter: dels en egenfinansiering av verksamheten, dels en kommunal resurs och dels en statlig. Låt oss se hur de två parterna klarar förhandlingarna! Vi får ju i höst en redovisning av hur det står till med detta.

I och för sig behöver man inte, Larz Johansson, hänvisa till tidpunkten när det nya statsbidragssystemet skall införas. Vi kan få anledning att fatta ett mer direkt beslut.

Ylva Johansson ställde i sitt första anförande en fråga till mig om hur elevernas inflytande på undervisningen skall utformas. Där är mitt svar att vi ju i februari i fjol antog förslaget i styrpropositionen. När beslutet träder i kraft i juli nästa år kommer eleverna att få möjligheter att påverka alla faktorer som gäller deras undervisningssituation. Då får de också möjligheter att påverka själva organisationen.

Anf. 68 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Helge Hagbergs svar var minst sagt underligt. Jag tar inte alls illa vid mig av att Helge Hagberg tar upp förhållanden i Amerika. Jag bara undrar – det gör jag nu igen – vad de har med det svenska skolsystemet att göra och med den här debatten om den svenska grundskolan.

Helge Hagberg sade i sitt inledningsanförande att det fanns elever som kände av skillnaderna i bakgrund. Sedan sade Helge Hagberg att vi skall slå vakt om den svenska grundskolan och det sammanhållna systemet. Men det är ju just därför att vi har det sammanhållna systemet som vi får elever som säger precis som Gerd – jag har mött otaliga elever som har känt sig precis så, därför att de under nio år alltid har fått känna sig sämst. Då är det inte så lätt att efter nio år plötsligt gå ut med ett starkt självförtroende.

Tänk om de eleverna i stället hade fått välja efter sina anlag, tänk om skolan och lärarna hade haft möjligheter att ge en undervisning anpassad precis efter deras förmåga och deras behov av tid, särskilt på lågstadiet, där man lägger grunden och där det är så viktigt att man har grundläggande färdigheter och kunskaper! Tänk om vi hade en mångfald, så att elever som inte trivs i grundskolan eller som har föräldrar som önskar en speciell pedagogik kunde välja en annan form av skola! Tänk om vi hade ett system som gjorde att alla kunde få välja! Det är det som vi efterfrågar i vår statsbidragsmodell. Men det besked som Helge Hagberg gav om statsbidragen – både när det gällde överlevandebidrag och när det gällde själva statsbidragssystemet – var minst sagt otydligt och oklart.

När det gäller fortbildningen, som Helge Hagberg tog upp tidigare, skulle jag vilja säga att vi hävdar att lärarnas fortbildning skall vara ämnesinriktad, av samma skäl som vi anser att lärarutbildning skall bygga på ämnesstudier. Det krävs självfallet annat också. Det krävs att en lärare har pedagogisk färdighet för läraryrket, men har man inte ordentliga kunskaper i ämnet står man sig slätt. Har man inte ordentliga, grundliga kunskaper i de ämnen som man skall undervisa i kan man inte heller hålla kunskapen vid liv hela livet. Man skall ändå orka vara lärare, orka vara inspirerande, engagerande och kunnig under hela sitt liv som lärare! Den grundskolläraryrkesutbildning som man

i dag bygger upp kommer tyvärr inte att fylla det kravet, och det kommer inte heller den fortbildning som man håller på med att göra.

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

Anf. 69 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag vet inte riktigt vart Helge Hagberg vill komma med sin argumentation om nivågruppering. Helge Hagberg har ju ett väldigt stort ansvar för att vi i Sverige har kvar systemet med allmän och särskild kurs. Vi har haft socialdemokratisk regering i åtta år, och Ylva Johanssons parti hade ju gärna hjälpt er att avskaffa det systemet – det fanns ett förslag i en proposition häromåret som i praktiken skulle ha avskaffat systemet, men socialdemokraterna i utbildningsutskottet valde att spola just det förslaget.

Man behöver alltså inte gå till Utah i USA för att finna problem med olika individualiseringsmetoder. Jag tycker att den slutsats man skall dra är att det finns problem i USA på samma sätt som det finns problem här. Men jag vill påpeka att vi också har en del att lära av USA. Där har man på sina håll större segregationsproblem, både ekonomiskt och rasmässigt, än vi har här. Men på vissa håll i USA har man hittat metoder som har minskat de problemen. Jag vill påstå att man där har minskat dem mer än vad vi har minskat dem här. De metoderna har ofta handlat just om mer valfrihet, mer individualisering.

Jag tycker det är ganska svagt att skylla på kommunerna när det gäller friskolornas problem. Många kommuner gör en hel del för sina friskolor, inte minst borgerliga kommuner. Det som saknas för friskolorna är ju ett någorlunda rimligt statsbidrag. Det är staten som har ett ansvar att reda upp den här situationen. Jag tycker, som sagt, att det är ett ganska svagt försvar att försöka lägga det ansvaret på kommunerna.

Anf. 70 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Vi kommer tillbaka till jämförelsen mellan USA och Sverige. Jag förstår inte heller varför den skall in i den här debatten. Vi är inte för att skikta klasserna. Vi är för att man skall undervisa efter mognad, inte definierad som ålder utan som mognad i ämnet. Barn är unika när det gäller färdigheter. De mognar inte lika på alla områden.

För några år sedan hette det att vi i Sverige var dåliga i matematik. Då började man med någon specialutbildning fortbildning, snabbutbildning – EPA-utbildning, skulle jag vilja säga som lärare.

Jag frågar mig också: Hur mäter man? Det är väldigt enkelt att kvantifiera kunskaperna i matematik, men hur mäter man barnens självförtroende? Hur mäter man barnens välmående? Hur mäter man att barnen trivs i skolan? Det är ju det som Waldorfskolan och många andra skolor klarar av.

Sedan skall vi vänta på att en överenskommelse skall träffas mellan stat och kommun. Problemen har vi här och nu och inte i framtiden. Framtidens problem kommer i morgon, och nu skall vi lösa de problem vi har i dag.

Sedan vill jag komma in på frågan om fortbildning. Den behövs för att man som lärare över huvud taget skall kunna hänga med. Det handlar inte bara om att man skall få fördjupade ämneskunskaper, utan om att man vill utveckla sig själv som människa. Om man sedan vill ha fördjupade ämneskunskaper eller om man vill gå ut och praktisera i det verkliga livet och ar-

*Anslag till
grundskolor, m.m.*

beta med något helt annat för att förkovra sig på något område anser vi i miljöpartiet det vara av lika stor vikt. Därför kräver vi att fortbildning vart sjunde år skall vara ett mål.

Jag vill än en gång fråga: Med vilken rätt kan socialdemokrater och vpk-are förvägra svenska barn statsbidrag till skolan?

Anf. 71 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Helge Hagberg ger beskedet att man skall vänta och se och att förhandlingar pågår. Men ta exemplet med Norrköping, Helge Hagberg, där Waldorfskolan redan har stängt och där kommunen har fattat beslut om att inte ge skolan mer bidrag. Vad innebär det då att man skall vänta och se? Är det att barnen är utan undervisning resten av läsåret? Sedan säger Helge Hagberg i nästa ögonblick att man inte kan utesluta att regeringen skulle vara beredd att gå in med särskilda insatser.

Jag förstår att den här debatten inte kommer att ge mer och framför allt inte några klara besked. Jag drar för min del en slutsats och tolkar Helge Hagbergs sista inlägg om de fristående skolorna så att Helge Hagberg har fått någon form av information om att regeringen är beredd att gå in med särskilda insatser för de skolor som är värst ute i ekonomiskt avseende.

Anf. 72 YLVA JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Förra årets beslut om elevinflytande innebär en förbättring, Helge Hagberg. Eleverna får ökade möjligheter att påverka och vara med och besluta. Det är mycket bra.

Den utveckling som jag redovisade i mitt tidigare anförande – att elevernas inflytande över undervisning och arbetssätt minskar i takt med att deras ålder och mognad ökar – handlar om den klassrumssituation dit skolkonferensens beslut sällan når. För att stärka elevernas inflytande över undervisningssituationen krävs det nog ytterligare åtgärder.

Anf. 73 HELGE HAGBERG (s):

Fru talman! Det är klart att vi inte skall bortse från internationella erfarenheter på utbildningsområdet, utan dessa skall vi ta till oss. Har man gjort en bra erfarenhet i USA av Utah-utvärderingen, som ger oss signaler om att det inte är bra att nivågruppera elever därför att många tar skada av det, skall vi faktiskt dra vissa slutsatser av detta. Jag hoppas att Eva Goës och andra tycker att det är rimligt att vi tar till oss kunskapen, även om den råkar komma från en plats utanför landets gränser.

Sedan säger Eva Goës att det egentligen bara är fristående skolor som klarar elever med särskilda behov. Det är väl att ta till i överkant. Det finns väldigt mycket resurser i den reguljära skolan, vilka syftar till att ta sig an elever med särskilda behov, t.ex. en ganska stor lärartäthet. Det har gjorts många insatser för att verkligen klara också de sista procenten elever som har behov av särskilda stödinsatser.

Sedan förstår jag att ämnesinriktad fortbildning och ämnesstudier är det som är övergripande för Ann-Cathrine Haglund och hennes parti. Vi tycker att det är viktigt att man kan ämnet, men det är också mycket viktigt att man

kan andra inslag och kan hantera sin ämneskunskap så att man förmedlar den på ett bra sätt till eleverna.

Sedan drog Larz Johansson den slutsatsen av mitt besked att regeringen avvaktar överläggningar mellan fristående skolor och kommunerna, och att regeringen så småningom får se en redovisning av detta. Då får den ta ställning till hur man skall gå in och hjälpa de här skolorna. Det är nog en riktig slutsats som Larz Johansson drog av mitt besked på den punkten.

Jag tror att det var Lars Leijonborg som också hade några funderingar kring de sociala problemen i skolan och tyckte att det var intressant att diskutera dessa. Det är det. Det är viktigt att vi också diskuterar de problemen. Visst skall vi se till att skolan ger undervisning till eleverna, men vi skall ta elevens totala situation i beaktande. Då tror jag att vi uppnår det bästa resultatet med vår skola.

Anf. 74 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Helge Hagberg säger att det är dåligt med nivågruppering. Men Helge Hagberg inledde ju själv sitt anförande med att visa på att den svenska grundskolan inte har lyckats med att utjämna kunskapsskillnaderna mellan eleverna. Skolan har inte lyckats med att ge eleverna självförtroende och framtidstro, och det är många som vittnar om den saken. Det beror på att grundskolan, med den organisation den har, inte förmår att ta vara på varje elev och ge den enskilde eleven det som den behöver. Vi måste ha en undervisning och en organisation av skolan som ger utrymme för varje elevs egna anlag, förutsättningar och intressen.

Jag är glad över att Helge Hagberg förstår att vi vill ha en ämnesinriktad lärarutbildning och fortbildning, men sedan säger Helge Hagberg att man också skall kunna förmedla detta. Självfallet skall man kunna göra det, men man måste ju ha någonting att förmedla. Man måste ha gedigna kunskaper om förmågan att förmedla dem skall komma fram. Det är oerhört lätt för en grupp elever att skrapa litet på ytan av lärarens kunskaper och se att läraren inte kan. Det är också oerhört svårt för en lärare att entusiasmera, inspirera sina elever och förmedla någonting om man inte har gedigna kunskaper. Det är mycket svårt att vara lärare under ett helt långt liv om man inte har kunskaper som man kan bygga vidare på. För det krävs det en bra lärarutbildning och en ämnesinriktad fortbildning. Vi kommer aldrig ifrån det. Inget pedagogiskt modeord eller liknande kan ersätta det värde som djupa ämneskunskaper har.

Anf. 75 HELGE HAGBERG (s):

Fru talman! Vi har inte lyckats med skolan, säger Ann-Cathrine Haglund.

Vi har lyckats ganska bra med den svenska skolan, men vi har ännu högre ambitioner. Till den ändan har vi fattat en rad beslut under de senaste åren, t.ex. besluten om styrpropositionen, kommunaliseringen, lärarutbildningen och fortbildningen. De förslag som kommer om statsbidraget och den organisation som slutligt skall gälla när vi har genomfört kommunaliseringen syftar också till att ytterligare höja ambitionsnivån och till att klara av en större del av det som vi i dag inte klarar av.

Anf. 76 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Ja visst, Helge Hagberg, är den vanliga skolan lärartät och kostar mycket. Jag sade att det också finns bra skolor i offentlig regi. Jag kan inte neka till det. Jag har själv varit ute som lärare och sett väldigt bra skolor, men för den skull skall man ju inte sänka Waldorfskolan, som definitivt är bra.

Den vanliga skolan, som jag själv arbetar inom, är för uppsplittrad. Den är snuttifierad. Det är för mycket kringpersonal, och lektionerna är små korta pass. Det behövs ett annat tänkande, och länskolnämndernas redovisning har också pekat på en helt annan inriktning, hur man skall lägga upp det på ett annat sätt. Jag instämmer i deras beskrivning, för det är en verklig-hetsbeskrivning.

Men för den skull kan ju inte jag förstå varför man inte kan satsa på Waldorfskolorna. Det finns säkert fel i Waldorfskolorna också. De är säkert inte exemplariska allihop, men de fungerar och barnen trivs där.

Jag kan inte förstå varför det inte skall vara jämlikhet i fråga om ekonomiska bidrag, varför inte bidrag skall utgå till alla svenska skolbarn, oavsett om de går i en friskola eller en vanlig grundskola. Det hör till de mänskliga rättigheterna att föräldrarna själva skall få välja skolundervisning för sina barn.

Anf. 77 HELGE HAGBERG (s):

Fru talman! Det är mycket som hör till de mänskliga rättigheterna. Det är klart att det tillhör de mänskliga rättigheterna att påstå vad som helst.

Larz Johansson redogjorde för hela händelseförloppet när det gäller statsbidrag till de fristående skolorna. Det utgår statsbidrag till de skolorna, Eva Goës! Det är lägre än till de andra skolorna, men det har bestämts av den svenska riksdagen, och förslaget kom från en regering som inte hade socialdemokratiska förtecken. Vi genomförde med s-vpk-majoritet här i riksdagen den proposition som Ulla Tillander hade lagt fram.

Nu har vi fått utvärderingen av hela verksamheten under 80-talet. Förmodligen står vi inför att göra nya satsningar, och det inbegriper också de fristående skolorna. Ta det lugnt! Överlevnadsbidraget kommer i särskild ordning.

Anf. 78 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Ja, jag hoppas att överlevnadsbidraget kommer i särskild ordning. Larz Johansson har ju pekat på det, och jag tyckte att jag hörde instämmande från Helge Hagbergs håll.

Visst, Helge Hagberg, nog vet jag att det utgår statsbidrag till fristående skolor, men jag vet också att det är bra mycket lägre än till andra skolor. Jag var inte här i riksdagen när ni fattade beslut om detta, och därför måste jag faktiskt markera att i miljöpartiets skolpolitik är ett par av de väsentligaste frågorna att det skall vara statsbidrag som följer eleverna och att man har rätt att välja skola.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 maj.)

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkanden
1989/90:UbU15 Anslag till gymnasieskolor, m.m. (prop. 1989/90:100 delvis)
och
1989/90:UbU16 Anslag till fristående skolor på gymnasial nivå, m.m. (prop.
1989/90:100 delvis).

*Anslag till
gymnasieskolor,
m.m.*

Förste vice talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU15 och UbU16 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 79 BIRGITTA RYDLE (m):

Fru talman! Komna så här långt i den utbildningspolitiska debatten är det nu dags för gymnasieskolfrågorna. Det första betänkandet, UbU15, är ganska tjockt, men ser man till innehållet är det rätt tunt. Det beror naturligtvis på att de stora frågor som rör gymnasieskolan inte kommer att behandlas förrän propositionen om reformering av gymnasieskolans linjer föreläggs riksdagen under nästa år, som vi får hoppas.

Regeringen föreslår i årets budgetproposition en utökning av antalet platser i försöksverksamheten med treårig gymnasial yrkesutbildning med 1 200. Sammanlagt kommer då försöksverksamheten att omfatta 11 200 platser. Men då är det knappast någon försöksverksamhet längre, utan det är snarast ett genomförande av en ny gymnasieskola. Och detta sker utan att riksdagen beslutat hur den nya yrkesinriktade utbildningen skall se ut.

Det finns många frågor att ställa kring ÖGY-modellen, t.ex: Är organisationsformen den rätta? Kan man verkligen nå den dubbla målsättningen – att ge både en god yrkesutbildning och allmän behörighet för högskolan? Hur får man platser till den företagsförlagda utbildningen? Hur klarar man rekryteringen av handledare? Och den kanske viktigaste frågan av alla: Vad kostar en fullt genomförd reform?

Socialdemokratiska regeringar kommer och går, för att man inte kan enas om åtstramningar. Men inom utbildningsområdet kör man vidare med kostsamma reformer som om ingen ekonomisk kris fanns. Försöksverksamheten lockar kommunerna att göra stora investeringar för framtiden för en utbildning som ännu inte är vare sig utvärderad eller beslutad.

Vi moderater vill se anpassningsbara, ekonomiskt realistiska alternativ som siktar på det som är skolans centrala uppgift, att ge kompetens i det som man utbildar sig för.

Vi moderater reserverar oss av alla de skäl som jag har angivit mot en ökning av försöksverksamheten med de 1 200 platserna.

Fru talman! Vi anser att lärlingsutbildningen är illa behandlad av utskottets majoritet. Lärlingsutbildningen fyller en utomordentligt stor funktion, eftersom den för många ungdomar innebär ett bra alternativ till reguljär gymnasieskolundervisning. Dessutom är den en god hjälp för småföretagare, som gärna ser en lärling som är intresserad och som kan arbeta vidare i det lilla företaget efter genomgången lärlingsutbildning.

Det kan inte vara rimligt att avgränsningar mellan lärlingsutbildning och

gymnasieskolutbildning görs så, att det skapar motsättningar mellan dem. Båda behövs. Inga stelbenta regler får hindra att elevernas och arbetsgivarernas önskemål tillgodoses. Inte minst gäller detta ungdomar inom kommunernas uppföljningsansvar som av olika skäl hellre skulle vilja vara lärlingar än elever i den reguljära gymnasieskolan.

Fru talman! I reservation 16 stöder vi tillsammans med folkpartiet motion Ub270 av Lars Ahlström m.fl. Det kommer att ställas stora krav på företagen när det gäller den arbetsplatsförlagda utbildningen inom den pågående försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning. Inte minst gäller detta kvalitetskraven på utbildningsplatserna i företagen, eftersom det är fråga om en kursplanestyrd undervisning med krav på utbildade yrkeshandledare.

Det gäller ju att ge eleverna bästa möjliga utbyte av yrkesundervisningen. För att få fram de lämpligaste arbetsplatserna är det rimligt att särskilt utsedda kontaktpersoner medverkar i fördelningen av de till småföretagen förlagda utbildningsplatserna. För att finansiera detta bör det anvisas särskilda medel.

Så till idrottsgymnasierna. Skolöverstyrelsen har, av sin anslagsframställning att döma, ett gott samarbete med Riksidrottsförbundet och tillstyrker dess förslag om att inrätta ytterligare 100 platser vid idrottsgymnasierna. Detta motsätter sig regeringen och ger därmed uttryck för en mycket snäv inställning till ungdomars specialinriktningar och önskemål. Ännu snävare framstår det uttrycket, när utskottsmajoriteten inte ens vill ställa upp på en fortsatt försöksverksamhet med regionala idrottsgymnasier som ett mellanting mellan sådana med riksintag och hemortsalternativ. Vi moderater reserverar oss till förmån såväl för de av SÖ föreslagna ytterligare 100 platserna som för fortsatt försöksverksamhet med regionala idrottsgymnasier – i den senare reservationen tillsammans med folkpartiet.

Absolut snävast framstår majoritetens inställning till gymnasieelevernas specialintressen när man från regeringens och utskottsmajoritetens sida så hårdnackat motsätter sig möjligheterna att inrätta specialgymnasier med riksintag för andra intresseinriktningar än idrott eller estetiska ämnen. Jag skulle gärna vilja få svar på frågan av Lars Svensson, som jag förstår företräder majoriteten i den här debatten, varför specialbegåvningar inom t.ex. fysik eller biologi inte skulle kunna få möjlighet att läsa vid en gymnasieskola som specialiserar sig på dessa ämnen. Vi vet att intresset för miljöfrågor är oerhört stort bland våra ungdomar. Varför motsätter ni er då att riksrekryterande gymnasieskolor med inriktning på miljöfrågor inrättas? Och varför inte inrätta språkgymnasier? T.o.m. ni socialdemokrater borde vara medvetna om vad det betyder för vårt land att ha språkkunniga ungdomar.

Fru talman! Samma ovilja mot enskilda elevers och deras föräldrars intressen kan man klart se när man läser det andra betänkandet om gymnasieskolfrågor, UbU16, som behandlar anslag till de fristående gymnasieskolorna. Vi moderater anser, och det har vi debatterat tidigare här under eftermiddagen och kvällen, att det är hög tid att införa ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor på gymnasial nivå likaväl som för fristående grundskolor. Detta statsbidrag skall grundas på en, som vi tycker, självklar princip att det skall vara möjligt för elever och föräldrar att välja skola. Därför skall bidraget vara elevrelaterat och motsvara det bidrag staten betalar till elever i likar-

tad kommunal utbildning. På så sätt skapas en verklig frihet för föräldrar och elever att välja skola. Det är precis lika viktigt när det gäller gymnasieskolan som när det gäller grundskolan.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till de reservationer i dessa båda betänkanden – UbU15 och UbU16 – där vi moderater är företrädna.

Anf. 80 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Debatten gäller alltså nu utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU15 och 16. Jag skall här aktualisera några av de förslag där folkpartiet önskar ett annat beslut än utskottets majoritet.

Intresset för försöksverksamhet med treårig yrkesinriktad utbildning är mycket stort. Därför har regeringen föreslagit att antalet intagningsplatser skall utökas med 1 200, till 11 200 platser.

Folkpartiet föreslår att riksdagen beslutar satsa ännu mer på den här försöksverksamheten. Vi vill öka antalet intagningsplatser med 4 000, till 14 000 platser. Vi föreslår att de pengar som behövs för att finansiera vårt förslag överförs från anslaget B19 Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m.m.

En huvudorsak till att folkpartiet föreslår en ökad satsning på den här försöksverksamheten är att ingen kommun skall behöva ordna både tvååriga och treåriga yrkesutbildningar inom samma studieinriktning. Då behövs fler intagningsplatser än vad utbildningsutskottets majoritet föreslår.

Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 18 och 24.

Värderade talman! Folkpartiet föreslår att vi skall satsa mera på lärlingsutbildning. Det finns stor brist på yrkesutbildad arbetskraft, särskilt i småföretag och hantverksyrken, där resurser för rekrytering och internutbildning inte är så stora. Med en ökad satsning på den gymnasiala lärlingsutbildningen skulle läget för många s.k. bristyrken, särskilt inom hantverkssektorn, bli väsentligt bättre. Mycket ofta får lärlingar fast anställning i det företag som svarat för deras lärlingsutbildning. Vi tror så mycket på lärlingsutbildningens fördelar, att vi t.o.m. tycker att viss lärlingsutbildning skall kunna inrättas även om det finns annan gymnasieutbildning med samma utbildningsinriktning i samma kommun.

I reservation nr 6 föreslår folkpartiet, att statsbidraget till den gymnasiala lärlingsutbildningen skall förbättras.

I reservation nr 8 föreslår vi att vissa nu gällande regler i gymnasieförordningen som begränsar tillgången på lärlingsplatser skall avskaffas.

Jag yrkar bifall till reservationerna 6 och 8.

Värderade talman! Det finns ett antal intagningsplatser för specialidrott vid de s.k. idrottsgymnasierna. Erfarenheterna från den utbildningen är mycket god. Eleverna, som kombinerar idrottsträning på elitnivå med gymnasiestudier, lyckas mycket bra – både med studierna och idrotten. Därför föreslår folkpartiet att antalet intagningsplatser på idrottsgymnasierna skall öka. En liknande form för kombination av gymnasiestudier och elitidrott är de s.k. regionala idrottsgymnasierna.

Ulf Melin, från moderaterna, och jag har i en motion aktualiserat läget vid de regionala idrottsgymnasierna i de småländska kommunerna Eksjö, Jönköping och Vetlanda. Den studieformen har helt blygsamt kallats "Små-

landsmodellen". En finess med just denna kombinationsmodell är att eleverna inte behöver resa så långt till sin gymnasieort. De kan t.o.m. fortsätta att tävla för sin gamla hemmaklubb. Såväl Sveriges riksidrottsförbund som berörda specialidrottsförbund har tillstyrkt en fortsatt försöksverksamhet enligt "Smålandsmodellen".

Intagningsnämnderna i regionen anser att denna form av utbildning – ett mellanting mellan idrottsgymnasier med riksintagning och det s.k. hemortsalternativet för idrottande elever – är det bästa studiealternativet för idrottsintresserade ungdomar. Om skolöverstyrelsen godkänner fortsatt försöksverksamhet kan elever som rekryteras utanför resp. gymnasieregion till de regionala gymnasieskolorna beviljas inackorderingstillägg enligt gällande regler. Den poängen är huvudorsaken till reservation nr 13.

Jag är mycket besviken på utbildningsutskottets majoritet som inte ställer upp på den här försöksverksamheten. När alla specialbedömare är överens, och när de aktuella kommunerna ställer upp på alla tänkbara sätt med lokaler, lärare och instruktörer, borde staten åtminstone kunna medverka till att några relativt få elever kan få inackorderingstillägg. Ett stöd för reservation nr 13 skulle rädda de regionala idrottsgymnasierna.

Värderade talman! Nu erbjuder vi idrottsintresserade ungdomar och ungdomar med särskilt intresse för estetiska ämnen att få satsa på en kombination av gymnasiestudier och intensiv träning i sin specialidrott resp. vissa estetiska ämnen. Folkpartiet föreslår att samma möjlighet skall finnas för satsning på läroämnena som t.ex. matematik, fysik och språk. Visst skulle vi kunna ordna gymnasieskolor med riksintagning för teoretiskt specialintresserade elever likaväl som för idrottsligt eller t.ex. musikaliskt specialintresserade ungdomar? Jag yrkar bifall till reservationerna 11, 13 och 22.

Värderade talman! Jag skall kommentera ytterligare en reservation i det här betänkandet. Det gäller reservation nr 16, som handlar om medel för ackvisitörer. Dessa skall speciellt arbeta med att få fram platser på små företag för den arbetsplatsförlagda utbildningen inom försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning i gymnasieskolan. Om vi skall få tillräcklig bredd på den här försöksverksamheten, måste vi vara beredda att vidta särskilda åtgärder för att "ragga upp" alla tänkbara utbildningsplatser. Vi anser att det då är särskilt viktigt att några ackvisitörer satsar speciellt på de små företagen.

Värderade talman! Utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU16 behandlar anslag till fristående skolor på gymnasial nivå m.m. I reservation nr 1 föreslår moderater och folkpartister att statsbidraget till fristående skolor på gymnasial nivå skall vara sådant att det gynnar elevernas möjligheter att välja skola.

I vårt förslag anger vi att statsbidraget bör kunna beräknas per elev och motsvara ungefär det belopp som staten betalar för elever i likartad kommunal utbildning. Det förslaget är ett fullföljande av vårt förslag om ett elevrelaterat statsbidrag även för grundskolan.

Jag yrkar bifall till reservation 1 i UbU16.

Värderade talman! Härmed yrkar jag alltså bifall till samtliga reservationer med folkpartister bland undertecknarna i betänkandena UbU15 och 16 samt i övrigt till utbildningsutskottets hemställan.

Anf. 81 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! När vi nu i den här långa skoldebatten behandlar gymnasieskolan rör det sig om den skolform som står inför de största förändringarna. När propositionen om framtidens gymnasieskola läggs fram – förhoppningsvis i höst – återkommer vi till en mer ingående och övergripande diskussion om gymnasieskolan på längre sikt. I de här båda betänkandena behandlar vi mer närliggande frågor, frågor som gäller den gymnasieskola som vi har i dag. Jag skall här i första hand ta upp de områden där vi i centern har avvikande meningar.

Reservation 1, där även vpk är med, gäller antalet intagningsplatser inom gymnasieskolans direktram. Eftersom vi anser att gymnasieskolan skall vara en skola för alla som vill gå i den, har vi under en lång tid krävt en utökning av antalet platser, så att samtliga 16-åringar skall kunna få plats. Vi hade framgång förra året, då vi fick majoritet för att antalet platser skulle utökas med 2 000. Fortfarande fattas det 600 platser för att uppnå full behovstäckning, detta enligt skolöverstyrelsens beräkningar. Vi föreslår därför att ramen uppräknas med 600 platser till totalt 127 600 platser, och vi anvisar också medel för detta.

Så till den treåriga yrkesutbildningen. Flera av oss minns säkert de förväntningar som ställdes efter det att ÖGY-utredningen presenterats och en proposition utlovats för några år sedan. Propositionen lät vänta på sig, och när den äntligen kom innehöll den inget heltäckande förslag utan en begränsad försöksverksamhet. Vi tyckte då att det var fel att inte starta i full skala, men fick ge vika för majoriteten. Sedan dess har vi krävt att försöksverksamheten skall utökas. Vi känner till de förväntningar och det engagemang när det gäller förberedelser som finns ute i kommunerna. Nu föreslår vi tillsammans med folkpartiet att antalet platser skall utökas med 4 000 och således omfatta 14 000 intagningsplatser budgetåret 1990/91.

Vi tycker att utskottsmajoritetens argument för att inte ta det här steget är svagt när utskottsmajoriteten säger att det endast är den första gruppen om 6 000 elever som kan utvärderas i den särskilda utvärdering som skall redovisas den 1 september 1991. Om det skulle vara skälet, skulle man ju inte ha utökat alls, men man utökar ju med 1 200 platser. Vårt förslag till utökning skulle innebära att det blir möjligt att få med alla intagningsplatser inom samma utbildningsinriktning i en kommun. Vi finansierar utökningen genom en minskning av anslagsbeloppet för kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år.

Vi har också tidigare krävt att försöksverksamheten inom ÖGY delvis skall riktas mot småföretagen och hantverksutbildningen. Då skulle man kunna se hur man lämpligen skall lägga upp den typen av utbildning. Kanske skall man börja med praktiken för att väcka intresse för behovet av teoretisk utbildning senare. Då kunde man få en jämförelse med den lärlingsutbildning som finns i dag och få ett bättre underlag för framtida beslut. Över huvud taget är vi övertygade om att man måste vara flexibel vid utformningen av den här typen av utbildningar. Det gäller att ta vara på och utveckla det som eleverna är intresserade av, att ge dem som kanske inte lyckas så bra i grundskolan ny självkänsla, få dem att inse att de faktiskt kan göra någonting bra.

En annan reservation gäller delningstalet för klasser inom jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsutbildningar. Vi vet att antalet sökande till dessa utbildningar under senare år har minskat kraftigt, vilket inte är konstigt med tanke på den negativa utvecklingen inom lantbruket och den minst sagt osäkra framtiden. Ändå är det nödvändigt att de här utbildningarna får leva vidare, för det är väl ändå så, att alla är ense om att vi skall ha ett jordbruk i Sverige även i framtiden, eller hur? Vilka omställningar som än sker kommer det ovillkorligen att ställas höga krav på dem som utövar ett yrke. Utbildningsbehovet kommer att vara stort. Därför är det nu viktigt att vi slår vakt om de skolor som finns och hjälper dem att överleva under denna svåra period. En övergång till 16-klass på de orter där antalet sökande nu är lågt kan ge möjligheter för dessa skolor att överleva. Länsskolnämnden bör ges rätt att besluta om 16 som delningstal. Jag skulle vilja fråga representanter för övriga partier varför de inte kan gå med på denna ganska enkla åtgärd för att med tanke på framtiden rädda dessa utbildningar. Vi hade tidigare i eftermiddag en debatt om nedläggningar och återupptagande av utbildningar. Björn Samuelson, som inte finns i kammaren just nu, argumenterade mycket värtaligt om det felaktiga i att lägga ned utbildningar, som man vet kommer att behövas i framtiden. Det skulle vara intressant att i just denna fråga få kommentarer från de övriga partiernas representanter.

Vi har även en reservation som handlar om idrottsgymnasier för handikappade. Idrotten har en stor betydelse för handikappades självkänsla och delaktighet i samhället. Vi anser därför att det bör vara möjligt att starta idrottsgymnasier för handikappade grupper.

En av våra reservationer handlar mera om administration. Det gäller avstämningsdatum för antalet elever i gymnasieskolan, för närvarande den 15 januari. Tidigare var det den 15 september. Den senaste tidpunkt som nu gäller har lett till vissa planeringssvårigheter för skolhuvudmännen. Bl.a. har man inte kunnat använda tillgängliga timresurser på ett bra sätt. Vi föreslår därför att avstämningsdatum flyttas till den 15 november året före.

Till slut, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 3, 9, 12, 19, 21 och 25 i betänkande nr 15.

Anf. 82 YLVA JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Gymnasieskolan väntar på förändring och utveckling. På många håll, i skolorna, i organisationer, i politiska partier och i arbetslivet, diskuteras nu gymnasieskolan och de behov gymnasieutbildningen förväntas fylla. Ännu dröjer det innan vi här i riksdagen har något konkret förslag att ta ställning till, men det finns enligt min mening ändå anledning att nu till diskussion ta upp några frågor om den framtida gymnasieskolan.

Gymnasiet måste svara mot de behov som finns och kommer att finnas inom arbetslivet, inom den högre utbildningen och inom samhället i stort. Men gymnasieutbildningen måste också ge ett stort utrymme för den kunskap som inte kan omsättas till någon omedelbar "nytta". Vi i vpk vill skapa en gymnasieskola som bättre än i dag svarar mot de krav som ställs på den, men samtidigt vill vi värna om bildningen. Kunskaper och färdigheter har ett värde i sig, inte bara som redskap för att lösa ett konkret problem eller som förutsättning för ett visst yrke.

Enligt min mening är högerns syn på kunskap en instrumentell syn, där kunskap låter sig mätas i betygsssteg och i sin helhet fångas inom lärobokens pärmar. Mot denna kunskapssyn vill jag ställa folkets bildning, den folkbildning som har sina rötter djupt i arbetarrörelsen och som alltid har gått hand i hand med demokrati och jämlikhet. Gymnasieskolan måste ses som en stor och viktig insats för folkbildningen. Bl.a. därför vill vi skapa en gymnasieskola för alla.

Gymnasieskolan måste dimensioneras för att alla ungdomar skall kunna erbjudas plats i den. Med det förslag till dimensionering av gymnasieskolan som utskottsmajoriteten nu föreslår kommer antalet platser i förhållande till antalet 16-åringar att minska. För att inte göra det svårare för dem som vill börja gymnasiet i höst än vad det var för dem som började hösten 1989 föreslår vi i vpk tillsammans med centerpartiet ytterligare 600 platser.

Att börja i gymnasieskolan är att börja på något nytt i förhållande till grundskolan. Jag tror att det är viktigt att gymnasieskolan får vara något kvalitativt annorlunda än grundskolan, med nya ämnen och nya sätt att arbeta på.

Dagens gymnasieskola rymmer många problem och brister. Det största problemet är tudelningen i yrkesutbildning resp. allmän, studieförberedande utbildning. I skolöverstyrelsens förslag till en reformerad gymnasieskola som nyligen har remissbehandlats vidhåller man en traditionell uppdelning mellan "teoretiskt" och "praktiskt" arbete, liksom mellan studieförberedande och yrkesförberedande utbildning. Den skarpa uppdelningen i gymnasieskolans två världar stämmer varken med elevernas intressen och inriktning eller med behoven på den framtida arbetsmarknaden.

Vi i vpk föreslår, liksom många viktiga remissinstanser såsom t.ex. LO, TCO och Elevorganisationen, en sektorsindeldad gymnasieskola. Dagens många utbildningslinjer bör ersättas med fem, sex breda studieområden. Var och en av dessa sektorer bör vara inriktad mot ett kompetensområde och knyta an till en del av arbetsmarknaden, t.ex. vård, teknik, ekonomi, miljö och samhälle. Alla sektorer bör innehålla både studieförberedande och yrkesförberedande inslag, och alla utbildningar bör vara treåriga. Det är, anser vi, rimligt att eleverna får en möjlighet att välja gymnasieutbildning efter intresse och inte i första hand efter förväntad nivå i arbetslivet. En konstruktion av gymnasieskolan med karaktärsämnen, gemensamma basämnen och individuella val tror vi skulle kunna passa bra i en sådan reformerad gymnasieskola.

ÖGY-reformen syftar till att modernisera yrkesutbildningarna och ge eleverna en kraftigt förbättrad kompetens dels när det gäller möjligheterna på arbetsmarknaden, dels när det gäller förutsättningarna för vidare studier. Det är därför viktigt att den pågående försöksverksamheten ges bra förutsättningar. Vpk föreslår bl.a. utökade resurser både för genomförandet av försöksverksamheten och för lokaler och utrustning.

Vi i vpk föreslår också att den drift- och underhållstekniska linjen inom ramen för ÖGY-försöket förlängs till en treårig energiteknisk linje i enlighet med det förslag som tagits fram av skolöverstyrelsen. Det skulle då bli det enda ÖGY-försöket inom energi-, drift- och underhållsteknik, områden som är strategiskt viktiga för framtiden.

I den föregående debatten behandlade vi bl.a. anslaget till kultur i skolan som numera ingår i anslaget till särskilda utvecklingsinsatser. Kulturen i gymnasieskolan spelar troligen en mycket viktig roll när det gäller ungdomars fortsatta intresse för kultur. Vpk föreslog i det betänkande som vi nyligen behandlade att anslaget till bl.a. kultur i skolan skulle ökas med ca 50 %, bl.a. för att möjliggöra försöksverksamhet av den typ som beskrivs i motion Ub244.

Fru talman! Jag vill avsluta med att ta upp ett av de allra största problemen på den svenska arbetsmarknaden, nämligen det faktum att vi i vårt land har en av världens mest könsuppdelade arbetsmarknader trots att en rekordstor andel av kvinnorna förvärvsarbetar. Genom att kvinnor och män finns inom helt olika yrkesområden förstärks orättvisorna mellan könen när det gäller t.ex. lön, inflytande på arbetet och arbetsmiljö.

Man kan fråga sig hur en förändring av denna orättvisa arbetsmarknad skall kunna ske så länge som könsfördelningen mellan gymnasieskolans linjer ser ut som den gör. I praktiken har vi i dag ett flickgymnasium och ett pojkgymsnasium. Endast på ett fåtal av linjerna är könsfördelningen något så när jämn. På hälften av gymnasieskolans linjer är över 90 % av eleverna antingen bara flickor eller bara pojkar.

När riksdagen behandlade jämställdhetspolitiken inför 90-talet beslutades bl.a. att andelen elever av s.k. underrepresenterat kön skulle öka till minst 10 % i de utbildningar där flickor resp. pojkar nu utgör mindre än 5 %. Detta är en ganska blygsam målsättning, men trots detta konstaterar regeringen i årets budgetproposition att någon utjämning mellan könen inte skett. Det har visat sig lättare att rekrytera pojkar till flickdominerade utbildningar än tvärtom. Dagens gymnasieskola bidrar alltså inte till att öka flickornas valmöjligheter på arbetsmarknaden.

Det behövs nu en ordentlig förnyelse av gymnasieskolan, och en sådan reformering måste utformas så att dagens flick- och pojkgymsnasium försvinner och ersätts av en bra utbildning som ger alla elever bra förutsättningar och valmöjligheter på arbetsmarknaden. Jag skulle vilja fråga Lars Svensson på vilket sätt jämställdhetsmålen, och den dåliga ställning på arbetsmarknaden som kvinnorna i dag har, påverkar utformandet av den nya gymnasieskolan.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till de reservationer i de aktuella betänkandena som vpk undertecknat och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 83 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Jag har liksom Ylva Johansson en stor förhoppning på en reformerad gymnasieutbildning. Det finns i utbildningen olika block, men jag anser att miljöundervisning skall ingå i alla block.

Det jag i dag vill fästa uppmärksamheten vid är lärlingsutbildningen som håller på att tyna bort i dagens skola. Försöket med treåriga yrkeslinjer på gymnasiet, ÖGY, har inte i alla stycken fallit väl ut. Det kan vara på samma sätt som när det gäller måndagsexemplar av en bra bil. Men vi anser att yrkesutbildning i större utsträckning bör ske i form av lärlingsutbildning för att vi skall kunna behålla hantverk och kunna ha kvar småskaliga industrier och småföretag. Detta kan vara ett sätt att lättare få ett fast arbete och också ett

sätt att rädda hantverksyrket. Vårt förslag om värtjänst skulle också passa väl in i denna utbildning och skulle kunna tillämpas för det tredje året.

I dag är det länskolnämnderna som fattar beslut om hur många intagningsplatser som kommunerna får inrätta. Vi ser årets budgetförslag som ett hot. Enligt vad jag kunde utläsa av förslaget skulle anslaget till lärlingsutbildningen skäras ned med nästan 25 %. Det innebär att länskolnämnderna kommer att få mindre medel att fördela. En sådan stor nedskärning på lärlingsutbildningen måste förhindras. Jag ser inte någon anledning att forcera fram ÖGY. Det ger kvantitet, men jag är inte säker på att det ger kvalitet.

När det gäller försöksverksamhet med treårig energiteknisk linje kommer vi i miljöpartiet att stödja förslaget i vpk:s motion, och vi har tillsammans avgivit en reservation. Jag ställer upp på den reservationen, eftersom utvecklingen i samhället kräver energieffektivitet och en annan resurssnålhet. Man måste ta hänsyn till att samhället förändras. Jag tror att den här linjen skulle få en annan inriktning med ett förändrat kompetenskrav, en inriktning för ett samhälle som är energieffektivt och miljövänligt.

Jag yrkar också bifall till reservation 21 i betänkande UbU15 som handlar om att tidigarelägga avstämningsdatum för antalet elever i gymnasieskolan, dvs. att det flyttas från den 15 januari till den 15 november året innan, vilket också Marianne Andersson i Vårgårda tog upp.

Jag yrkar vidare bifall till reservation nr 1 till utbildningsutskottets betänkande 16, som handlar om ett nytt bidragssystem för fristående skolor på gymnasial nivå. De skolorna skall omfattas av samma bidragssystem som övriga skolor.

Jag tycker att miljöundervisningen är viktig, och man måste försöka att uppdatera både böcker och lärare. I dag kan man i vissa böcker läsa följande: Vid vissa tekniska processer uppstår miljöskadlig verksamhet. Detta kan dock lösas med lämplig skorstenhöjd eller lokalisering.

Sådant vill jag inte läsa i framtidens böcker i gymnasieskolan. Det är på naturvetenskaplig linje som man får läsa detta. Jag hoppas väldigt mycket på en ny reformerad gymnasieskola.

Anf. 84 LARS SVENSSON (s):

Fru talman! Flera av de tidigare talarna har hänvisat till att det pågår en beredning inom regeringskansliet angående den framtida gymnasieskolan. Det är självklart att det påverkar både debattinläggen och de betänkanden som vi i dag har framför oss. Ett av skälen till att betänkandena kanske är litet tunna är att en hel del av de ärenden, i första hand läroplansärenden, som gäller gymnasieskolan har måst flyttas till hösten på grund av den höga arbetsbelastningen inom utskottet. Detta gör väl i och för sig ingenting för debatten. Det som debatten i dag handlar om och som förslaget gäller är frågan om de anslag som skall utgå till gymnasieskolan och till de fristående skolorna. Det gäller betänkandena 15 och 16.

Det är naturligt att dimensioneringen av gymnasieskolan liksom tidigare år är en av de frågor som kommer att dominera debatten om gymnasieskolan. Den ordning som tillämpas är att vi fastställer antalet intagningsplatser för två år framåt och planeringsramar för det tredje året. Det innebär att den ram som fastställdes under förra året och som gällde både för 1989/90 och

nu 1990/91 har i verkligheten redan beslutats av riksdagen. Självfallet kan riksdagen ändra beslutet och utöka eller minska om man så finner anledning att göra. Men vad som är viktigt att säga när det gäller diskussionen om ramens storlek, och som jag tycker att de som har yrkat på höjningar skall komma ihåg, är att planeringen ute i kommunerna utgår från de beslut som riksdagen fattade förra året. Vi har många gånger sagt att det är viktigt att signaler från riksdagen kommer i god tid ut till kommunerna och att man inte fattar beslut så sent att kommunerna därigenom tvingas göra omprioriteringar och omplanering. Det är egentligen det som är skälet till att denna ordning med ramar har införts.

Om det är så att vi varje år skall ändra på ramarna, skapar detta självfallet problem, för länskolnämnden men i första hand för kommunen. Den lilla ökning som finns av 16-åringar i Sverige till förra året, i detta fall 600, är icke av den storleksordning att det motiverar att man höjer ramen. Intrycket kan ha getts att det inte finns platser så att det räcker för alla 16-åringar. Då bör jag uppmärksamma de av kammarens ledamöter och debattörer som finns här på att antalet 16-åringar nu inför året 1990/91 är 112 100. Vi har en planeringsram som vi beslutar om nu och som fastställdes i fjol till 127 000. Det finns alltså utrymme för samtliga 16- och 17-åringar att komma in i gymnasieskolan. Men det har också att göra med hur man väljer. Därför är det naturligt att de som bara har ett val kanske inte kommer in, då de inte har något alternativ till det val de har gjort.

Jag kan peka på det kommande året, eftersom det också ingår i den diskussion vi för. För år 1991/92 beräknas antalet 16-åringar bli 105 700, medan antalet platser enligt det förslag som nu föreligger är 119 000. Snejlar man sedan framåt för 1992/93, 1993/94 och 1994/95 sjunker det stadigt från 100 400 ner till 94 600. När det gäller regeringens prognos framöver har vi sagt att vi accepterar att den läggs fram för riksdagen, men vi vill inte ta slutlig ställning för de åren eftersom vi först vill se vad den nya gymnasieutredningen kommer fram till.

Med detta har jag velat säga att det är fel när man vill göra gällande att den ram som vi i dag beslutar om, och den som fastställdes förra året, inte skulle räcka till 16- och 17-åringarna. Det finns utrymme för dem, och dessutom finns det utrymme för även äldre sökande. Jag yrkar avslag på reservationen.

Det är viktigt att vi får fram förslag på hur den nya gymnasieskolan skall se ut. Det är därför som regeringen för några år sedan gav ett uppdrag till SÖ och till vissa enskilda utredare att se över gymnasieskolan. Det gäller yrkesutbildningen i framtiden. Det gäller den nya studievägsstrukturen och timplanen för de studieförberedande kurserna. Det gäller det s.k. mittblocket, och det gäller den lilla ramen. Till detta skall också infogas den speciella utredning som gäller skola – arbete. Det har alltså lagts fram förslag, och de har varit ute på en bred remiss. Jag tror att vi måste invänta en ordentlig diskussion till dess att man har fått möjligheter att ordentligt bearbeta remissmaterialet.

Låt mig gärna säga att jag självfallet har synpunkter. Ylva Johansson, på hur man kan tänka sig att den framtida gymnasieskolan skall se ut. Jag tycker t.ex. att samtliga skall kunna erbjudas en treårig utbildning. Jag tycker att det skall finnas breda ingångar, och jag tycker att det skall skapas en studie-

vägstruktur som inte skapar återvändsgränder. Jag tror att det är viktigt att gymnasieskolan infogas i ett system som ger möjligheter för dem som väljer att söka till gymnasieskolan att de skall kunna – om så finnes lämpligt – välja en annan studieväg och också kunna gå vidare till fortsatta studier. Det är viktigt att man ser gymnasieskolan som en allmän ungdomsskola som är frivillig och som ger möjligheter för ungdomarna att välja och ha rätt att välja fel. De skall kunna få en grundutbildning som är så bred så att den därigenom ger möjligheter till att både utbilda sig eller att välja yrke.

Det är intressant att se på hur en anställning går till i dag. Det är oftast som anställningar sker till yrken där man icke har just den utbildningen men där det är nödvändigt med en riktig grundutbildning. Därför vill jag säga till dem som talar så vackert om lärlingsutbildning, att det är icke alls den utbildning som arbetsgivarna vill ha! Arbetsgivarna vill inte ha en utbildning, Birgitta Rydle, som är sämre eller på lägre nivå än den gymnasieutbildning som finns i dag. Det borde snarare vara på tiden att moderaterna också kommer i fatt med den verklighet vi lever i. Arbetsgivareföreningen säger själv att man vill ha en ordentlig grundutbildning hos dem som söker arbete. Det kan kanske ha mindre betydelse vilken linje den sökande har gått på. Men huvudsaken är att den sökande har en utbildning som motsvarar gymnasieskolan. Det erbjuder icke lärlingsutbildningen. Lärlingsutbildningen ger icke denna bredd och detta djup som man kan förvänta sig. Kvar finns det möjligheter att inom speciellt smala yrkesområden, t.ex. hantverk, där det går och känns rätt att ordna utbildning.

Nu har moderaterna fått en stödpatrull i miljöpartiet. Men ni kommer att konstatera att det 'näringslivet och samhället behöver är icke en lärlingsutbildning utan det är en bred och bra gymnasieutbildning som man kan bygga vidare på om man så vill. Det stämmer med det intresse och de önskemål som finns inom näringslivet. Det är smala yrkesområden, som t.ex. hantverksyrken, och det är utbildningar som ej kan anordnas av gymnasieskolan. När vi sedan tittar på den framtida gymnasieskolan får vi se hur eventuellt en lärlingsutbildning kan inrangeras. Men vi måste ställa andra krav på lärlingsutbildningen än de krav vi i dag har. Vi måste garantera att de som eventuellt går en lärlingsutbildning får en betydligt bredare och bättre bas. Det är också angeläget att den som går en lärlingsutbildning icke knyts till en speciell arbetsgivare utan har möjlighet att välja den arbetsplats han själv vill ha efter genomgången utbildning.

När det gäller lärlingsutbildning vill jag också gärna säga att det inte är brist på platser som är anledningen till att inte fler sådana utbildningar anordnas. Vi har i dag 3 200 platser i ungefär 150 yrken. Men de platser som finns utnyttjas inte. Dels är intresset svagt hos arbetsgivarna, dels väljer inte ungdomarna dessa alternativ. Ungdomarna vet att de har bättre nytta av en ordentlig gymnasieutbildning än av den begränsade utbildning som lärlingsutbildningen ger. Jag tycker att det är viktigt att man slår fast detta, att det inte är brist på platser som hindrar en eventuell utökning av lärlingsutbildningen.

I och för sig skulle man naturligtvis vara glad över att moderaterna nu säger att vi behöver resurser så att vi kan få fram platser för försöksverksamheten. Moderaterna har ju varit motståndare till ÖGY hela tiden. Det var vpk

och vi socialdemokrater som fick driva igenom ÖGY här i riksdagen. Centern accepterade reformen i en andra omgång. Nu har ni själva – inte bara vi som gjorde upp, utan även folkpartiet – accepterat detta. Man föreslår nu en ytterligare utökning av försöksverksamheten.

Vi kom överens om att vi skulle starta med en begränsad försöksverksamhet, 6 000 platser i första omgången. Detta utökades till 10 000 platser för att vi skulle få en bredare utvärderingsyta. Nu föreslås ytterligare 1 200 platser för att man skall kunna göra fullskaleförsök.

Det är viktigt att man är medveten om att ÖGY är en försöksverksamhet som skall utvärderas. Därför tycker jag att man inte skall säga att ÖGY-försöket har misslyckats, Eva Goës. Ingen kan påstå att det har misslyckats. Intresset är mycket stort – det har framgått av det som har sagts av dem som vill att man skall utöka försöksverksamheten. Det finns ett mycket starkt intresse från Arbetsgivareföreningen, kommuner och landsting att utöka verksamheten. Vi säger att man måste utvärdera denna försöksverksamhet, precis som all annan försöksverksamhet, för att därefter kunna fatta ett ordentligt beslut på denna punkt. Det är möjligt att det behövs personer som speciellt ägnar sig åt platsackvisition. Det får i så fall vara personer som finns i skolan, som själva skall medverka i detta.

Birgitta Rydle sade tidigare att vi kastar ut pengar på detta. Jag vill då säga att man skall tänka sig för litet grand innan man föreslår utökningar inom områden där skäl för sådana icke föreligger.

Jag tycker att det är viktigt att vi får denna utvärdering. Det finns också en partssammansatt utvärderingsgrupp, som skall göra en översyn. Jag tror dock inte att vi skall utöka denna verksamhet. Vi måste få fram underlaget. Vi kan nu utvärdera det tredje året enbart när det gäller de 6 000 platserna. För de andra platserna kan endast de första två åren utvärderas.

Jag skall hastigt säga några ord om vad som har nämnts här tidigare. Det finns faktiskt möjligheter till delning i mindre grupper inom JST-utbildningarna. Det är bara det att länskolnämnderna skall göra en framställning till regeringen, som kan besluta om en delning till klasser med 16 elever. Det finns alltså inga hinder för det, Marianne Andersson. Det finns inte skäl att säga att en skola måste läggas ned därför att den inte får ha mindre klasser.

När det gäller regionala idrottsgymnasier av den s.k. Smålandsmodellen – jag tycker i och för sig om Småland – finns inte något förslag förberett av Riksidrottsförbundet. Riksidrottsförbundet har inte aktualiserat denna fråga. Förbundet, som ju bör vara med och framlägga förslag, har icke aktualiserat detta. Det framgår av utskottets betänkande, om Carl-Johan Wilson är tveksam.

SÖ och Riksidrottsförbundet bestämmer vilka kommuner som får anordna gymnasieutbildningar i kombination med viss specialidrott. Det finns alltså ingen spärr för detta. Däremot finns det skäl att inte utöka antalet gymnasier med idrott på elitnivå. Man kan dock tänka sig en omfördelning till andra platser osv.

Man får intrycket att avstämningsdatumet den 15 januari är beroende av att vi har infört ett nytt statsbidragssystem. Så är inte fallet. Datumet fastställdes ett par år innan det nuvarande statsbidragssystemet började gälla.

Vi får pröva detta i samband med att förslag om gymnasieskolan kommer under nästkommande riksmöte. Då får vi se vad vi kan göra åt det.

När det gäller kommunernas uppföljningsansvar noterar jag att ni vill finansiera stora delar av era förslag själva. Vi har dock redan, enligt det förslag som nu lagts fram, föreslagit att detta ansvar reduceras på grund av situationen på arbetsmarknaden. Vi flyttar alltså 50 miljoner från det anslaget. Vi räknar med att detta förslagsanslag skall räcka.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer när det gäller båda betänkandena.

Anf. 85 YLVA JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Även om det totala antalet platser i gymnasieskolan är större än antalet 16-åringar, är verkligheten den att ca 10 % av 16-åringarna inte kommer in på gymnasiet. I höst kommer det att bli något fler än förra hösten, genom utskottsmajoritetens beslut.

Lars Svensson och jag är tydligen överens om flera viktiga målsättningar när det gäller den framtida gymnasieskolan. Jag hoppas att vi också är överens när det gäller gymnasieskolans roll för att flytta Sverige från den bottennotering som vi har när det gäller könssegregering på arbetsmarknaden.

Jag är medveten om att frågan om den mycket sneda könsfördelningen i gymnasieskolan inte formellt behandlas i de betänkanden som vi nu debatterar. Men jag är angelägen om att denna fråga uppmärksammas redan nu och inte ligger och väntar till dess att regeringens proposition ligger på riksdagens bord. Jag vill därför upprepa min fråga till Lars Svensson och socialdemokraterna:

På vilket sätt påverkar riksdagens jämställdhetsbeslut och de hittills usla resultaten socialdemokraternas arbete med utformandet av sitt kommande förslag till en reformerad gymnasieskola?

Anf. 86 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! Det har hela tiden varit så att antalet platser på gymnasieskolan inte stämmer med antalet 16-åringar. Det beror på en rad olika orsaker, bl.a. på ungdomarnas val och även på att vi har små gymnasieskolor på olika ställen i landet. Det vet vi mycket väl. Ändå finns det ett antal elever som inte kommer in.

Att anföra planeringsmässiga byråkratiska skäl för att inte anpassa antalet platser till antalet 16-åringar tycker jag är litet svagt. När nu antalet elever i framtiden kommer att sjunka, finns tydligen planer på att i motsvarande mån minska antalet platser. Men nog skulle man väl kunna göra denna lilla förändring, utan att det skulle ställa till så stora problem?

Lars Svensson gjorde en litet felaktig historieskrivning när det gäller ÖGY. Han sade att reformen drevs igenom av socialdemokraterna och vpk. På sätt och vis var det så. Vi var emot reformen då, men inte för att vi var emot yrkesutbildningen som sådan, utan därför att vi var emot försöksverksamheten och i stället ville genomföra reformen i full skala. Det var orsaken. Vi var inte emot en förlängd yrkesutbildning.

Lars Svensson talar mycket om utvärderingen av försöksverksamheten. Naturligtvis är det en viktig punkt. Den skulle då vara skälet till att man inte

kan utöka antalet platser mer än vad som föreslås. Jag tycker att det är ett dåligt argument, eftersom man de facto utökar antalet platser. Skulle alltså det faktum att man måste göra en utvärdering vara det som hindrar en utökning? Vi vet att behovet och intresset finns och att det ställer till problem ute i kommunerna att reformen inte är genomförd. Inom samma utbildningsområde kan det i samma kommun finnas både tvåårig och treårig yrkesutbildning. Det tycker vi inte är acceptabelt.

Det är naturligtvis bra att länskolnämnderna kan göra en framställning till regeringen när det gäller GST-utbildningarna. Vi anser dock att man borde kunna införa en generell regel om att man skall kunna göra det här när behov finns och att man inte skall behöva gå till regeringen i varje sådant fall.

Anf. 87 BIRGITTA RYDLE (m):

Fru talman! Jag förstår nu att Lars Svensson har en mycket avog inställning till lärlingsutbildning. Han utgår tydligen ifrån att platserna inte utnyttjas. Ett visst antal platser står tomma av de 3 200 som finns att tillgå. Det är givet att det blir så när lärlingsutbildningen, såsom den är utformad i dag, är ett komplement till gymnasieutbildningen och inte ett alternativ till den. Då är det väl inte så svårt att förstå att platserna inte utnyttjas. Därför kräver vi att man skall ta bort bestämmelsen i gymnasieförordningen, som säger att man inte får anordna lärlingsutbildning i kommuner med gymnasieskola som har yrkesutbildning.

Det var intressant att höra att Lars Svensson gång på gång återopade Svenska arbetsgivareföreningen. Har Lars Svensson aldrig talat med Småföretagarnas riksförbund? Småföretagarnas riksförbund är verkligen intresserat av att få lärlingar till sin verksamhet. Det finns många småföretagare som inte bara representerar smala yrkesområden utan också yrken som är mycket vanligt förekommande.

Lars Svensson nämnde även ett annat ord som jag fäste mig vid. Han sade något i stil med att det kanske blir bättre när de inrangerar sig i gymnasieskolan. Jag vet inte om Lars Svensson var med när utbildningsutskottet var på studiebesök i Katrineholm. Vi träffade då företrädare för VVS-utbildningen, som hade drivits som lärlingsutbildning. De var mycket förgrymmade över att de hade tvingats in i ÖGY-projektet. Jag tycker att Lars Svensson skall tala med småföretagarna. Kom sedan tillbaka och hjälp till med att få fram bättre information om lärlingsutbildningen, vilka förutsättningar den har och vilka villkor som bör gälla för att man verkligen skall kunna fånga upp eleverna till den!

Anf. 88 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Jag vill för säkerhets skull först yrka bifall till samtliga reservationer som miljöpartiet har skrivit under, eftersom jag tror att jag glömde det tidigare.

Lars Svensson! Jag sade inte att ÖGY hade misslyckats. Jag sade att det i alla stycken inte hade fallit väl ut. Jag menar att det måste finnas en flexibilitet. Man kan inte tvinga in ÖGY-systemet. Det är i stället bättre att behålla något som har fungerat mycket bra. Där det fungerar med lärlingssystem,

skall man ha det kvar. Bara därför att det finns en försöksverksamhet behöver man inte inordna alla i systemet. Varför kan man inte fortsätta med något som har gett gott resultat?

När det gäller den reformerade gymnasieskola som skall komma vill jag att gymnasiet skall vara ett kreativt centrum för tänkande och skapande elever, där eleverna själva i mycket högre grad skall få lära sig att lägga upp och komponera sina studier. I dag upplever jag att de fråntas den förmågan. Det här går att genomföra både på teoretiska linjer och i lärlingsutbildning. Ju mer ansvar man får ta för sin utbildning, desto bättre mår man i skolan och ju bättre resultat får man.

När vi nu har kommit in på reformeringen i gymnasieskolan vill jag understryka ungdomarnas djupa oro över att det görs så litet för att stoppa miljöstörningen. De säger att skolan måste ta sitt ansvar, och de kräver att miljö-kunskap skall in som ett eget ämne i grundskolan och gymnasieskolan och på universitet och högskola. Jag vill än en gång understryka att vi ställer upp till hundra procent bakom ungdomarnas egna önskemål.

Anf. 89 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Lars Svensson säger att den lärlingsutbildning som vi förordar inte är den som arbetsgivarna vill ha. Jo, Lars Svensson, vi förordar ingen annan lärlingsutbildning än den som arbetsgivare och lärlingar vill ha. Den lärlingsutbildning som vi förordar stämmer med den beskrivning som finns i betänkandet på s. 9, där det står följande: "Den gymnasiala lärlingsutbildningen innebär bl.a. att en lärling som är anställd hos ett företag också är elev i gymnasieskolan. Företaget åtar sig att ge lärlingen yrkesutbildning enligt en kursplan som skolstyrelsen fastställer." Detta är ett fullkomligt ofarligt förslag, Lars Svensson. Vi borde ge fler chansen till sådan lärlingsutbildning.

Jag vill sedan ta upp utökningen av antalet platser för försöksverksamhet med treårig yrkesutbildning på gymnasieskolan. Skälet till att folkpartiet vill utöka antalet platser är att de skall räcka så att kommuner som deltar i försöksverksamheten inte skall behöva ha både treårig och tvåårig utbildning inom samma utbildningsområde. Detta är poängen med vårt förslag. Lars Svensson sade vidare att jag kräver en sådan utökning. Lars Svensson, jag kräver inte, jag föreslår. Dessutom lägger folkpartiet fram förslag om varifrån pengarna till utökningen skall hämtas.

Lars Svensson glädde mig med att även ta upp Smålandsmodellen. Faktum är, Lars Svensson, att Riksidrottsförbundet och Specialförbundet år 1988 skrev om detta och önskade den inriktning på den här utbildningen som ingår i detta förslag. Avslaget på detta förslag kom inte i riksdagen förrän 1989. Det är väl förberett i Riksidrottsförbundet, i Specialförbundet och i de aktuella kommunerna. Det intressanta är att Lars Svensson byggde sitt inlägg på att detta förslag inte skulle vara förberett. Är Lars Svensson beredd att stödja det här förslaget om det är så förberett som jag hävdar att det är?

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kam-marens förhandlingar.

Anf. 90 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Låt mig först säga till Ylva Johansson att också jag tycker att hur man väljer utbildning är en allvarlig fråga, och att det är allvarligt att vi har fått en uppdelning mellan en manlig och en kvinnlig utbildning. Det är ett problem. Jag tror dock inte att vi kan skylla på gymnasieskolan. Vi får i stället pröva och se vilka de bakomliggande faktorerna är. Jag tror att de finns i hemmen och kanske också hos våra syo-funktionärer. De finns hela vägen från dagis, i grundskolan och fram till dess att man skall välja. Vi måste själva medverka till att få flickorna att fungera inom områden som grabbarna är mest förtjusta i och att få grabbarna att fungera på områden som flickorna tycker bäst om. Jag skulle gärna se att grabbarna lekte med dockor och flickorna med bilar. Vi får försöka vidta åtgärder. Men jag tror, som sagt, inte att vi skall skylla på skolsystemet.

Jag tror dock att vi måste ha detta med i bilden när vi skall utforma den nya gymnasieskolan. Skolan tjänar nog på att vi har blandade klasser. På den punkten är vi helt överens, Ylva Johansson och jag. Låt oss dock inte skylla på gymnasieskolan.

Marianne Andersson talade om hur eleverna skall få plats. Jag var tidigare inne på skälet till att vi, trots att vi har en så hög dimensionering, ändå har ungdomar som inte har kommit in. Det är dels beroende på att ungdomarna inte har sökt, dels på att de bara har haft ett alternativ. När de inte kan komma in på sitt förstahandsalternativ, bryr de sig inte om att söka alls eller att gå in på någon annan gymnasieutbildning. De kanske väntar ett år, går in i kommunens uppföljningsprogram eller liknande och kommer tillbaka sedan. Det har visat sig att många som går in i kommunernas uppföljningsprogram året efter söker till gymnasieskolan. De har då mognat och har lättare för att bestämma vad de vill ha.

Jag tror därför att vi inte krasst skall räkna med att varenda en kommer att söka till gymnasieskolan, utan vi får acceptera att det är en frivillig skolform. Antalet platser skulle emellertid räcka för gruppen 16–17-åringar om de sökte exakt efter den planering som kommunerna gör.

Det är riktigt att centern i första hand ville ha ÖGY-försöket i full skala. Som väl var genomförde vi inte detta.

Jag har inte, Birgitta Rydle, i sakfrågan någon avog inställning till lärlings-systemet, men jag är det därför att det ger ungdomarna en sämre start och därför att arbetsgivarna icke själva vill ha detta system. Arbetsgivarna vill ha en bättre utbildning hos dem de anställer, dvs. de vill i grunden ha en gymnasieutbildning.

Anf. 91 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Lars Svensson säger nu att det faktum att hälften av gymnasielinjerna till mer än 90 % består av elever av samma kön inte beror på gymnasieskolan eller skolsystemet. Självfallet beror könsorättvisor mellan kvinnor och män inte bara på skolsystemet, men jag tror att man gör det väldigt enkelt för sig om man inte på något vis tror att man kan ändra på detta genom ändringar i t.ex. gymnasieskolan. Det är oroande om det inför arbetet med en reformerad gymnasieskola är socialdemokraternas inställning att det

inte på något sätt går att ändra gymnasieskolan så att dessa siffror skulle se åtminstone litet bättre ut.

Vi i vpk tror att insatser för t.ex. en minskad uppdelning mellan teoretiska och praktiska utbildningar skulle vara ett steg i rätt riktning. Vi tror också att en uppdelning på sektorer i stället för på snävare linjer skulle vara ett steg i rätt riktning. Vi tror även att en uppdelning i bas-, karaktärs- och tillvalsämnen skulle kunna vara ett steg i rätt riktning. Jag tror också att det finns många andra åtgärder att vidta för att skapa en sådan gymnasieskola som i sig själv skulle kunna bidra till att åtminstone litet grand jämna ut de stora könsskillnader som finns i dag.

Anf. 92 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte vad Lars Svensson har emot lärlingsutbildningen. Lärlingsutbildningen är ju de facto också en gymnasieutbildning. Jag tror faktiskt inte på vad Lars Svensson säger om att en lärlingsutbildning skulle ge ungdomarna en sämre start. Varför efterfrågas de då av småföretagare, om dessa inte skulle anse att ungdomarna får en fullgod utbildning?

Anf. 93 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Självfallet är gymnasieskolan en frivillig skolform; det är ju ingen som säger någonting annat. Jag menar att det kanske är ett sundhets-tecken att en del ungdomar faktiskt söker sig till någonting annat. De tar ett sabbatsår, eller vad man nu skall kalla det. De kanske sysselsätter sig med någonting annat, som att t.ex. jobba under ett år och skaffa sig mognad för att söka in till gymnasieskolan senare.

Detta är ju inte vad vi diskuterar. Vad vi diskuterar är att det skall finnas platser på gymnasieskolan den dag ungdomarna söker in.

Anf. 94 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Låt mig ytterligare förtydliga mig för Ylva Johansson. Jag sade att vi skall ha med detta när vi förbereder och kommer med förslaget om gymnasieskolan i framtiden. Vad jag ville markera är att man inte löser problemen enbart genom att göra organisatoriska förändringar i gymnasieskolan, utan vi måste hålla debatten levande hela vägen från det att ungarna är mycket små. Man kan alltså inte bryta ett gammalt könsrollsmönster på en kafferast. Det kräver nog ett idogt arbete, och det är därför jag säger att vi får hålla frågan aktuell hela tiden.

Vi skall, Birgitta Rydle, gå vidare när det gäller lärlingsutbildningen. Att jag vid flera tillfällen hänvisar till att inte SAF vill ha systemet beror på att SAF och LO i sitt gemensamma yrkesråd har sagt att de inte bedömer att den lärlingsutbildning som förekommer är tillräcklig enligt deras önskemål. De vill ha en bredare utbildning, de vill ha möjligheter att utnyttja ungdomarna som kommer från gymnasieskolan på ett annat sätt än vad man kan göra i samband med en lärlingsutbildning. Det är det som är skälet.

Det finns ju faktiskt möjligheter att anordna lärlingsutbildning inom väldigt smala yrkesområden, för hantverkare och liknande, och dessa finns ju

ofta bland företagen. Det finns möjligheter till detta, men man utnyttjar inte den ramen.

Jag skulle vilja säga något som jag kanske missade tidigare. Jag kanske inte nämnde någonting om utbildningsutskottets betänkande nr 16, och jag vill därför nu markera att jag yrkar bifall till hemställen även i detta betänkande och avslag på de reservationer som där finns.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 maj.)

15 § Elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1989/90:UbU28 Elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet (prop. 1989/90:61).

Anf. 95 ULF MELIN (m):

Herr talman! Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 80) skall lärare, skolledning, elevrådspersonal och annan personal i samverkan med elever och föräldrar verka för en god arbetsmiljö i våra skolor. Det tycker jag är viktigt att komma ihåg när vi nu skall debattera utbildningsutskottets betänkande 28, om elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet.

I betänkandet föreslås att arbetsmiljölagen ändras så att elever på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan och de studerande på högre utbildningsnivåer eller i vuxenutbildning ges tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet genom elevskyddsombud. Arbetsmiljölagen skall också bli tillämplig på grundskolans låg- och mellanstadium i samma utsträckning som för närvarande gäller på skolområdet i övrigt. Så långt ställer vi oss bakom förslaget.

Vi moderater anser att elevernas, lärarnas och övrig skolpersonals arbetsmiljö skall vara sådan att den medverkar till att främja det som är skolans huvuduppgift, nämligen att ge alla elever goda kunskaper och färdigheter. I det sammanhanget är frågor om den fysiska arbetsmiljön naturligtvis viktiga. Lokaler och utrustning skall vara ändamålsenliga, och skolan skall vara en säker och trygg plats för elever, lärare och personal. Den fysiska miljön är en av flera förutsättningar för arbetet i skolan. Strävan efter att få en god arbetsmiljö är ett gemensamt intresse för alla som arbetar i skolan.

Däremot anser vi inte att det är rimligt att eleverna skall avstå från ordinarie undervisning för att kunna syssla med arbetsmiljöfrågor. Vår uppfattning är att sammanträden m.m. bör förläggas utanför lektionstid. Detta avstyrker utskottsmajoriteten bl.a. med motiveringen att när elevernas medverkan i skolans skyddsverksamhet regleras i lag, kommer det att leda till bättre planering och genomförande av skyddsverksamheten än vad som hittills har kunnat ske i skolorna. Jag frågar mig vad detta är för trams. Menar Lars Svensson och majoriteten att den elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet som i dag existerar är dåligt planerad och genomförd?

Har vi då en bra arbetsmiljö i skolan? Enligt min uppfattning lämnar allt-

för många elever skolan med kunskapsluckor, lärare lämnar yrket, elever utsätts för mobbning och många elever anser att mycken tid har varit mindre meningsfull. Ett av skälen är att resurserna inte används på bästa sätt, beroende på den detaljstyrning med vilken statsmakten styr verksamheten på fältet.

I vårt land skall i stort sett alla elever ha samma utbildning i grundskolan. Det innebär att de högpresterande eleverna blir lidande, liksom de svagpresterande. Och ändå vet vi att vi som individer är olika. Men så skall det vara i socialdemokraternas Sverige. I något slags jämlikhetsiver ser socialdemokraterna till att vi inte tar hand om våra elever på bästa sätt, vare sig de är teoretiskt eller praktiskt lagda.

Hade vi i stället skolor med olika profil, offentliga skolor och friskolor samt större möjlighet till tillval, är jag övertygad om att vi dels skulle ge våra ungdomar en mer innehållsrik utbildning, dels skulle använda resurserna både bättre och effektivare.

Det jag nu har tagit upp är ett antal exempel som också har med arbetsmiljö att göra. Den delen av arbetsmiljön bryr sig majoriteten över huvud taget inte om att bemöta. Min fråga till Lars Svensson är: Är det endast den fysiska arbetsmiljön som är viktig i skolan? I det perspektivet är det mycket enklare att bara lägga fram förslag om regler om den fysiska arbetsmiljön.

I samband med att en majoritet bestående av socialdemokrater och kommunister fattade beslut om kommunalisering av lärartjänsterna beslutade riksdagen att ett stimulansbidrag om 300 milj. kr. per år under en tioårsperiod skulle ställas till kommunernas förfogande för förbättringar av skolornas fysiska miljö. Efter detta är uppenbarligen alla problem lösta. Min fråga till Lars Svensson är: När kan vi förvänta oss ett förslag från regeringen om hur dessa medel skall användas, och till vilka kommuner de kommer att utgå?

För oss moderater handlar en bra arbetsmiljö inte bara om den fysiska miljön, utan en bra arbetsmiljö är också tillgång till en kvalitativt god undervisning, tillgång till bra och kunniga lärare, rätten att välja skola, hur arbetet utvärderas i förhållande till uppsatta mål, hur regler utformas etc.

Herr talman! Det går inte att lagstifta fram en bra skola med en god arbetsmiljö i ett vidare begrepp. En bra arbetsmiljö för elever, lärare och personal är den skola där det råder en god anda, där man lyssnar på varandra oavsett beslut från Sveriges riksdag. För att få den skolan krävs det mångfald och valfrihet i skolväsendet.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 7 och 9.

Anf. 96 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Utbildningsutskottets betänkande 1989/90 nr 28 behandlar elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet.

Det är klart att väldigt mycket av det miljöarbete som visar skolans ansvar för elevernas trygghet och skydd måste ledas av vuxna, som kan applicera sin livserfarenhet på de ungas situation.

Alltför länge har dock elevernas egen uppfattning och deras möjlighet att själva engagera sig i sin arbetsmiljös utformning nonchalerats av de vuxna generationerna.

I förslag till Lag om ändring i arbetsmiljölagen skriver regeringen att elevskyddsombud skall ges tillfälle att medverka i skyddsverksamheten "på arbetsstället" – som man kallar skolan. Folkpartiet välkomnar detta. I motioner har folkpartiet i många år föreslagit just det.

Vi gillar dock inte att regeringens – och utskottsmajoritetens – förslag undantar elever i lägre årskurser än årskurs 7 i grundskolan från medverkan i skyddsverksamheten.

Värderade talman! Folkpartiet anser att elevskyddsombud bör finnas på alla stadier i skolan. Med den uppfattningen förutsätter vi inte att de yngsta eleverna skall kunna överblicka arbetsmiljön eller ha omdöme och erfarenhet nog för att jämföras med andra arbetsplatsers skyddsombud. Vi tycker dock att det är viktigt att även de yngsta får medverka i skolans skyddsarbete på ett organiserat sätt.

För att kommunernas ansvariga, eller företagshälsovårdens folk, skall "rycka ut" och ta ställning till t.ex. mögelproblem i skolans byggnader krävs det nu att lärare eller andra vuxna, som arbetar i skolan, har sin arbetsmiljö hotad. Det är en närmast orimlig situation. Det borde vara självklart att även de yngsta elevernas skolmiljö skall jämföras med vuxnas arbetsplatser.

Folkpartiet anser att även eleverna bör omfattas av ett företagshälsovårdsliknande ansvar, så att man inte behöver gå "omvägen" över de vuxna, om man vill anmärka på arbetsmiljön i skolan.

Vi vet att det är mycket vanligare att barn skadas i skolan än att vuxna skadas i arbetslivet. Därför är det synnerligen viktigt att vi anstränger oss för att göra alla, som arbetar i skolan, medvetna om att man skall vara vaksam på arbetsmiljön. Den träningen behöver även de yngsta eleverna ha. Folkpartiet önskar att elevernas föräldrar engagerar sig mer i skolans arbete. Om riksdagens majoritet har lättare att acceptera att vårdnadshavare för elever i de första sex årskurserna representerar eleverna i skyddsarbetet, anges det alternativet som reservmöjlighet i reservation nr 2. Visst skulle föräldrar kunna företräda sina barn i skolans skyddskommitté och delta i skyddsronder.

Värderade talman! Jag yrkar bifall till de reservationer för olika beslutsalternativ som har folkpartister bland undertecknarna.

Anf. 97 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vpk har länge drivit frågan om en förbättrad arbetsmiljö i skolor och högskolor och förbättrade möjligheter för eleverna och studenterna att påverka sin arbetsmiljö. Arbetsmiljölagen gäller i dag elever fr.o.m. årskurs 7, men eleverna saknar de formella möjligheterna att påverka arbetsmiljön som de anställda på skolan har. Det känns därför mycket roligt att vi nu skall besluta om väsentliga förbättringar av de studerandes möjligheter att ta ansvar för och medverka i arbetsmiljöarbetet.

Möjligheterna att reellt påverka sin arbetsmiljö och skolans eller högskolans arbetsmiljöarbete hänger intimt samman med möjligheterna att påverka även andra delar av skolans och högskolans verksamhet. Detta gäller inte minst möjligheterna att påverka undervisningen. Vi ser förslaget om elevskyddsombud som ett viktigt steg mot en mer demokratisk skola och högskola. Ett aktivt arbetsmiljöarbete bör kunna leda till en ökad miljömed-

vetenhet som kan påverka undervisningen positivt i t.ex. yrkesutbildning och laborativa ämnen. Eftersom verksamheten i skyddskommittéerna till stor del regleras genom avtal mellan parterna finns det svårigheter att via lagstiftning ge elevskyddsombuden samma rättigheter som arbetstagarparten har. Men dessa svårigheter får under inga omständigheter leda till att arbetsmiljöfrågan ses som en partsfråga som främst berör arbetstagare och arbetsgivare. Eleverna utsätts för arbetsmiljörisker i minst lika hög grad som anställda.

För att elevskyddsombudet skall uppleva det som meningsfullt att engagera sig i arbetsmiljöarbetet och för att nå en förbättrad arbetsmiljö för de studerande är det nödvändigt att elevskyddsombudens förslag och åsikter tas på allvar. Det kräver en positiv attityd hos skyddskommittéernas ledamöter, men det kräver också att elevskyddsombuden har en lagstadgad rätt att lägga fram förslag och få dem behandlade i skyddskommittén. På den här punkten har utbildningsutskottet gått betydligt längre än vad regeringen var beredd att göra. Med anledning av vpk:s motion uttalar utskottet att riksdagen bör göra ett tillkännagivande till regeringen om att elevskyddsombuden bör ges förslagsrätt i skyddskommittéerna. Jag, och med mig många elever och studerande, är naturligtvis mycket nöjda med utskottets skrivning, liksom jag är glad att vpk:s förslag när det gäller utbildningen av elevskyddsombuden vunnit gehör i utskottet.

Ja, herr talman, det är roligt att få vara med att debattera och i morgon också besluta om elevskyddsombudens rättigheter. För mig personligen är det särskilt roligt, eftersom detta är en fråga som jag arbetat aktivt med ända sedan jag själv var elev i grundskolan.

Men trots detta finns det sådant som vi i vpk inte är nöjda med i det betänkande som vi nu behandlar. Därför finns det tre reservationer från vpk.

Jag vill nämna två av de frågor där vi inte är överens med utskottsmajoriteten.

Den första frågan gäller elevskyddsombudens möjlighet att ta hjälp av t.ex. centralt anställda funktionärer inom olika elev- och studerandeorganisationer. Detta är speciellt viktigt i ungdomsskolan, där elever, som av naturliga skäl aldrig kan skaffa sig någon mångårig erfarenhet av arbetsmiljöarbetet som kanske kan vara till nytta i arbetet, skall agera tillsammans med parternas representanter i skyddskommittéerna.

Vi anser att det bör skrivas in i arbetsmiljölagen att elevskyddsombuden inte skall kunna hindras att ta hjälp av centralt anställda funktionärer inom t.ex. Elevorganisationen i Sverige, Sveriges förenade studentkårer (SFS) eller Sveriges folkhögskoleelevers förbund.

Den andra frågan gäller elevskyddsombudens möjligheter att ta del av den information som behövs för att på ett tillfredsställande sätt kunna medverka i arbetsmiljöarbetet. Vi anser att omyndiga elever inte skall ha rätt att ta del av sekretessbelagda uppgifter. Men vi kan inte inse att det finns skäl att i det här sammanhanget behandla elevskyddsombud inom universitet och högskolor eller inom vuxenutbildningen, dvs. myndiga personer, på ett annat sätt än övriga ledamöter i skyddskommittéerna. Vi föreslår alltså att elevskyddsombud över 18 år skall ha rätt att ta del även av sekretessbelagd information på samma sätt som de anställdas skyddsombud.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 5, 6 och 8 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 98 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Skolorna är Sveriges största och sämsta arbetsplats – och de värsta finns i Stockholm. I Stockholms län finns en pessimistisk inställning till satsningar i skolan. Det kan gälla missriktad sparsamhet med läromedel, skolmat och den fysiska miljön. Enligt kvällspressen är skolorna värre än fängelserna. Kommer man däremot med något positivt, föder det andra positiva åtgärder.

20 inspektörer från yrkesinspektionen i Stockholm, som besökt 80 skolor, har hittat 1 500 inspektionspunkter av allvarligare slag. I en del skolor är miljön t.o.m. livsfarlig. Man kan då fråga: Vem för barnens talan?

Vi i miljöpartiet kan inte tolerera att vart tredje barn drabbas av allergier. Om inte skolstyrelse eller rektor lyckas komma till rätta med arbetsmiljön i skolan, måste lagarna ändras, så att Sveriges största arbetsplats – skolan – får en god fysisk och psykisk arbetsmiljö.

Elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet måste därför utökas – inte bara på gymnasiet och högstadiet, utan hela grundskolan skall omfattas av miljöskyddet. Eleverna skall utse representanter med rätt att delta i besluten om arbetsmiljön. Detta skall inte bara gälla högstadiet och gymnasiet. Vi anser att elevskyddsombud på låg- och mellanstadiet också skall ha full rösträtt i styrelserna. Det gäller deras arbetsmiljö och deras arbetsplats. Om eleverna inte får föra sin egen talan, skall de i andra hand företrädas av föräldrarna, som skall ha rösträtt i deras ställe.

I propositionen föreslås ändringar i arbetsmiljölagen som ger elever på grundskolans högstadium, gymnasieskolan och studerande på högre utbildningsnivåer och i vuxenutbildningen tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet. Vidare föreslås att arbetsmiljölagen blir tillämplig på grundskolans låg- och mellanstadier i samma utsträckning som för närvarande gäller på skolområdet i övrigt.

Lagförslaget innebär att elevmedverkan i fråga om skyddsombud inte gäller för elever i lägre årskurs än årskurs 7.

Till skillnad från vad Riksförbundet hem och skola anser – dess representant lade ned sin röst i den arbetsgrupp som skulle bedöma vilka som skulle ingå i skyddskommittéerna – menar vi att barnen skall kunna vara med i arbetet och ha rösträtt. Barnen är de som först har möjlighet att upptäcka vad som är fel i arbetsmiljön. Vi har tilltro till deras bedömning.

Som Ulf Melin sade är det inte bara den fysiska miljön som är viktig. "Eleverna – en spegel av skolans klimat", är rubriken på en artikel av Lennart Wiechel i Kommun-Aktuellt. Vi menar att den psykosociala miljön har en mycket stor betydelse för skolans fysiska miljö. Skolledningens och lärarnas arbetssätt och inriktning betyder mycket för eleverna. Tätare kontakter mellan lärare och elever är ett måste. Rektorer med ett demokratiskt ledarskap bidrar, liksom gemenskapen lärare emellan, till en god anda på skolan. De vuxna blir goda förebilder för eleverna. Andan i skolan har alltså stor betydelse för utformningen av arbetsmiljön.

I miljöpartiets skola vill vi ha lokala styrelser på varje skola. Dessa skall

bestå av elever, föräldrar och skolpersonal. Här lär man sig att ta ansvar och att utöva inflytande. De lokala styrelserna skall kunna överblicka och påverka vad om händer i skolan. Därför är det lämpligt att elevantalet i en skola är mellan 250 och 400 elever – det större antalet elever på högre nivå. I denna självstyrande skola kommer riskerna för dålig arbetsmiljö att minimeras. Den psykosociala miljön kommer att förbättras och engagemanget i skolan att öka. Vi anser emellertid att den dåliga arbetsmiljön i skolan i dag är akut och att snabba åtgärder måste sättas in omedelbart.

Det bristande underhållet, främst i storstädernas skolor, får inte fortsätta. Att bygga ståtliga konferenspalats och "globar" för skattepengarna i stället för att satsa på skolan är en skymf mot dem som inte har rösträtt. Ansvar för den dåliga skolmiljön ligger helt och hållet på kommunerna, som måste tilldela eller omfördela medel till skolan.

Vi anser att det är av största demokratiska vikt att vi får elevskyddsombud på alla stadier och att alla har rösträtt. Först i andra hand skall föräldraombud för eleverna sättas in. Vi anser det vidare oerhört viktigt att decentralisera besluten om skolan ända ner till den enskilda skolans styrelse och att elevantalet i skolan ligger mellan 250 och 400.

Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer som miljöpartiets ledamot i utskottet har undertecknat.

Anf. 99 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Eleverna har under en följd av år deltagit i arbetsmiljöarbetet. Frågan var uppe i samband med att vi behandlade styrningspropositionen. Då framhölls det angelägna i att alla elever skall medverka i miljöarbetet. Det bör också slås fast i arbetsmiljölagen att denna rätt tillkommer eleverna. Det är viktigt att vi tar till vara den resurs som elevernas engagemang och medverkan utgör. Eleverna är redan i dag genom överenskommelser adjungerade i skyddskommittéerna. Skyddsombuds- och skyddskommittéverksamhet regleras genom avtal mellan parterna. Det är skälet till att vi nu har fått detta förslag på vårt bord.

Det är viktigt för hälsa och välbefinnande att man kan påverka den dagliga miljön. Det är också viktigt att ungdomarna redan tidigt får delta i fackligt arbete och lära sig vad detta innebär, att det skapas en tradition. Att vara skyddsombud är ett fackligt förtroendeuppdrag. Skyddsombudet är representant för sina elevkamrater. De övriga anställdas fack borde av ren självbevarelsedrift vara mycket intresserade av ett gott samarbete med elevernas och studenternas företrädare. Det är ju dessa som skall bygga framtiden.

Det är viktigt att eleverna redan från början lär sig att ta ansvar för beslut och att företräda en grupp kolleger.

Skyddsombuden skall ingå i skyddskommittéerna från årskurs 7 till dess de avlägger högskoleexamen. Det är självklart att skyddsombuden skall utses av eleverna och att man finner former för samverkan med övriga som är engagerade i skyddsverksamheten.

Eleverna i årskurserna 1–6 skall självfallet också engageras i arbetet men utan att direkt tillhöra skyddskommittéerna. Det är här skillnaden i uppfattningar ligger. Till Carl-Johan Wilson och andra som talat om detta vill jag

säga att alla skall engageras. Men i skyddskommittéerna skall enbart ingå elever fr.o.m. årskurs 7.

Vi har också ställt upp på vpk:s förslag att man i samband med översynen av arbetsrättslagstiftningen skall se till att eleverna inte får bara yttranderätt utan även förslagsrätt. Eleverna skall bli fullvärdiga medlemmar i skyddskommittéerna fr.o.m. årskurs 7. Då skall eleverna även ha möjligheter att lägga fram förslag. Vi tycker att detta är helt riktigt, och vi förutsätter att det beaktas i samband med översynen av arbetsrättslagstiftningen.

Vad som är knepigt är frågan om sekretessen. Denna gör att man tvingas införa vissa undantag. Nuvarande lagstiftning har inte bara sekretesregler utan innehåller även sanktionsbestämmelser. Det är kanske att gå väl långt att begära att man kan tillämpa sanktionsbestämmelser för elever som går i skolan. Däremot är det litet skillnad när det gäller parterna i övrigt på arbetsmarknaden, där man både har lagen och gällande avtal. Jag tror alltså att man skall vara medveten om de svårigheter som finns när det gäller att kunna jämställa elevernas skyddsombud ordentligt med de andra. Därför måste man nog ha kvar dessa skillnader.

Beträffande frågan om hur man skall klara uppdraget som huvudskyddsombud eller elevskyddsombud vill jag säga följande. Det finns pengar inom gymnasieskolan för lokalt utvecklingsarbete. Och i grundskolan finns förstärkningsresurser. Inom högskolan borde det inte vara svårt att klara detta för dem som tar uppdraget att ingå i skyddskommittéen.

Jag tror alltså att det är möjligt att klara dessa frågor praktiskt ute i skolorna. Nu gäller det att bilda ramen. Och det är inte den ram som Ulf Melin var inne på. Det är inte fråga om att skyddskommittéerna och skyddsombuden skall göra om skolan enligt de riktlinjer som Ulf Melin talar om. Det som han drar in i denna fråga gäller den totala skolpolitiken.

Jag tror inte att vare sig Ulf Melin eller Carl-Johan Wilson är riktigt medvetna om vilken fråga vi diskuterar. Vi diskuterar frågan om att få elevernas medverkan i skyddsarbetet. Det är inte fråga om att eleverna ensamma skall göra om skolan. Vi här i riksdagen och skolstyrelserna i kommunerna skall medverka i detta arbete. Elevernas medverkan kan ske dels via kontakter med lärare och rektorer, dels via de politiska organ som finns i kommunerna. Jag tror att det är viktigt att man drar denna gräns så att man är klar över detta. Sedan förutsätts det självfallet att det skall finnas goda kontakter mellan elever och lärare, Eva Goës. Eva Goës är ju lärare, och jag förutsätter att det i lärarutbildningen ingår att goda kontakter skall skapas mellan elever och lärare. Och då kan man naturligtvis lösa en del av elevernas personliga problem utan att lagstiftningen för den skall behöva ändras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 100 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag hade inte förväntat mig att Lars Svensson skulle ha någon vidare syn på arbetsmiljön i skolan. Jag trodde att han i sann socialdemokratisk anda skulle tänka på bara den fysiska arbetsmiljön. Som jag sade i mitt anförande är den viktig, men sådant som att utbildningen är god, att det finns tillgång till duktiga lärare, att det finns möjlighet att välja skola,

osv., är väl också frågor om arbetsmiljö? Lars Svensson gör sig till tolk för en ganska snäv syn på arbetsmiljön.

Lars Svensson sade att det för att utbilda elever till elevskyddsombud skall tas pengar ur grundskolans förstärkningsresurs. Det är pengar som skall sättas in för elever som av olika anledningar behöver ha stödundervisning, osv. Man skall också ta av gymnasieskolans utvecklingspengar till detta. Det är ganska fantastiskt att få höra detta resonemang.

De andra frågor som jag tog upp, särskilt vad de 300 miljonerna, som socialdemokraterna och kommunisterna kom överens om i samband med att de kommunicerade med lärarkåren, skall användas till, fick jag inget svar på. Jag kan ha förståelse för detta. Jag tror att det finns olika synpunkter på detta. Om man läser utskottsbetänkandet får man uppfattningen att dessa pengar skall användas till just kommuner som inte skött t.ex. den fysiska arbetsmiljön. Men jag kan tänka mig att skolministern har en annan uppfattning om detta. Det vore intressant att få ett svar från Lars Svensson om när ett förslag från regeringen om hur dessa pengar skall användas kommer att läggas fram.

Anf. 101 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Värderade Lars Svensson! Jag vet vad det aktuella betänkandet handlar om. Självfallet skall de yngsta eleverna inte få samma roll i skyddsarbetet som de vuxna. I reservation 1 skriver folkpartiet tillsammans med miljöpartiet:

”Även de yngre eleverna kan ha kunskaper, överblick och mognad för att medverka i skolans skyddsarbete på ett organiserat sätt.”

Jag trodde faktiskt att vi skulle kunna få medhåll från socialdemokraterna i detta viktiga arbete att även försöka utnyttja de yngsta elevernas intresse för vaksamhet i fråga om arbetsmiljön. Om man har talat med barn i dessa åldrar om hur deras arbetsplats skolan ser ut, så får man faktiskt en ganska god respekt för även de små barnens syn på sin situation.

Anf. 102 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Fräscha lokaler utan klotter, en engagerad lärarkår, fritidsgård i centrum av skolan, gott om vuxna som bryr sig om barnen och sätter gränser, egna arbetsplatser för lärarna, särskilda lokaler för svenska 2, hemspråk, jourgrupp med elever som ser till att allt är snyggt, ljust och öppet överallt. Så ser Nibbleskolan i Jakobsberg ut efter den ombyggnad som blev klar i somras. Innan dess var denna skola en av kommunens risigaste.

Detta arbete har naturligtvis stötts från politiskt håll, eftersom pengar har anslagits. Men det viktiga var att barnen, eleverna, var med i arbetet. Man har förvandlat denna skolmiljö, både och fysiskt och psykiskt. Den fysiska miljön påverkar naturligtvis den psykiska, och man får på detta sätt ett bättre klimat.

Jag vill än en gång framhålla att jag tror att man med lokala styrelser på skolan, där barnen från första dagen i skolan känner att de är delaktiga och har ett ansvar, att de har rättigheter och skyldigheter, kan låta eleverna vara med om att fatta beslut i de flesta frågor. Det är när man blir vuxen som man

kanske döljer sanningen, men som barn är man mycket öppen och ser med klara ögon. Jag tror därför mycket på barnen i ett skyddsarbete.

Anf. 103 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Vad jag ville säga till Ulf Melin och delvis till värderade broder Carl-Johan Wilson var att den debatt de för naturligtvis hör hemma i en skoldebatt. Men jag tycker att man skall vara medveten om vad vi diskuterar i dag, nämligen elevernas medverkan i miljöarbetet. Jag kan gärna diskutera val av skola, men det är ju inte detta debatten skall handla om, utan den skall handla om hur vi skall finna former så att eleverna blir engagerade. Vi har sagt att eleverna i de lägre årskurserna skall delta i miljöarbetet. Det sade vi redan när vi behandlade skolans styrning. Då stod det skrivet att alla elever skall delta i arbetsmiljöarbetet ute på skolorna. Men vi sade att eleverna dessutom fr.o.m. årskurs 7 skall ha rätt att delta i skyddskommittén. Det är detta som är det nya. Genom dessa regler och genom den lagstiftning som nu föreslås finns det möjlighet för eleverna att delta i skyddskommittéarbetet, och genom den sista förändringen som vi har kommit överens om med vpk skall vi också se till att eleverna har förslagsrätt.

Det står angivet i betänkandet vilka pengar som skall användas. Utöver dessa pengar kan man naturligtvis använda TTF och andra delar av verksamheten för klara den utbildning som behövs. Jag har själv deltagit i utbildning av arbetsmiljöombud, visserligen inte av sådana som kunde sitta i skyddskommittéer, men sådana som skulle ingå från varje högstadieskola inom ett rektorsområde där man under ett par dagar hade en träff, som man kunde finansiera. Jag tycker att det är viktigt att man gör klart att alla elever, och inte bara de äldre, skall medverka i miljöarbetet. Det är självklart också när det gäller byggnader och liknande.

Låt mig säga till Ulf Melin: Jag tror att både Ylva Johansson och jag kan lova här att vi skall se till att dessa 300 miljoner kommer att användas för att skapa bättre arbetsmiljö genom att vi får bättre skollokaler. Men det skall vara en stimulans till kommunerna. Kommunerna skall också satsa. Det är därför man skall se över formerna. Vi skall nog bevaka att pengarna används, vi vet båda två att de behövs.

Sedan vill jag gärna till Eva Goës säga att självfallet skall man kunna medverka när det gäller byggnader. Men det kan eleverna göra, och det kan föräldrarna göra både genom sina kontakter med lärare och rektorer och genom sitt engagemang i de politiska organen. Jag tycker att man skall se skolan som en samhällets angelägenhet, där vi som individer skall engagera oss så att vi får en bra skola både när det gäller undervisning och när det gäller miljöverksamhet.

Anf. 104 ULF MELIN (m):

Herr talman! Lars Svensson kan naturligtvis alltid göra en värdering av vad en skoldebatt är och inte är. Jag tycker att han för en väldigt snäv debatt när han bara talar om den fysiska arbetsmiljön. Det är ganska typiskt. Socialdemokraterna klarar inte av att vidga denna debatt till att också gälla arbetsmiljön i en mycket vidare bemärkelse. Hur skall man kunna påverka exempelvis undervisningen? Hur skall man kunna få större tillval exempelvis i

grundskolan? Hur skall man kunna påverka om man vill byta skola av någon anledning eller vill gå i en profilskola osv.? Nog har detta med arbetsmiljön att göra.

Lars Svensson talar om att dessa 300 miljoner skall användas för den fysiska arbetsmiljön. Men vilka kommuner skall dessa 300 miljoner gå till? Skall de gå till kommuner som inte sköter underhåll av lokalerna, eller skall de gå till kommuner som gjort det? Det står i utskottsbetänkandet att det skall ge snabba resultat. Då måste man väl ha en uppfattning om vad dessa pengar skall destinerats till. I och för sig är det ändå nålpenningar. Kommunförbundet gjorde en undersökning förra året, där man just tittade på hur mycket pengar man behöver satsa på lokaler. Om jag inte minns helt fel hamnade man på en siffra på mellan 15 och 20 miljarder kronor.

Herr talman! Jag skall avsluta med att säga att socialdemokraterna tror att man löser allt med att stifta lagar och förordningar. Någon annan tanke finns tyvärr inte.

Anf. 105 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag har ett förslag, Lars Svensson: Om inte barnen under årskurs 7 har någon som företräder dem och röstar för dem, tycker jag att ni skall stödja vårt förslag som går ut på att man skall ha minst två skyddsombud och att de skall vara föräldrar. Inga är så ärliga som barnen. Jag tror att de kan förmedla sina intryck – syn-, lukt- och hörselintryck – till dessa föräldraombud. Jag tycker att någon skall föra barnens talan och kunna rösta för dem.

Anf. 106 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! När det gäller det sistnämnda vill jag säga att det inte bara är fråga om rösträtt som sådan. Den har Eva Goës och jag i de kommunala valen. Vi kan på den vägen medverka och se till att barnen får en hyfsad miljö. Här gäller det en kontinuerlig kontakt mellan elever och lärare. Elever i dessa åldrar är väldigt öppna och vågar ha uppfattningar. Jag tror att vi utan att direkt behöva organisera det kan få fram synpunkter från de yngre eleverna. Jag tycker att vi skall ge dem chansen att komma med när de fått den mognad som behövs för att kunna sitta i skyddskommittéer.

Till Ulf Melin: Det är naturligtvis inte bara den fysiska miljön det gäller. Det gäller även den psykiska miljön, den ingår ju i förslaget. Hela arbetsmiljöfrågan gäller ju inte bara den fysiska utan även den psykiska arbetsmiljön.

Vad jag vill ha sagt är att Ulf Melin här för in den totala skoldebatten. Den är jag villig att diskutera, men i dag diskuterar vi hur vi kan skapa en miljö där ungdomarna kan fungera. Då tror jag inte att man skall ta in den totala politiska skoldebatten.

Hur skall vi använda pengarna? Jag har sagt att det inte är några problem. Vi kommer att kunna använda dessa 300 miljoner. De skall vara en stimulans för kommunerna att skapa bättre skollokaler. Vi skall se till att vi får regler så att kommunerna utnyttjar pengarna effektivt. Jag tror att Ulf Melin och hans partikamrater röstade nej till förslaget, så ni har väl inte så stort intresse av att veta vad man gör med dessa 300 miljoner.

Anf. 107 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Sista chansen. Jag har erfarenhet av dåliga arbetsmiljöer som lärare och som förälder. Jag har kommit fram till den slutsatsen att både elever och lärare kommer i kläm. När lärare försöker föra elevernas talan säger man: Lärarna är bara ute efter sitt eget bästa. Det är därför jag vill att det skall vara en annan part, t.ex. föräldrar, som för barnens talan, så att ingen behöver säga att lärarna för sin egen talan och att det är fråga om sär-intressen. Därför yrkar jag på att det skall finnas en annan part, om inte eleverna får föra sin egen talan, och att den skall ha förslagsrätt och rösträtt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 maj.)

16 § Vissa avfallsfrågor

(forts. från prot. 113)

Fortsattes överläggningen om jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU16.

Anf. 108 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag skall alltså försöka ersätta Grethe Lundblad och företräda utskottsmajoriteten i denna sena kvällstimma. Det är egentligen ganska olyckligt att vi skall behöva behandla betänkandet i en debatt uppdelad mellan två dagar. Jag har varit med om att man delat upp betänkanden mellan olika veckor, det är väl inte så ovanligt. Jag skulle faktiskt tycka att det var ganska angeläget att kammarkansliet försökte se över ordningen. Det tar musten ur debatten, inte minst när den som tidigare följt debatten inte kan fullfölja den. Då blir det ganska avslaget. Jag hade inte möjlighet att följa gårdagskvällens debatt. Jag har försökt att skumma snabbprotokollet, men det ger mig inga detaljkunskaper om vad ni har sagt.

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer, så är det gjort. Vi har en ny princip i jordbruksutskottet som jag tror alla uppfattar som ganska positiv, nämligen att partiernas policy har presenterats i särskilda yttranden. Genom det förenklar vi behandlingen och får färre reservationer. Om jag skall vara ärlig måste jag säga att jag tycker att det kunde ha blivit ännu färre reservationer. Våldigt många av reservationerna känns mycket påklistrade. De är liksom ditsatta därför att partierna på något sätt måste visa upp sig. De innehåller ofta egentligen inget nytt i förhållande till utskottsmajoritetens förslag eller propositionen.

Flertalet partier är trots allt överens om målen och inriktningen i avfallshanteringsfrågorna. Vi skiljer oss mera vad gäller detaljer, tekniska frågor och tidpunkten för att sätta in olika åtgärder. Först något om inriktningen i socialdemokraternas avfallspolitik. Det viktigaste är att inte fastna i detaljer utan ta de stora greppen på politiken dit man vill komma. Långsiktigt gäller begreppet "rent från början". Vi skall få en produktion som är ekologiskt anpassad. Det förutsätter att vi använder oss av naturliga råvaror, miljövän-

liga processer och har en miljöanpassad användning av de produkter som vi producerar samt en ekologisk hantering av avfallet. Hela kedjan skall alltså tåla en miljökritisk granskning.

Men vi har en lång väg att vandra. Detta är inte en skuta man svänger över en natt. Det kommer att ta tid, men det är nödvändigt att ge sig i kast med den svåra uppgiften att hushålla med de begränsade resurserna.

Vi vill att mängden avfall skall minimeras. Det är en grundläggande princip, som hör ihop med hushållningen – man kan jämföra med energipolitiken. Vi vill att producenten skall ta ett ansvar för produkten och avfallet, men kommunen skall självfallet hjälpa till. För det behövs regleringar, begränsningar och olika typer av styrmedel, men det behövs självfallet också en aktiv konsument.

Det avfall som uppkommer måste återvinnas och återanvändas. Egentligen är det fel att tala om avfall, därför att det inte blir något avfall, utan en restprodukt, som kan användas till någonting annat. Det blir råvaror, halvfabrikat eller, exempelvis när det gäller glasflaskan, en direkt återanvändning av samma produkt. Produkter skall alltså anpassas för återbruk, precis som papper. Det gäller att hjälpas åt att bygga upp en fungerande marknad. För det krävs också en tidig sortering, dvs. källsortering, där kommunerna onckligen har ett stort ansvar.

Det måste ställas hårda miljökrav på hanteringen av det som blir kvar, det egentliga avfallet – "kvittblivningsproblemet" – det som ingen vill ha och som ingen vill betala någonting för. Detta gäller naturligtvis särskilt det miljöfarliga avfallet.

Det kan deponeras, och då uppkommer problem bl.a. via läckage. Det gäller för övrigt också att inte se deponeringen som en slutlig avfallsfråga, därför att ur den massan kan utvinnas biogas, och man kan kompostera.

En annan möjlighet är förbränning, som många är kritiska mot på grund av att den ger utsläpp. Men med de mycket hårda krav som har satts upp via ENA-utredningen – energi ur avfall – kommer hanteringen även på förbränningsidan att vara hyfsad, när alla de 24–25 anläggningarna är genomgånga till 1991. Förbränningen ger också en energiråvara som behövs mycket väl.

När det gäller export måste regleringen naturligtvis vara mycket rigorös, särskilt för det miljöfarliga avfallet.

De miljö- och hälsofarliga ämnena i avfallet och därmed också redan i produktionsledet måste minimeras.

Hanteringen av det miljöfarliga avfallet behöver förbättras.

En sådan inriktning och ett så omfattande program kräver en långsiktig omställningsplan och en rejäl omställningstid. Det är inte realistiskt att tro att detta kan vändas över en natt, som jag sade tidigare. Det är fråga om en livsstil för dig och mig, och det är svårt att få människor att tänka om. Det tar tid, men träget arbete kan ge resultat.

Den aktuella proposition som behandlas i detta betänkande, JoU16, är ett steg på vägen. Huvudpunkterna är dessa:

Producentansvaret skall skärpas, bl.a. genom krav på information till kommunerna samt krav på materialbalanser och miljövarudeklarationer.

Det kommer förslag om att avveckla eller begränsa miljöfarliga ämnen, och substitutionsprincipen förtydligas.

Krav ställs på kommunal avfallsplan från 1991, dvs. en heltäckande plan som tar upp allt avfall i kommunen. Det kommunala ansvaret ökar för avfallshanteringen, som i princip kan täcka allting men som till att börja med, utöver hushållsavfallet, säkert mest kommer att omfatta dagens ansvarsnivå för det miljöfarliga avfallet och det icke branschspecifika avfallet. Det blir ett stegvis införande av ett utökat ansvar. Här har utskottet gjort en särskild markering av att man inte vill låsa sig vid året 1993 som startår. Man markerar också hur viktig diskussionen är mellan berörda parter när detta utökade ansvar skall introduceras.

Statens naturvårdsverk blir central tillsynsmyndighet.

Renhållningslagen kompletteras med bestämmelser som skall främja återanvändning och återvinning.

Vi ger möjligheter att utfärda föreskrifter om källsortering av allt avfall, och vi preciserar det genom att säga att det är nödvändigt därför att slutbehandlingen fr.o.m. 1994 inte får innehålla osorterat avfall vid förbränning eller deponering.

Den s.k. polyetenflaskan avvecklas som engångsflaska sommaren 1991.

Målet för retur av dryckesförpackningar höjs till 90 %.

Polyvinylklorid, PVC, skall tas bort från en stor del av förpackningsmaterialiet.

En förpackningsavgift utreds som skall gynna retursystem och missgynna engångsbruk.

Rötslammet skall renas på ett bättre sätt.

Slutligen föreslås ett utökat privat aktieäggande i SAKAB. Där skiljer sig utskottsmajoritetens förslag något från propositionen, i det att utskottet menar att staten bör ha ett majoritetsäggande. Bakgrunden till det är helt enkelt att det känns tryggare om staten har detta majoritetsäggande och kan behärska marknaden än om staten har ett minoritetsäggande. Det miljöfarliga avfallet är en mycket allvarlig fråga, där det finns all anledning att skynda långsamt när det gäller att förändra SAKAB:s ägarförhållanden.

Utskottsmajoriteten tillstyrker detta program. Det är en ganska bred partipolitisk uppslutning kring det, och det finns naturligtvis anledning att vara glad för det. Det finns över huvud taget anledning att vara glad för att avfallsfrågorna har fått en så central roll i miljöpolitiken som de har nu. Det är inte längre så att vi bara intresserar oss för vad som kommer ur avloppsrör och skorstenar, utan nu tittar vi också på vad som rullar ut genom fabriksportarna, och det är en riktig utveckling.

Herr talman! Jag skall också kommentera några reservationer.

I reservation 3 begär folkpartiet och miljöpartiet en parlamentarisk utredning. Anders Castberger talade i debatten i går om senfärdighet. Men varför då medverka till denna ytterligare tidsfördröjning? Det handlar trots allt mest om tekniska frågor, om materialbalanser, miljövarudeklarationer, uppgiftsskyldighet, styrmedel, osv. Vi har ganska god erfarenhet av vilken tid olika parlamentariska utredningar kräver, och om det nu är så bråttom som oppositionen säger, varför skall man då försena genomförandet av dessa åtgärder?

Den moderata reservationen 4 handlar om uppgiftsskyldighet enligt renhållningslagen. Man tycker att det är onödigt med en paragraf för uppgiftsinlämnande, men det tycker inte utskottsmajoriteten. Erfarenheter från 1975 års beslut och genomförande av det – det stora avfallsbeslutet – visar att det fanns stora brister i företagens sätt att hantera denna information, och det talar för att kraven nu skärps. En noggrann kartläggning är angelägen.

Reservation 5 av vpk och miljöpartiet handlar om att lagen om kemiska produkter också bör omfatta varor. Där är det intressant att riksdagen i höstas gjorde en beställning till regeringen. Från socialdemokratisk sida är det bara att erkänna att vi nu har skaffat oss mer information och kan konstatera att den väg vi då ställde oss bakom inte var den bästa.

Om också varor införs i lagen om kemiska produkter, innebär det att allt som vi omger oss med skall omfattas av denna lag. Om allt inte skall omfattas av lagen, hur skall då de varor som omfattas kunna avgränsas? Vem skall göra det, och hur skall vi nå enighet om detta?

Det är bra mycket bättre att ha denna förordning, som ger möjlighet att också utnyttja LKP, lagen om kemiska produkter, för de varor eller varugrupper som vi väljer ut. Då kan vi specialinrikta oss på det som verkligen är miljöfarligt och det som vi har resurser till. Det är en mer effektiv modell, som inte kräver en enorm byråkrati.

Reservation 6 av miljöpartiet handlar om den omvända bevisbördan. Det synsättet gäller i praktiken i dag. Vid minsta misstanke skall företaget bevisa att produkten inte är farlig. Miljöpartiet vill att det som inte är tillåtet enligt lag eller förordning skall vara förbjudet. Det låter mycket bra, men det är inte verklighetsförankrat. Det finns mängder av produkter runt om i samhället, och hur skulle det vara möjligt att förbjuda alla dessa produkter? Vilka konsekvenser skulle det få? Vi klarar ju inte ens av att hantera alla nya kemiska produkter och ämnen som kommer in på marknaden – därför att de är så många. Våra resurser räcker inte till allt vad vi vill göra. Därför måste vi när det gäller allt miljöarbete vara mycket strategiska och prioritera det som är viktigt.

Det skulle alltså vara bra om man kunde nå de här målen, men det är orealistiskt – det gäller för övrigt många av miljöpartiets förslag.

Reservation 9 från vpk handlar om administrationen kring återvinning. Jag kan känna sympati för att staten skulle ta ett större ansvar när det gäller avsättning av det återvunna materialet. Men också det måste man nog tyvärr säga är orealistisk. Hur skulle det gå till? Det skulle vara den verkliga planhushållningsprincipen!

Det är nog bara att konstatera att staten inte klarar det. Alla parter måste hjälpa till. Näringslivet måste här ta sitt ansvar. Det bästa vi kan göra är att med bl. a. ekonomiska styrmedel styra marknaden på ett sådant sätt att man blir intresserad av det här.

Reservation 12 från vpk och miljöpartiet handlar om avvecklingen av sopförbränningen. Jag har redan visat på att det, med de krav som vi nu ställer på sopförbränningen, med den nytta som vi har av energiåtervinning och med kraven på att det är sorterat avfall som skall förbrännas, inte är nödvändigt att ställa krav som att stoppa all sopförbränning. Framför allt är det orealistiskt att hävda att alla befintliga anläggningar skall stängas. Det skulle

bli en enorm kapitalförstöring, som inte heller är rätt prioriterad i förhållande till de pengar vi har.

Reservation 13 handlar om pantsystem för batterier. Det är också ett riksdagsuppdrag. Nu har vi faktiskt genomfört mycket kraftiga begränsningar av vilka batterier som får användas och vad batterier får innehålla. Pantsystemet blir då inte lika intressant. Det kan bli en krånglig väg att lösa ett miljöproblem.

Reservation 14 handlar om lysrör. Jag hänvisar där till mina argument beträffande reservation 13.

Centern och miljöpartiet vill i reservationerna 16 och 17 förbjuda aluminiumburken. Det kan också jag känna sympati för, men det reser en serie praktiska problem i förlängningen. Om vi nu förbjuder den och förbjuder PET-flaskan, som miljöpartiet vill göra – det framförs i nästa reservation – vad skall vi då förbjuda sedan? Var skall vi sätta gränserna? Vem är det som skall besluta om alla dessa förbud? Den principiella frågan blir i förlängningen mycket svår. Därför vill vi först pröva den till 90 % ökade insamlingsgraden och se om inte det fungerar. Det är återigen fråga om en prioritering av insatserna.

Reservation 19 handlar om förbud för alla klorhaltiga förpackningar. Det är en miljöpartireservation. Där startar vi nu med att i praktiken förbjuda sådana – genom ett frivilligt avtal med branschen ser vi till att 70 % av de förpackningarna försvinner. Resten håller vi på och jobbar med, bl.a. importen. Frågan är hur mycket vi kan gripa över med en gång. När man sedan börjar tala om kontorsmateriel och mycket annat kan det låta bra, men det är inte lätt att klara av allt på en gång.

När det gäller reservationerna 20 och 21 kan jag hänvisa till vad jag nysade.

Reservation 22, en moderatreservation, handlar om ett utvidgat kommunalt ansvar för avfallshanteringen. Här vill moderaterna inte ställa upp, och i botten är det en ideologisk fråga – socialdemokraterna vill se gemensamma lösningar, moderaterna vill se privata lösningar. Vi menar att det är en opraktisk lösning som moderaterna föreslår.

Vi har tidigare prövat modellen att företagen skall få sköta avfallshanteringen, och hur har det gått? Det är ju på grund av resultatet av det som förslaget i propositionen i dag föreligger. Det har inte fungerat. Samhället måste in på ett mer aktivt sätt, kanske successivt ännu mer aktivt än vad som föreslås i den här propositionen. Vi får bygga upp det allteftersom vi får resurser och möjligheter. Det räcker alltså inte att lita till företagen, såsom moderaterna gör.

Däremot fråntar vi inte företagen ett ansvar. De skall naturligtvis få utveckla sina möjligheter på det här området. Men kommunerna får ett övergripande ansvar.

Reservation 23 är en centerreservation på samma tema. Jag kan hänvisa till det jag redan har sagt – den är snarlik moderaternas reservation.

Reservation 25 – moderat – handlar om avgiftsuttaget enligt renhållningslagen. Moderaterna vill inte inkludera planeringskostnaderna i det här avgiftsuttaget. Varför skulle vi undanta planeringskostnaderna? Skulle ett företag som har utgifter för administration eller planering inte ta med de

kostnaderna när man prissätter? Det skulle säkert inte resonera på det sättet. Det är klart att vi skall ta upp alla kostnader vi har. Det är egentligen ganska självklart. Sedan kan det vara problem att avgränsa kostnaderna – det kan jag medge.

Reservation 26 handlar om ägarförhållandena i SAKAB. Jag har redan varit inne på att vi socialdemokrater i utskottet här frångår regeringsförslaget. Det är en värderingsfråga hur vi ser på statens inflytande. Vi vill skapa en långsiktig trygghet, vi vill inte ta risken med ett majoritetsägande från privat håll. Vi tror att det är tryggare och säkrare att fortfarande bibehålla ett statligt majoritetsägande.

Reservation 27 från centern, vpk och miljöpartiet handlar om förbud för spridning av rötslam. Nu sätter vi väldigt låga gränsvärden, och det har statens naturvårdsverk gjort i omgångar och skärpt, och regeringen ger verket nya uppdrag. Vi bedömer att ett totalförbud, som föreslås i reservationen, är onödigt. Man bör kunna göra en fall-till-fall-bedömning. Vi har massor av renhållningsverk som inte alls har några industrianslutningar att tala om. Men det finns också många reningsverk som har det, och då bör kommunerna ställa krav på de företagen att de inte skickar sådana avfallsprodukter till reningsverket som det inte klarar av.

Reservation 29 handlar om export av avfall till utvecklingsländerna. Där gäller Baselkonventionen, som skall ratificeras också här i Sverige och i övriga länder vad det lider. Där ställs inga absoluta krav på att man inte får exportera till utvecklingsländerna. Däremot regleras det mycket hårt, och utvecklingsländerna kan ju säga nej. Det är ingen som tvingar på dem avfallet. Principen är egentligen att om vi exporterar till ett annat land, skall det vara ett land som kan erbjuda den säkerhet som vi har här i Sverige. Jag kan tillägga att Nordiska rådet följer de här frågorna mycket intresserat.

Med det tror jag att jag har kommenterat flertalet av reservationerna. Jag har för övrigt om de särskilda yttrandena sagt att vi i mycket har en gemensam syn på avfallspolitiken.

Anf. 109 ANDERS NORDIN (mp):

Herr talman! Det enda jag håller med Berndt Ekholm om är att det är synnerligen olämpligt att hugga av debatter på det sätt som man har gjort i det här ärendet. Annars har vi ingenting gemensamt med socialdemokratin. Vi skiljer oss fullständigt från alla dessa former av tillväxtpartier.

Herr talman! Berndt Ekholm talade om att det tog tid. 1975 fastslogs i riksdagen att avfall är en resurs, men det ändrade inte de faktiska ekonomiska förhållanden som styr bedömningarna i samhället och som speciellt företräds av de tre största politiska partierna. Därför fortsätter avfall att vara ett problem.

Många kommuner har sedan länge velat bli av med sitt avfallsproblem. Man har sedan mitten av 1970-talet hoppats på tekniska lösningar som smärtfritt skulle få avfallet att upphöra att existera: centrala separeringsanläggningar som skulle framställa kompost och bränslebriketter förutom de återvunna materialslagen. Förbränningsanläggningar skulle och skall – det tror Berndt Ekholm fortfarande på – ge energi i stället för avfallsproblem. I

verkligheten uppstår andra avfallsproblem, och det skapas nya luftföroreningar med nedfall på marken.

Nu tror utskottsmajoriteten att en kommunal avfallsplan är den geniala tekniska lösningen på problemen med sopproblemet. Man tror fortfarande att den fantastiska tekniken kan åstadkomma lösningen på problemen med de farliga utsläppen. Det är beklämmande att de stora partierna inte vill avveckla sopförbränningen.

Man vill, genom att införa vissa s.k. utsläppskrav, fortsätta att omvandla fast avfall till luftföroreningar genom förbränning. Vi står inför svåra kontrollproblem och svåra deponeringsproblem för de filter som röken skall gå igenom och som samlar upp de gifter som är så farliga att man inte vill ha ut dem i lufthavet.

Med filterteknik kan vi skilja av tungmetaller i rökgaserna, men sådana s.k. lösningar innebär endast en förflyttning av problemen till ett fast avfall och senare ett förorenat vatten. Förorenat vatten är alltså gåvan till framtidens barn från de nuvarande största politiska partierna, bland vilka socialdemokraterna är det drivande partiet.

Vad som krävs, Berndt Ekholm, är ett helt annat konsumtionsbeteende och ett helt annat produktionsbeteende. Den tillväxt och överkonsumtion som förespråkas av er kommer tyvärr att bli vår undergång!

Anf. 110 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Avfallet är naturligtvis en stor fråga och en ganska allvarlig fråga också, för den delen, eftersom den bestämmer mycket av den miljöpolitik som vi skall driva. Längre ansåg man att avfallet var en resurs som man bara skulle ta hand om, men vi vet ju att det också är ett problem. Därför är det viktigt att hålla avfallsmängderna nere.

Berndt Ekholm sade att det kunde ha varit betydligt färre reservationer i det här ärendet. Jag kan tala om att hade vi inte gjort något, hade det kanske varit 100 reservationer. Nu är det 30.

Reservationerna från centerpartiet gäller bl.a. att vi vill ha en lagstiftning om återvinning. På den punkten har vi varit tvungna att reservera oss därför att socialdemokraterna inte har velat gå med på det kravet, vilket hade varit vettigt att göra om man velat se till att återanvända det material som finns.

Förbudet för aluminiumburken tyckte Berndt Ekholm i och för sig inte var så tokigt, men det var onödigt på något sätt, eftersom det inte gick att sätta gränser. Egentligen tycker jag att det är riktigt att sätta gränsen så, att antingen har vi en förpackning som vi återanvänder eller också har vi en förpackning av ett material som kan förstöras i naturen utan att det blir problem. Aluminiumburken är inte speciellt bra i det avseendet, utan den är ett bekymmer. Ganska många burkar hamnar i naturen, och vi borde naturligtvis satsa betydligt hårdare på returflaskan än vad vi gör.

Sedan vill jag fråga Berndt Ekholm, om det kan vara riktigt att förbjuda PVC i Sverige men sedan importera PVC-förpackningar. Det borde vara rimligt att ha samma regler för importen. Vi vill inte ha PVC i vårt avfall, och det som kommer utifrån kan ju inte vara bättre än det som vi lagar till här hemma.

Rötsslammet är en ganska allvarlig fråga. För att få någon ordning på den

tror jag att det är nödvändigt att sätta press på kommunerna och förmå dem att se till att det blir rent. Jag skulle vilja ställa frågan till Berndt Ekholm, om vi ändå inte kan få förslag från socialdemokraterna på den punkten. Håller ni egentligen inte med om att detta är riktiga ståndpunkter? Då är frågan varför de inte har kommit med i propositionen, vilket det hade varit rimligt att de gjort.

Med den tid man har tagit på sig borde man ha kunnat klara av de här sakerna, plus materialbalanser och giftiga främmande ämnen som inte heller har kommit med. Varför har det inte kommit med i propositionen, Berndt Ekholm?

Anf. 111 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Tyvärr nödgas vi trots allt konstatera regeringens senfärdighet när det gäller avfallsfrågorna. Nu hävdade Berndt Ekholm att flertalet är överens om målen. Tja, frågan är då varför inte socialdemokraterna är överens med oss andra. För inte har regeringen formulerat särskilt tydliga mål, som utgår från vad naturen tål. Nej då, det fattas. Vem är socialdemokraterna överens med i det fallet?

Det är många reservationer, men Berndt Ekholm hävdar att det i själva verket inte finns några större skillnader och att en del reservationer är onödiga. Men om det skulle vara på det sättet, varför kan man inte lika väl som att avslå förslagen bifalla dem? Här är ett antal förslag lagda av valda ombud för Sveriges folk som är oroliga och som tar allvarligt på de här problemen. Socialdemokraterna avfärdar dem.

Om det skulle vara så att det inte är någon större skillnad, varför motsätter sig då socialdemokraterna en lagstiftning om återvinning? Och varför motsätter sig då socialdemokraterna att avfallsproducenternas ansvar skrivs in i lagen? Om det inte är någon större skillnad, varför motsätter sig då socialdemokraterna och Berndt Ekholm att ideella miljöorganisationer får bättre möjligheter att bedriva informationsarbete på avfallsområdet?

Nej, i själva verket är det ju stor skillnad mellan reservanternas förslag och socialdemokraternas senfärdiga politik, en regeringens senfärdighetsmodell för avfallsfrågorna, som är mycket otillfredsställande från miljösynpunkt.

Nu hävdar Berndt Ekholm dessutom att miljöfarliga ämnen är någonting allvarligt, och då måste man ju fråga sig: Varför vill inte socialdemokraterna uppdra åt sin egen socialdemokratiska regering att komma med förslag till avvecklingsplan för just hälso- och miljöfarliga ämnen? Är det möjligen så att de miljöfarliga ämnena är politiskt farliga att peta i?

Många av de förslag som läggs fram av socialdemokraterna är tyvärr tandlösa. Det saknas ett helhetsgrepp på lagstiftningen. Det saknas inskrivning av producentansvar och många andra angelägna reformer. Regeringen ger det ena utredningsuppdraget efter det andra till det ena verket efter det andra.

Vad som erfordras är en samlad parlamentarisk utredning. Det är svaret på den fråga Berndt Ekholm ställde, inte regeringens "korthuggna" utredningspolitik i denna viktiga miljöfråga.

Anf. 112 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Berndt Ekholm kommenterade våra reservationer på en rad punkter, och jag skall ta upp något av den kritik som han riktade mot oss moderater.

Berndt Ekholm tycker att det är riktigt att staten har ett majoritetsägande i SAKAB. Man skulle därigenom känna sig litet tryggare, säger han. Avfallshandlingen är ett väldigt svårt problem, men det finns intresse för att utveckla metoder och nya lösningar, och jag tror att det vore olyckligt att staten hade monopol här.

Det är ganska anmärkningsvärt att socialdemokraterna i utskottet har gått emot sin egen regering, för det har de ju gjort på den här punkten. Vi har följt regeringen, och jag tycker inte att argumenten är särskilt starka för att gå emot regeringen i det här fallet. Tvärtom tror jag att regeringen var inne på en riktig väg. Man såg problemen framför sig, och vi tror att problemen skulle bli lättare att lösa om det fanns fler intressenter med ansvar. Det är viktigt att ta vara på detta.

Också när det gäller uppgiftsskyldigheten kritiserade Berndt Ekholm oss. Han menar att det finns vissa brister, och därför behöver uppgiftsskyldigheten vara kvar. Men det har ju skett förändringar i renhållningslagen som gör att verksamheten skall kunna skötas utan ytterligare fördjupad lagstiftning. Alla inblandade intressenter – myndigheter, avfallsproducenter och de som svarar för bortforsling och omhändertagande av avfall – samarbetar redan i dag. Man har gemensamt gått in för att förbättra verksamheten, och då menar vi att det inte behövs någon längre gående lagstiftning.

Sedan andas Berndt Ekholms anförande mycket av misstankar mot de enskilda företagen och mot privata initiativ i sammanhanget. Han kritiserar oss för reservation 22 som gäller utvidgat kommunalt ansvar. Han anser att de lösningar som vi har haft har varit opraktiska. Vidare beskyller han företagen för att inte sköta det hela, osv. För vår del tror vi att detta är en mycket felaktig inställning. Utan tvivel förhåller det sig ju så, att kommunen har det övergripande ansvaret för att se till att allt fungerar. Men vi tror att det är viktigt att producenterna av avfallet och de som sedan tar hand om det har ett ansvar. Vi tror att det är viktigt för att man skall kunna utveckla nya former, och vi är mycket oroliga för att detta kommer att äventyras, om den socialdemokratiska inställningen accepteras.

Anf. 113 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Ja, för att undvika baktaleri ställer jag mig framför er!

Anders Nordin! Jag tycker att ni och miljöpartiet bortser ifrån att vi faktiskt när det gäller förbränning har det grundläggande kravet att avfallet skall vara sorterat. Då blir det inte de utsläpp och de rester i askan som ni i miljöpartiet hävdar att det blir, dvs. under förutsättning att det är ett sorterat och kontrollerat avfall. Detta går utöver ENA-kraven, som vi alltså har ställt upp som grundkrav.

När det gäller kommunal avfallsplanering tillhör jag väl de personer som är ganska väl bevandrade. Jag skulle vilja säga att det rör sig om en genuin svensk modell att lägga upp avfallsplaneringen på det sätt som vi gör. På ett relativt billigt sätt skaffar vi oss goda kunskaper och en god överblick över

hur avfallshanteringen fungerar i en kommun och vilket avfall som förekommer.

Till Lennart Brunander vill jag säga följande. Beträffande lagstiftning om återvinning – det här gäller också Anders Castberger – tycker jag att det förslag som vi har lagt fram i princip uppfyller de krav som ni ställer. På toppen lägger ni till litet extra, men i praktiken har detta, enligt min mening, inte någon praktisk betydelse.

Sedan har vi det här med aluminiumburken. Jag skulle gärna vilja veta hur centerpartiet i regeringsställning, när ni innehade miljöministerposten, resonerade när denna burk introducerades. Här kunde kanske problemen med frågeställningen illustreras.

När det gäller PVC-importen vill jag säga, att hade vi gjort så som centern menar, att alla frågor skall vara lösta innan vi fattar beslut, kan jag garantera Lennart Brunander att vi aldrig hade kommit fram till något beslut. Om det finns något som det är svårt att hantera så är det internationella relationer och importrelationer. Kör man inte fast på den ena punkten gör man det på den andra. Det effektivaste sättet om man vill utträtta någonting är att sätta sig ned och förhandla med branschen för att komma överens om frivilliga uppgörelser. Då slipper man hela det internationella maskineriet, som utrikesdepartementet får slåss med. Vi kommer fram mycket snabbare. För vår del har vi valt den mest effektiva vägen, nämligen att ta steg för steg.

Den tid som vi tar på oss – ja, hur var det efter 1975 års beslut? Vad lyckades ni och folkpartisterna utträtta? Att som Anders Castberger föreslår bifalla menlösa reservationer kan jag inte se någon särskild vinst med.

När det gäller avvecklingen av miljöfarliga ämnen och uppdraget i samband därmed förhåller det sig faktiskt så, att naturvårdsverket redan har en serie sådana uppdrag.

Till Ingvar Eriksson får jag återkomma om SAKAB. Jag tror att man mycket väl kan klara utvecklingen även med våra lösningar.

Anf. 114 ANDERS NORDIN (mp):

Herr talman! Jo, Berndt Ekholm, det hjälper inte om avfallet är sorterat. Det är nästan helt ointressant. Det viktiga är vad man bränner. Det är okej om man bränner rent trämaterial och liknande. Då behövs inte alls de omfattande föreskrifterna beträffande gränsvärden.

Herr talman! Berndt Ekholm talade förut om ekonomi och ekonomisk lönsamhet. Det som inte är ekonomiskt lönsamt avfärdade han som orealistiskt.

Baselkonventionen kan ge och ger ett intryck av att den internationella handeln med avfall nu är under kontroll. I vår reservation nr 29 skriver vi att regeringen måste verka för att konventionen skärps. Det tycker inte Berndt Ekholm och hans parti. Vi anser att konventionen bör skärpas, eftersom det finns alldeles för många luckor i den. Läs vår reservation nr 29. Varför, låt oss se på socialdemokratisk politik i verkligheten.

I Wales finns det en stad som heter Pontypool. Där ligger företaget Rechem, som bl.a. bränner miljögiften PCB, som snart försvinner här i Sverige. Företaget bränner på uppdrag av svenska SAKAB. För Rechem är förbränningen en lönsam affär. För invånarna i Rechem är det sämre.

Under andra halvåret 1989 tog man emot drygt 364 ton PCB från Sverige. Rechem brände tidigare miljöfarligt avfall, bl. a. PCB, i Bonnybridge i Skottland. Därifrån rapporterades oförklarliga skador på djur och människor, skador som vissa kritiker hävdade berodde på dioxinutsläpp från förbränningsanläggningen. Som vanligt kunde detta inte bevisas och erkändes inte heller av någon officiell myndighet. Fabriken stängdes i oktober 1984 på grund av att Rechems anställda vägrade att bränna PCB-n. Därefter har företaget stämts på 2 miljoner pund för miljöförstöringen.

Hit skickar SAKAB PCB för bränning i en ugn som enligt den kände SAKAB-kritikern Sten Waldemarsson är sämre än den i Norrtorp, där SAKAB ligger. Stig Wikström, informationschef på SAKAB, bekräftar att företaget exporterat transformatorer för bränning i Pontypool under andra halvåret 1989 och att man avser att fortsätta även under 1990.

Så här kommer det att fortsätta med export av gifter, som vi inte vill ta hand om här hemma. Sannolikt blir det då fråga om export till de fattigare länderna i tredje världen. Det är de som till sist alltid blir billigast när det gäller att ta hand om de förgörande giftmängderna, om riksdagen tänker följa utskottsmajoriteten. Enligt Stop Toxic Emissions Action Movement i Wales håller en ny miljöskandal på att ske.

Ansvaret för dessa skador och kommande skador vilar direkt på det gäng av riksdagsledamöter som befolkar de miljöfarliga socialdemokratiska, moderata och folkpartistiska partierna.

För att inte glömma bort det yrkar jag härmed bifall till alla reservationer där miljöpartister står som undertecknare.

Anf. 115 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Skulle det, Berndt Ekholm, inte ha någon större betydelse med lagstiftning om återvinning? Det är ett mycket märkligt uttalande från socialdemokraternas sida, särskilt med tanke på att miljö- och energiministern faktiskt just i propositionen har framhållit behovet av att stimulera återanvändning och återvinning. I det sammanhanget framhålls också därmed förenade samhällsekonomiska intressen, och vidare understryks att det här behovet bör betonas i lagstiftningen. Här säger socialdemokraterna helt plötsligt att det inte skulle ha någon större betydelse. Det är som sagt ett mycket märkligt uttalande.

Sedan heter det att det bara skulle vara ett antal menlösa förslag från oppositionens sida. Skulle det vara menlöst att avfallsproducenternas ansvar skrevs in i lagen? Är det på det sättet socialdemokraterna tar allvarligt på miljöfrågorna när det gäller avfallet? Skulle det vara helt menlöst att ge människor som arbetar ideellt i miljöorganisationerna ett stöd? Vad är det för menlöst med en avvecklingsplan för hälso- och miljöfarliga ämnen? Jag förstår egentligen inte socialdemokraternas hantering av de här frågorna, men med tanke på vad Berndt Ekholm sagt får väl det hela ett förklarar skimmer över sig.

Låt mig ta ett exempel som belyser med vilken frenesi som socialdemokraterna avfärdar goda förslag, även när de samtidigt verkar tycka bra om dem. Det gäller t.ex. förslagen om att höja bilskrotpremierna. En lång rad förslag har presenterats i den frågan. Det är t.o.m. så att miljöavgiftsutredningen

har föreslagit ändringar på den här punkten så att bilskrotspremien kan höjas. Frågan bereds, som det heter, inom regeringskansliet, dvs. regeringen är inte överens med sig själv.

Men vi har helt plötsligt haft debatt på debatt här i kammaren, frågedebatt och interpellationsdebatt. T.o.m. en och annan socialdemokrat i trafikutskottet, såsom t.ex. Olle Östrand, går upp i talarstolen och instämmer i kören och frågar efter åtgärder. Vad säger då socialdemokraterna i jordbruksutskottet? De avstyrker samtliga dessa förslag rakt över. Det är så socialdemokraterna hanterar avfallsfrågorna. De konstaterar att förslagen är menlösa och saknar betydelse. Detta är ledsamt. För ett seriöst miljöarbete i Sverige är socialdemokraternas inställning en besvikelse.

Anf. 116 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Berndt Ekholm tog upp frågan om PVC-förpackningar och sade att om vi skall försöka att komma överens med alla dem ute i världen som förpackar sina varor i PVC-förpackningar kommer vi aldrig att nå fram. Det är naturligtvis ett vanligt och enkelt sätt att luta sig mot detta när man inte vill eller vågar genomföra en sak. Berndt Ekholm sade inte att det var samma sak när man skulle förbjuda aluminiumburken. Men i Danmark är väl inte dessa burkar tillåtna? Såvitt jag förstår måste samma internationella handelsregler gälla för Danmark som för Sverige. Rimligtvis borde vi kunna bestämma vilka förpackningar vi vill ta in på den svenska marknaden, om vi vågar göra detta. Men uppenbarligen vågar socialdemokraterna inte det.

Berndt Ekholm säger att det säkraste sättet är att gå steg för steg på det sätt som socialdemokraterna gör. Men då vandrar man som en sengångare, och det är inte särskilt bra. I varje fall inte för miljön.

När jag härförleden diskuterade med Grethe Lundblad om miljöpolitik sade hon att miljöpropositionen ändå är acceptabel som en proposition i halvtid. Med det menade hon att nästa år, då det är valår, kommer det ett riktigt budgetförslag för miljön. Är det på samma sätt också med avfallsfrågorna? Här skjuter man en mängd frågor över till nästa år, 1991, då det är valår. Man borde ha tagit upp dem nu.

Berndt Ekholm sade att naturvårdsverket håller på att arbeta med de här frågorna. När nu regeringen tagit så lång tid på sig för den här propositionen, den skulle ju varit klar för ett bra tag sedan, borde den ha sett till att naturvårdsverket blivit färdigt med arbetet. Då hade vi kunnat göra upp en mer heltäckande avfallsstrategi.

Det är inte bara utsläppen från skorstenarna och från avloppen ut i vattnet som är avgörande för hur vi hanterar vår miljö. Alla de produkter som vi konsumenter använder förorenar i lika stor utsträckning naturen. Vi måste därför ta tag i det problemet.

När det gäller miljömärkningen sade Berndt Ekholm tidigare att konsumenterna skall ta ett ansvar. Det tycker jag är viktigt. Men varför inte göra den här miljömärkningen mer effektiv och ställa krav på innehållsförteckning också när det gäller andra varor än de som nu får den här miljömärkningen? Det kanske är ännu väsentligare att vi vet vad de varorna innehåller. Kan jag få ett svar på den frågan, Berndt Ekholm?

Anf. 117 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Vi har skilda uppfattningar när det gäller SAKAB och ägan-
deförhållandena i SAKAB. Berndt Ekholm tror att man nog klarar utveck-
lingen lika bra om staten äger 51 %. Jag delar inte den uppfattningen. Det
gjorde tydligen inte regeringen heller, eftersom den hade en annan uppfatt-
ning än socialdemokraterna i utskottet. Vad var det egentligen som hände i
utskottet när man lämnade sin regering i sticket?

Vi moderater tror att ett breddat ägande också ger ett breddat ansvar, en
bättre utveckling, ny teknik och nya lösningar som krävs för att möta den
svåra utmaning detta innebär.

Jag vill slutligen i denna debatt säga följande till Anders Nordin. Anders
Nordin har i denna debatt framträtt på ett sätt som vittnar om stöddighet.
Det han sagt trotsar det mesta jag tidigare hört i denna kammare. Han bun-
tar ihop de tre största partierna i riksdagen och beskyller oss för att vår poli-
tik på detta område skulle leda till en ökad produktion av miljöfarligt avfall
och till en varukonsumtion som skapar ytterligare avfall av den arten. Han
har lösningen på alla problem.

I praktiken tror jag att det förhåller sig så, att miljöpartiet inte har mycket
till lösning. Med den ekonomiska politik man förfäktar kommer man inte att
komma någonbart med att lösa de allvarliga problem vi har med det avfall
som redan finns i landet. Vi i de andra partierna försöker i alla fall att sakligt
och realistiskt angripa dessa problem. Det går inte bara att som miljöpartiet
slå sig för bröstet och tro att man behärskar allt och kan göra allt genom de
förslag man här har lagt fram. Miljöpartiet har t.o.m. lagt fram ett lagförslag
som man säger är något helt annat än det lagförslag från regeringen som fö-
religger, vilket man underkänner. Det är beklagligt.

Anf. 118 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag vänder på ordningen och börjar med Ingvar Eriksson.

När det gäller uppgiftsskyldigheten i 22 § kan man, om man läser texten,
se att 9 § och 22 § handlar om olika saker. Dessa paragrafer kan inte ersätta
varandra. Då får man inte samma effekt. Det är därför som vi i utskottsma-
joriteten följer propositionens förslag. Vi vill ha en så god effekt som möj-
ligt.

När det sedan gäller det breddade ägandet föreslår också vi socialdemo-
krater ett sådant och därmed också ett breddat ansvar. Men frågan är om det
skall vara ett majoritetsägande.

Jag skall rätta till ett fel som Lennart Brunander påminde mig om. När
vi talar om det offentligas ägarandel på 51 % gäller detta både statens och
kommunernas ägande.

Sedan till det som Lennart Brunander sade om en proposition i halvtid.
Nej, detta är ingen proposition i halvtid. Det är ett avstamp inför framtiden
baserat på de mål som vi ställt upp. Eftersom ämnet är så svårt måste detta
självfallet följas upp med ett antal ytterligare förslag, propositioner, rege-
ringsbeslut osv. Det är inget konstigt med detta.

Det sades att propositionen borde ha varit klar för ett bra tag sedan. Det
enklaste argumentet mot detta är att hänvisa till hur centern, folkpartiet och
moderata samlingspartiet hanterade den här frågan i regeringsställning. Vi

hade lagt fram vårt förslag, och riksdagen fattade beslut år 1975. Sedan fick ni chans att genomföra det beslutet. Ni klarade inte ens av att genomföra uppgiftsinsamlandet i slutet av 1970-talet. Detta är ingen anklagelse mot er, utan det visar bara att detta ämnesområde är svårt, vilket Ingvar Eriksson var inne på. Man skall inte ta till överord. Ämnet är svårt, och att använda ordet senfärdighet är mest till för att knipa billiga poäng.

Ja, jag använde ordet menlösa, Anders Castberger. Jag står faktiskt för det. Det ni föreslår ger inte så mycket mer. En lagstiftning som syftar till återvinning är i praktiken det vi socialdemokrater föreslår. I sak är det ingen större skillnad, i varje fall som jag ser det.

Det är likadant när det gäller att skriva in ett ansvar för avfallsprodukterna i lagen. Det finns med i motivtexten, och det ger inte så mycket mer om det står i lagtexten. I sak blir det samma resultat.

Det föreslås mer pengar till miljöorganisationer. Vi har givit dem anslag inte bara för avfallsfrågor utan över huvud taget för deras agerande i miljösammanhang. Visst satsar vi på miljöorganisationer.

Anders Castberger efterlyser en avvecklingsplan. Naturvårdsverket arbetar med de konkreta avvecklingsplanerna, vilket vi har talat om. När det gäller bilskrotningspremier hänvisar Anders Castberger själv till miljöavgiftsutredningen. För övrigt är det inte vi som avslår alla era, som ni tycker, fina förslag. Vi socialdemokrater har inte ensamma majoritet, eller hur?

Till sist till Anders Nordin. Han säger att det inte hjälper att sortera. Nej, just det. Jag sade just att det är fråga om fraktionernas innehåll. Vi är inte emot att man får så rena fraktioner som möjligt. Självfallet skall vi arbeta för det. När det gäller Baselkonventionen kan jag säga att Sverige arbetar för att vi skall få så skarpa och stränga krav som möjligt.

Anf. 119 ANDERS NORDIN (mp):

Herr talman! Jag vänder mig först till Ingvar Eriksson. Ni moderater kan inte komma undan vad ni skriver. Jag bara påtalar och tydliggör likheterna mellan er politik och socialdemokraternas och delar av folkpartiets politik. Jag drar ut konsekvenserna av vad ni skriver och säger. Om det är obehagligt att höra, Ingvar Eriksson är det inte mitt fel. Ingvar Eriksson sade själv i går att avfallsproducenterna, i det här fallet företagen, kan spela en aktiv roll bara om de får möjlighet att under ansvar hantera sitt eget avfall.

Men herrejössenamn! Tänk på BT Kemi, Neste Polyester, Rönnskärsverken, SAKAB, SSAB osv! De handlar under sitt eget ansvar. Vad ni moderater säger om företagens ansvar är dock struntprat! Inte har de något ansvar. De tänker efter ekonomiska kalkyler och ekonomiska styrmedel. Det är så företagen agerar.

Berndt Ekholm talade om Baselkonventionen. Tidigare har det varit så att svenska företag har varit tvungna att få tillstånd för att exportera miljöfarligt avfall. Genom att regeringen i våras skrev under Baselkonventionen räcker det med en anmälan. Jag drog upp följdverkningarna av det som kan ske. Om Berndt Ekholm lyssnat på eller läst igenom vad jag sade i går hade han förstått mera.

Berndt Ekholm undrar också hur utgallringen av onödiga skadepåverkande saker skall gå till. Vad skall vi förbjuda? undrar han. Det är väl inte

några större svårigheter! Samhället måste börja fråga sig: Behövs produkten? Finns likvärdig produkt? Skadar produkten miljön? Är produkten till nytta för kommande generationer? De kriterierna måste man ha. Det är inga större svårigheter. Det är snarare enklare än att fatta beslut i denna riksdag.

Berndt Ekholm talar också om substitutionsprincipen, dvs. att man redan nu väljer det minst miljöfarliga avfallet. Det är inte sant! Man gör inte alls så. Man tar hela tiden det som är billigast. Kom tillbaka till verkligheten, Berndt Ekholm.

Om det i något annat land finns ett förbud mot någon kemikalie, borde aktsamhetsprincipen gälla. Skälet till ett förbud är givetvis att kemikalien innebär faror för hälsan eller naturen. Det som är farligt i ett land är rimligen också farligt i Sverige. Alla länder över hela världen kan klara testningen, om man går efter den principen. Det är inga större svårigheter.

Anf. 120 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Hur är det med matematiken i dag, Berndt Ekholm? Berndt Ekholm sade att socialdemokraterna inte avslår några motioner. Det kan de inte göra ensamma. Jo, det är faktiskt så att ni kan göra det. När ni stöder något annat parti skapar ni en majoritet. Socialdemokraterna är det enda parti som kan bestämma om en fråga skall gå igenom eller inte. Ibland kan det bli bekymmer när man har socialdemokraterna med sig i en fråga. Men, har vi lagt fram ett förslag får vi ändå stå för det.

Det sista jag sade var litet mer skämtsamt. Men socialdemokraterna har den möjligheten, Berndt Ekholm. Fortfarande är ni så pass stora. Men det kanske inte är så länge till.

Varför blev det inget av 1975 års beslut om avfall? Jag tror att det är så här: Det räcker inte med ord. Det måste finnas konkreta förslag om hur det hela skall gå till. Det är litet grand det som är bekymret med propositionen. Det är för mycket ord om hur det borde vara i stället för förslag om hur det skall vara.

Anf. 121 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Nu börjar det nästan gå litet tomgång i Berndt Ekholms sätt att argumentera. Den eventuella senfärdigheten han möjligen kan gå med på från regeringens sida skulle bero på de borgerliga regeringarna. Men har vi verkligen en sådan socialdemokratisk regeringen att man efter åtta år inte klarar av att formulera en egen politik? Den regeringen borde omedelbart ersättas med en sådan regering som uppenbarligen klarar av att låta sin politik verka efter det att man har avgått.

Berndt Ekholm intar i den här debatten två diametralt motsatta ståndpunkter samtidigt. Dels är det nästan ingen skillnad alls mellan våra olika förslag, dels är det samtidigt så stor skillnad på dem att oppositionens förslag absolut måste avslås utan pardon. Men om det är så liten skillnad måste man ändå fråga sig varför i all sina dar man inte lika gärna skulle kunna gå några steg till mötes, t.ex. när det gäller att avfallsproducenternas ansvar skrivs in i lagen. Berndt Ekholm säger att det står i motivtexten och att det därför i sak ger samma resultat! En jurist skulle hoppa jämfota inför ett sådant utta-

lande. Dessutom kan man möjligen påstå att om det är så som Berndt Ekholm säger, behövs inga lagar. Då behövs bara motivtexterna.

Nej, så kan man naturligtvis inte hantera detta. Här gäller det att skriva in sådana viktiga saker i lagstiftningen, att få till de lagar som faktiskt behövs, att det går att styra de viktiga frågorna i en för oss avsedd riktning.

Berndt Ekholm säger på slutet att när det gäller bilskrotningspremierna hänvisar t.o.m. jag till miljöavgiftsutredningen. Jag hävdade, herr talman, faktiskt att miljöavgiftsutredningen är klar men den frågan. Man har faktiskt klarat ut detta. Man har föreslagit en höjning av just bilskrotningspremien. Vad gör då regeringen? Ingenting. Vad vill då socialdemokraterna i riksdagen göra åt detta? Sammalunda, ingenting.

Det är denna inställning som vi måste kritisera från folkpartiets sida. Detta är en senfärdighet, och det är en otillräcklighet. Socialdemokraterna klarar inte av avfalls- och miljöfrågorna. Man tassar sakta och litet grand framåt. Nog är det precis som vi sade i början av debatten som inleddes i går, nämligen att det i själva verket blir mycket besvärligare varje gång regeringen formulerar sig till ett förslag när det gäller miljöfrågorna. De är oense inbördes, även inom den egna riksdagsgruppen.

Anf. 122 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Till Anders Nordin vill jag säga att dagens företag är beredda att ta sitt ansvar. I sina kalkyler för investeringar för framtiden räknar man in miljöproblemen och försöker att minimera och undvika dem. Det finns en mycket stark ambition i dagens näringsliv att göra detta. Det är beklagligt om inte Nordin har märkt det.

Givetvis vet vi alla att brister tidigare har förekommit. Det har t.o.m. varit tal om missbruk och brottslighet. Det har vi moderater aldrig försvarat, och det kommer vi heller aldrig att göra. Men vi löser aldrig avfallsproblemen om inte alla engagerar sig, dvs. de enskilda människorna, företagen och samhället. Det finns i dag företag på renhållningsområdet som är beredda att göra satsningar för framtiden som kan bidra till att ny teknik tas fram så att vi på ett bättre sätt kan lösa dessa problem i framtiden.

Men vad jag i huvudsak vände mig emot i Nordins anförande var den stödighet han visade i dagens debatt och även i gårdagens debatt. Han talade om en total brist på logik och en total brist på förnuft och förstånd som kännetecknade utskottsmajoriteten. Han beskyllde utskottsmajoriteten för att uppenbarligen uppmana till att slösa med råvaror och att slösa med energi, och han sade att den t.o.m. ibland uppmanade att inte ta hänsyn till miljövården. Dessa beskyllningar utsätter han sina kolleger från andra partier i riksdagen för, som medvetet arbetar steg för steg för att klara dessa problem. Det är den debattekniken som jag vänder mig emot och som jag tycker är djupt beklaglig.

Vi har alla ansvar, och vi försöker alla göra vårt bästa för att åstadkomma en bättre tingens ordning i framtiden. Jag hade hoppats att miljöpartiet också skulle fatta vad det handlar om i detta långsiktiga, viktiga arbete som vi har i Sveriges riksdag. Tyvärr har jag blivit besviken.

Anf. 123 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Tiden börjar bli knapp. Snart är klockan elva.

Till Anders Nordin vill jag säga att vi inte kommer runt frågan vem som skall förbjuda vad i ett demokratiskt samhälle. Det är en mycket svår fråga, och man måste ta den allvarigt. Det går an att förbjuda en och annan produkt. Men när det blir tal om mängder av produkter, hamnar man i ett dilemma. Jag tycker att man skall erkänna sådana svårigheter.

När det gäller substitutionsprincipen, att man skall ersätta miljöskadliga produkter med mindre miljöskadliga produkter, påstår Anders Nordin att det brister i företagets efterlevnad. På den punkten måste man ge honom rätt, om man skall hålla sig till sanningen. Det är därför vi skärper tonen i detta betänkande, bl.a. efter förslag ursprungligen i ett antal motioner.

Lennart Brunander efterlyser konkreta förslag. De statliga verken, t.ex. naturvårdsverket, skall lägga fram konkreta förslag, bl.a. till avvecklingsplaner för miljöfarliga ämnen. Det är ju så vi brukar arbeta. Eller menar Lennart Brunander att riksdagen skall besluta om alla möjliga detaljer?

Jag tycker nog att Anders Castberger tar i och hänger sig åt en del överdrifter. Enligt honom är folkpartiets politik perfekt och saknar alla fel och brister. Det socialdemokraterna står för är värdelöst. Jag tror att en förnuftig betraktare inte går på en sådan argumentation. Det är inte svart eller vitt. Visst har vi brister. Ni har också brister. Frågor som gäller avfallshantering är svåra, det skall man erkänna. I ljuset av historien, av vad som hände under de borgerliga åren i denna fråga, kan man faktiskt säga att ni sitter i glashus och kastar sten. Det är bättre att vi erkänner att vi lever i verkligheten.

Anf. 124 ANDERS NORDIN (mp):

Herr talman! Jag tror säkert att Ingvar Eriksson är ärlig i sitt uppsåt. Men det är en sak som skiljer honom och hans parti från mig och mitt parti: vi i miljöpartiet är hundrafalt mer oroliga än vad Ingvar Eriksson och hans parti är. Det är därför vi reagerar och agerar. Jag hade inte stått i denna sal i denna talarstol om inte de övriga partierna tillsammans bar ansvaret för den katastrofala situation som nu råder.

Vi har helt olika verklighetsuppfattning. Därför reagerar vi också olika. Respektera detta, så respekterar jag dig!

Apropå det som Ingvar Eriksson sade om ologik vill jag fråga: Vad spelar det för roll om t.ex. SAKAB ägs till mer än 51 % av staten eller av privata intressen, om nu mer än 50 % av avfallet exporteras? Inte är det väl någon skillnad?

Jag kan ta upp en annan märklig sak från Ingvar Erikssons anförande i går, som ett exempel på ologik. Ingvar Eriksson sade: "Vi vill inte medverka till att det utvecklas ett kommunalt bortforslingsmonopol. Därför anser vi inte att kommunen skall vara skyldig att se till att avfallet slutligt omhändertas. Däremot skall kommunen övervaka att avfallet forslas bort och att det slutgiltigt omhändertas på ett betryggande sätt."

Här står påståendena tväremot varandra. Hur skall man kunna övervaka, om man inte är skyldig att se till att övervakning sker? Det är helt obegripligt.

Berndt Ekholm pratar om att inte se skogen för alla träd. Jag kan nämna

två skräckexempel, de mest onödiga produkter som vi har på marknaden. Man kan inte gå ut och handla utan att stöta på dem. Man påtvingas dem, på Barnens dag, utställningar, på flyget och på tåget. Det är för det första PET-flaskan, plastflaskan som är fullkomligt onödig. Det är en typisk socialdemokratisk fint att säga att den skall tas bort som engångsflaska och bli en returflaska. För det andra har vi aluminiumburken. Det är likadant med den. Den är fullkomligt onödig. Man når inte upp till 90 % återvinning. Om man når upp till 90 % återvinning innebär det, som jag sade i går, att man vill att allting skall spridas ut.

Självfallet skall man på en gång välja det enklaste, bästa och mest miljövänliga alternativet, och det är glasflaskan. Med den når man upp till en återvinning på 99 %.

Det kommer fram nya produkter hela tiden. Man behöver inte se allt på en gång. Tag bort det värsta med detsamma! Hela oppositionen, även moderaterna, har lagt fram vettiga förslag, som jag av en slump kan stödja. Så är det. Detta är inget problem. Men ni vill inte se det. Ni vill inte göra någonting åt det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 maj.)

17 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 4 maj

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenium.

18 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:110 Reformerad inkomst- och företagsbeskattning

1989/90:Sk51 av Sten Svensson (m)

1989/90:Sk52 av Mona Saint Cyr och Margareta Gard (båda m)

1989/90:Sk53 av Karin Falkmer (m)

1989/90:Sk54 av Birgitta Hambraeus och Göran Engström (båda c)

1989/90:Sk55 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1989/90:Sk56 av Kjell Ericsson (c)

1989/90:Sk57 av Ingrid Hemmingsson och Hans Dau (båda m)

1989/90:Sk58 av Carl Bildt m.fl. (m)

1989/90:Sk59 av Carl Bildt m.fl. (m)

1989/90:Sk60 av Per-Ola Eriksson (c)

1989/90:Sk61 av Martin Olsson och Karin Israelsson (båda c)

1989/90:Sk62 av Martin Olsson (c)

1989/90:Sk63 av Martin Olsson (c)

- 1989/90:Sk64 av Eva Björne (m)
1989/90:Sk65 av Eva Björne (m)
1989/90:Sk66 av Ivar Franzén (c)
1989/90:Sk67 av Ivar Franzén (c)
1989/90:Sk68 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (båda m)
1989/90:Sk69 av Göthe Knutson m.fl. (m)
1989/90:Sk70 av Kjell Ericsson och Jan Hyttring (båda c)
1989/90:Sk71 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m)
1989/90:Sk72 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)
1989/90:Sk73 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)
1989/90:Sk74 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1989/90:Sk75 av Göthe Knutson (m)
1989/90:Sk76 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)
1989/90:Sk77 av Stina Gustavsson m.fl. (c)
1989/90:Sk78 av Håkan Hansson och Per-Ola Eriksson (båda c)
1989/90:Sk79 av Sigge Godin m.fl. (fp)
1989/90:Sk80 av Håkan Hansson och Kjell Ericsson (båda c)
1989/90:Sk81 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:Sk82 av Hans Dau och Sven Eric Lorentzon (båda m)
1989/90:Sk83 av Ingrid Hemmingsson och Mona Saint Cyr (båda m)
1989/90:Sk84 av Margit Gennser (m)
1989/90:Sk85 av Jens Eriksson m.fl. (m)
1989/90:Sk86 av Hans Dau (m)
1989/90:Sk87 av Lennart Brunander m.fl. (c)
1989/90:Sk88 av Karin Israelsson m.fl. (c)
1989/90:Sk89 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1989/90:Sk90 av Lola Björkquist (fp)
1989/90:Sk91 av Berndt Ekholm och Elver Jonsson (s, fp)
1989/90:Sk92 av Eva Johansson och Kjell-Arne Welin (s, fp)
1989/90:Sk93 av Britta Sundin (s)
1989/90:Sk94 av Krister Skånberg m.fl. (mp)
1989/90:Sk95 av Agne Hansson och Marianne Jönsson (båda c)
1989/90:Sk96 av Olof Johansson m.fl. (c)
1989/90:Sk97 av Leif Marklund m.fl. (s)
1989/90:Sk98 av Marianne Andersson i Vårgårda och Lennart Brunander
(båda c)
1989/90:Sk99 av Nils Nordh och andre vice talman Christer Eirefelt (s, fp)
1989/90:Sk100 av Rolf Clarkson m.fl. (m)
1989/90:Sk101 av Lars Werner m.fl. (vpk)

med anledning av prop. 1989/90:111 Reformerad mervärdeskatt m.m.

- 1989/90:Sk102 av Ulf Melin (m)
1989/90:Sk103 av Björn Samuelson m.fl. (vpk)
1989/90:Sk104 av Birgitta Hambræus och Göran Engström (båda c)
1989/90:Sk105 av Ingrid Hemmingsson (m)
1989/90:Sk106 av Ingrid Hemmingsson och Margareta Gard (båda m)
1989/90:Sk107 av Stina Eliasson (c)
1989/90:Sk108 av Carl Bildt m.fl. (m)

1989/90:Sk109 av Jan-Erik Wikström och Åke Gustavsson (fp, s)
1989/90:Sk110 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1989/90:Sk111 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1989/90:Sk112 av Gunhild Bolander (c)
1989/90:Sk113 av Olof Johansson m.fl. (c)
1989/90:Sk114 av Rolf Dahlberg (m)
1989/90:Sk115 av Rolf Clarkson (m)
1989/90:Sk116 av Hadar Cars och Jan-Erik Wikström (båda fp)
1989/90:Sk117 av Agne Hansson och Marianne Jönsson (båda c)
1989/90:Sk118 av Ingrid Hemmingsson och Mona Saint Cyr (båda m)
1989/90:Sk119 av Ingrid Hemmingsson (m)
1989/90:Sk120 av Bo Lundgren m.fl. (m)
1989/90:Sk121 av Sven-Olof Petersson och Ingbritt Irhammar (båda c)
1989/90:Sk122 av Marianne Andersson i Vårgårda (c)
1989/90:Sk123 av Inga-Britt Johansson och Lisbet Calner (båda s)
1989/90:Sk124 av Rolf Clarkson m.fl. (m)
1989/90:Sk125 av Rolf Clarkson m.fl. (m)
1989/90:Sk126 av Ingrid Sundberg m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:140 Höjning av de allmänna barnbidragen,
m.m.

1989/90:So58 av Sten Svensson m.fl. (m)
1989/90:So59 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:So60 av Karin Israelsson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:141 Vissa ekonomiska styrmedel inom mil-
jöpolitiken, m.m.

1989/90:Jo51 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1989/90:Jo52 av Karl Erik Olsson m.fl. (c)
1989/90:Jo53 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:Jo54 av Lars Ernestam m.fl. (fp)
1989/90:Jo55 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:143 Lag om tillfälligt bilförbud

1989/90:T51 av Roy Ottosson m.fl. (mp)
1989/90:T52 av Kenth Skärvik m.fl. (fp)
1989/90:T53 av Jan Sandberg (m)
1989/90:T54 av Rolf Clarkson m.fl. (m)
1989/90:T55 av Lars Werner m.fl. (vpk)

med anledning av prop. 1989/90:145 Höjt pensionstillskott och förbättringar
av vissa andra folkpensionsförmåner

1989/90:Sf63 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:Sf64 av Sten Svensson m.fl. (m)
1989/90:Sf65 av Gullan Lindblad m.fl. (m)
1989/90:Sf66 av Ragnhild Pohanka och Eva Goës (båda mp)
1989/90:Sf67 av Karin Israelsson m.fl. (c)
1989/90:Sf68 av Hans Dau (m)

med anledning av prop. 1989/90:147 Höjda studiestödsbelopp m.m. som
kompensation för vissa skatteeffekter
1989/90:Sf69 av Margó Ingvardsson m.fl. (vpk)
1989/90:Sf70 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m)
1989/90:Sf71 av Barbro Sandberg (fp)
1989/90:Sf72 av Ragnhild Pohanka och Eva Goës (båda mp)
1989/90:Sf73 av Larz Johansson m.fl. (c)

med anledning av skr. 1989/90:124 Redogörelse för den svenska krigsmate-
rielexporten år 1989
1989/90:U15 av Inger Schörling m.fl. (mp)

19 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 2 maj

1989/90:576 av *Maggi Mikaelsson* (vpk) till kommunikationsministern om
SJ:s rullande materiel:

SJ har mycket material som är föråldrat. T.ex. finns vagnar och lok som
är uppemot 40 år.

Användningen av ålderdomlig och skröplig materiel har en rad negativa
effekter. Det försämrar säkerheten, arbetsmiljön, energieffektiviteten och
konkurrensförmågan.

Nu i dagarna tänker SJ t.ex. satsa 200 milj. kr. på att rusta upp 1950-talslok
som främst drar stål och gruvstång i stället för att köpa nya lok.

Avser regeringen vidta någon åtgärd inom SJ för att möta konkurrenter
inom transportsektorn och förbättra arbetsmiljön i gamla lok och vagnar?

1989/90:577 av *Barbro Sandberg* (fp) till statsrådet Erik Åsbrink om den
skattemässiga behandlingen av SJ-anställdas fribiljetter:

Statligt anställda har genom tiderna haft vissa löneförmåner. Så har t.ex.
SJ-anställda haft pension och fria resor.

Förr i världen hette det att "statens kaka är liten men säker". Att vara
berättigad till pension innebar givetvis en stor trygghet inför ålderdomen.
Likaså var det en stor löneförmån att ha fria resor för sig själv och sin familj.
Pensionen har förbättrats för alla, vilket är bra.

Min fråga rör fribiljetterna. Enligt rykten kommer SJ-anställdas fribil-
jettsförmåner att beskattas. När det nya skattesystemet genomförs är det
klart att denna förmån, precis som alla andra löneförmåner, skall beskattas.
Ryktet säger att även de som gått i pension skall beskattas för sina förmåner.

Jag skulle därför vilja fråga statsrådet Åsbrink om ryktet är sant och i så
fall om motiveringen till att även de, som redan tjänat in sina förmåner, i
efterhand skall beskattas för dem.

1989/90:578 av *Leif Marklund* (s) till industriministern om industrins returpappersförsörjning:

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

I SIND:s rapport om industrins returpappersförsörjning förutses att industrins efterfrågan av returpapper kommer att öka snabbare än insamlingen.

År 1989 fanns ett överutbud av insamlade tidningar som väntades försvinna, och ett behov av import skulle uppstå. Tvärt emot prognosen har det inhemska överskottet ökat. I dag finns det inte avsättning för insamlat returpapper i kommunerna. Detta kan medföra att ambitioner för återvinning minskar väsentligt.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga:

Kommer statsrådet att vidta åtgärder mot den uppkomna situationen?

den 3 maj

1989/90:579 av *Ewa Hedkvist Petersen* (s) till statsrådet Margot Wallström om unga flickors situation på lands- och glesbygden:

Kvinnorna/flickorna flyttar i hög grad från lands- och glesbygden. I befolkningssiffrorna kan vi se att detta är mycket markant i bl.a. Norrlands inland. Nu har detta visserligen pågått under många årtionden, men det kan inte accepteras längre. I jämlikhetens namn skall kvinnor ha lika möjligheter att utifrån egen vilja kunna välja boendeort – att stanna kvar i sin hembygd eller senare kunna flytta tillbaka.

Vad är det som brister och vad kan vi då göra för att även kvinnor/flickor skall kunna trivas och bo i glesbygden, frågar vi oss. Ja, vi vet att det inte enbart handlar om möjligheter till ett arbete att försörja sig på, utan i lika hög grad om att skapa fritids- och kulturmiljöer samt attityder som möter de mycket unga flickorna, redan i de tidiga tonåren, på deras egna villkor. Vi måste tidigt visa de unga flickorna att de tas på allvar. Här finns det dock fortfarande på grund av traditioner stora brister, som vi måste ta itu med om vi vill ge kvinnor lika möjligheter i val av boendeort.

Är ungdomsministern mot denna bakgrund beredd vidta åtgärder så att de unga flickornas situation på lands- och glesbygden uppmärksammas i samhällsplaneringen?

1989/90:580 av *Göthe Knutson* (m) till justitieministern om misskötta permissioner i kriminalvården:

En ny skandalrapport föreligger från kriminalvården. Närmare hälften av internerna på permission struntar i bestämmelserna. Internerna kommer försent tillbaka, är drogpåverkade, har begått nya brott eller uteblir helt, dvs. rymmer.

År 1986 misskötte internerna 30–40 % av permissionerna. Nu är det ännu fler, vid vissa anstalter omkring 50 %.

Hur är detta möjligt? Hur kan justitiedepartementet passivt iakttä dessa missförhållanden? Kriminalvården kostar landets skattebetalare miljardbelopp, och anstalterna förses med dyrbara säkerhetsarrangemang, men fäng-

Prot. 1989/90:114
3 maj 1990

---

arna gör tydligen som de vill. Larmrapporterna från 1986 synes inte ha lett till en bättre ordning.

Hur är det möjligt att interner som missköter sig, knarkar och rent av gör nya brott under permissioner ändå släpps ut till nya eskapader?

Enligt min uppfattning har interner inte rätt till permission, men däremot skall det finnas en möjlighet till permission – förutsatt att vederbörande sköter sig.

Har justitieministern för avsikt att skärpa tillämpningen av reglerna och ingripa mot den slapphet som fångarna utnyttjar?

20 § Kammaren åtskildes kl. 22.57.

In fidem

STAFFAN HANSSON

/Gunborg Apelgren

Torsdagen den 3 maj

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 2 maj	1
Utrikesutskottets betänkande UU16	
5 § Meddelande om samlad votering och gemensamma debatter . .	2
6 § Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemen- samma frågor och anslag, m.m.	3
Utbildningsutskottets betänkande UbU18	
Utbildningsutskottets betänkande UbU19	
Utbildningsutskottets betänkande UbU20	
Utbildningsutskottets betänkande UbU24	
Debatt	
Birger Hagård (m)	
Margitta Edgren (fp)	
Larz Johansson (c)	
Björn Samuelson (vpk)	
Claes Roxbergh (mp)	
Talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)	
Bengt Silfverstrand (s)	
Elisabeth Fleetwood (m)	
Leif Marklund (s)	
<i>Beslut fattades under 8 §</i>	
7 § Anslag ut utbildning för undervisningsyrken, m.m.	33
Utbildningsutskottets betänkande UbU21	
Utbildningsutskottets betänkande UbU22	
Utbildningsutskottets betänkande UbU23	
Debatt	
Birger Hagård (m)	
Margitta Edgren (fp)	
Marianne Andersson i Vårgårda (c)	
Björn Samuelson (vpk)	
Eva Goës (mp)	
Berit Löfstedt (s)	
<i>Beslut fattades under 8 §</i>	
8 § Beslut	55
Utbildningsutskottets betänkande UbU18	55
Utbildningsutskottets betänkande UbU19	56
Utbildningsutskottets betänkande UbU20	57
Utbildningsutskottets betänkande UbU24	58
Utbildningsutskottets betänkande UbU21	58

	Utbildningsutskottets betänkande UbU22	59
	Utbildningsutskottets betänkande UbU23	60
9 §	Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden	61
10 §	Anslag till grundskolor, m.m.	61
	Utbildningsutskottets betänkande UbU12	
	Utbildningsutskottets betänkande UbU13	
	Utbildningsutskottets betänkande UbU14	
	Debatt	
	Ann-Cathrine Haglund (m)	
	Lars Leijonborg (fp)	
	Larz Johansson (c)	
	Ylva Johansson (vpk)	
	Eva Goës (mp)	
	<i>(forts. 13 §)</i>	
11 §	Ajournering för middagsuppehåll	80
12 §	Återupptagna förhandlingar	80
13 §	Anslag till grundskolor, m.m. (forts. UbU12, UbU13 och UbU14)	81
	Helge Hagberg (s)	
	Ann-Cathrine Haglund (m)	
	Lars Leijonborg (fp)	
	Eva Goës (mp)	
	Ylva Johansson (vpk)	
	Larz Johansson (c)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 maj</i>	
14 §	Anslag till gymnasieskolor, m.m.	93
	Utbildningsutskottets betänkande UbU15	
	Utbildningsutskottets betänkande UbU16	
	Debatt	
	Birgitta Rydle (m)	
	Carl-Johan Wilson (fp)	
	Marianne Andersson i Vårgårda (c)	
	Ylva Johansson (vpk)	
	Eva Goës (mp)	
	Lars Svensson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 maj</i>	
15 §	Elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet	110
	Utbildningsutskottets betänkande UbU28	
	Debatt	
	Ulf Melin (m)	
	Carl-Johan Wilson (fp)	
	Ylva Johansson (vpk)	
	Eva Goës (mp)	
	Lars Svensson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 maj</i>	

16 §	Vissa avfallsfrågor (forts. från prot. 113), ...	120	Prot. 1989/90:114
	Jordbruksutskottets betänkande JoU16		3 maj 1990
	Debatt		
	Berndt Ekholm (s)		
	Anders Nordin (mp)		
	Lennart Brunander (c)		
	Anders Castberger (fp)		
	Ingvar Eriksson (m)		
	<i>Beslut skulle fattas den 4 maj</i>		
17 §	Beslut om fortsatt ärendehan- dning den 4 maj.	137	
18 §	Bordläggning	137	
19 §	Anmälan om frågor		
	1989/90:576 av Maggi Mikaelsson (vpk) om SJ:s rullande mate- riell	140	
	1989/90:577 av Barbro Sandberg (fp) om den skattemässiga be- handlingen av SJ-anställdas fribiljetter.	140	
	1989/90:578 av Leif Marklund (s) om industrins returpappers- försörjning.	141	
	1989/90:579 av Ewa Hedkvist Petersen (s) om unga flickors si- tuation på lands- och glesbygden	141	
	1989/90:580 av Göthe Knutson (m) om misskötta permissioner i kriminalvården	141	

